

Сатира Гумор

Памфлети
Гуморески
фейлетони

Дізн. № 11/3
1955

Українська РСР
39852

Радянський письменник
Київ — 1952

Д. Р. 2004. 10. 15
БИБЛИОТЕКА
№ 1528254

50549

*В царствѣ Невморо
дурбота*

Державна бібліотека УРСР
№ 1528254

ВНЦ
Заказ № 20 07 р.

ОСТАП ВИШНЯ

А НАРОД ВІЙНИ НЕ ХОЧЕ

I

Свербить панам воювати!

І не спиться тим панам, і не лежитьсья, крутяться пани, на своїх ліжках лежавши, і весь час їм увижається, що кожний із них не менший, як генерал, а перед ним армія, корпуси, дивізії, артилерія, кавалерія, мотодивізії, і що в кожного з них у кишені атомна бомба...

А він стоїть і командує:

— Вперед!

Гармати стріляють, літаки гудуть, бомби рвуться, кавалерія рубає, противник — урозтіч, панове військо за ним...

Така баталія! Така баталія!

Аж сам пан не витримує й кидається в атаку:

— Гурра!

І в цю мить прокидається.

Лап! — ні тобі артилерії, ні тобі кавалерії, ні мото, ні літаків, — у руках у пана шмат одірваної в «бою» шовкової піжами та й усе!

Привид... Марення...

А як же ж хочеться панам воювати!

До болю, до різачки!

Уолл-стріт хоче, щоб усенький білий світ, щоб усю земну кулю — у сейф!

Клац! — ключем:

— Моя земна куля! Моя!

Сиди тоді собі спокійно й визискуй!

Натиснув на одне місце — пливе золото вагонами, пароплавами, транспортними літаками..

На друге місце натиснув — каучук везуть.

Ще натиснув — уранова руда, пшениця, вовна, скот...

Все везуть панові — що на землі, що й під землею, що на воді, що й під водою, що в атмосфері, що й у стратосфері!

Усе його! Все панове!

Він! Тільки він — хазяїн! Єдиний!

II

Опритомнює містер-пан, озирається навкруги, вдивляється вперед, прислухається...

— Ми не хочемо воювати! — чує містер-пан з Півдня...

— Ми не будемо воювати! — лунає і з Півдня і з Півночі, з Сходу і з Заходу.

— Ми не дамо своїх дітей на гарматне м'ясо! — лунає з уст матерів усього світу.

— Ми ніколи не добуватимемо вугілля, коли воно піде на підготування війни проти Радянського Союзу! — заявляють англійські шахтарі.

— Повертайтеся додому, пане палій війни, ми хочемо миру, а не війни! — заявила жіноча демонстрація палієві, коли він прибув до Сполучених Штатів Америки.

— Геть Північно-атлантичний блок! Геть паліїв війни! — в усіх країнах лунає гнівний голос прогресивного людства.

— Геть війну! Хай живе мир!

Містер-пан бачить це все і ще дужче скаженіє...

Та хоч трісни, як кажуть, а народ війни не хоче...

III

Громада, як кажуть, великий чоловік...

А народ тим паче: воювати не хоче.

А тут же панам з Уолл-стріту до того ж припекло воювати, що аж-аж-аж...

А ви знаєте, недорогі панове з Уолл-стріту, — із такого становища можна вийти: можна розв'язати війну!

Як?

Хочете — повчимо.

Виберіть яку-небудь територію, краще який-небудь острів, бо на суходолі не можна буде морської битви показати, — збирайтесь і їдьте на той острів...

Беріть із собою всі генеральські штаби, всі пакти, беріть танки, самолёти, гармати, автомати, кулемети, лінкори, підводні човни, лоції, рації...

Приїхавши, розділіться на два фронти, чи на дві армії, на два, словом, боки і починайте.

Одним боком хай командує якийсь американський вояка, другим боком — англійський.

Починайте з розвідки.

З одного боку посилайте в розвідку якогось лорда, а з другого — Трумена.

Дайте лордові й Трумену по атомній бомбі...

Та посовітуйте, що, коли вони один з одним зустрінуться, щоб лорд не кидав атомної бомби Труменові на пенсне, бо Трумен тоді додому дороги не знайде...

Обов'язково не забудьте взяти з собою оту козу, що була при іспитах атомних бомб біля Атола. Кращого консультанта по атомній зброї ви не знайдете.

Хай там собі і проривають фронти, хай і обходять ворога, хай беруть один одного в кліщі — одне слово, хай роблять усе те, що робиться на війні.

От щодо використання на війні атомних бомб, поскільки цю справу не зовсім іще вивчено, обов'язково питайтесь у кози, бо це єдиний безпосередній свідок дії атомної енергії.

Пам'ятаєте, вона тоді заявила кореспондентові Ассошіейтед пресс:

— Стояла я на пароплаві й смикнула сіно... Раптом як баббба-бахне!

— А ви? — запитав кореспондент.

— Я й мекнула!
— І сильно мекнули? — запитав кореспондент.
— Дуже мекнула! На славу американської зброї мекнула! Я — біла коза! Не думайте...
— Ол-райт!
Щоб така коза та поганим консультантом була?!
Отак собі, панове-містери, воюйте!
Тільки подовше воюйте. Ми не проти.

ОЛЕКСАНДР КОРНІЙЧУК

НА ПЕРЕДНЬОМУ КРАЇ МИРУ

(Паризькі нотатки)

ПЕРША ЗУСТРІЧ

Ми ще не переступили кордону Франції, а вже зустрілися з французьким урядом. Ця перша зустріч тривала три тижні. Ми три тижні чекали візи на в'їзд у Францію, а французький уряд три тижні не давав її.

Чи видача візи погоджувалася з державним департаментом США, чи з комісією по перевірці антиамериканської діяльності, чи з обома американськими установами разом — цієї таємниці французький уряд нам не розкрив. Але ми чули, як шалено вила на Конгресі прихильників миру продажна американська преса, чули, як безсило підвивала їй реакційна преса Франції, і ми зрозуміли: хотів того чи не хотів вашінгтонський дядя Сем, хотіли чи не хотіли того його французькі лакеї, а візу нам вони мусили видати. Ми представляли народи СРСР. А це 200 мільйонів непохитних борців за мир. Таку силу з рахівниці не скинеш!

ПРАВДА МАНДРУЄ БЕЗ ВІЗИ!

Французький уряд відмовився видати візи на в'їзд до Франції більшій частині делегатів від СРСР, від країн народної демократії, Китаю, делегатам Індонезії, демократичної Греції.

Некоронований мікадо Японії — американський генерал Макартур не пустив на Конгрес японських делегатів.

Індійський уряд конфіскував паспорти у частини індійської делегації.

У 1941 році уряд зрадника Франції — Петена видав декрет, на підставі якого фашистській поліції Муссоліні було видано трьох італійських прогресивних діячів. У 1949 році «соціалістичний» міністр Жюль Мок забороняє цим трьом діячам — делегатам Конгресу в'їзд до Франції. Підстава: вищезгаданий декрет зрадника Петена.

Цими заходами Вашингтон та його лакеї хотіли зірвати Конгрес. Але він відбувся. Тут важила не кількість делегатів (їх було в Парижі 1784 і в Празі понад 300), а велика, могутня ідея боротьби за мир, яка оволоділа сотнями мільйонів людства.

— Правда мандрує без віз! — вигукнув з трибуни Конгресу великий французький учений Фредерік Жоліо-Кюрі.

Цього не врахували ні в Вашингтоні, ні Макартур, ні всі інші жюль-моки.

ЖИВА ГОРА

Зал Плейель, де відбувся Конгрес, вміщує три тисячі чоловік. Але був день, коли в зал увійшли мільйони французьких жінок.

Вони ще до Конгресу почали збирати підписи під листом до Трумена. Французькі жінки писали містеру президенту, що уряд Анрі Кея — Жюль Мока підписав агресивний Північно-атлантичний пакт з наказу Вашингтона, а не французького народу. А французький народ був, єсть і буде вірним другом СРСР.

Делегація французьких жінок звернулася до американського делегата:

— Передайте містерові Трумену справжній голос французьких жінок.

Делегація поклала перед американцем лист Трумену і тут же почала складати зошити з підписами мільйонів жінок Франції. Американському делегатові довелося

встати, бо гора зошитів закрила його. Але не довго бачили ми високу фігуру американського делегата. Гора зошитів знову закрила від нас американського делегата і продовжувала рости все вище і вище. Лише з-за неї почули ми голос американця. Він урочисто обіцяв французьким жінкам передати листа з мільйонами підписів у Білий дім.

ЖЮЛЬ МОК ВІДСТУПАЄ

Всесвітній Конгрес прихильників миру наближався до кінця. По всіх дорогах республіки рухалися «каравани миру». Трудова Франція знялася з своїх насиджених місць і рушила до Парижа, щоб сказати Конгресові, що її воля боротися за мир — непохитна.

Безсилий зірвати Конгрес, Жюль Мок кинув проти «караванів миру» поліцію. Французам було заборонено пересуватися по французькій землі. Та, незважаючи на поліцейські кордони, всі, «каравани миру» вступили в Париж.

Це був день, якого Франція не бачила вже півтора десятиріччя. Гігантський стадіон Буффало, розрахований на 100 тисяч чоловік, треба було б збільшити вп'ятеро, щоб вмістити всіх демонстрантів.

«Ми не уповноважували Шумана підписувати Атлантичний пакт!» заявляли своїми плакатами металісти з Мозеля.

«Гітлер хотів послати нас у бій проти СРСР. Ми не пішли. Ми не підемо і за Труменом!» попереджали шахтарі з Сент-Етьєна, студенти з Ліона, винороби з Бургундії...

Першим на мітингу виступив Жоліо-Кюрі. Він сказав: «Уряд Франції хотів заборонити Конгрес, але воля французького народу перемогла, і ми ще раз пересвідчилися, що наш уряд не тільки дурний, але й божевільний». За ним виступає тов. Фадєєв. Йому вручають голуба миру. Гримить овація на честь Радянського Союзу, котиться велетенською хвилею від стадіону по всіх вулицях Парижа і знову повертається, ще могутнішою, на Буффало.

Підібгавши хвіст, безсило гриз свої нігті Жюль Мок.

Він вивів проти стадіону Буффало свою поліцію. Бокові вулиці всі аж почорніли від неї. Та демонстрація прихильників миру була така могутня, така грандіозна, що зірвати її було неможливо.

«ПЛАН МАРШАЛЛА» ПРОТИ «ПЛАНУ МАРШАЛЛА»

Після Конгресу нам пощастило поїздити по Франції і побачити її такою, якою вона є тепер — обплутану тенетами «плану Маршалла», продану її безталанними правителями — заправилами з Уолл-стріту.

У Франції тепер дуже популярний такий анекдот: Зустрічаються два французи. Між ними відбувається розмова:

Перший. — Скажи мені, що ми, власне, одержуємо за «планом Маршалла»?

Другий. — Вугілля з Англії.

Перший. — Так це ж прекрасно! Нарешті почнуть опалювати квартири.

Другий. — Е, ні. За «планом Маршалла» квартири не опалюватимуть, бо ми повинні віддати вугілля Швеції за автомашини.

Перший. — Та це ж прекрасно! Куплю собі автомобіль і їздитиму досхочу!

Другий. — Так... так... Але автомобіля, друже, ти не купиш, бо за «планом Маршалла» ми повинні віддати автомашини Бельгії за кофе.

Перший. — Кінець кінцем і це не погано. Будемо, замість усіх отих ерзаців, пити справжній кофе.

Другий. — От такої! Ми не можемо пити кофе, бо повинні за «планом Маршалла» віддати його Англії за вугілля.

Перший. — Так що ж, власне, ми одержуємо за «планом Маршалла»?

Другий. — Який же бо ти нетямущий! Я ж тобі вже півгодини товкмачу: вугілля!

Це не анекдот — це жива правда і дійсність.

АМЕРИКА ФРАНЦУЗЬКОЮ МОВОЮ

Щоб познайомитися з так званою американською культурою, французів не треба їхати за океан. Америка тепер вся тут, для зручності споживачів навіть французькою мовою.

Француз заходить у кінотеатр і потрапляє в липкий полон голлівудських привидів, параноїків, гангстерів, сищиків, наркоманів, садистів, убивців, еротоманів людоїдів, фальшивоманетників.

Француз заходить до книжкової крамниці, і з райдужних лакованих обгортки на нього націляють пістолети люди в масках і без масок, у ковбойських шляпах і мексиканських сомбреро. На нього дивляться очі черепів і шкірять зуби пекельні потвори.

Француз розкриває ілюстрований журнал, і його приголомшують карколомні пригоди злочинців усіх кримінальних спеціальностей. Француз бере в руки газету, і його збиває з ніг атомний психоз паліїв війни.

А де ж французькі кінофільми?

«Планом Маршалла» їх не передбачено.

А французька книжка?

Вона така дорога, що не витримує конкуренції з американською «гангстеріадою».

А французький ілюстрований журнал?

Його видавець продався американцям. Долари ж не пахнуть!

А французька газета.

Як пишуть складачі словників, дивись: «А французький ілюстрований журнал?»

А Франція?

Йй на спину дядя Сем поклав свої довгі, нахабні ратиці.

Чи надового?

На це відповідь сам французький народ. Він не скорився Гітлерові. Не зігне його і дядя Сем, навіть з допомогою Жюль Мока.

АНДРІЙ МАЛИШКО

СТАТУЯ СВОБОДИ

Із Гудзону б'ються в берег води,
І шумить в рекламах Уолл-стріт,
І старенька статуя Свободи
Огляда американський світ.

Довго їй дивитися в квартали,
А ім'я змінити — не з руки,
Довго з нею в долари гуля,
Кров пили банкіри-павуки.

Обіцяли їй свої проценти,
Давши в руки смолоскип вогни,
Підкупили за мізерні центи,
Наче проститутку з авеню.

І вона не бачить, як з заводу
Йде трудящих сила бойова,
І у них на прапорах свобода,
Не вона, — а інша ожива.

Інша — та, що Леніним зігріта,
Інша — та, що Сталін гартував,
Що стоїть у центрі всього світа,
В прапорах, червоних од заграв.

І старенька статуя з банкіром, —
Бо давно подружені вони, —
Знову палить над світанком сірим
Смолоскип для третьої війни.

СТЕПАН ОЛІЙНИК

ЩОБ ЗАЙШОВ Я У ЗАЛ АСАМБЛЕЇ...

Щоб зайшов я у зал Асамблеї,
Як колгоспу свого делегат,
То з хиткої трибуни тієї
Заявив би я, не дипломат:

— Моє прізвище Федір Загреба:
Прошу, отже, без реплік-атак!..
Я про Трумена тут
І про себе
На весь світ говоритиму так:

Ми по-рівному людям відомі.
Я за мир! Він до воєн зове.
Я живу в своїм білому домі,
Він в Америці в Чорнім живе.

В дім мій люди заходять з любов'ю,
З добрим ранком вітають мене.
Його Чорний — обагрений кров'ю —
Кожен чесний у світі — кленє.

Я вам ставлю питання єдине,
Прошу чесно одвітить мені:
Має право він зватись — людина?
Я, наприклад, вважаю, що — ні!

Я працюю удень!.. Мої дії
Видно людям за всі рубежі.

Він — вночі (коли діють злодії)
Гострить бандам об долар ножі.

Я за мир і за спокій для світу.
Я колгоспний сіяч — бригадир,
Він лакуза й лакей Уолл-стріту,
Що сокиру здіймає на мир.

Сію хліб я! Пшениця, як море,
Вироста з-під моєї руки,
Він почав уже сіяти горе,
Він свободу бере на штики.

Я врожай свій складаю у копи,
Відчуваючи радість труда.
Він од сказу, «для страху Європи»,
Бомби атомні в копи склада.

Я пішов на мічурінські курси,
Коли зняв автомата з плеча.
Він вступив до фашистської «бурси»,
«Досвід» Гітлера-ката вивча!

Він клянеться, що «молиться богу».
Лицемірить!.. Не богу — війні!
Сіє смерть на землі і тривогу!
Ніяка не людина він, ні!

Я звертаюсь з трибуни до залу
Від мільйонів, що встали за мир:
Приймем грізну, правдиву ухвалу:
Наречемо його — лицемір!

Так зовуть його люди робочі! —
Так назвемо й ми... Хто за те?!..
Що ж, пани, ви потупили очі?
Одвічайте! Чого мовчите?

Так назвали істоту двоногу
Трударі — одnodумці мої!
Що ж ви дивитесь мовчки в підлогу?
Чи заціпило вам, крутії?

Совість людства в цій грізній ухвалі,
Совість тих, хто за мир і за труд!
Ви чого мовчите в цьому залі?
Ви кого представляєте тут?

Уолл-стріт? Паліїв-верховодів?
То погляньте на руки мої:
Задля миру і щастя народів
Вони здатні на труд і бої.

Від Орла до берлінських кварталів
Вони били й громили уцент
Тих фашистських вояк-генералів,
Що в них учиться ваш президент.

Вони села підняли з руїни,
Плавлять сталь і рубають граніт,
Вони рідні поля України
Оновили, прибрали у цвіт.

Вони творять культури палаци
І споруди Каховської ГЕС,
Та боїться їх мирної праці
Ваш цепний уолл-стрітівський пес!

Він ляка мене! Пинить і злиться,
Аж синіє!.. Та дивно чомусь:
Він страшить і, як заєць, боїться!
Ну, а я — не страшу й не боюсь!

...Так сказав би панам я пихатим,
Вашінгтонським служакам-послам,
Щоб за море мене делегатом
Мій колгосп в Асамблею послав.

Та часу не знайшлось! На прикметі
Крити млин — завдання в мене є.
І тому публікую в газеті
Там не сказане — слово своє!

ЄВГЕН БАНДУРЕНКО

РОЗМОВА ПАЛІЯ ВІЙНИ ІЗ СВОЇМ ПОРТРЕТОМ

(За народними мотивами)

Розмовляв палій війни
Із своїм портретом:
— Бомба атомна, на жаль,
Вже не є секретом...

Ну, тоді водневу в хід
Пустять наші Штати,
Все ми зробим, щоб війну
Швидко розпочати.

А задумавшись на мить,
Вже спитав з одчаєм:
— Ну, а що, як ми війну
Все-таки програєм?

Відповів йому портрет:
— Трапиться нещастя —
Доведеться тоді нам
Ролями
Міняться.

Хоч проси тоді, хоч плач,
Хоч скачи навприсядь, —
Мене знімуть назавжди,
А тебе — повісять.

АНДРІЙ МАЛИШКО

ІСТОРІЯ ОДНІЄЇ КНИГИ

З Європи в Америку їхав один
Американський громадянин.

Віз із собою, крізь темні ночі,
Крізь голубу океанську даль,
Чесні думки свої й руки робочі,
Совість свою, непохитну, як сталь.

В іншого золото блиска на пузі,
Плаття у дам — реклама з вогнів,
Він же в простій робітничій блузі,
Поміж матросами гомонів.

Інший жував бичатину свіжу,
Стейки і ростбіфи — хоч куди!
Він же — на центи куплену їжу
Ів, попросивши склянку води.

Інші гундосили фокса в півтона,
Тихо і нудно, — півтон і півтінь...
Він же з матросами пісню про Джона
Так починав, як морська глибінь!

Інші вночі, поміж тихих столиків,
Фільм додивлялись про алкоголіків,
Він же читав, забував себе,
Книжку «Історія ВКП(б)».

От і закінчили шлях нівроку,
Йде пароплав у глибоку затоку.

Всякі там наці, заможні й вельможні,
З зон окупації і з Бізонії,
Всі паспорти заявляють в таможні
Із поліцаями в повній гармонії.

Різні деголлівці, зрадою вкриті,
Пси із Севільї — франкістські лакеї,
Різні бандерівці, биті й не биті,
Тільки б ще Геббельса в тій галереї!

Тітовські зрадники, містер із жвачкою,
Лондонська леді із другом-собачкою.
Паспорт звіряють — одна хвилинка.
Ім ця Америка — рідна родина.

Зрештою йде з пароплава один
Американський громадянин.

Бачать, що хлопця стрічають друзі:
Докер, і негр, і старий коваль,
Бачать, що він в робітничій блузі,
Бачать, що совістю він, як сталь.

Бачать обличчя одверте зблизьку,
Бачать, що він шанує себе,
І потрошать документи й валізку, —
Знаходять «Історію ВКП(б)».

Неначебто атомка впала рядом,
Неначебто грім покотивсь по землі,
Її оточили наряд за нарядом,
Бліді поліцаї і патрулі.

Чиновники таможні злі й пикаті,
Покликали зграю писак-нездар,
На ній накладали чорні печаті,
Щоб з неї, бува, не сплахнув пожар!

А хлопцеві руки скували уперті,
Забрили в залізо на п'ять замків.
Та з ним по землі крокувала в безсмерті
Історія партії більшовиків!

МИКОЛА БАЖАН

ШКІЦ ДО ПОРТРЕТА

Обвислим тулубом загрузши в кріслі, він
Насуплено димить сигарою своєю,
Схопивши між поморщених пухлин
Очиці, заяложені блуднею.

Чорвоно-жовту і масну, як сир,
Він голову підкидує відразу,
Щось зжовує, неначе слинить фразу,
Якою знов хотів би плюнуть в мир.

І руки тре, округлі та рожеві, —
Він довго тре, неначе миє їх.
Ще б пак! Долоні рук м'яких своїх
Було чим замастити гендляреві!

Але йому не змить зловіщих плям,
Бо кров і бруд незмивно в'їлись в шкіру,
І пил інтриг, знайомих лицеміру,
Й отрута тайн, яких боїться сам;

В'язати вміють ці пухкенькі руки
Нитки підступних змов, малих і більших зрад,
Гримучих мітингових клоунад
І торгів тайних, й явної ошуки.

Та рветься й рветься плетиво інтриг,
І робиться таємне й темне явним.

Хоч він, поійнятий страхом неугавним,
Зробив, здається, все, що тільки міг.

Тому й трясе невидима тривога,
І стигнуть білі очі маньяка,
І кривоігнуті щелепи бульдога
Звисають на борти нечисті піджака.

Він тридцять літ живе незмінною злобою
І дивиться сердито тридцять літ
На Схід, де сяє славою новою
Нового людства тріумфальний хід.

Він все зробив, що міг, — гарчав, страхав, порочив,
Торкав і гриз, улещував і вив,
І вабив лагідно, і яростно пророчив,
І щелепи звихнув, і руки скров'янив, —

Ніщо не допомгло, ні сотні змов і зрад,
Ні хитрість шпигунів, ні ватіканська меса.
Не крутяться назад історії колеса, —
Хоч лізь під них, не крутяться назад.

Що ж, знов хрипи й шипи,
і виголошуй спічі
І з-під напухлих, спущених повік
Дивися знову, лживий чоловік,
Своїм ненависним бесідникам у вічі.

Так само, як колись, в один з минулих днів,
Дививсь стривожено, дививсь уперто й жадно
В спокійні очі тих войовників,
Що їх життя продати б ти хотів,
Коли б оце тобі було підвладно.

Схиливши раптом лоб, хотів би заховати
Ти погляд свій, сфальшований до краю,
Щоб в ньому скрить невитравну печать
Загибелі, засліплення й одчаю,
Яку несхибний і рішучий час
Кладе на тебе, на твій світ і клас.

АНДРІЙ МАЛИШКО

В ЛІФТІ

Ліфт піднімає нас догори
В ранки, і в півдні, і в вечори.

В ліфті не світло, але й не тьмянко,
Йдеш у гостиницю — в ліфт потрап,
Стріне привітно стара негритьянка,
В неї робота все давн і ап*.
Має старенька немало діла
З ранку до ночі і знов до зорі,
Вже й на роботі тій посивіла,
Все вона знизу, а інші вгорі.

Наче по ліфту життя проходить,
Руки стомились, в мозолях старі,
Інший хтось п'є і живе, й верховодить,
Все вона знизу, а інші вгорі.

В ліфтовій клітці свої звичаї,
Містер до них із дитинства привик:
Біла ліфтерша — він шляпу знімає,
Чорна ліфтерша — стоїть як бик,

Шляпу ще глибше натягне на вуха,
Топчеться важко, немов на огні,

* Давн — донизу, ап — вгору.

Наче його допікає задуха.
З ними у ліфті їхать мені.

Іх до десятка зайшло в кабінку,
Морди, як ростбіф, з-під сірих шляп,
Чорна ліфтерша веде машину
Вгору і вгору, все ап та ап.

Всі одвернулись од чорної — білі,
Топчуться важко бики здичавілі,
Не шахтарі, їм тут їхать не мода,
Не трударі, — все банкірська порода.

Ні, мене іншому вчила мати
Хлопчиком, певне, в юнацькій порі,
Перед старішими шапку знімати,
Щиро вклонялись, де є матері,

Поцілувати натруджену руку,
Білу чи чорну, немає біди,
За материнську несказанну муку,
За материнські великі труди.

Тільки б, можливо, як виняток в світі,
Не поклонився б я матері тій,
Що породила цих лютих і ситих,
Сірих — під шляпами — в зlobі своїй!

В ліфті не світло, але й не тьмянко,
Я капелюха здіймаю один,
Низько вклоняюсь тобі, негритьянку,
Так, як вклоняється матері син.

За мозолі твої чесні і чисті,
І за усмішку болючу, як звих,
І за синів чотирьох комуністів,
За полінчованих і за живих.

Як їй сльоза заблищала з журбою!
Зашепотіли, міняючи тон,
Гангстери-містери поміж собою:

— Совет Юніон? *.
— Совет Юніон!

Ліфт вже донизу пішов у ту пору,
А негритянці здалося за мить:
Тільки угору, і вгору, і вгору
В щасті своєму вона летить.

* Совет Юніон — Радянський Союз.

МИКОЛА БАЖАН

СОЛДАТСЬКА БАЛАДА

(Лондонська бувальщина)

Гіп-гіп! — всі кричать солдати
на палубі корабля,
Узрівши зубчастий Тауер,
узрівши місця питомі,
Бачиш? Весь Лондон, Томмі,
Вийшов на зустріч Томмі,
Славного рядового армії короля.

З війни молодцем вертався —
похвальний він мав наказ,
І вписано дві відзнаки
в солдатським його дипломі.
Лондон вітає Томмі,
Чуєш? На шану Томмі
Стяги і квіти мають, грають оркестри враз.

Куди ж задививсь так пильно
бувалий солдат оцей?
Хіба ж у такому тлумі,
в фанфарному шумі й громі
Зможе тривожний Томмі,
Трохи поблідлий Томмі
Жінку свою й дитину вгледіти між людей?

Ого, він таки побачив,
нарешті, побачив він

Білявого хлопця й жінку
в стотисячному огромі.

Так, це дружина Томмі,
Син п'ятирічний Томмі,
Аткінсів спадкоємець, доброго роду син.

Хутчій би вони кінчали навалу промов гучну! —
Чий пульс може зараз бути
спокійний, як в метрономі?

Жінка вже бачить Томмі,
Син ще не знає Томмі, —
Рік йому був, як батько вирушив на війну.

По трапу побіг на пристань,
угору дитя підніс,
Рукою обняв дружину. Притислися, нерухомі,
Жінка і син до Томмі,
До дорогого Томмі.

— Анні, не плач, кохана! В щасті не треба сліз!
— Вернуся живий — здоровий, —
журитись тепер дарма!

Мені обіцяють працю,
добробут і щастя в домі...

Що вона каже, Томмі?
Чом ти здригнувся, Томмі?
— Я тобі не писала. Дому у нас нема.

— Зростає квартирна плата...
Я спродала для житла

Усе, що було, та скільки
на продаж в такому лемі?

Борг за квартиру, Томмі,
Любий, коханий Томмі,
Борг хазяям за квартиру виплатить не змогла...

В квартали глухі за Грінвіч
від центра далека путь —
Автобусом і трамваєм
чи Темзою на ларомі, —

Там лиш до грудня, Томмі,
Лиш тимчасово, Томмі,
Нам удалось притулок в добрих людей здобуть. —

Немов невидючий, Аткинс
поглянув на людський рій,
І кров у дзвенючі скроні
ударила, як в судомі.
Зуби заціпив Томмі,
Хмурий, стемнілий Томмі, —
Ось він вернувся в Лондон, в Лондон суворий свій...

Вже й серпень минув. Осінні звисають дощі згори:
Так, Аткинс оббив пороги,
аж клерки всі в гамі й гомі:
— Цей безпритульний Томмі —
Дуже настирний Томмі;
Голову всім морочить, чорт його побери!

— Йому сам міністр шановний
увічливий лейборист,
Примушений був відмовить
у людяному прийомі, —
В очі міністру Томмі,
Цей от зухвалий Томмі —
— Ви уявіть! — облаяв устрій британських міст.
— Нехай поночує Аткинс, щоб трохи остигла лють,
Внизу під мостами Темзи,
на трухлій, гнилій соломі,
Там одностумців Томмі,
Певне, зустріне Томмі —
В Англії правосудній люди і там живуть.

О так! Не один Томмі Аткинс —
в компанії він ішов,
Калюжами листопада
чвалаючи в довгій втомі.
Раптом спинився Томмі,
Вгору поглянув Томмі —
Дім сліпоокий звівся між осяйних будов.

Ворота замкнув будинок
 і вікна заплющив він,
 Живої душі не видно
 в пустому цілком огромі.
 — Цей домовласник, Томмі, —
 Хитра лисиця, Томмі:
 В дім він жильців не пустить, зросту чекає цін.
 — В надії на більші зиски
 замкнув спекулянт свій дім...
 Нехай гендлярів примусять
 надати житло сіромі!
 Крик безпритульних Томмі,
 Скаргу численних Томмі
 З вікон цього будинку Лондона прокричім!..
 Отак вони й порішили увечері цього ж дня
 Хоч силою оселитись
 в порожньому тому домі,
 — З нами вселяйся, Томмі!
 Тільки без жінки, Томмі, —
 Буде скандал і лайка, буча і метушня!..
 Господар прибіг на ранок, —
 ну, звідки могло воно
 Вміститися стільки злості в такому малому гномі?
 Двері замкнувши, Томмі
 Слухав, як крили Томмі:
 — Замахи на закони! Замахи на майно!
 — Спокійно поведьтесь, хлопці!
 Бери і малюй плакат,
 Пиши: жоден з нас, бездомних,
 не винен в якимсь погромі.
 Дайте де жити Томмі,
 Дайте роботу Томмі, —
 В уряду ось що просить Аткінс-старий солдат.
 Дізнались про це міністри,
 приїхав поглянуть мер, —
 На ранок з'явились Боббі*.
 у гумовій паполومی.

* Боббі — жартівлива назва англійських поліцаїв.

— Хочеш тут жити, Томмі?
Будеш тут жити, Томмі!
Тільки з своєї волі вже не підеш тепер!

— Не пустять вже полісмени
нікого до вас увійти,
Завадять вам дати чи вкинуть
шмат хліба в брудному комі.

— З голоду здохнеш, Томмі,
Доки не станеш, Томмі,
Лагідним і слухняним, ще й мовчазливим ти!

— Тримайтеся, хлопці, знайте —
чиновні гладкі пани
Рішили бездомним приклад
у нашому дати розгрома.

Пасок стягни свій, Томмі.
Голод — не тітка, Томмі!
Третій вже день без хліба і без води вони.

Жінки по той бік лякливо
теж третю добу стоять.
Між ними ти бачиш, Аткинс,
обличчя, тобі знайомі?

Он твоя жінка, Томмі,
Їсти принесла Томмі.
Дивляться полісмени, сердяться і мовчать.

Вона щось говорить Боббі, —
прохання або проклин?
Вона йде до брами. Клоби*.
звелися, тверді й вагомі...

Клоб рпустився, Томмі...
Б'ють твою жінку, Томмі!
Двері грудьми він вибив, вибіг на площу він.

— Не смійте! Не бийте! — Хряснув
об голову Томмі клоб.
Як вибух, метнулись хлопці
у темнім двернім проломі:

— Ми біля тебе, Томмі!
Разом з тобою, Томмі, —
Він похилив до бруку кров'ю залитий лоб.

* Клоб — гумова палиця.

Жінки закричали глухо,
Багато їх, бравих Боббі
Тягнуть в машину Томмі,
Стоптують друзів Томмі, —
Хлопці тоді замовкли, з них не просивсь ніхто...
Суддя свій парик поправив
Прекрасний закон британський
Має бѣздомний Томмі,
Мають і друзі Томмі
Тихе житло державне, ярдів, приблизно, п'ять.
Посидить, скриньки поклеїть,
Стережений, не потопить
Одяг солдатський Томмі
Цілим одержить Томмі, —
Може, десь тільки жінка з голоду й горя вмере.

Так просто кінчивши кризу,
Пильнуючи лейбористські
Що про це каже Томмі?
Хто буде слухать Томмі!
Слухать міністра треба, він же — «соціаліст».

СЕРГІЙ ВОСКРЕКАСЕНКО

ЖЕРЦІ НАУКИ

Американська преса повідомляє про те,
що їхні вчені винайшли токсин, однієї
унції якого досить, щоб знищити 180 мі-
льйонів людей.

Ось завчасно лисіють над чим
Іхні «світочі»... «друзі» науки...
Людовбивцям приреченим, злим
Заглядаючи жадібно в руки.

Чи ж на те пломеніли в огні
Наші мужні, безсмертні предтечі,
Щоб досягнення їх в наші дні
Обернули на вбивство малечі?

Скільки світ життєлюбів тих зна,
Що йому безкорисно всі сили
Віддали. Ті, що їх імена,
Як сонця, нам шляхи освітили,

Подолавши страшну темноту,
Мракобісся, що вабить вас нині,
Щоб звеличить життя красоту
І вдихнути надію людині.

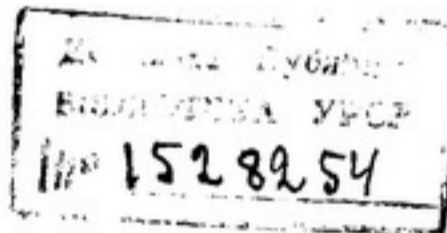
І прославила їх у віках
Не пиха, не дивацтва химера.
В кого подиву не виклика
І захоплення подвиг Пастера?

Хто Мічуріна не спом'яне
Теплим словом чи серцем без слова?
Тімірязєва ім'я ясне,
І Бурденка й радиста Попова —

Всіх, чиї невмирущі діла
Процвітають нев'янучим цвітом,
Чия слава в віки пролягла
І горить негасимо над світом?

З чого ж вам приготують вінець?
Що вкарбують у герб ваш рубіном?
Атом смерті? Електростілець?
І маляток, убитих токсином?

Вам, що дишите духом лихим
І паскудите в храмі науки,
Все життя людовбивцям тупим
Заглядаючи жадібно в руки?

ДМИТРО БІЛОУС

ПАРАЛЕЛЬ НЕПОВНА

Ще і здавна дяді Саму
(І немає в тім чудес!)
Служить папа Пій так само,
Як хазяїнові пес.
А спустити пса із цепу —
Люди матимуть халепу!
Злий, як пес, і папа Пій,
Ватиканський заводій.
Треба десь накласти лапу —
Уолл-стріт пускає папу...
Папа й пес — рівняти їх,
Як ми бачимо, не гріх.
Але дещо, безумовно,
Й відрізняє їх ґрунтовно:
Пес не гавкає облесно
І хвостом виляє чесно.
Папа ж Пій виля хвостом,
Прикриваючись... хрестом!

С. КОВАЛЕНКО

КУПЕЦЬ

У заморського купчини
Препохабная личина.
Він лякає і чаклує,
Та купує... Все купує —
Міністерські кабінети,
Банди, культу і газети,
Лісинманів найпідліших,
Кардиналів найсвятіших,
Генералів найбравіших,
Поліцаїв найлютіших,
Всяких тітів,
Хірохитів,
Шпигунів, убивць, бандитів
Отаких, який він сам, —
Всіх купує дядько Сам.
Сам спішить:
То мостить бази,
То лакеям крутить в'язи,
То никає
В край із краю, —
Для війни шукає кров,
То в Тібеті заливає
Далай-ламі про любов,
То в ефірі многохвильнім
Вібісякою смердить,
То над селищем над мирним
Злою бомбою гримить,

То лакейськими руками
В асамблеї голосне,
То укритий синяками
Із Сеула дремене.
Хоч яка в купичини міна,
Хоч який він сіє жах —
Збанкрутує зла личина, —
Фірма Сама
Терпить крах.

ОСТАП ВИШНЯ

СУТАНА І ТІАРА

I

За два, приблизно, століття до нашої ери на Апеннінському півострові Європи, на крутому березі річки Тібр трапилася така історія.

Албанська весталка Рея-Сільвія покохала вовка й народила двох синів — Ромула та Рема. Весталки — це колись були такі жінки, які призначалися богам, тобто, власне, не богам, а його жерцям. Рея-Сільвія була дівчина розумна, — вона одразу збагнула, що жрець і вовк істоти характером однакові, — і... вибрала вовка.

Жерці зчинили гвалт, хотіли Рею-Сільвію вбити, та її врятував бог річки Тібру — взяв її собі за дружину.

Немовлятам, Ромулові й Ремові, було гірше — їх просто посадили в ночви та й кинули в річку Тібр.

Попливли ночви з дітлахами за водою, а за ніч вода спала, ночви й прибилися до берега.

Хлоп'ята — вплач...

А якраз одна вовчиця прийшла до річки напиться водички.

Почула та вовчиця дитячий плач, підійшла, подивилася, — понюхала — пахнуть вовком, хлоп'ята їй сподобалися, вона взяла попереносила їх до глибоченької на бугрі ями, обігріла та нагодувала їх своїм вовчим молоком.

Вовчиця була характеру доброго, — вона так і залишилася хлоп'ятам за мамку: годувала їх своїм молоком,

а пички — дятел та чибис — приносили хлоп'ятам з тодішнього гастроному, дивись там, — чи сосисок, чи солодкого сирку. Яечний порошок у тих місцях з'явився значно пізніше, коли замість вовків та вовчих синів там почали правити де-Гаспері й Сфорци.

Ромул із Ремом попідростали та й заснували на семи горбах над річкою Тібром город Рим.

Будував Рим, власне, Ромул, бо Рема йому невдовзі довелося вбити. Грали вони в підкидного — так Рем чи козирного туза приховав, чи «генеральського» Ромулові почепив, — точних відомостей не маємо. Знаємо тільки, що побились за картами.

На місці тої вовчої ями, де брати повиростали, було пізніше збудовано так званий Ватікан, де оселилися і де й досі живуть так звані римські папи.

Чому саме «папи», а не «мами», — невідомо, — історія, на жаль, дуже плутає походження назви «папа», а їхній, папівський одяг — сутана й тіара — та зовнішній вигляд (папи не носять ні вусів, ні бороди) більше надають їм вигляду мами.

Зовні, отже, римський папа щось таке — напівпапа, напівмама.

Отак почалася історія римського папізму.

Ми не будемо розповідати тут всю історію папізму, — по-перше — це дуже довга історія, по-друге — дуже гидка й дуже брудна історія, не маємо ніякого бажання порпатися в горах трупів, в річках крові, в морі вогню, в ланцюзі звірячих «святих» справ, що аж по вінця наповнюють ту історію...

II

Що роблять на землі римські папи? Для чого вони живуть на білому світі?

Самі папи кажуть, що вони не більше й не менше, як намісники Христа на землі після святого апостола Петра.

Що ніби, коли апостола Петра розпинали на хресті, на тих же таки римських горбах, так він простогнав:

— Почекайте трохи, не забивайте останнього гвіздка, дайте ж комусь спадщину залишити! Хто тут є?

Підскочив до Петра якийсь шолудивий підпатрицій

(щось на манір нашого підпанка), що кінчав курси розпинателів і проходив саме практику:

— Я! Що бисте хтіли, пане апостоле?

— На, ось... ключі... від царства... Будеш... намісником... — простогнав Петро й замовк.

Підпатрицій ухопив ключі й запитав:

— А як ся маю називати, пане апостоле?

Петро підвів очі:

— Па... па... — папкнув двічі й затих.

— Папа?! — скрикнув підпатрицій...

Але Петро вже нічого йому не відповів.

З того, кажуть, і пішла назва «папа», хоч деякі авторитетні історики запевняють, що оті два «па»-«па» та ще раз «па» — зовсім не склали одного слова «папа», а що то просто недоговорена фраза — римський вульгаризм, який ніби означає:

— Пайшов ти і т. д. і т. ін.

Хай хоч як історики тлумачать ці події, проте папи всілякими правдами і неправдами затвердилися, як намісники Христові на землі...

А найголовніше — ключі від царства небесного й од усіх небесних благ у руках...

Ну, й пішла торгівля!

Ключі — річ непогана: от тобі царство небесне, — хочеш — замкнуй, хочеш — одімкнуй!

А кому не кортить у царстві небесному побувати?! На землі — не дуже: голод, холод, податки, рабство, безробіття, злидні, а на небі, кажуть папи, для вірних, для римо-католиків самий рай... А в раю за квартиру платити не треба, роботи ніякої, — тільки їсти! — податків ніяких. Та ще, дивись, і гурія коли-не-коли підморгне! Що райські квартири без електрики й без каналізації, — дрібниці: ввесь час сонце світить, а замість каналізації — дощ, — ніяких комунальних видатків.

Видасть папа енцикліку, ключами погримає:

— Царство небесне! Кому? Сто лір на місяць. Окремий лавровий кущ з безнастанним сонцем, із справним дощем! Вечорами — заслужений соловей з легким тьохтьохтуаром. Обслуговують кущ гурії — блондинки, віком до 20 літ. У місцевому театрі — гастролі Марії Магдаліни й Марії Єгипетської. Райські пісні. За роялем — свята Цецілія. Поверх програми — пророк Ілля!

Грім! Блискавка! В колісниці пара сірих у яблуках жеребців. Найвища дресировка. Конферансьє — Іван Златоуст. А в райклубі — танці до преображення.

Не сто, а сто раз по сто можна дати за таку програму царства небесного.

І дають!

Надавали за царство небесне. За індульгенції на відпущення гріхів, і чимало надавали!

Папа римська (чи мама римський) мають капіталів:

— У промисловості — 500 мільярдів лір (довоєнних)

— У банках 400 " "

— У майні 380 " "

Як бачите, єсть за віщо купити кубометр чистополіних дров і коробочку сірничків, щоб розкласти вогнище й живим спалити свого супротивника.

Щоб уже так дуже багато було у римських пап роботи, сказати не можна, — найбільше у Ватікані працює папська пантофля: заціловують ту пантофлю до дірок.

Найторжественніші у Ватікані дні — це коли папа виходить на естраду, сідає, простягає ноги, — а його поклонники по черзі підходять, становляться навколішки й цілують пантофлю в носок. Найдебеліша шкура витримує, кажуть, не більше, як 500 поцілунків, потім починає шкарубнути, тріскає й з дірки вилазить папин палець. Але до цього не допускають — міняють пантофлю. Цілими годинами сидить папа, а поклонники цьомкають у пантофлю. Коли в папи починає свербіти великий палець, тоді вартовий кардинал оголошує:

— Перекур! 10 хвилин!

Поклонники йдуть до буфету, а папа в боковій кімнаті лягає на канапу, курить, а кардинал йому пальці чухає.

Після того, як один поклонник в припадку екстазу прокусив пантофлю й угризнув папу за пальця, — почали в носок підкладати стельку із старої пантофлі... Тепер не прокусують.

III

З 1939 року, після папи Пія XI, апостольський престол у Ватікані посів Пій XII, колішній кардинал Пачеллі.

Коли Пій XI оголосив був у свій час, що Муссоліні послав Італії бог, то Пій XII прославився тим, що йому іноді президент США сам пантофлі шиє.

З Муссоліні, як ми знаємо, вийшла неув'язка: бог його послав ув Італію ногами вниз, а пішов він назад до бога — догори ногами, але не будемо забігати вперед.

Пій XII з нетерпінням чекає на новий, 1950 рік, бо 1950 рік — «святий рік»: Ватікан через кожні 25 літ святкує такий рік особливо урочисто. У Римі такого року відбувається великий ярмарок, з каруселями, «петрушками», «тещиними язиками» і т. д.

Пій XII заздалегідь готувався до «святого року»...

Поверх 70 кардиналів по всіх країнах світу він призначив іще 321.

Пію XII ввижається, що на святий 1950 рік поз'їздяться на площу св. Петра в Римі геть чисто всі народи і що стануть усі народи перед ним навколішки, піднесуть руки д'горі і благатимуть:

— Отче святий! Їсти не хочемо, страйків не хочемо! Тільки молитися, тільки тобі поклонятися! Веди нас, о, отче святий, на комуністів, на країни народної демократії!

І махне Пій XII рукою, а в небі загудуть літаки: і літучі фортеці, і винищувачі, і бомбардувальники, і транспортні! Як хмара! Як хмара!

А з літаків виходить Трумен, виходить Черчілль, Бредлі, Монтгомері, Макартур та ще генерали, адмірالی, та ще й маршали...

А за ними танки, гармати, кулемети, міномети, автомати...

А кардинал американський Спеллман вигрібає з літаків долари, — та все золоті, та все золоті...

І благословляє широким хрестом Пій XII і генералів, і адміралів, і маршалів:

— Хрестовий похід! На Москву, на Київ, на Варшаву, на Прагу, на Софію, на Бухарест, на Будапешт!

Розливається хрестовий похід по всіх непідкорених країнах, падають тисячами вбиті комуністи, падають демократи, а хто живий — падає ниць перед Пієм XII!

— Ми твої! Ми твої! О, святий отець!

А на вулицях Москви, Києва — сутани, сутани, сутани...

І дзвони, дзвони, дзвони! По всіх костьолах дзвони, по всіх церквах...

— Чому дзвони? — стріпнувся Пій XII.

— Панахиду по Муссоліні замовив де-Гаспері.

...Але не будемо забігати вперед!

АНДРІЙ МАЛИШКО

НАПИС НА КАМЕНІ

I

Висічено напис поміж дат:
Тут лежить лисиця-дипломат.

Починав діяльність в Вашингтоні,
Як тонкий знавець народних прав.
В лестоцах і в лицемірнім тоні
Путь-доріжку чорну торував.

Вмів точити кігті гострі й хижі,
Вмів овечу шкуру надягать,
П'ять років підряд брехав в Парижі, —
Він, мовляв, за мир і благодать.

Захищав фашистів і вішістів,
Боронив бандитів-чанкайшістів.

Підкупи робив і сів лихо,
Землі гріб великі і малі,
І нарешті заспокоївсь тихо,
На труну два метри взяв землі.

II

Тут лежить, забувши всю рідню,
Той, що жив на п'ятій авеню.

Дні прожив, продажні і тривожні,
Палицю носив, немов дитя,
У чужі валізи ліз в таможні,
Робітниче нівечив життя.

Поліцейський наглядач — бідака,
Сам не чоловік, а більш — собака.

Ненавидів він людей у праці,
Поліцаїв змінював з постів,
Проти робітничих демонстрацій
Сам стріляв і у свисток свистів.

Досвистівсь до того, що вояку
Підняли, — він луснув з переляку.

І лежить під камнем нелюдим,
І свистить чортополох над ним.

III

Тут лежить, де сивіє валун,
Не великий, а малий шпигун.

Пробивавсь на демонстрацій гули,
В комуніста під вікном маячив.
Тільки, щоб його ніде не чули,
Тільки, щоб його ніхто не бачив.

Негрів двох, що «Полюшко» співали,
Про свободу мріяли крилату, —
Назирцем провів через квартали,
Ну, а потім ще провів на страту.

А шуміло місто незаснуле, —
Очі на людей вночі їжачив,
Тільки, щоб його ніде не чули,
Тільки, щоб його ніхто не бачив.

За студента, страченого в квітні,
Не сплатили гроші без поштивості.
Вмер шпигун, стоявши в підворотні,
Від такої, бач, несправедливості.

І над ним в кущі сова ночує,
Та валун могильне місце значить.
І тепер ніхто його не чує,
І тепер ніхто його не бачить!

IV

Тут лежить... Але ми скажем згодом.
Той лежить, що воював з народом.

Що строчив накази в злу годину,
Сам було не їсть і не засне,
Щоб народ, неначе в домовину,
В підневілля кинути тісне.

Вхід і вихід мав у Білім домі,
І кривив обличчя зле й пісне,
Щоб робітника в труді, в утомі,
В підневілля кинути тісне.

Був сенатор він — того не знаю,
Тільки там, де правди клич кресне,
Він людей Європи і Китаю
В підневілля хтів гонить тісне.

Воював висоти і широти.
Світ говорить: — Ні! А він — напроти.

Світ людський шукає щастя дні.
Світ говорить: — Так! А в нього — ні.

Почорнів од зла одної днини
І помер у католицький піст,
Широта тісної домовини
Ну, якраз прийшлась йому на зріст!

V

Тут же лежить той, що працею звальною
Гнав шахтаря в світанкові гудки,

Що володів золотою копальнею
В Тімменсі — місті, де є рудники.

А робітниць оббирав до пілочки,
А безробітним плював у лице.
Ще він любив з золотої тарілочки
Ротом беззубим чавкати м'ясце.

Потом і кров'ю багрив труди
Для золотої своєї руди.
Жадібне серце відчувши у втомі,
Вмер серед ночі в розпусному домі.

І поховали осінньою дниною,
Сунули в яму, видать, без труда.
Гріб завалили жовтою глиною,
Хоч воно, звичайно, не золота руда!

* * *

Досить про цих, що лежать під камінням,
Час їх зітре, але в наші роки
Світ не застелено синь-безгомінням,
В мертвих у світі ще є двійники.

Це їх тривожить війни заборона,
Прапор добра в комуніста в руці,
Це вони зиркають з круч Альбіона
Поглядом Черчілля, наче мерці.

Це вони тітовців водять землею,
Зради й шпигунства сплітаючи сіль,
Це вони брешуть на Асамблеї,
Там, де Вишинський за правду стоїть.

Злоби і жовчі налиті до краю,
В підлих ділах не спинившись ніде,
Зброю і танки везуть до Китаю
Проти дивізій Мао й Чжу Де.

Бачачи край мій і землі багаті,
В темних ночах все бредуть назирці,

Світом, братерством народним прокляті,
Вже не живі, а звичайні мерці.

Сонце і цвіт заважа їм на вітті
Хліб вони труять і топлять в ріці.
Так доживають в двадцятім столітті
Капіталізму холодні мерці.

ВАСИЛЬ КОЗАЧЕНКО

БІЗНЕС РУДОГО ФРЕДДІ

(Образок з американського життя)

Фред Мейсон, якого містер Брейтон називав з-біса симпатичним хлопчиною, а всі інші мешканці міста — Рудим Фредді, засипався.

Власне, засипалися вони вдвох з босом Брейтоном. Але поки що у місцевій газеті «ворожої» партії з'явилося лише прізвище Фреда.

Не на жарт наполоханий містер Брейтон лаявся. Та й було чого. Десь там зверху кандидат на губернатора штату від демократичної партії запропонував хабаря кандидатові від партії республіканської. Республіканець надав цій інтимній справі розголосу. Обидві партії перейшли в рух зверху донизу. Почалась паперова війна і полились помії...

— Чортяка б їх усіх там похапав! — кричав містер Брейтон просто в обличчя Фредові, ніби у всьому тому винен був він один. — Не могли домовитися по-джентльменськи! Підняли, дурні, таку веремію і зривають людині чесний бізнес!

Вони сиділи в кабінеті боса. Був пізній вечір. Містер Брейтон, низенький, кругленький, як бочоночок, бігав з кутка в куток і вимахував коротенькими пухлими ручками. Кругле рожевощоке обличчя його палахкотіло гнівом. Голе тім'я відпромінювало блиск електричної лампи.

Фред похмуро сидів у кріслі. Витягнувши довгі мас-

лакувати ноги, слухав боса мовчки. Усім своїм виглядом: стриженою під бокс головою з ріденьким рудим чубом, важким квадратним підборіддям, яке впиралося в груди, і навіть горбатим хрящуватим носом виявляв спокій, гідність і витримку справжнього, чистокровного янки.

Містер Брейтон виконував у місті роль представника комісії по розслідуванню антиамериканської діяльності. І зробив собі з цього додатковий, досить пристойний бізнес. Коли потрібно було, він таємно зустрічав Фреда і коротко повідомляв:

— Дев'ята авеню, будинок 10, квартира 4. Містер Роджерс...

— ... Хелло, містер! — зустрічав на другий день Роджерса Фредді. І поплескавши по плечу спантеличеного чоловіка, як давнього знайомого, підбадьорював: — Можете не боятися. Поки Рудий Фредді живий, ваша справа ол'райт!

— А чого ж мені боятися? — дивувався Роджерс.

Фред докірливо хитав головою і поблажливо посміхався:

— Не будьте дитиною, Роджерсе! Післязавтра ви маєте стати перед комісією по розслідуванню...

— Але ж... — блід Роджерс, і в уяві його поставали привиди безробіття, переслідувань, голоду...

— Ніяких але ж! Рудий Фредді, запам'ятайте собі, ніколи не бреше. І потім, мусите знати, я завжди відчував до вас симпатію і...

— Дякую, але ж я ніколи в житті не зустрічався з жодним росіянином і в моїй крові...

— Заспокойтесь. Випийте води. Справу ще можна залагодити. П'ятсот доларів і, не будь я, Рудий Фредді, коли ваша справа не буде ол'райт. Ніяких турбот і довідка про благонадійність!

Ціна, яку визначав Фред, була не постійною. Вона зростала залежно від заможності «клієнта». Одну третину Фред залишав собі, а дві третини віддавав босові. Дві третини — не більше й не менше. Фред звик вести бізнес чесно. До того ж знав, що босові потрібно вділити певну частину ще й для вищих босів...

І от прізвище Фреда з натяками на його «діяльність», через ту дурну війну, яку затіяли великі боси, потра-

пило до газети. Значить за день-два потрапить туди і прізвище Брейтона. І тоді...

Накричавшись досхочу, містер Брейтон нарешті за-спокоївся, присів навпроти Фреда і, поклавши йому на коліно пухку долоню, проказав тихо і майже благально:

— От що, Фредді, врятувати нао тепер може тільки Макі...

— Який ще там у чорта Макі?! — пробурчав Фред. Бос скривився так, ніби йому зробили боляче:

— Ну, наш Макартур, Фредді.

І оце вперше на обличчі Фреда з'явився вираз не-спокою:

— Макартур? А до чого тут він?

— Дуже до чого, дуже до чого, мій хлопчику. Ви можете вислухати мене спокійно?

— Під три чорти з вашими церемоніями, говоріть!

— Так от... Завтра ж ви йдете на пункт, записуєтесь добровольцем і негайно виїжджаєте до Кореї. А я тимчасом усю справу валю на вашу голову і, ви мене розумієте, кінці в воду!

— До чорта! — заревів Фред і грюкнув кулаком об стіл. — До чорта! Не по-джентльменськи! В бізнесі, коли вже прибутки пополам, то й збитки теж!

— Фредді, ви з-біса симпатичний хлопчина. Не будьте ідіотом. Будемо говорити, як ділові люди, як американці. Ви залишаєтесь тут. Нас викривають. Червоні здіймають галас. Ви розумієте, чим це може закінчитись?

— До чорта!

— Фредді, будьте справжнім бізнесменом! Дивіться на справу ширше. Ви йдете до Макі. Ваше залишається з вами, і, крім того, я фінансую вашу прогулянку. Море. Токіо. Японські дівчатка. Потім подорож через усю Корею, трофеї і все інше... Поки ви добираєтесь на північ, Макі все вже кінчає. Так, так, справа там іде до кінця, ви ж самі бачите! Ви одержуєте медаль (я вам це гарантую) і повертаєтесь героєм. Тимчасом все затихне. Та й взагалі, хто тоді посміє підняти голос проти героя! Будьте діловою людиною, Фредді!

Фред мовчав. Груди його здіймалися від важкого дихання, як ковальські міхи, а в носі тоненько висвистувало. Процес думання у нього завжди проходив на диво важко.

— Ну, то як, містере Мейсон?

— Ол'райт! — раптом скрикнув Фред. — Ол'райт! Ставлю на Макі! — і він знову грюкнув кулаком об стіл.

— Запевняю вас, хлопчику, як досвідчений бізнесмен, що ви ставите кінчик вашого мізинного нігтя проти десяти тисяч доларів, — улесливо захихикав містер Брейтон і поплескав Фреда по коліну...

Три дні, відбуваючи короткі формальності на призовному пункті, Фред, вперше за час війни, з надзвичайною увагою вивчав зведення з фронту. Він вивчав їх так, як вивчає бізнесмен курс на біржі. І чим більше вивчав, тим більше переконував себе, що справи його ол'райт. «Комуністів, — думав він, — відтиснули десь аж за Пхеньян. Поки доїду, — буде по них. Ні, таки справді конячка Макі, на яку я поставив, везуча...»

І «з-біса симпатичний хлопчина» Рудий Фредді, не зовсім ясно уявляючи собі, де та Корея, вирушив до неї в доброму настрої.

Правда, подія, яка трапилася майже останньої хвилини перед від'їздом, трохи засмутила його.

Клишоногий полковник, більше схожий на банківського клерка, аніж на полковника, який випроводжав їх і прохав «вітати там нашого Макі», перед посадкою на машини оголосив, що їхатимуть вони до Японії не пароплавом, як то передбачалося раніш, а літаком.

Добровольці невдоволено загули.

— Якого чорта літаком? — гукнув Фред. — В літаку мене завжди нудить!

— Бачите, хлоп'ята, — посміхаючись, заспокоював їх полковник, — поки ви прогулюватиметесь через океан, Макі там закінчить усе без вас. А я певен, що кожен з вас хоче стати героєм.

Те геройство Фредові потрібне було, як торішній сніг. Медаль йому забезпечено й так. Але він завбачливо промовчав.

В дорозі все було гаразд. Правда, Фредові трохи надокучав супутник, худенький і щуплий Руді. Він увесь час приставав з запитаннями, чи закінчиться війна в Кореї, поки вони приїдуть. Руді, видно, боявся. І тим драгував, бо вголос балакав про те, про що інші тільки думали. Однак Фред терпів його за те, що був послужливий і виявив до нього неабияку повагу. На батьків-

щині Руді загрожувала тюрма за якусь дрібну крадіжку. Це й примусило хлопця піти добровольцем. І тепер він майже до кожного чіплявся з набридливими і, правду кажучи, нетактовними запитаннями:

— Скажи, ну, а що тебе примусило їхати до Кореї?

— Я їду туди робити свій бізнес, — гордо відповів Фред. — І не чіпляйся ти з дурними запитаннями.

Після такої відповіді Руді почав дивитися на нього, як на справжнього боса, догоджав дрібними послугами і намагався ніде не розлучатися.

В Японії Фредові сподобалося. В Токіо він ходив вулицями міста з гордо вип'яченими грудьми, кожною фіброю свого ества відчуваючи, що він — американець — тут господар. Від знайомих він довідався, що тут у госпіталі лежить його давній приятель Джек.

Колись вони разом працювали в одного боса на контрабанді в сухому штаті. Але тепер вже ніщо не в'язало їх. І все ж Фред вирішив відвідати друга. Він навіть самому собі не зізнався, що тягнуло його до Джека лише тому, що той уже побував у Кореї.

Капітан забороняв добровольцям відвідувати госпіталі. Фред зробив це без дозволу, крадькома.

Велика палата, сповнена раненими, багато з яких стогнали не стримуючись, вразила неприємно. Джек був без ноги, з забинтованою головою і підвішеною до шиї марльовим бинтом рукою.

— Хелло, Джек! Як це ти дозволив комуністам, щоб вони тебе так пошаткували?!

Джек упізнав друга і кволо посміхнувся.

— Ну, розповідай, як там у Макі?

Джек скосив очі вбік, швидко закліпав повіками. Усім своїм виглядом він показував, що розповідати про такі речі при свідках невільно. І Фредові одразу стало нудно. Пошаткований Джек тепер уже зовсім не цікавив його. Сповнена стогону та смороду палата здалась нестерпною і навіть страшною. Нашвидку попрошавшись з приятелем, він вийшов на свіже повітря. Фреда взяв острах, і щоб не думати, він того ж дня напився...

Підбадьорило його після госпіталю лише перше корейське село, в яке він потрапив на світанку. Села власне не було. Чорніло лише суцільне згарище, пустка, по

якій бродила напівгола і напівбожевільна від жаху дівчинка та блукав худючий пес.

Фред уважно оглядав руїну з машини. Оглянувши, повернувся до Руді й посміхнувся:

— А наш Макі таки молодчина, чортяка йому в пельку. Він випікає цих дикунів, як мишей.

Надія на те, що він побачить на півночі те, що й на півдні, бадьорила його. Дуже хотів, щоб бізнес закінчився щасливо, і тому з усіх сил підігрівав у себе зневажливе почуття до корейців. «З ними тут навіть не воюють, — тишив себе думкою, — на них просто полюють».

В Сеулі їхній взвод затримали на кілька днів. Командування доручило їм провести одну «військову операцію». Операція звалася «очищувальною». Очищали переповнену людьми тюрму.

Вночі заарештованих людей виволікали з камер. Виволікали тому, що ходити самі вони не могли, такі були збиті. Були ще старі жінки і навіть діти. Ними густо набивали вантажні машини. Завдання Фреда було нескладним. Мав по дорозі дивитися, щоб люди не підіймали голів. А коли хто підіймав, він мусив бити того прикладом по тім'ю. За містом людей звалювали в глибокий р'ів, і Фред, разом з іншими американцями, поливав їх зверху кулями з автомата.

— Як на ч'кагській бойні, — згадував він потім, вже по дорозі на північ. — Просто дивно, що Макі ще й досі з ними не покінчив. — І глибокодумно додавав. — Певне, тому, що їх дуже багато і всіх одразу не перестріляєш.

І жодного разу, захоплений своїм бізнесом, він не подумав про тих, кого розстрілював, як про живих людей, з своїми прагненнями і мріями, як про людей, яким теж хотілося жити.

З усіх солдатів тільки Руді ставився до цього трохи інакше. Після «Сеульської операції» в нього тремтіли руки. Одного разу він навіть заплакав від страху.

— Слизняк, — з презирством сказав йому Фред. — Справжній янкі повинен бути невразливим. Його ніщо не дивує і не лякає. Він — ділова людина...

Однак сам він при першому ж іспиті своїх слів не виправдав. Коли в гірському районі корейські партизани

обстріляли американські машини і чотири з них спалили та забили двадцять солдатів, Фред поведився як звичайнісінький боягуз. Правда, його машині пощастило проскочити. Озираючись і не стримуючи дрижаків, навіть і не подумав, щоб повернутися і допомогти оточеним співвітчизникам. Спроможний він був лише лаятися:

— Чортові дикуни, дивись, вони ще й огризуються!

І вперше тоді з злістю й образою подумав про Макі: «Старий шахрай! Чого він з ними так довго валандається!? Шкода йому кількох атомних бомб, чи що!»

Північ остаточно розчарувала його. На превеликий жаль Фреда, Макі тут не лише не закінчив, навпаки, по всьому видно було, що все лише починається і кому буде кінець — сказати важко.

Першого дня, коли Фреда загнали до окопів, на фронті було тихо. Але солдати ходили злі, роздратовані і пригнічені. Натякали на якісь страшні речі, пошепки вимовляли моторошні слова «казан» і «оточення».

Фред одразу накинувся на співвітчизників з запитаннями:

— Ну, як тут? Коли покінчите з цими жовтими дикунами? Що думає Макі?

— А от на тебе тільки й чекає, — роздратовано відповіли йому.

А за кілька годин викликав його до себе капітан і попередив:

— Сто чортів! Коли ти не заткнеш пельки і не перестанеш базікати та розпитувати, тебе пристрілять, як собаку.

«От тобі й везуча конячка!» — подумав злякано Фред. І зрозумівши, що капітан не жартує і що й тут знайдеться на нього якась комісія по розслідуванню, завбачливо притих.

Другого ранку, як тільки зійшло сонце, перед окопами розірвалося три снаряди.

— Пристрілюються, — таємничо й значуще сказав низенький сержант.

Фред усім тілом притулився до стінки окопу й озирнувся навколо. Він побачив, як обличчя солдатів швидко почали сіріти і очі стали округлюватися, як у курей. Поруч зовсім одверто тремтів Руді. Фредові зробилося ще страшніше.

— Чортові мавпи, — бравуючи, голосно гукнув він, — хто їх навчив поводитися з гарматами?

Йому не відповів жоден голос.

Натомість обізвалася американська артилерія. Снаряди шугали через голови хвилин двадцять. Потім розітнулася команда виходити з окопів і йти в атаку. Фред чекав, щоб хтось вискочив першим. Охочих не було. Вздовж рову забігали офіцери з пістолетами в руках.

Майже не пам'ятаючи себе, Фред вискочив на рівне місце і встиг пробігти лише кілька кроків. Ціла злива снарядів, ніби тільки й чекаючи того, обрушилась на американську лаву і притисла всіх до землі. Знявся лемент, жахні зойки. Фредові пощастило. Він упав у якусь ямку. І одразу ж поруч себе помітив Руді. Той тремтів і скавулив, як бездомне цуценя. А навколо буяло огненне пекло. Спалахували блискавки, скреготів метал, здригалася і погойдувалася земля. Змовкли гармати не швидко. І коли Фред очумався, йому здалося, що живим залишився лише він один. Навіть Руді не ворухився. Та коли Фред почав струшувати з себе землю, ворухнувся й він.

— От тобі й «хто їх навчив з гарматами поводитися», — крізь сльози передражнив він Фреда.

І Фред, втративши всю свою гідність, уперше не знайшов що відповісти. Він поворушив зведеними, неслухняними губами й голосно зітхнув:

— Це... це якісь... скажу я тобі... це справжні жовті дияволи!

Слова його заглушив тріск кулеметів та автоматів. Знову почали рватися снаряди. Але рвалися вони вже десь позаду. А попереду, просто на Фреда, не пригинаючись, бігли й стріляли корейські солдати. Збоку хтось з американців уже здіймав догори руки, хтось стогнав і лаявся.

Фреда підкинуло, мов на пружинах. Втративши тяму, відкинувши, як непотрібну річ, зброю, біг назад, кілька разів наступав на трупи, потім перестрибнув через окоп і помчав далі.

Зупинили його лише близькі розриви. Шаленіючи з жаху, присів під якимсь обпаленим кушем і тут знову помітив біля себе Руді. Він стояв навкарачки, нащось розгрібав руками траву й тихенько скиглив. Потім сти-

шився і припав грудьми до землі. Фред з жахом дивився на нього, не помічаючи того, що з носа в нього тече, що щелепа його одвисла і зуби самотійно відбивають якийсь танок. Йому здавалося, що потрапив у пекло. І добре розумів лише одне: батальйону його вже нема, і йому залишається або померти, або податися до полону.

Вмирати не хотілося.

Фред вчепився обома руками за кущ, ніби хто мав одривати його від землі, і безтямно, як глухий, на все горло заволав:

— Сволота! Заїжджена шкапа! Дурний папуга! Стара макака!

Від того навіть переляканий на смерть Руді несміливо підвів голову і, певне, гадаючи, що приятель його збожеволів, несміливо запитав:

— Фреді, про кого ти?!

— Про кого! Сволота, старий макака твій Макі, от він хто! І я так не хочу! Так джентльмени не роблять! Це не бізнес, а шахрайство!..

...Кажуть на фронті, що снаряд, який летить просто на тебе, ніколи не почуєш. Не почув його і Рудий Фредді.

За мить під обпаленим кущем замість Фреда з його бізнесом чорніла лише глибока свіжа вирва і над нею розвіювався гіркий жовтуватий димок...

ОСТАП ВИШНЯ

ДЕГОЛЛЕОН

У Франції є такий собі генерал де-Голль.

Коли запитали одного дотепного француза:

— У вас є генерал де-Голль?

— Є.

— А нащо?

— Щоб смішніше було, — відповів француз. — Сумно тепер у нас, у прекрасній Франції, от воно й задеголлилось. Коли-не-коли, дивись, і усміхнешся!

— Такий веселий генерал?

— Не те, щоб дуже веселий, а те, що він дуже не дуже...

— Чим саме?

— А ви не читали двох статей, опублікованих у грудневому номері американського бюлетеня Йоганнеса Стіла «Ріпорт епон уорлд ефферс» про зустріч Даллеса з де-Голлем?

— А що таке Даллес?

— Даллес? Воно з США! Джон Фостер Даллес! Американський делегат!

— А для чого він приїздив у Париж?

— Та спеціально для невтручання у внутрішні справи Франції.

— А причому тут генерал де-Голль? У вас же ж не де-Голль править, а Шумах... чи то пак, — Шуман?

— Так ото ж і маєте: прем'єр — Шуман, а американський делегат Даллес їде до генерала де-Голля!

— Дивно!

— Що ж тут дивного: спеціально тому він і радився з де-Голлем, щоб не втручатись у внутрішні справи суверенної Франції.

— Нічого не розумію!

— Що ж тут незрозумілого? Не з Петеном же йому радитись!

— Ну, не з Петеном! Так чому ж саме з де-Голлем? Що, може, де-Голль на Петена видеголлиться?!

— Беріть вище: на Бонапарта!

— На Наполеона?

— А хіба ви не чули, що коли Джон Фостер Даллес зустрівся з де-Голлем, то він, Даллес, поведився з ним, де-Голлем, як із Бонапартом!

— Ну?!

— От вам і ну?! Та ви знаєте, що де-Голль погодився зустрітись з Даллесом тільки після того, як Даллес запевнив члена де-голлівської партії, що він, Даллес, упевнений в ролі генерала, як майбутнього хазяїна Франції.

— Ого!

— І після того, як де-Голль був визнаний майбутнім генералісимусом союзних збройних сил «в неминучій війні проти Радянського Союзу»!

— Ого-го!

— І майбутнім диктатором Франції...

— Диктатором?!

— Так!

— А потім?

— А потім, очевидно, імператором!

— Наполеоном Бонапартом?

— Очевидно!

— А як же він прозиватиметься: Наполеон Деголль-парт чи Деголлеон Бонапарт?

— Ще не вирішено!

— І трьохуголка має бути, і сірий похідний сюртук? Пам'ятаєте, як у Лермонтова:

Из гроба тогда император,
Очнувшись, является вдруг,
На нем треугольная шляпа
И серый походный сюртук...

— Ну, коли імператор та ще до того й Деголлеон-Бонапарт, то мають бути й усі ознаки імператора Деголлеона.

— От-от-от!

— Ну, а далі ж як? Чи не так, як було із справжнім імператором Наполеоном Бонапартом:

На берег большими шагами
Он смело и прямо идет.
Соратников громко он кличет
И маршалов грозно зовет...

— Так чи ні?

— Очевидно, так.

— А де ж у де-Голля маршали?

— Та наче не видно...

— Тоді, мабуть, вийде так:

Соратников громко он кличет
И Маршалла слезно зовет:

— Ррррррятуйте?!
???

— Так Бонапарт у вас, значить, майже готовий?

— Майже.

— І «неминуча війна проти Радянського Союзу» майже готова?

— Майже!

— І головнокомандуючий армією вторгнення в Радянський Союз готовий?

— Аякже ж! Є! Деголлесн!

— А чи не можете ви передати своєму Деголлеону, що в 1812 році справжній Наполеон Бонапарт із справжньою наполеонівською армією вторгся був у царську Росію! Підкресліть прошу я вас, — у царську Росію, а не в Радянський Союз!

— Та знаю-знаю!

— І нагадайте йому, що з того вийшло! Вийшло те, що

...спят усачи-гренадеры
Под снегом холодной России...

— А справжній імператор Наполеон I Бонапарт, щоб де-Голль знав:

Есть остров на том океане —
Пустынный и мрачный гранит,

На острові том єсть могила,
А в нєй император зарыт.
Зарыт он без почестєй бранных..

— І взагалі, перекажіть «імператорові» Франції, що махала на нього вилами старости́ха Васи́лиса.

На нього і на його «армію вторгнення», разом з майбутнім державним секретарем Даллесом!

І додайте до цього, що тепер в онуків старости́хи Васи́лиса, крім вил, іще дещо є!

ДМИТРО БІЛОУС

ФАШИСТСЬКИЙ ЗМІЙ

На судовому процесі Райка один з підсудних заявив, що йому «часто було важко визначити, де кінчається американська розвідка і де починається розвідка Югославії».

(З газет).

З уоллстрітської арени
Шпигуна пустили в світ.
Діє він, фашист шалений,
Як диктує Уолл-стріт.

Меж у підлості немає,
Він звивається, як гад.
Вашінгтон його наймає,
Справу має з ним Белград.

Так що цей шпигун заправський
Розрізнити вже не міг,
Чи то шпиг він югославський,
Чи Америки він шпиг.

Спробуй визначить у змія
(А ще злішим є фашист!),
Де кінчилась в нього шия,
Де почався в нього хвіст!

ОСТАП ВИШНЯ

ТРАГЕДІЯ В ДЖУНГЛЯХ

I

В африканських джунглях серед людиноподібних мавп спостерігається страшена паніка.

Припинилися внутрірасові суперечки й бої між орангутангами й горилами, зв'язані з дискусією, хто з них — чи орангутанги, чи горили — вища раса, і всі людиноподібні мавпи вирішили об'єднатися перед страшною спільною для всіх людиноподібних мавп небезпекою.

До африканських джунглів надійшли відомості із столиці США про те, що професор фізіології у Вірджинії д-р Бріттон у промові, яку він виголосив у Вашингтоні на щорічному засіданні національної Академії наук США, закликав до створення за допомогою штучного запліднення особливої породи людиноподібних мавп з тим, щоб використати їх як робітників-невільників (рабів).

На думку Бріттона, можна штучно вирощувати великих людиноподібних мавп — таких, як орангутанг і горила.

Таким чином, можна створити породу гібридів, зразки якої, обернуті на рабів, дозволяють розв'язати проблему робочих рук на важкій роботі в шахтах, сільському господарстві й інших галузях. Бріттон звернувся до американських учених з проською допомогти йому здійснити це величезне завдання. «Треба це робити швидко, — заявив він, — бо на земній кулі залишилося тільки біля одного мільйона людиноподібних мавп».

Зрозуміло, чому для Уолл-стріту, Сіті й інших урядів і вчених треба вигадувати й вирощувати нову людину — невільника.

Теперішнє людство рішуче скидає невільницькі кайдани, і недалечко вже той час, коли ці кайдани опиняться на тих, хто їх так щедро кує. Тим-то потрібні нові раби, безсловесні, покірні і дужі. Адже сама тільки поліція США потребує «невільників», які могли б виконувати її обов'язки по відношенню до «свободних» американців.

А обов'язки ці — ой, які різноманітні й фізично важкі!

«Вивчаючи безліч процесів, — пише прогресивний американський журналіст Джордж Маріон, — які відбувалися між 1920 і 1950 роками, комісія Уікершема встановила, що підозрюваних мучили голодом, не давали їм спаги протягом багатьох днів і ночей, кидали в задушливі й темні камери; їх били кулаками, дубинками, гумовими палицями, телефонними книгами, ременями, батогами; їх били по гомілках, під колінами (вишукуючи найболючіше місце), батожили по череву, по шиї, по обличчю, били по голові, по плечах, по ногах і по заду; відбивали нирки, били ногами по гомілках, по грудях і в промежину; викручували їм руки, викручували і стискували статеві органи; давали нюхати сльозоточивий газ, впорскували хлороформ; примушували мацати трупи й тримати за руки вбитих у моргах; жінок підіймали за волосся; відомий випадок, коли мужчину клали на підлогу і кілька раз підіймали за статевий орган. І все це відбувалося в сучасній Америці між 1920 і 1930 роками, у п'ятнадцяте десятиліття конституції, і з наміром добитись «добровільного визнання провини».

А що ж тепер — у вік атомних і водневих бомб, літаючих кріпостей, наддредноутів і надтанків? «Робота ж тепер удосконалилася, побільшала й поважчала... Теперішня людина її вже не потягне, бо, по-перше, вона для цього малосильна, а по-друге, — і це найголовніше — теперішня людина відмовляється це робити, бо вона бачить: «ex oriente lux» («світло із сходу»).

От чому бриттони та різні інші бриттоноподібні шукають нових рабів-велетнів, от чому їм стали потрібні штучне запліднення та гібридизація людини з мавпою.

Серед орангутангів і горил — паніка.

Жили собі мавпи тихо, мирно, атомних і водневих бомб не вигадували, атлантичних та інших пактів не підписували, жили без усяких антикомуністичних істерій, жили собі та потроху вироджувались.

І нате вам — гібридизація з людиною!

Та коли б ще з кимсь путнім гібридизували, а то з'єднають тебе з якимось лордом чи Ачесоном — і тоді, замість того, щоб у джунглях сидіти та ногу чухати, — мотайся по світу, бреш, запінюйся, зводь наклепи, намови, змови, організуй блоки, війни у В'єтнамі, в Індонезії, заколоту в Індії, розмахуй різними страшними бомбами...

Хіба це мавпяча справа?

Та й фізично огидно!

Подумаєш: знайшли племінного плідника лорда Морда чи Еттлі!

Фе!

Чотири молоді горили і дві орангутангівни вже повісилися.

У посмертних записках покійні пишуть:

«Краще смерть, ніж ганьба та сором від уолл-стрітських плідників! Дорогі співвітчизники і співвітчизниці, ви боріться, а ми не можемо — ми дуже ніжні!»

Паніка триває. Сподіваються, що ще будуть жертви!

Отакого наробив великорозумний професор Бріттон!

ЮРІЙ СМОЛИЧ

«ДОЛАР, ДОЛАР ЮБЕР АЛЛЕС!»

Власне, що знає людство про людину на імення Конрад і на прізвище Аденауер?

Людство про цю людину знає мало.

Тому — звернімося до джерел.

Метричний випис посвідчує, що немовля, хрещене в католицьку віру ім'ям Конрад у родині поміщиків Аденауерів — народилося на світ 1876 року в місті Кельні, в Рейнській провінції Західної Німеччини.

Поліційна довідка додає, що німець походженням та католик віросповіданням, якому нині сповнилося сімдесят чотири роки, гер Конрад Аденауер має місце проживання і тепер у тій же Рейнській провінції, поблизу від місця народження, у містечку Рейндольф, що двадцять один кілометр від містечка Бонна, яке — містечко — як це усім відомо, з примхи американської окупаційної адміністрації, виконує в цей час обов'язки «столиці» Західної Німеччини, давши, отже, ім'я створеному з сваволі тих же американських правителів так званому «боннському урядові».

Опит місцевих — рендольфських — мешканців не багатий на вичерпні відомості, але живописує подобу та побут поважного дідугана. Рано-вранці з респектабельної вілли, що причаїлася серед виноградників та мурижків, у садочок, благоуханий від рясного цвітіння — виходить благообразний старик, що тримається ще чортом, за допомогою рипучого сталювого корсету. На голові в дідуся високий старомодний чорний циліндр, його ста-

ромодний чорний сюртук, застібнутий на всі гудзики, а чорні брюки — на старомодних, за наших часів ніким та ніде не бачених штрипках. В лівій руці ця старомодна особа тримає чорну парасольку, в правій — садову поливальницю, одначе, не чорну. Дідуган урочисто простує до палісадника, водружає парасольку в рахманний чорнозем грядки і, залишившись, отже, лише з поливальницею — поринає в зосереджену й натхненну поливку красоль, бальзамів та портулаку. Закінчивши це приємне та спасенне заняття, дідуган віддає поливальницю меткому лакею, приймає з його рук — своєю правою рукою — висмикнуту з грядки парасольку, а в ліву руку бере кінчик мотузки. Другий кінчик цієї ж мотузки з'єднаний за допомогою звичайного кільця з блискучим ошийником, що м'яко обіймає утлу шийку білесенького ягнятка. Ягнятко мекає — і дідуган поважно рушає в путь. Путь не така далека. В чорному циліндрі, в чорному сюртуку, з чорною парасолькою в одній руці та білим ягнятком на мотузці в другій — він величаво простує до брами свого обійстя. Біля брами вже чекає на нього чудовий і аж ніяк не доісторичний — в виблисках чорного лаку та нікельових оздоб — американський «коділлак» штучного виробу. Дідуган ніжно куйовдить вовну на спині в ягнятка, дає йому з кишеньки камізельки грудочку американського тростинного цукру — ягнятко ніжно проказує своє «ме!» — і, прийнявши з рук лакея чорні рукавички, але не розлучаючись із чорною парасолькою, дідуган сідає в своє чорне авто і зникає в сяєві голубого дня та блакитних видимів третесортного американського бензину — в напрямі до «стольного» града Бонна.

Бо дід Конрад Аденауер — глава боннського «уряду» і «канцлер» Західної Німеччини. Тобто — її правитель.

— Дозвольте! — скрикне втомлений читач, — який-такий канцлер, який-такий правитель? Та ж усім відомо, що правитель Західної Німеччини — американський генерал Джон Д. Мак-Клой, що заправляють судбами Західної Німеччини теж американські монополісти, та й взагалі несuverенність так званої західнонімецької «держави» та її цілковита залежність від американо-англійського імперіалізму — це ж загальновідома реальність!

І читач буде правий. А проте такою ж незаперечною реальністю є й «канцлер» Аденауер та його чорний циліндр, чорна парасолька та й біле ягнятко.

Чи, може, портрет намальовано гумористичний і постать «канцлера» — комедійна?

Цілком справедливо. Постать «канцлера» західнонімецької «держави», коли хочете, навіть траги-комедійна. Проте такою ж мірою можете вважати її й символічною, як і образ насправді існуючої та насправді коханої дідусем Аденауером овечки, про яку мова буде далі.

Пригадуєте, — гітлерівські молодчики вважали найбільшим шиком, а до того ж і вельми виразним атрибутом тиранії — вівчарку на ланцюжку? Тон цьому гестапівському шику, як і самій гестапівській тиранії, завдавав сам фюрер Гітлер, який — якщо пригадуєте — ніколи не розлучався з своєю любимою вівчаркою?

Що ж дивного, якщо нинішній «фюрер» тягне на мотузці білу овечку? Можна розуміти це і реалістично, і символічно. Часи змінюються також.

1

ЛЮДСТВО ДІЗНАЄТЬСЯ ПРО КОНРАДА АДЕНАУЕРА

Найбільш приголомшливі відомості про Конрада Аденауера людство дістало 18 квітня 1950 року.

18 квітня 1950 року новоявлений з примхи американських правителів «канцлер» Західної Німеччини Аденауер — вперше після свого вшестя на престол, чи пак стільчик канцлера, відвідавши Західну зону Берліна — витсупив у Тітанія-паласті. Присвятивши свою промову почасти гаданій (американськими заправилами на кавовій гущі) долі німецького народу та цілком — невичерпним брехням на комуністів та нескінченним наклепам на Радянський Союз, Аденауер закінчив її... пропозицією заспівати гімн «Дейтшлянд, Дейтшлянд юбер аллес!» («Німеччина над усе!»). І сам перший — деренькучим старечим, одначе хвацьким голоском — Аденауер заспівав цей мілітаристський гімн, який виконувався, як відомо, ще за кайзера Вільгельма, а також був у вели-

кій пошані і в гітлерівських штурмовиків, як офіціальний гімн третього райха.

Співаючи саме цей гімн, рушили 1914 року полчища кайзера Вільгельма в Сербію, Бельгію та Голландію, вони виконували його, коли розпочали війну з Францією та Англією, а також і Америкою пізніше. Саме цей гімн горлали вони, коли накинулися на Росію, а пізніше окупували Білорусію та Україну. З того часу цей гімн закарбувався в пам'яті народів світу, як найяскравіший вираз імперіалістичних тенденцій, загарбницьких планів та інтервенціоністських дій німецького націоналізму.

І знову цей гімн — зразу ж після горлання фашистської пісеньки про «Хорста Бесселя» — виконувався урочисто на всіх радіннях третього райха та цілої гітлерівської зграї, починаючи з 1939 року — і при вторгненні в Голландію, Бельгію та Югославію, і при ганьбі Франції, і при розгромі англійців біля Дюнкерка, і в час руїнницьких нальотів на Лондон гітлерівської авіації. Цей самий гімн вищали біснуваті гітлерівські молодчики на пожарищах, руїнах, морях крові та братських могилах закатованих мирних жителів Польщі, Чехословачії, Білорусії, України та Криму. Цей гімн з того часу став символом насильства й убивств, нищення і грабінництва, символом загарбництва, нехтування суверенними правами народів та зневаги національних почуттів, — проклятий гімн войовничого фашизму.

Після розгрому гітлерівської Німеччини, після великої та величної перемоги радянського народу над німецьким фашизмом — ненависний вільним народам і всім простим людям у світі гімн «Німеччина над усе» — цілком природно, більше не виконувався.

Аж до 18 квітня 1950 року.

Коли деренькучий голосок дідуся Аденауера знову заспівав його.

Оцим «канцлер» Аденауер і став відомий людству вперше.

Окрім недобитків гітлерівських штурмовиків — якими під турботливою рукою американо-англійських імперіалістів густо заселений Західний Берлін — виконання мілітаристського, фашистського гімна підтримали... члени правого керівництва берлінської організації соціал-демократів. На честь рядових соціал-демократів треба

відзначити, що вони з обуренням залишили зал і приєдналися до всенародного обурення німецьких трудящих проти нахабної провокації мілітариста Аденауера.

Як можна кваліфікувати вихватку Аденауера? Тільки — як прояв зоологічного націоналізму. Саме так і кваліфікували її всі чесні німці — не тільки в Німецькій Демократичній Республіці, але й в західних зонах Німеччини — а також і всі чесні люди інших країн.

Обурення перекотилося хвилями по всій демократичній пресі — і в країнах народних демократій, і в країнах, які ще перебувають під п'ятою капіталістів. Французька газета «Ліберасьон», коментуючи вихватку Аденауера, писала тоді: «Німецький націоналізм іде вперед семимильними кроками. Нас не примусять повірити, що ніхто не надихає нахабство Аденауера. Цей «ніхто» є ніхто інший, як американський верховний комісар Мак-Клой... Цілий світ зрозумів, що все це тільки прояв політики «випробування сил» боннських реваншистів, яких західні держави надихають».

— Дозвольте! — скрикне читач, — але ж відомо всім, що німецький націоналізм, яким дихають усі його імперіалістичні правителі від Вільгельма до Адольфа, був скерований своїми загарбницькими вістрями і проти Англії та Америки? Проти англійських колоній та проти американських тенденцій панування над цілим світом. Як же воно так, що американо-англійські правителі Західної Німеччини дозволяють, ба й благословляють його прояви та його, так би мовити, мобілізацію до нових активних дій?

І це буде цілком законний подив.

Але часи змінюються, і плани та тактика імперіалістів змінюються також.

Задля наочності — вернімося до особи Аденауера та до всього того, чим все ж таки він став відомий світові. Бо, правду сказати, відомий світові Аденауер став не тільки, як заядлий націоналіст та мілітарист, і не тільки в зв'язку з випадком, який мав місце 18 квітня 1950 року.

Аденауер став відомий світові дещо раніше, саме — з перших днів того ж таки квітня п'ятидесятого року — зовсім з іншого приводу.

В перших днях квітня місяця п'ятидесятого року

«канцлер» Аденауер давав інтерв'ю панові Кінгсбері Сміту, генеральному європейському директорові американського агентства Інтернейшнл Ньюс Сервіс. Напхавши свою заяву, як ведеться, найрізноманітнішими наклепами на Радянський Союз та країни народної демократії, Аденауер гірко дорікав західноєвропейським політикам за їх «безтурботність» перед лицем «соціалістичної небезпеки» і зразу ж запропонував свій план протидії цій небезпеці та боротьби з нею. План цей, звичайно, не дуже оригінальний, чуваний вже з інших імперіалістичних вуст, однак якнайкраще визначає позиції самого Аденауера в питаннях міжнародної політики. Аденауер запропонував, щоб Західна Німеччина об'єдналась в одну державу (з єдиною економікою, єдиним громадянством та одним парламентом) — з ким би ви думали? З Францією. «Канцлер» Західної Німеччини висловив при тому думку, що таке злиття Німеччини та Франції в єдину державу, в одну економічну та політичну систему стане ядром, довкола якого зможуть об'єднатися й інші європейські країни, як от — Англія, Бельгія, Голландія та Люксембург, для початку.

Чи ж важко впізнати в усій цій Аденауеровій галімації, в цьому скерованому супроти суверенності народів Європи «плані» Аденауера — маревну «ідею» Сполучених Штатів Європи: і доктрину Трумена, і план Маршалла, і «європейську федерацію» Гофмана, і план Шумана, і черчіллівський план, випуску ще сорокового року, про англо-французький альянс, — все, що вам завгодно, аби скероване своїм вістрям проти Східної Європи з її будованим у країнах нової демократії та вже побудованим в СРСР соціалізмом!

Звичайно, можна дозволити собі іронію і сказати, що вищенаведене інтерв'ю давав не Аденауер Кінгсбері Сміту, а, навпаки, саме Кінгсбері Сміт — Аденауерові, знайшовши, так би мовити, конче необхідним ще раз безсоромно підняти завісу міжнародної політики та загарбницьких планів американських імперіалістів — і вимовити їх, так би мовити, крізь вуста Аденауера.

— Але, дозвольте! — скаже читач, — як же це так, що такий махровий націоналізм та реваншизм, виражений Аденауером так разюче в його виступі в Берліні, поєднується з таким же махровим і так само разюче

висловленим у його заяві Кінгсбері Сміту... космополітизмом?

Не будемо впадати у подив. Справа в тому, що «канцлер» Західної Німеччини, пропонуючи протиприродне франко-німецьке злиття та теревенячи про «Сполучені Штати Європи», мислить про провідну, зверхню роль у цьому альянсі... Німеччини, а не Англії — як мислить у своєму трактуванні «Сполучених Штатів Європи», скажімо, той же Черчілль. План один, а варіантів два: в одному головним жандармом американських імперіалістів на європейському континенті має бути англійська реакція, а в другому — реакція німецька. І, якщо протиріччя поміж Черчіллем та Аденауером залишаються, то американським імперіалістам на них наплювати: обидва варіанти «плану» в інтересах американських та європейських монополістів, що й відповідає цілковито політиці американських імперіалістів в Європі, ба й у цілому світі. А націоналізм та космополітизм, як два бочки однієї монети — розмінної монетки для продажу своїх народів у кабалу імперіалістам — суть буржуазної ідеології, однаково підлі й продажні.

ІСТОРІЯ ОДНОЇ ПРОДАНОЇ ДУШІ

Аденауер не дурно прожив свої сімдесят чотири роки. «Не дурно» — в тому розумінні, що зумів мати зиск від продажу своєї душі.

І, треба визнати, що в усій своїй багаторічній за-проданській діяльності, виповідаючи та здійснюючи волю його купців-господарів — Аденауер вельми послідовний. Він продав душу, як кажуть у нас на Україні — «раз, та гаразд».

Продався Аденауер — крупному німецькому промисловому капіталу. Представляючи партію центра ще за часів кайзера Вільгельма, Аденауер усім своїм корінням вріс у німецьку промислову олігархію, зробився членом рад у найбільших концернах Рейнсько-Вестфальської провінції, а пізніше Німецького банку — вже за часів Веймарської республіки.

Яка ж була за тих часів політична діяльність Аденауера?

Після поразки кайзерівської Німеччини в першій імперіалістичній війні Аденауер — на той час обер-бургомістр Кельна та голова обласного управління провінції — «запросив» у Рейнсько-Вестфальську провінцію... французькі окупаційні війська для розправи з ростучим революційним рухом німецьких робітників. Спираючись на багнети окупантів, він заявив тоді: «Ми мусимо приєднатись до Франції безпосередньо, або як буферна держава, або ж утворити західнонімецьку республіку!».

Такі були в той час найперші інтереси німецького промислового капіталу: приборкання революційного руху насамперед, і в ім'я цього яка завгодно зрада народних інтересів, — відмова від суверенності, сепаратизм, спілка з капіталом країн-переможниць — чорт, біс, диявол, — капіталіст батьківщини не має, його вітчизна — сейф!

Це було давно — тридцять років тому, але як це схоже на все, що робив Аденауер протягом цих тридцяти років та з особливим завзяттям робить тепер! Альянс з французьким капіталом та систематичне одержання хабарів (тільки на мільйон марок!) від міжнародного концерну АКУ — в час Веймарської республіки; прихильність до ідей «федеральної системи німецької держави» та контакт із гітлерівським банкіром Пфердменгесом — в час фашистського третього райха; рейнський сепаратизм та плани «Сполучених Штатів Європи» — сьогодні в час панування американських монополістів у Західній Німеччині!

Цікаво, однак, відзначити, що сепаратистські ідеї Аденауера виражають інтереси цілком певної групи німецьких промисловців-капіталістів, а саме — католицької фракції рурських магнатів.

Справа в тому, що наукою душепродавства Конрад Аденауер опанував досконало ще на шкільній лаві — під напученням духівника Фрігса. Найближчим другом цього самого отця Фрігса — нині кельнського кардинала — Аденауер зостався протягом цілого життя. Пізнавши тщету мирської суєти в своїй державній діяльності в дні безбожжя Веймарської республіки та гітлерівських богохульників, Аденауер — напутчований благочестивим отцем Фрігсом — негайно після розгрому гітлерівської Німеччини утворив у західних зонах Німеччини «Християнсько-демократичний союз» («ХДС»).

Отець Фріґс виховав з Аденауера благочестивого католика, а разом і вірного слугу та агента Ватікану: сепаратистські ідеї Аденауера про утворення «Рейнської держави», з якими він панькається ще з часів окупації 19—20 років і які витаскав на світ божий в зв'язку з проблемами вирішення долі Рура та Саара — цілковито збігаються з планами Ватікану щодо утворення католицької німецької держави та його стремлінням поширити зону державного католицизму.

Дуже цікаво, що ці плани та стремління збігаються також і з планами та стремліннями американської експансії в Західну Європу, а зокрема — в Західну Німеччину. Аденауерові за царювання Адольфа Гітлера довелося залишити пост кельнського обер-бургомістра, — американці, зразу ж після окупації Рейнської області та міста Кельна, відновили Аденауера на посаді бургомістра. Аденауер утворив «Християнсько-демократичний союз», — американці саме цю партію — разом із партією «християнсько-соціальною» — і благословили на утворення боннського «уряду». Додамо до цього, що окрім отця Фріґса Аденауер має ще одного друга-приятеля поміж святих отців і пастирів католицької церкви — американського кардинала Спеллмана, який, як відомо, є водночас і американським мультимільйонером. Як відомо також, американський мультимільйонер — кардинал Спеллман вельми доречно втілює в своїй єдиній брентній істоті і католицьку церкву, і монополістський американський капітал. Останнього часу Спеллман є найбільш імовірним кандидатом на папський престол у Римі — в разі він звільниться в зв'язку з неминучою для кожного смертного кончиною нинішнього папи, є також і цілком реальним нинішнім керівником найкрупнішого в США банку Моргана, що очолює банду монополістів з Уолл-стріту та диктує свою волю американським політикам. Саме Спеллман є нині «душею», ідейним, мовляв, пастирем так званої «кардинальської групи» в Німеччині, яка й надихає всю діяльність маріонеткового боннського «уряду» на чолі з «канцлером» Аденауером.

Не можемо замовчати і той факт, що «канцлер» Західної Німеччини Аденауер та верховний комісар США в Західній Німеччині Мак-Клой — близькі родичі,

будучи одружені з сестрами Цінссер. А третя з високоповажаних сестер Цінссер — дружина американського мільярдера Дугласа, який в цей час є послом США в Англії. А їхній братік Джон Цінссер — директор морганівського банку в США.

Таким чином, ціла ця мила родина і водночас наймиліша компанійка верховних правителів та діячів перебувають основними вкладниками та акціонерами найкрупнішого американського банку, який заправляє цілим Уолл-стрітом — «Морган Енд Компані», який, між іншим.., фінансує бізнес по виготовленню атомних бомб.

Аденауер «вірою та правдою» виконує волю його купців-господарів, будучи в той же час... співвласником атомної бомби.

І тоді читач має право поставити цілком законне запитання: — Дозвольте, так кому ж, власне, продав свою душу Аденауер, німецьким промисловцям, католицькій церкві чи американським капіталістам?

Пусте запитання. Навіть преподобний отець Спеллман скаже, що бог, хоча й «тройчен в лицах» — крупна німецька промисловість, американські монополії, Ватикан,— але, як і належить справжньому богові завжди, так і в цьому випадку — один.

ПРО АМЕРИКАНСЬКУ ВІВЧАРКУ ТА НІМЕЦЬКУ ОВЕЧКУ

Конрад Аденауер має ніжне серце. Він любить квіточки та білу овечку. Квіточки він поливає щоранку, овечці щоранку ж дає з рук одну грудочку американського тростинного цукру.

Певна річ, Аденауеру б хотілося, щоб ця овечка була не звичайною, цілком реалістичною білою овечкою — там, на моріжку біля вілли в Рендольфі, а овечкою, так би мовити, символічною — величезною на розмір, завбільшки в цілу Німеччину. Аденауеру, бачте, мариться, що ягнятко на мотузці — німецький народ, якому він накинув на шию зашморг і тягне в безодню американського насильства. І ягнятко (народ-ягнятко!) йде собі тихесенько та смиренесенько, діставши свою грудочку (тільки одну грудочку!) американського цукру (тростинного!).

Але — німець з походження, католик віросповіданням та зрадник усіма фібрами своєї душі — глибоко і трагічно помиляється. Бо це він, сам-«канцлер», з примхи американських завойовників — йде на припоні в американських правителів — біленькою, смиренньою овечкою і ковтає свою грудочку американського цукру (бурякового — вищого гатунку!). А німецький народ похмуро споглядає цю мерзенну картинку.

Вернімося до фактів.

Американським політикам необхідно зірвати підписання мирного договору з Німеччиною та зберегти якнайдовше окупаційний статут у Німеччині, — Аденауер заявляє, що окупаційний статут необхідно зберегти щонайменше сорок п'ять років!

Американським капіталістам бажано, щоб національна промисловість Німеччини згорталась, щоб зручніше було збувати в Німеччину залежалий товар, — Аденауер чинить перешкоди відродженню мирних видів німецької промисловості в Західній Німеччині і плодить масове безробіття.

Американським монополістам вигідно, щоб Німеччина була розчленована на шматки, бо за таких обставин спосібніше і грабувати, і тримати в покорі німецький народ, — Аденауер виступає проти об'єднання і за розчленування Німеччини з всілякими «планами», що різними способами розторговують територію Німеччини.

Американським реакціонерам потрібно задушити демократичні тенденції німецького народу, щоб перетворити німецьку територію в притулок для фашистського охвістя, — Аденауер розганяє прогресивні організації, запроваджує антиробітничі закони, закриває профспілки, ратує супроти денацифікації і призначає на державні пости материх фашистів.

Американські палії війни поспішають утворити плацдарм для нападу на країни, які будують соціалізм, та на країну, яка будує комунізм, — Аденауер зірвав демонтаж військових заводів у Західній Німеччині та сприяє відновленню на них виробництва, забезпечує матеріалами та робітною силою будівництво американських військових баз та американських аеродромів на території Німеччини.

Американські імперіалісти мріють розпалити в Європі

війну, але воювати хотіли б чужими руками. В пошуках таких брудних, закривавлених рук вони насамперед звертають свої понурі погляди на готові кадри негідників — фашистських недобитків, що заховалися в Західну Німеччину і розкошують під високою рукою Мак-Клоя. Це, нема сумніву, найкращі для розрахунків паліїв війни кадри — покидьки німецького народу, з яких фюрер Гітлер і виховував своїх диких вівчарок. Аденауер турботливо збирає цих вівчарок у зграї — в різноманітні формування «поліційної» служби, «охоронної служби», «робітні батальйони» — по-батьківському піклується їх питвом-їством та життям-буттям, старанно муштрує, — щоб нацькувати цих найманих і професійних убивць та пустити цю зграю на мирні, працюючі і волелюбні народи Європи.

Американські імперіалісти вирішують ремілітаризувати Західну Німеччину цілком і створити знову німецьку армію — під командуванням американських єфрейторів та генералів в складі «Атлантичної армії». Аденауер засукує рукава і береться за це чергове доручення американських імперіалістів і агресорів. Він тільки вимагає, щоб німецької армії було якнайбільше та нагадує, що німецькі єфрейтори та генерали теж уміють командувати — їх є в нього до біса, скільки завгодно, всі гітлерівські биті вояки на чолі з усім розбійницьким штабом — тільки що тимчасом у цивільних піджаках та білих краватках під благопристойними вивісками різноманітних «господарських» та «наукових» інституцій.

Але німецький народ — не біла овечка. Німецький народ — народ праці і творчості. І він прагне справедливості та миру, — миру насамперед! Очі німецького народу з кожним днем розтуляються ширше. Підлість продажного «канцлера» німецький народ розуміє краще. І знедолена частина німецького народу, яка проживає в Західній Німеччині під подвійним пресом — американських правителів та німецьких зрадників — на власні очі бачить реальну можливість перебудови свого життя на основах справедливості та демократії: Німецька демократична республіка на сході країни!

«Канцлер» Аденауер вигинається як гадюка. Він вчиняє підлі антинародні, антинаціональні акти, продаю-

чи суверенність німецького народу, і йде на яку завгодно провокацію.

Про око людське, скажімо, Аденауер вічно гризеться з Шумахером і час від часу вчиняє розраховані на демагогічний ефект випаді супроти соціал-демократів, точнісінько, як і Шумахер з усією своєю зграєю соціал-зрадників вчиняє такі ж випаді супроти Аденауера з його християнськими демократами. Але факти викривають їх цілковиту єдність у виконанні своїх лакейських обов'язків на службі в американських імперіалістів.

Адже це сам Аденауер ще 1947 року в самому розпалі найбільш заповзятої свари поміж християнськими демократами та соціал-демократами, не посоромився сказати: «Ми повинні визнати, що доктор Шумахер та керівники СДПГ мають заслуги, провадячи важку боротьбу в східній зоні». «Заслуги» ці були тоді ж викриті пресою: провокації, шпіонаж та пряма диверсія.

Адже це сам Шумахер (як викрив у своєму виступі комуніст Макс Рейман в 1948 році) разом із Аденауером підготовлювали плани, які мали на меті поділ Німеччини та утворення західнонімецької сепаратної держави. Німецький народ вже переконався, які вірні були тоді викриття й передбачення комуніста Реймана: сепаратну маріонеткову «західнонімецьку державу» утворено, і Аденауер став її «канцлером», а нині вони обидва разом виступають з дальшими зрадницькими антинародними планами знищення суверенності німецького народу.

І це вони обидва, кожний своїм плюгавим голоском, заявляють тепер під диктовку генерала Мак-Клоя:

Аденауер: «Ми ніколи не визнаємо кордон по Одру—Нейссе і не відмовимось від східних територій!»

Шумахер: «Ми ніколи не приймемо Потсдамської угоди».

Галасування Шумахера та Аденауера — точний вираз імперіалістичної політики США і підступний маневр паліїв війни.

Недарма (тобто, це також оплачено США) прибічники де-Голля у Франції та приспівники Черчілля в Англії з захопленням відгукуються на вищезгадані маревні ідеї та провокаційні «плани» Аденауера та Шумахера.

А сам Аденауер вищить нині про те, що «Західно-

німецька держава» повинна негайно бути включеною — і на рівних з іншими загарбниками правах — до Атлантичного пакту, бо без німців ніякий пакт не вартий і шеляга: жодна агресія проти миролюбних країн неможлива без німецького гарматного м'яса! Агресія — в самих традиціях німецького милітаризму.

І втім, постійне й надокучливе звертання до «традицій», і як сама «старомодність» повадок Аденауера, аж ніяк не дурисвітська мішура. Це — також маневр з арсеналу провокацій. Аденауер намагається, так би мовити, завоювати довір'я німців. Через те він, де тільки може, козирає старонімецькими звичаями, закликає до старонімецьких обрядів, нагадує про старонімецькі принципи в економіці, політиці, побуті, — зраджуючи інтереси нації, розпалює націоналістичні забобони. Підлий, але добре відомий прийомчик усіх націоналістів та космополітів, що гендлюють своїм народом гуртом і нарізно на міжнародних базарах. Це — шлях петлюр, дашнаків, пілсудчиків, шлях петенів, квіслінгів та інших тіто.

Німецькій нації нині важко. Її тіло роздерто на дві частки, і в значній його частині — подробленій до того ж ще на шматки — вільно й нахабно господарюють американські бізнесмени та німецькі зрадники. Але німецький народ повинен бути спокійний: американські вівчарки не перегризуть йому горлянку, бо симпатії усіх волелюбних народів, які ствердили у себе справедливий соціальний лад, — з німецьким народом, народом вимученим, покаліченим, зневаженим та потоптаним гітлерівським фашизмом, з німецьким народом, який зневажають та топчуть тепер американські імперіалісти.

Народи світу, в перших фалангах яких йдуть народи демократичних країн на чолі з могутнім Радянським Союзом, борються за мир в усьому світі, отже — і для німецького народу.

І народи світу певні, що весь німецький народ, з презирством одвернувшись від всяких шумахерів та аденауерів — новоявлених з благословення американо-англійських паліїв війни фюрерів та фюрерчиків — візьме якнайактивнішу участь у боротьбі за мир, за справедливість, тобто за свою долю.

СТЕПАН ОЛІЙНИК

БРЕХОПСИ

То не в джунглях дикі звірі,
То, продавши голоси,
Виють, скиглять у ефірі
Уолл-стріту брехопси.

Дяді Саму на догоду
(Скаламутивши ефір), —
Люто виють на Свободу,
Демократію і Мир.

Чим сильніше люди щирі
Прагнуть мирного життя,
Тим скаженіше в ефірі
Брехопсів отих виття.

Понад сушею і морем
Невгаває гавкіт, гам.
Бо відомо: псиним хором
Диригує дядя Сам!

Шарпоне він лиш за шворку,
Й ту ж секунду — до небес
На Радвладу із Нью-Йорку
В мікрофон завие пес.

Шарпоне він ще раз рвучко
І гукне: «Кусі-кусі!» —

З Альбіону — гавкне сучка,
Та, що зветься Бі-бі-сі.

Кине псам тим (що в довірі!)
Сам конини-ковбаси, —
І над світом у ефірі
Ще лютіш завиють пси —

На країни демскратій,
На оновлений Китай,
На народ наш, на завзятий,
Що міцнить радянський край.

Вчувши «гав!» з-за океану,
Враз підвие зграї тій
В мікрофон із Ватикану
Служка Сама — папа Пій.

Видно, в папи кепські справи
(Не купить серця людські!)
Кинув «божеські» діла він
І вхопився за «мирські»:

Одягнувся (знає моду!)
В пишний маршаллський мундир
Й збібісився на Свободу,
Демократію і Мир.

Мир, Свобода — йдуть із нами
Проти табору війни!..
Тож і виють до нестями
Уолл-стріту гавкуни.

...Хазяям їх знати б треба —
Є в нас приказка стара:
Коли виють пси у небо —
Значить, виють не з добра!

ЯРОСЛАВ ГАЛАН

ПЛЮЮ НА ПАПУ

13 липня 1949 року сталася в моєму житті знаменна подія: папа Пій XII відлучив мене від церкви. Відлучив, як відлучають телятко від корови. Без попередження.

Нікуди правди діти, конфлікт між нами почався досить давно, приблизно сорок років тому, коли нинішній Пій XII був молодим попом Пачеллі, а на святому престолі сидів Пій X. Кожної неділі учитель провадив нас парами у церкву монашого ордену василіян, закликав любити бундючного цесаря Франца-Йосифа I і ненавидіти «москалів», яких, мовляв, треба доноги вирізати.

Проте, замість бити «москалів», пан-отець волів бити нас, школярів.

Якось раз пан-отець спитав мене:

— Чому святого отця називаємо Пієм?

Простодушна відповідь гласила:

— Бо святий отець любить випити.

Я й не стямився, як мій живіт опинився на монашому коліні, а священна різка викарбовувала на моєму тілі 10 заповідей.

Господь не наділив мене смиренням і, мабуть, тому, повернувшись додому, я вже з порога сказав матері:

— Плюю на папу!

Крім матері, ніхто цього не чув, але, видно, всевидящий бог доніс своєму римському намісникові, бо відтоді греко-католицька церква розпочала проти мене холодну війну.

І не тільки проти мене. Згодом я переконався, що таких грішників було чимало. До них, насамперед, належали гімназисти, які брали участь у вшануванні пам'яті Івана Франка. Для таких учитель божого закону придумав спеціальну кару: в найжорстокішу спеку він садовив їх проти сонця. На протести відповідав:

— Ага! На концерті в честь Франка ви декламували: «Ми прагнемо до сонця!» От вам і сонце. Погрійтесь!..

По-справжньому мій конфлікт із святим престолом загострився, коли я, в хвилину доброго настрою, назвав митрополита Шептицького в одному журналі мутієм свяченої водички. Цей удар був для князя греко-католицької церкви громом з ясного неба: саме тоді граф Шептицький був поглинутий папоугодним ділом підготовки антирадянського хрестового походу. Моя нетактовність викликала зрозуміле обурення: попадянки відвернулися від мене, а їх батьки порушили мій прямий зв'язок з небесами, заборонивши пускати мене до церкви. Шептицький після того впав у чорну меланхолію, і тільки прихід Гітлера до влади поставив його знову на ноги.

Кілька років потому вмер монс. Ратті, тобто Пій XI, і його місце зайняв новий мій противник — Пій XII. Всі знаки на небі й на землі показували, що в особі цього Пія я матиму ще запеклішого ворога, ніж два попередні, з Бенедиктом XV включно. Він бо був одним з хресних батьків третього райху, він штовхав Гітлера на війну проти СРСР, на його вимогу Пілсудський ішов вогнем і мечем проти моїх не-уніатських земляків Холмщини та Волині.

Друзі казали мені, що дні мої полічені і що я повинен чекати тепер контрудару. Як завжди в таких випадках, друзі трохи переборщили. Мокра робота була в той час у Ватікані тільки запланована. Шептицький не мав ще тоді почесної варті у вигляді гітлерівських солдатів, а його прелати ще не франтували в есесівських мундирах. Поки що я міг чекати з їх боку лише сухої роботи. Їм потрібний був привід, і вони знайшли його.

Якось у святвечір я зайшов до Олександра Гаврилюка. Над нами й під нами, праворуч і ліворуч люди колядували. Спогади дитинства завирували в душі, й, розчулені, ми вирішили перехилити чарчину. Традиційної

рибки не було, але її з успіхом замінило сало. Випили по одній, і тоді Гаврилюкові заманулося запросити до столу домовласника, що мешкав по сусідству. Домовласник прийняв запрошення, та, побачивши на столі сало, по-тарганячому ворухнув вусами й позадкував до дверей. Тільки тепер Гаврилюк усвідомив, що богобоязливий вусач був членом ультрамонтанського «Братства найсолодшого Ісусового серця».

Кілька днів по тому звістка про заподіяний злочин дійшла до консисторії, а трохи згодом до конгрегації священної канцелярії в Римі. На даний знак львівська дефензива розпочала слідство. Обурення шпиків нашим святотатством не знало меж. Гаврилюк виїхав, і повістку встигли вручити лише мені. Сивоголовий агент сидів переді мною й докірливо похитував головою:

— Ваше тіло, — говорив він, — зогниє в тюрмі, але чим же є тлінна плоть в порівнянні з безсмертною душею, яку ви так безжалісно губите?

Сивоголовий шпик з жалю висякався й махнув безнадійно рукою.

— Йдіть, грішнику, догнивайте в тюрмі, а я буду за вас молитися.

Сивоголовий шпик молився, а в тюрмі сидів я...

Минули роки. Український народ возз'єднався в єдиній державі — Українській Радянській Соціалістичній Республіці. Наплювали на папу всі західні українці й розірвали унію.

Святий престол поміняв Гітлера на Трумена, але від того мої взаємини з ним не покращали нітрохи. Навпаки. За даними, що є в моєму розпорядженні, Пій XII дізнався, що моя святотатська рука ще раз піднялася на пастиря пастирів... Келих гіркоти переповнився вщерть, і пастиреві пастирів не лишилося нічого іншого, як відлучити мене від своєї церкви.

Єдина моя втіха в тому, що я не самотній: разом зі мною папа відлучив щонайменше 300 мільйонів чоловік, і це дає мені змогу разом з ними всіма ще раз на повний голос заявити:

— Плюю на папу!

ПЕТРО ЛУБЕНСЬКИЙ

У ДЕНЬ СВЯТОГО ПАТРИКА

Робочий день шефа нью-йоркської таємної поліції містера Патріка Уолбі починався вночі. Говорили, що звивини його мозку давно набрали форми розташування нью-йоркських вулиць. Слухаючи повідомлення агентів, він безпомилково знаходив і місце вчиненого злочину й самого злочинця. На його робочому столі стояла батарея телефонів із світловими сигналами замість дзвінків, щоб ніщо не порушувало посиленої мозкової діяльності шефа.

Сьогодні в день святого Патріка, містер Патрік Уолбі погасив 60 свічок на пирозі, спеченому на честь дня його народження, і з захопленням прослухав промову президента, передану по радіо. Містер Уолбі, після веселих іменин і президентової промови, був у тому стані, коли людині хочеться мріяти про все, крім служби.

Зелений сигнал, що спалахнув на одинадцятому телефоні, примусив Патріка Уолбі відкинути дозвільні думки і простягти до трубки суху руку.

— Шеф! — схвильовано повідомив агент № 2969. — Виняткова подія. Вкрадено статую Свободи! О 24 годині вона була на місці. Міцний норд-ост примусив мене забігти погрітися в бар. Я вийшов через 15 хвилин і виявив, що статуя Свободи зникла.

— Скільки ви випили порцій віскі? — спокійно спитав шеф.

— Дві подвійних.

— Від такої дози ви повинні замість однієї бачити дві статуї. Підіть проспійся.

Шеф повісив трубку, але на інших трьох телефонах спалахнули ще три сигнали.

— Шеф! Катастрофа! — задзвенів у трубці голос кращого агента № 999.— Втекла статуя Свободи!

— Скільки ви випили віскі? — спитав шеф.

— Жодного грама.

— Вилийте собі на голову відро холодної води й подзвоніть мені через 10 хвилин, — сказав містер Патрік Уолбі, вішаючи одну й беручи другу трубку.

— Шеф! Щойно повз мене пройшла статуя Свободи! — доповів інший агент. — Вона зупинилася, важко зітхнула, велетенська сльоза скотилася з куточка її ока і, впавши на перехрестя 43-ої вулиці й Бродвея, розчавила, як муху, постового полісмена.

Містер Патрік Уолбі мовчки повісив трубку і закурив сигару. Завжди, одержавши сенсаційне повідомлення, він спочатку викурював сигару і, тільки погасивши недокурок у попільниці, починав спокійно обмірковувати рішення. Але цього разу йому навіть не пощастило докурити: тривожно сигналили всі телефони.

— Шеф! — знову почувся голос агента № 999. — Я прийняв холодний душ і зрозумів: статуя Свободи не втекла. Її викрали комуністи!

— Ви світла голова, Том! — відповів шеф. — Це те, що потрібно.

І щось на зразок недоношеної посмішки освітило пергаментне обличчя містера Патріка Уолбі.

— Білий дім? — спитав він в особливу трубку з червоного ебоніту. — Секретар? Говорить шеф таємної поліції. Комуністи вкрали статую Свободи. Дозвольте почати термінові арешти за списком № 1 комісії по перевірці антиамериканської діяльності?

— Дійте рішуче! — відповів секретар. — Противника треба нокаутувати, поки він у ліжку!

Містер Патрік Уолбі натиснув на всі 40 кнопок. Сорок чергових детективів вирости перед ним. Двох слів було досить, щоб сотні поліцейських машин помчали стрітами та авеню, оглушуючи всім вовчим виттям своїх сирен.

— Заарештовано 18 тисяч! — доповів через годину містер Патрік секретареві Білого дому.

— Мало! — сказав секретар. — Продовжуйте арешти по інших списках!

А в цей час статуя Свободи, зелена від плісняви, моху й водоростей, ішла до міста. З-під ніг її тікали, як мурашва, автомашини, в яких сиділи збожеволілі від жаху люди. Паніка охопила весь Нью-Йорк. Один лише Патрік Уолбі, як завжди, спокійно сидів у своєму кріслі і приймав телефонограми від агентів:

— Шеф! Статуя Свободи, висадивши раму, запустила руку в редакцію херстівської газети «Дейлі Мірор». Вона ловила репортерів, оглядачів і редакторів, розглядала кожного окремо і з усього розмаху жбурляла їх на брук. Потім вона добралася до самого містера Вільяма Рандольфа Херста. Він заліз у редакційний кошик і прикинувся забракованою заміткою. Статуя розчавила його нігтем.

— Шеф! Статуя Свободи звернула на Уолл-стріт. Зараз вона трощить банківські контори. Ударами ноги вона, як завзятий футболіст, забиває фінансових магнатів на центр океану.

— Що робити?! — волали в усі телефони десятки агентів.

Жах спотворив пергаментне обличчя містера Патріка Уолбі. Він схопив червону ебонітову трубку.

— Алло! Форрестол! негайно розбомбардувати статую Свободи, інакше вона втече!

Сходило сонце. І з першим його промінням з усіх військових аеродромів знялися сотні літаків. Вони пікірували на втікачку. Але статуя Свободи, занурена в свої думки, спокійно відмахувалася від літаків факелом, як від комарів, і сотні машин з опаленими крилами вибухали, вриваючись у землю.

— Треба рознести її на шматки атомною бомбою! — закричав містер Патрік Уолбі, шалено натискаючи на всі 40 кнопок. За мить перед ним вирости 40 чергових детективів.

— Чому не застосовують атомні бомби!? — заревів шеф. — Зараз вона втече:

— Хто вона? — спитали всі 40 детективів.

— Статуя Свободи! — відповів шеф, але, побачивши на обличчях співробітників розгублені посмішки, містер Патрік Уолбі ударив себе по лобі й уперше за тридцять років у присутності своїх підлеглих вибухнув задоволенням реготом:

— Фу! — сказав він. — Слава богу, що це тільки сон.

ПАВЛО КЛЮЧИНА

ВЕДМЕДІ НА ПАСІЦІ

(Байка)

На пасіку залізли два ведмеді.
Давно вона була в них
на прикметі!
Сопуть ведмеді — тісно їм удвох.
І кожен дивиться, як другого зіпхнути.
І кожен думає: «А щоб ти здох,
Як маєш тут зі мною разом бути!»
А потім бджіл питають в один голос:
— Який із двох до серця вам припав?
— Та... краще б чорт обох узяв,
Щоб вас не бачити на пасіці ніколи! —
сказали бджоли.
Сопуть ведмеді знов. Нема між ними згоди.
До меду аж тремтить ведмежа їх душа.
Ревуть, гризуться, каламутять воду,
Як дипломати Англії і США
В країнах Сходу.

ОСТАП ВИШНЯ

ВОШОБЛОХОЛОВИ

(Маленький фейлетон про велику мерзоту)

1

У Вашингтоні, столиці Сполучених Штатів Америки, єсть Білий дім.

У тому Білому домі живе президент США.

Дім білий, а президент цього часу не дуже білий, а такий собі сірувато-попелястенький. Кольору зараженої на чумні бактерії воші.

Нещодавно, як про це говорив «Голос Америки», у Білому домі відбулася нарада. Таємна нарада.

Радилися президент із своїм державним секретарем, тобто міністром закордонних справ.

Кличка міністра — Ачесон.

— Ну, як? — запитав президент свого державного секретаря.

— Про що питаєте, ваше президентське величество? — зігнувся державний секретар.

— Про атомні бомби! Не бояться чи бояться?

— Не бояться, ваше президентське величество!

— Лови воші!

— Не розумію, ваше президентське величество!

— Лови воші, я тобі кажу! Ні, не так! Воші я ловитиму, а ти лови блохи,— ти молодший! А блохи — вони стрибають, я не наздожену. Воші та блохи начинятиме-мо бактеріями чуми, холери, сапу і тифу. Ми їм покажемо, як культурні уолл-стрітівці воюють. Ми їм покажемо!

— А Женевська конвенція про заборону бактеріологічної війни, ваше президентське величество?

— А тобі що — первина? Лови, кидай, а сам кричи: «І знати не знаю, і відати не відаю!».

— Ага! Зрозумів, ваше президентське величество! А Ейзенхауер?

— Скажи, хай Ейзенхауер мухи ловить! Мухи теж можна бактеріями начиняти!

По всіх штатах Північної Америки, за прикладом свого президента, всі конгресмени гасають за блохами, за вошами, за мухами...

Щодня летить у Білий дім зведення:

— Вошей — сто тисяч.

— Бліх — півмільйона.

— Мух — мільйон!

Кажуть, що рекорд побив Даллес, — упіймав вошу завбільшки, як горобець!

І де?

На жилетці у начальника ФБР Гувера.

Гувер з Даллесом трохи не побилися.

Гувер у крик:

— Воша моя!

А Даллес:

— А впіймав я!

Помирив їх президент: Гуверові дав медаль за те, що таку національну вошу вигодував, а Даллесові — за те, що він ту вошу впіймав.

2

Серед вошей, бліх та мух у США — паніка.

Розповідають, що одна теж чималенька воша впіймана на сорочці у верховного судді Медіни, — повісилась.

— Не можу, — написала вона, — перенести огиди, коли тебе бере в руки така людина, як наш президент!

3

Не допоможуть президентові ані воші, ані блохи, ані атомні бомби!

Корея буде вільною!

Корея буде чистою від вошей, хоч би ті воші були такі завбільшки, як генерал Ріджуей!

АНДРІЙ МАЛИШКО

МАНХЕТЕНСЬКА ДОРОГА

Повивсь гудрон, як чорний довгий вуж,
Як ситий вуж манхетенська дорога,
Навіщо тут безпека й осторога,
Поліція стоїть завжди вокруж.

І хочеш — мчи, кілометри лічи,
Співай од віскі, а як хоч — мовчи,
І «каделак», лиш проявляй рицарство,
Несе тебе у труменівське царство.

О, ясно те, що всіх воно шанує,
Підлотою, рекламою з огнів,
Воно тебе за долар — нагодує,
А за два центи — лишить без штанів.

Воно тебе представить для народу:
Замок — на губи, щоб хвалив свободу,
За слово правди дасть
квартиру-кліть,

Щоб десять років у тюрмі сидіть.
Тому й дорога, ніби чорний вуж,
Тому й стоїть поліція вокруж.

ВОЛОДИМИР ІВАНОВИЧ

ХОДЖА НАСРЕДДІН В СТАМБУЛІ

Пройшовши чверть земної кулі
Й кордонів деяких країн,
Біля мечеті у Стамбулі
Спинився мудрий Насреддін.

Навколо янкі сновигали,
Йшли з полігонів до казарм,
Й скидались сквери і квартали
На замаскований плацдарм.

— Приніс мене сюди недобрий! —
Сказав сердито Насреддін...
Сідало сонечко за обрій
В густий морський ультрамарин.

І на мечеті край Босфору
У цей вечірній тихий час,
Піднявши довгі руки вгору,
Мулла продовжував намаз:

—...О ти, заступник правовірних!
Пастух великого творця!
Твоїм стадам в краях загірних
Нема ні краю, ні кінця.

Вони спішать навперегонки
На поклик твій з нічної мли...

— Ти, що, старий, об'ївсь тушонки!? —
Ходжа звернувся до мулли.

— Чому верзеш ти Магомету
Про райські ниви і сади?
Поглянь на землю з мінарету.
Алла верди,
Алла верди! *

На всю Туреччину поглянь ти
І на свою ганебну путь,
Адже нью-йоркські консультанти
Давно вам дихать не дають.

Шайтан приніс їх цілу валку,
Нахабству їх немає меж, —
У вас в собаку кинеш палку,
А в консультанта попадеш.

Вони загарбують без шуму
Райони нафти і руди,
А вам дають... жувальну гуму.
Алла верди,
Алла верди!

Для турків янкі обіцяли
Побудувати справжній рай, —
Створити школи і канали,
Зростити добрий урожай.

Пройшли роки,
Пітьма довкола —
І вчителів чомусь нема,
А там, де мала бути школа,
Стоїть новісінька тюрма.

Стоять казарми край дороги
Там, де колись цвіли сади...
Оце і все від «допомоги».
Алла верди,
Алла верди!

* «Господь з тобою» (тур.).

Дивись:
Он збирачі податку
Здирають, шкуру з бідняка
За кожний куш,
За кожну грядку,
За дим, за хвіст
У ішака.

Іде Баяр*, мов шкапа куца
В обозі вражої орди,
А янки дивляться й сміються.
Алла верди,
Алла верди!

Недавно в них в одному штаті
Писав їх жовтий центробрех,
Що на горі... на Арараті
У продаж пущено ковчег.

Але скажи, не чув ти часом,
Що в Анкарі вже довгі дні
Торгівля йде гарматним м'ясом
По дуже вигідній ціні;

Що за Сеулом зрита нива,
Кривавих злочинів сліди...
Кому — війна,
Кому — нажива!
Алла верди,
Алла верди!

До чого всі твої намази
Про мир і спокій щодоби?
У вас ростуть військові бази,
Як після дощичу гриби.

Іх Трумен думає включити
У авантюрний шлях війни —
Та де ж меджлісу депутати?
Чому про це мовчать вони?

У них ні розуму, ні сили
Й вони набрали в рот води,

* Джеляль Баяр — президент Туреччини.

Бо янкi оптом їх купили,
Алла верди,
Алла верди!

Святий брехун!
Поглянь на все це,
Або гукни
Чи свисни вниз...
Одну хвилинку...
Хтось товчеться
Там, де чинара й кипарис.

Можливо, це — військовий янкi
Йде з мюзiк-холлу навпростець,
А може; це агент з охоранки
Бере мене... на олівець.

Пора тікати від мінарету,
Бо ще Ялчин прийде сюди
Й підніме гвалт у всіх газетах.
Алла верди,
Алла верди!

...Глибока ніч.
Давно заснула
В своїх покоях пишна знать,
І місяць нишком від Стамбула
Пішов за гору спочивать.

І в тиші
Раптом гуркіт грому —
Хтось ясно вивів на стіні:
«Американці,
Геть додому,
Хай буде мир!
Війна — війні!»

...Заснуло все.
Лиш вічні зорі
Спокійно сяють, як завжди,
І шепочуть хвилі на Босфорі.
Алла верди,
Алла верди!

ПЕТРО КОЗЛАНЮК

ФРАНЦУЗЬКА АНКЕТА

Один з паризьких буржуазних журнальчиків розіслав своїм читачам цікаву анкету:

1. Що ви робили б тепер на місці президента Франції?
2. Яким чином ви поправили б негайно рівновагу французького державного бюджету?

Найцікавіша відповідь надійшла від якогось рантьє із містечка Сен-Клод:

«Мені, — відповів він, — не хочеться бути президентом теперішньої Франції в хомуті Північно-атлантичного блоку. Та коли я вже мусив би ним сісти в Парижі, то вірте, мосьє редактори, що і в Білому домі й на Уолл-стріті мені закричали б: о'кей!

Пуркуа, чому? — ви спитаєте. — Тому, що я знайшов би у Франції гроші для спорядження нових дивізій для Ейзенхауера, Трумена й Ачесона. Я знайшов би нові матеріальні ресурси для закупки озброєння в американських монополістів.

І ви, і всі французи можете засміятися з цього, я знаю. «Хі-хі! — скажете. — А де ж ви, мосьє президенте, візьмете оці нові ресурси, коли й так народ Франції аж гнеться під тягарем різних податків?»

А я всім у відповідь:

— Пардон, мосьє і мадам. Я вам задам одне запитання: Є нині у Франції незалежність? Говоріть, говоріть — є?.. Ясно, що нема. А є у Франції американські воєнні бази і янки? — «Є-є-є!» — скажете. — Ну і тре б'єн, і гаразд, скажу я вам. Раз сидять уже у Франції янки, то я й навчуся в них бізнес робити.

І що ж я зроблю ви спитаєте? Стривайте, мосьє і мадам.

Передусім нап'юся я «кока-кола». Це буде по-американському? О'кей! Нап'юся я «кока-кола» і подумаю: «На біса нам нині у Франції парламент і уряд?!»

Скажете: тут виразно гвалтується принцип буржуазної французької демократії?.. А я відповім, що тепер вже немає французької буржуазної демократії, є тільки американська. Напийтесь «кока-кола» й тоді самі зрозумієте, що це демократія чистого бізнесу. По-перше, за парламент і уряд я візьму дозарізу потрібні нам долари, ну й заощаджу французькому бюджетові мільярди франків, які йдуть на утримання цих, зараз абсолютно зайвих у Франції інституцій. По-друге, французи нічого на цьому не втратять, бо ж усі вони знають, що й так і парламент, і уряд провадять у Франції американську політику Трумена й Ачесона.

Та цей бізнес ще не поправить рівновагу нинішнього воєнного бюджету Франції. Кожному французькому урядові, як ми знаємо, сьогодні не велика ціна — не дадуть за нього багато й янки. Учасниця Північного-атлантичного блоку — Франція мусить знайти внутрішні кошти на шалену гонку озброєнь, згідно з вимогами із Вашингтона. А де їх взяти? Доведеться ще раз напитися «кока-кола» й роздивитися, на що ще у французьких громадян не накладені податки.

Ви знов засмієтесь, я знаю.

— Мосьє президенте, — спитаєте єхидно, — а на що ж іще у громадян Франції не накладені податки?

— Ого, на багато дечого! — відповім я вам. — Французів є кілька десятків мільйонів, і кожний француз складається не тільки із шкіри, кісток та біди, боргів і податків, як ви думаєте... французи і нині — багатий народ, отже політично використовувати це народне добро нам треба навчитися у США. Американські вчені облічили все точно. Вони довели, що, наприклад, в організмі кожної середньої людини, отже й француза, жиру є стільки, що можна з нього зварити 7 шматків мила; цукру — коло 100 грамів; заліза — на один цвях; вапна — на побілення селянської печі; фосфору — на 40 коробочок сірників; магнію — на порцію магnezії; поташу — на

один постріл дитячої гарматки і сірки — на одноразове викурення бліх у собаки.

Бачите, яке велике продуктове і хімічне багатство носить у собі кожний француз? І все це ще не оподатковане у Франції. Тож, сівши у крісло президента мосьє Оріоля, я в першу чергу продав би американцям парламент та уряд, а потім видав би президентський наказ усім податковим органам Франції:

а) за безплатне користування жиром, цукром, залізом, вапном, фосфором, магнієм, поташем та сіркою на кожного француза державний податок в сумі 1.000 франків щорічно;

б) фосфор, поташ і сірка — матеріали военні, вони потрібні Франції для озброєння нових дивізій, тому запропонувати кожному французові або здати їх Ейзенхауєрові, або додатково платити за них податки в сумі 2.000 франків щорічно.

Ось як і легко, і просто я добився б негайного «о'кей» у Вашингтоні. Іншого, кращого способу я не бачу. Бажаю вам успіхів. Поль де-Даладьє-Лавалей».

ЯРОСЛАВ ГАЛАН

ПАПСЬКА СЛЬОЗА

За малим не трагедія на 2 дії та ще й з епілогом.

ДІЯ I

Папська опочивальня. Його святості не спиться. У двері просуває голову кардинал Лядроні.

Лядроні. Ваша святість, містер Тейлор уже встав, і він обурений, що ваша святість валяється ще в постелі...

Його святість (*притьмом встає й нашвидку одягається*). Преси його, сину мій. Скажи: у нас є ідея!

Лядроні зникає. Входить містер Тейлор, особистий представник Трумена при папському престолі.

Тейлор. Таким чином, містер папа, можна папство проспати!

Його святість. А ми й не спали, сер. Ми думали...

Тейлор. Й до чого додумались?

Його святість довгий час нашіптує йому щось на вухо.

Дамнед, непогана ідея! А скільки вона коштуватиме?

Його святість знову нашіптує.

Га!

Його святість все ще нашіптує.

Значить, мокра робота?

Його святість. Сину мій, не маєш бога в серці!.. «Святе винищення» ти називаєш мокрою роботою? Кайся, сину мій...

Тейлор. По-перше, я вам не син, містер папа. По-друге...

Його святість. О, сер!

Тейлор. По-друге, я згоден. Витрати беремо на себе.

Його святість. О, сер!.. *(Благословляє його)*.

Тейлор. І ви гадаєте, що таким чином...

Його святість. Я не гадаю; я певен цього. Тільки таким чином ми позбудемося, нарешті, наших противників. Убивства з-за рогу — це кустарна робота, недостойна апостольського престолу.

Тейлор. Значить, комуністів...

Його святість. Комуністів, лівих соціалістів, народних демократів, масонів...

Тейлор. Стоп! Масонів не треба чіпати. Серед них є банкіри.

Його святість. А ми візьмемося за масонів — не банкірів. Усіх їх оголосимо еретиками, і знову, як у найкращі часи, запалають у Європі багаття святої інквізиції.

Тейлор. Браво! Це буде грандіозне видовище. Лишається тільки встановити процедуру!

Його святість. О, сер! Вона встановлена ще в 1487 році. *(Добуває з шафи книжку)*. Ось Якова Шпренгера «Відьомський молот», антиеретичний кодекс, схвалений і затверджений буллами пап Олександра VI, Юлія II, Льва X й Адріана VI. Спираючись на цю священну книгу, один лише блаженний Ремігій, суддя в справах еретиків, спалив живцем у Лотарінгії 800 жінок...

Тейлор. Браво, це розмах! А спеціалістів для цього діла знайдеться вдосталь?

Його святість. Лишіть це нам, сер! Вас особисто рукоположить наша святість у великі інквізитори. В торквемади, хе-хе!

Тейлор. О-кей. Це буде оригінально; чорт візьми! Чого доброго, ще в святі потраплю.

Його святість. Чому ні?

Тейлор. Боюся, що не розумію.

Його святість нашіптує йому на вухо.

Дорого це у вас коштує, чорт візьми!

Його святість знову щось шепотить. Не чекаючи кінця торгу, завіса опускається.

ДІЯ II

Зал, де збирається св. інквізиція. За столом сидять інквізитори. Праворуч на престолі його святість, обіч нього стоїть кардинал Лядроні

Його святість. В ім'я боже благословляю вас на святе діло, мої діти. *(Всі встають і кланяються)*. Преподобний Гудеріан! Ми помітили, що з-під вашої рясни визирають кавалерійські чоботи та ще й зі шпорами. Щоб мені не було цього більше!

Гудеріан. Бефель, ваша святість!

Його святість. Преподобний Браухіч! Замість вистригти тонзуру, ви зовсім виголили голову. Крім того, від вас на мильо несе ромом. Це вам не казарма. Щоб мені не було цього більше!

Браухіч. Яволь, ваша святість!

Його святість. Перед відкриттям першого засідання святої інквізиції ми пропонуємо вшанувати хвилиною мовчанки пам'ять neprисутнього, на жаль, серед живих і тому рукоположеного заочно преподобного Гімлера. Хай же невидима рука його керує нашими вчинками нині і присно і во віки віків!

Всі. Амінь!

Його святість. Преосвященний Тейлор! За вами слово.

Тейлор. Ваша святість! Преподобні! Відкриваю перше засідання комісії по розслідуванню антиамериканської діяльності...

Його святість. Не зовсім точно, ваше преосвященство.

Тейлор. Чорт візьми! Я хотів сказати — святої інквізиції. Пропоную відразу розпочати роботу. Привести першого обвинуваченого! *(Вартові приводять першого обвинуваченого)*

Тейлор. Минулої неділі на мітингу ви висловились проти плану Маршалла. Так?

Обвинувачений. Так. Я — робітник і...

Його святість. Причини достатні для ауто-да-фе.

Тейлор. Хто за? Всі. Вивести засудженого!

Засуджений. Геть, святу інквізицію!

Засудженого виводять.

Тейлор. Преподобний фон-Маннштейн просить слова.

М а н н ш т е й н. Одна справа розглядалася цілу хвилину. Якщо так далі піде, то для того, щоб знищити якінебудь сотні мільйонів еретиків, нам буде потрібно сотні мільйонів хвилин. За цей час від них може народитися 100—200 мільйонів нових еретиків. Тим-то я пропоную використати виробничий досвід, проведений Великонімеччиною в крематоріях Дахау й Освенціма...

Його святість. Святе твоє слово, сину мій!

Тейлор. Пропозицію преподобного фон-Маннштейна ставлю на голосування. Хто за? Одноголосно. Привести другого обвинуваченого! Що ви хотіли, містер Крупп?

Крупп. Я теж пропоную винищити всіх еретиків за методом, вказаним преподобним фон-Маннштейном і так успішно випробуваним у свій час покійним фюрером Великонімеччини.

Тейлор. Ваша святість! Преподобні отці інквізитори! Поміркувавши і сяк, і так, я теж прийшов до висновку, що такими методами працювати далі не можна. Вони занадто кустарні.

Голоси. Слухайте! Слухайте!

Тейлор. Тим-то я пропоную метод, з таким успіхом застосований у свій час американською демократією в Хіросіма. У найближчий час треба провести в підлеглий нам Європі плебісцит: хто за план Маршалла і хто проти. Після плебісциту противників плану вивеземо на безлюдні острови і там...

Гудеріан. ...атомною бомбою!

Тейлор. Ви вгадали, преподобний.

Всі. Браво!

Тейлор. Ставлю пропозицію на голосування. Хто за? Одноголосно!

Його святість. Сину мій! Благословення апостольського престолу повік спочиватиме на тобі!..

Спираючись на плече кардинала Лядроні, його святість, зворушена до сліз, підходить до преосвященного Тейлора, благословляє його, потім цілує в чоло.

З а в і с а.

ЕПІЛОГ

Декорації й ситуація та сама, що й у першій дії. Входить кардинал Лядроні.

Лядроні. Ваша святість! (*Його святість прокидається*). Містер Тейлор давно вже встав і просить мене вже вдруге висловити його обурення, що ви так довго валяєтесь у постелі.

Його святість (*покvapно встає й одягається*). Сину мій, скажи його преосвященству Тейлору...

Лядроні (*здивовано*). Преосвященству???

Його святість (*прочунявши*). Боже великий! То це був лише сон... (*Скорботним голосом*). Ну що ж... Доведеться далі... кустарничати...

По щоці його святості покотилася самотня сльоза.

ПЕТРО СЛІПЧУК

ХОРОБРА ШАВКА

(Байка)

Із-під чужих воріт
Облізла Шавка дивувала світ —
Покою людям не давала ні на мить.
Лиш хто на вулицю піткнеться,
 Так Шавка і заллеться, —
 Без впину гавкає, гарчить.
То вигляне із-під воріт наполовину,
 В дугу зігнувши спину,
 То голову за тином заховає
 І гавка, невгаває.
Уже запали кволі груди,
Нещасне аж захрипло з гавкотні...

Дивуються із Шавки люди:
— Ніяк не йде у голову мені:
Ну, звідки в неї лють така?
— Чи може сил набралась Шавка,
Що день і ніч сердито гавка?..
— Мале, а знай гарчить, ляка!..
— У Шавки сила є? — Бриднє! —
Озвавсь Сусід: — Не з того роду!
Погляньте он, — щоб людям не було проходу,
Хазяїн їй хвоста затиснув у колоду,
І Шавка гавкає за двох щодня.

* * *

Ми будем прямо говорити, —
Такі і в Трумена є сателіти:
Щоб не давали спокою народу,
Хвости затисли їм у маршаллську колоду.

СЕРГІЙ ВОСКРЕКАСЕНКО

БЛОХА У МАРШАЛЬСЬКІМ МУНДИРІ

Тіто домовився з американцями та англійцями про те, що вони підтримають його в боротьбі проти Радянського Союзу.

(З матеріалів судового процесу над угорськими державними злочинцями).

За цей недовгий, славний час
Хто проти нас не діяв.
Хто тільки повалити нас
Не пробував, не мріяв...
Одні з вогнем, з мечем на нас
Відкрито лізли. Зраду
Готуючи, другі в той час
Заходили нам ззаду.
Ті смерть несли нам у житті,
Ті — визначали строки.

А де тепер мальбруки ті?
Де горе ті пророки?

Закінчили життя цвіле
Одні, як скоморохи.
Покинули його й другі,
Але
Дотепніше вже трохи...
От Муссоліні, хитрий лис,
Прийшовши раз до тями,
Узяв, штукар цей, і повис,

Не як, а вверх ногами...
Оце і все, що до пуття
Зробив, і то не сам він.
Хоч, власне, дуче все життя
Був у такому стані.
А Гітлер, як «катюш» почув,
Рішив усіх надути.
Дав Геббельсу ляша... й хильнув
Крисиної отрути.
Зостався Черчілль ще на глум
(Зате нема вже Блюма),
Та от собі цей тугодум
Нічого не придума.
А в ящик вже давно-таки
Пора йому зіграти...
Бо скажуть скоро земляки:
— Та треба ж міру знати!..

На нас, крім нього, зазіха
Уже которе літо
В мундирі маршальським блоха,
Яка зоветься Тіто.
У неї свастика в очах,
Два ящики у роті,
Нікчема ця у галунах,
В американським злоті.
Проте у неї, знає всяк,
Кебети анітрохи.
Вона загине тільки так,
Як гинуть усі блохи.
Та ну їх, господи прости,
Щоб гірше не сказати...

А нам рости,
а нам цвісти
І людство звеличати.

ОСТАП ВИШНЯ

ТУРКМЕРИКА

I

В одного француза чи, може, в англійця, а то, може, й у турка чи в грека була собі корова.

Звичайнісінька корова, така сама, як і в нас ото єсть корови: чотири ноги, хвіст, роги, вим'я і мукає...

Тільки й того, що в нас така корова зветься Маня, а у французів Марі, в англійців Мері і т. д.

А державний секретар Сполучених Штатів Америки зветься Маршалл...

Від військового маршала американський Маршалл одрізняється двома прикметами, — перша прикмета та, що у військового маршала на кінці одне «ли» (маршал), а в американського — два «ли» (Маршалл).

Друга ознака та, що військовий маршал воюється тоді, коли є війна, а американський Маршалл починає воюватися тоді, коли на «землі мир і во человецех благоволеніє».

Так от, значить, була, будемо говорити, в турка корова.

Побачив американський Маршалл у турка корову, прийшов до нього та й каже:

— У тебе є корова?

— Є! — відповідає турок.

— Одна?

— Одна!

— Малувато, — каже американський Маршалл.

— Ми люди небагаті, — каже турок.

— А хочеш, щоб у тебе було дві, а то й три корови?

— Ой, хочу! — аж підскочив турок.

— Так я тобі допоможу! — каже американський Маршалл. — Мені це раз плюнуть! У мене доларів, у мене золота такого, що можу всі корови на всім світі закупити! Ще й на бугая залишиться!

Скрючився в три погібелі турок, до землі припав:

— Допоможіть! — молить. — Хочу, щоб у мене було три корови! Ой, хочу!

— Ол-райт! — райтнув американський Маршалл. — Бери долари! 200 мільйонів доларів бери!

— Ой, спасибі!

Тільки так: корови твої, а молоко — моє! Хочеш, свині купи, — тільки ж знову: свині твої, а сало моє! А як може корови не дуже молоко даватимуть, свині сала не нагулюватимуть, то нічого, ти дуже не хвилюйся, віддаси нафтою, або вугіллям, або хромовою рудою... А щоб у тебе ніхто корови та свині не покрав та на нафту й на вугілля не зазіхав, — сторожів найми, а я своїх генералів та офіцерів дам, щоб тими сторожами командували... І все буде в порядку...

— Ой, дякую, красенько дякую! — турок аж до землі припадає...

— А щоб тобі не турбуватися, молоко й свинину чи нафту та вугілля перевозити, — я залізниці й пароплави своїми людьми вкомплектую! А ти живи собі та не горюй! Ти людина бідна, а я — багатий! Чом же я не можу тобі допомогти? А може тобі трудно і «саям-алейкум» вимовляти, говори «гуд-бай», — воно й коротше й ударніше виходить... Так і наблизишся до багатства, що незабаром і вся держава твоя зватиметься:

«Сполучені Штати Туркмерики»..

— Гуд-бай-алейкум! — уклонився турок...

II

У Франції план Маршалла провадиться за такою ж схемою, як і в Туреччині, тільки французам потім доведеться говорити не «гуд-бай-алейкум», а «гуд-бай-бонжур»...

В Греції коровами заправлятиме не король Павло, а буде в них інший король, що зватиметься, приблизно, Трумло чи Гуверло, чи, можливо, Дюйло, — це в залежності від президентських виборів в Америці...

СЕРГІЙ ВОСКРЕКАСЕНКО

ЛЮДОВБИВЦІ

Ще кипить наша збурена кров,
Гнів на Гітлера серце нам крає,
А вже знов,
 темна тінь його знов
Смертні лапи на Схід простягає,

Владарі доларових мішків
Потирають пожадливо руки.
З блискавичністю крутиться шків
У машині цькування й ошуки.

Знахаблilі ділки-торгаші
Всесвіт ділять уже між собою,
Їх дурманять, п'янять бариші,
Заплановані знову війною.

Їх трясє не лише золота
Лихоманка наживи й жадоби —
Страх їм очі з орбіт виверта,
Страх і приступ отруйної злоби.

Страх за їхні криваві діла,
Заподіяні простому люду, —
Страх за долю, що вже підвела
Їх під вирок нещадного суду,

Що його тридцять років тому
Славні витязі склали в Росії,

В прах повергши народів тюрму,
Розкувавши їх мрії й надії.

Звідтоді, ненависні пани,
Корчить страх вас, пече зненавида,
І в злочинні обійми війни
На твердиню свободи вас кида.

Віща буря зі Сходу мете
І нещадно зриває з них маски,
Ви над прірвою вже стоїте,
І, звичайно ж, не з власної ласки...

Не рядіться ж у друзів, дарма
Лицемірно-облудливі тоги, —
Мчить за вами загибель сама,
Чорні коні запрягши у дроги.

Бо ж земля кружеля неспроста,
Наша добра, старенька планета
Бачить все, головою хита,
Ніби каже: хороша прикмета!

А тоді спохмурніє на мить,
Ворухне свої брови, як віття, —
Зграя вбивців у прірву летить,
Замотавшись у власне лахміття.

Справедливій бабусі-землі
Уже нікуди усмішки діти,
Що прем'єри, царі й королі
Отакі виробляють кульбіти.

Дядя Сам теж іде нанівець,
З переboями він уже дише...

Ще при нас оцій казці кінець
Простий люд невблаганно допише.

ЄВГЕН БАНДУРЕНКО

НА УРОЦІ

В американській школі йшов урок.
Показував учитель дітям карту
І, ніби новоявлений Макартур,
З кружка в кружок
Указкою водив
І, не шкодуючи ні фарб, ні слів,
Не гребуючи явною брехнею,
Хвалився перемогами в Кореї,
Доводив, що немає там утрат
І що живе там весело солдат,
Мовляв, для нього та війна
Є лиш прогулянка одна.
А під кінець, обвівши зором клас,
Улесливо спитав: — А хто б із вас
Хотів поїхати туди? —
Та учні... мов набрали в рот води!
Лише один з них встав і мовив тихо:
— Хотів би я поїхать...
— А що ти зробиш там для честі й слави
Американської держави? —
І відповів ще тихше хлопчик Білль —
— Труп тата заберу звідтіль...

ЮРІЙ МОКРІЄВ

МІС МЕРІ МАЙНЛ З УІЛСТОНА

Мері Майнл була типова англійська міс. Вона народилася, як і належить народжуватись англійській міс, в Англії у невеличкому місті Уїлстон, де є і котеджі, і коледжі, і навіть клуб, схожий на клуб Піквіка, і такі ж надмірно манірні і трохи смішні джентльмени.

Батьки Мері не наділили її особливою красою. Занадто вже довга і суха, навіть для англійки, міс Мері не викликала захоплення уїлстонських кавалерів. До того ж батько Мері, скупий комерсант Джон Майнл, заявив, що не дасть дочці у придане жодного шилінга до своєї смерті. Тому міс Мері і в 35 років продовжувала бути міс, а не місіс, бо в Уїлстоні не знайшлося джентльмена, який би запропонував свою руку Мері без приданого.

Та ось почалась війна. Над Англією щоночі літали німецькі «юнкерси». Вони зовсім не по-джентльменському поводитися з старовинними містами Англії. Коледжі й котеджі, і піквікські клуби полетіли в повітря. Проте, завдяки подіям, які сталися далеко в Росії, над Волгою, Англія була врятована, і котедж міс Мері Майнл залишився цілий. Він, нарешті, разом з п'ятьма тисячами фунтів дістався їй у спадщину від батька, Джона Майнла, власника ресторану на океанському пароплаві «Глазго», який загинув, підірвавшись на німецькій міні.

Як бачите, війна принесла міс Мері більше радості, ніж горя. Вона стала багатою нареченою.

А саме в той час у тихому англійському місті Уїл-

стоні з'явилося чимало нових джентльменів. Це були офіцери різних частин, що готувалися до вторгнення у Німеччину. Готувались вони досить таки мляво і тому перебували в Уілстоні, нічого не роблячи, по місяцю, по два, а то й більш.

До катеджу міс Мері Майнл поставили на квартиру молодого лейтенанта танкіста з Каледонії. Міс Мері була шаслива. Як ніжно почала вона награвати каледонцеві новітні англійські пісеньки на старому фамільному клавієсині. А ще п'ять тисяч фунтів!

Каледонець вирішив закохатись у міс Мері.

Перевіривши чутки про фунти, він запропонував міс Мері своє серце. А щоб більш закріпитись на завойованих позиціях, видав нареченій доручення на одержання щомісяця частини своєї скромної офіцерської платні.

Згодом каледонець поїхав з Уілстона, щасливий, зберігаючи в польовій сумці фото нареченої.

А через місяць в Уілстоні спинилася авіаційна бригада. Міс Мері Майнл з такою ж чутливістю поставилась і до авіаторів. У неї знов спинився бравий льотчик з Канади, теж лейтенант. І цього зворушило придане міс Мері. З канадцем трапилось те ж, що і з каледонцем. Відїжджаючи, він залишив своїй нареченій номер польової пошти і доручення на частину своєї офіцерської платні. У польовій сумці канадець також зберігав фото своєї нареченої, а в думках затаїв мрії про її котедж і фунти.

А взимку в Уілстоні поставили на переформування десантну дивізію. Чи могла ж міс Майнл ігнорувати піхотинців? Лейтенант-десантник з Трансваля прожив тут місяців три. Він теж став нареченим міс Майнл і претендентом на її гроші. Міс Мері розуміла, що війна — це не іграшки, і вирішила про всякий випадок мати кількох женихів. Що говорити, дочка комерсанта любила жити, як кажуть, «з запасом».

Мері Майнл акуратно відповідала на листи лейтенантів і акуратно одержувала гроші за їх дорученнями. Коли радянські війська, розгромивши гітлерівські армії, переможно пішли до Берліна, Англія спішно висадила і свої війська з тим, щоб захопити собі побільше території Німеччини.

Таким чином, наречені міс Мері опинилися хто

в Нюрнберзі, хто у Франкфурті, хто в Бонні. Вони надсилали звіти міс Мері сердечні листи. А згодом пошта закидала міс Майнл і пакунками з Нюрнберга, Берліна й Бонна. Міс Мері Майнл була зачарована турботами наречених і без кінця вихваляла своїх друзів рудобородому американцеві містеру Клайну, який нещодавно приїхав в Уілстон з Чікаго і відкрив тут на паях з міс Мері Майнл ресторан. Містер Клайн одержав від міс Мері Майнл всі її фунти, які і вклав у нове підприємство. Увечері він частенько заходив до міс Мері послухати її пісеньки і гру на клавесині. Містер Клайн був не такий ще старий...

Та раптом сталася катастрофа.

Поїзд, що йшов на Уілстон з півдня, був переповнений військовими. Війна вже давно скінчилася: хто їхав у відпустку побачитись з кривими, хто зовсім повертався додому, так і не понюхавши пороху. В купе офіцерського вагона сиділо троє лейтенантів: льотчик з Канади, танкіст з Каледонії й десантник з Трансваля.

— Вам теж до Уілстона? — поцікавився льотчик.

— Так, — відповів танкіст.

— Ол-райт. Чудово, нам по дорозі. Додому?

— Ні. — Танкіст з Каледонії загадково посміхнувся. — Наречена в мене там, в Уілстоні; з котеджем і з фунтами, — додав він зухвало: — П'ять тисяч!

— Справді? У мене теж.

Трансвалець зацікавився розмовою.

— Пробачте, колеги... такий збіг. Я теж... їду в Уілстон до нареченої. І в неї теж... котедж і п'ять тисяч фунтів! — Всі троє засміялися. Хтось вийняв банку американських консервів, хтось розпечатав пляшку трофейного шнапсу; поснідали разом. Кожний офіцер наперебій вихвалявся своєю нареченою.

— Як твою звать, каледонець?

— Мері...

— Дивно. Мою теж!

— І мою!..

Офіцери знов засміялись.

— Що ж тут дивного? У мене в дитинстві було сім друзів і всі Джони, — сказав канадець. — Ось гляньте, яка вона, моя Мері. Звичайно, не Венера, але з добрим приданим! — І він дістав з польової сумки фотокартку.

Каледонець глянув і зблід. Усмішка зникла з його вуст.

— Ви жартуєте, лейтенант! Це ж моє фото.

— Як це — ваше? Читайте.

На звороті фотокартки каледонець читав: «Дорогому Редді. Дивись, не забувай. Твоя Мері». Він кинувся до своєї польової сумки і витяг звідти таку ж саму фотокартку. Канадець не вірив своїм очам: «Дорогому Деві, дивись, не забувай. Твоя Мері».

Спантеличений трансвалець, нічого не розуміючи, дивився на обидві картки. Почервонівши, як індік, він дістав з своєї сумки третє фото: «Дорогому Едду. Дивись, не забувай. Твоя Мері», — читали зовсім очманілі канадець і каледонець.

— Станція Уілстон, — сповістив кондуктор.

Три лейтенанти мовчки склали свої речі. Мовчки вийшли з вагона і мовчки пішли по вулицях міста. Їм усім було по дорозі.

Біля котеджу спинилися, глянули один на одного.

— Зайдемо всі? Разом?

— Ні. Краще по одному. Так буде цікавіше...

Першим ввійшов каледонець.

— Деві? Ти? Ах! Я... Я така рада... — Зустріла його міс Мері. Та не встигла вона всадовити несподіваного гостя, як на порозі з'явився льотчик з Канади.

— Редді?? — Міс розгубилася. Оце так сюрприз. Як же його бути? І хитра голівка англійської міс почала працювати напружено, як ніколи. Що сказати? І вона б таки щось сказала, якось вибрехалась, коли б у кімнату не ввійшов третій лейтенант, трансвалець.

— Едд???

— Вам все зрозуміло, міс? — гнівно вигукнув трансвалець.

Мері Майнл на всякий випадок відступила до столу, де стояв телефон.

— Джентльмени, — гордо сказала вона. — Прошу не скандалити в моєму домі. Не забувайте, що ви в Англії. Війна скінчилась і... я виходжу заміж.

Грюкнувши дверима, всі троє женихів вийшли з затишного уілстонського котеджу. Поїхали разом до Ліверпуля і там, у портовій таверні, чекаючи пароплавів, які мали везти їх на батьківщину, пили разом пиво

і лише там, розміркувавши все, реготали довго і трохи нервово.

— Англійці завжди нас обманювали! — викрикнув трансвалець, кинувши об долівку кухоль.

— Це факт! — заревів каледонець. — К чорту Черчілля і його політику!

Зрештою, всіх трьох забрали полісмени.

А ввечері того ж дня до міс Майнл завітав містер Клайн.

— Коли б ти знав, Клайн, як я розчарувалася у тих військових, — лашилася до нього міс Мері, — такий нервовий народ... Я вирішила: моїм мужем буде тільки штатський і тільки американець. Ти, Клайн, ти.

Та містер Клайн спокійно взяв свій капелюх.

— Прошу пробачення, міс. Я не можу прийняти вашу пропозицію. Після того, що мені стало відомо... Ви тепер для законного браку... ніби як забракована продукція.

Міс Мері Майнл спалахнула.

— Містер Клайн, ви забуваєте, що у мене фунти. І шилінги!

Містер Клайн спокійно запалив сигару.

— В'я хочете сказати — у вас були, були фунти.

— Що-о?

— Наш ресторан на паях дає одні збитки. Ваших фунтів ледве вистачить на покриття боргів. До того ж у Чікаго я маю дружину і п'ятеро дітей, — і містер Клайн пішов.

З міс Мері Майнл сталась істерія. Вона перегризла всі нігті своїх сухих пальців. Та було пізно. Її фунти перейшли назавжди до кишені спритного містера Клайна. Два ящики яєчного порошку і тонна жувачки — це все, що залишилося англійській міс від дружби з американцем.

ОСТАП ВИШНЯ

ТЮРМА-САНАТОРІЯ

Гітлерівський фельдмаршал Еріх фон-Манштейн серйозно приболів.

Він і досі ще ходить на свободі, то, мабуть, заїло його неробство.

Після попередньої бурхливої діяльності, після Баб'ячого яру в Києві, після кримських каменоломень, після «роботи» в Донбасі і взагалі по селах і містах України, Білорусії й Криму — раптом сиди тихо і жди, коли тебе судитимуть.

Сверблять у фельдмаршала руки, самі по собі скрегочуть зуби, а ото якось в суботу, прийшовши з кірхи додому, почав kota давить...

Сказати, що він хвилюється перед судом, так ні: він знає, що англійські лорди Бріджмен та де Льюїс енд Ладлі збирають кошти на оборонця і що вже Уїнстон Черчилль офірував на цю справу 25 фунтів стерлінгів.

Він знає також, що й Еттлі з Бевіном дзвонили лордові Бріджменові, що й вони пожертвують у фонд оборони фон-Манштейна.

Але сильно непокоїть фон-Манштейна безсоння.

Довелося звернутися до лікаря.

Лікар пильно оглянув фельдмаршала.

— Справа, — каже лікар, — серйозна.

— Що в мене? — питає фон-Манштейн.

— У вас, мій фельдмаршале, рецидив людожерства і кривавокатівництва. Хвороба складна, серйозна й тяжка.

— Що ж робити?

— Наполягайте на негайному суді! І хай кинуть дурниці лорди з лейбористами — збирати гроші на оборонця для вас. Навпаки, вам потрібне негайне засудження в тюрму Шпандау!

— ??

— Дивуєтесь, мій фельдмаршале? Хіба ви не чули, як живуть засуджені в тюрмі Шпандау? Ха-ха! Колишній міністр закордонних справ фон-Нейрат бавиться на вгороді, вирощує квіти, городину. Колишній фюрер гітлерівської молоді Вальдур фон-Шіріх читає французькі романи. Гітлерівський міністр господарства Вальтер Функ увесь час грає на роялі. Наслідник Гітлера грос-адмірал Деніц непокоїть дирекцію Шпандау вимогами тонкої білизни, бо його тіло надзвичайно ніжне і чутливе. Разом з ними там одпочивають Рудольф Гесс, Альберт Шпеєр, адмірал Еріх Редер. Там першорядна кухня, вишукане меню, спеціальна медична обслуга. Коли заслаб Вальтер Функ, йому перелили кров, взяту від англійського солдата. Того самого солдата, що його, можливо, дитину, можливо, матір розбомбив Альберт Функ своїм ФАУ-1 та ФАУ-2! Навряд, мій фельдмаршале, ви знайдете де-небудь такий санаторій, як колишня тюрма Шпандау. Поспішайте! Путівку туди видає англо-американський «суд».

— Данке зер! — галантно уклонився лікареві Еріх фон-Маннштейн. — У мене, докторе, останнім часом почали сильно свербіти ще й п'яти! В санаторії Шпандау від цього мене можуть вилікувати?

— Безперечно, можуть! Двічі на тиждень, а коли треба, то й щодня. Англійські лорди приїздитимуть в Шпандау, щоб колишнім гітлерівським міністрам і фельдмаршалам п'яти чухать! Чухає він ніжно-ніжно! Чухає, чухає, а потім ще й погладить! Великий спеціаліст! Поспішайте, мій фельдмаршале!

АНДРІЙ МАЛИШКО

КАНАДСЬКА ПІСЕНЬКА

Він в шахті працював сім літ,
Не збагатів, губивши піт,
Хоч не старів з досади,
Бо піт не новина.
Канада ж ти, Канада,
Весела сторона!

А потім, ще не знавши ран,
Пішов на фронт за океан.
Ще бубни били радо,
Аж слалася луна.
Канада ж ти, Канада,
Весела сторона!

А потім, ранений в бою,
Вернувсь в домівку він свою.
Зустріли не з парадом,
Бо що там ордена?
Канада ж ти, Канада,
Весела сторона...

І знову, щоб пролити піт,
Пішов на шахту до воріт.
Але ті рани вада,
Робота — де ж вона?
Канада ж ти, Канада,
Весела сторона...

Солдатська хмуриться душа, —
Ні центика, ані гроша,
Лиш обіцянка хороша,
Та хазяї, мов гади, —
Сім'я у них одна...
Канада ж ти, Канада,
Весела сторона!

ДМИТРО БІЛОУС

«АМЕРИКАНСЬКИЙ РАЙ»

Засуджений в штаті Індіана на довічне ув'язнення Уолтер Сьюард добився помилування. Однак, спізнавши нестерпність американського способу життя, зажадав повернутися назад до тюрми.

(З газет).

Містер Трумен твердить всюди:
— Не впадайте у відчай.
В наших Штатах, добрі люди,
Не життя, а прямо рай!..

«О Америко кохана,
Ще, здається, жити варт...»
Так у штаті Індіана
У тюрмі гадав Сьюард.

Настраждавшись до болю,
Натерпівшись украй,
Ледве випросивсь на волю
Він у труменівський рай.

Тільки що це? — Безробіття
І страшне зростання цін.
Тут же пекло! Лихоліття!
О, куди потрапив він?!

Шпигунів кружляють зграї!
Стало душно тут йому —

Він аж скрикнув у відчаї:
Заберіть назад, в тюрму!

І у штаті Індіана
Вигляда він знов з-за ґрат:
«О Америко кохана,
Тут миліша ти стократ!»

ЄВГЕН БАНДУРЕНКО

ЧИ ГЛИБОКА ЗАТОКА

У Кореї, де ревуть
День і ніч гармати,
Із оточення йдучи,
Стрілись два солдати.

Із розгромлених полків
Трумена вояки
Оглядаються кругом
Та дрижать від ляку.

Партизани з трьох боків,
Спереду — затока,
Запитав у Джека Джон:
— Чи вона глибока?

— Та, мабуть, глибока, Джон, —
Мовив Джек в тривозі, —
Бо три дні, як полк пірнув,
Не виринув досі...

ЮРІЙ МОКРІЄВ

ПАПА РИМСЬКИЙ І ЖЕНЬ-ШЕНЬ

Ходять в народі легенди про папу. Ходять і серед тих, хто вже давно не вірить у його святість, ходять і серед численної його пастви. Всякі легенди ходять!

Що й говорити! Останньому наміснику Христа на землі пощастило. Пій XII «прославився» більше, ніж усі його попередники. Як же! Навіть легенди створюють люди про папу!

— Папа Пій шукає корінь жень-шеня!

— Папа хоче омолодитись!

— Може, він ще й одружитись надумає? — посміхаючись, передають з уст в уста люди.

Ось до чого дійшло!

А й справді, чому б «наміснику Христа» і не омолодитись? Чому б не продовжити своє земне життя, тим більше, що воно не таке вже й нужденне, — навпаки, проходить в достатку?

Треба сказати, що папування — це дуже хлібна справа. Сидиш собі у Ватікані, помахуєш на паству рукою, а тобі гроші йдуть і йдуть. Всякі гроші йдуть: і франки, і пези, і гульдени, і шилінги, і долари; доларів найбільше. Ця валюта надходить у папську кишеню не так за релігійні діла папи, як за мирські діяння.

Аж дивно! Найменш благонадійний (у релігійному розумінні) з численної пастви папи Пія американський дядюшка Сам раптом виявився найщедрішим жертвувателем на святе діло римсько-католицької церкви! Ніколи в кишені святого папи не було стільки грошей, як в піс-

лявоєнні роки. Не життя, а масляна! Жити б та й жити! А жити папі залишилося вже не так і багато... Зігнувся вже в дугу «намісник Христа» на землі! Сказано — земне життя... Одна спокуса! Не акридами та диким медом годуєшся, і не на сухій проскурці живеш... Скільки бургундського, амброзію й коньяку випито на тих таємних і не таємних політичних нарадах і змовах! І все во славу Христа та на радість справжньому земному богові — капіталу.

Здає у папи здоров'я! А пожити у своєму папстві хочеться, ой, як хочеться перед тим, як підеш у димі фіміаму здавати звіт своєму небесному босові.

Йому що, небесному! У нього ні подагри, ні астми, ні склерозу. Він — вічний. Щоправда, Пій XII вірить у цю вічність так само, як світ віригь у його папську святість. Він знає справжню ціну всій отій містиці. Який там в чорта «той світ», і яке там «загробне життя»! Встигай пожити гут, на землі, а вріжеш дуба — зітлієш на порох, будь ти папа, чи рядовий чернець.

Зрозуміло, що перед папою постало завдання підремонтувати хоч трохи брєнне тіло... Папа розуміє, що досягти цього засобами церкви не можна. Церква дбає якраз про те друге, потойбічне життя, а про це земне...

Прочув папа Пій, що на Тибеті один буддїйський монах виростив особливий «корінь життя» — жень-шень. Розповідали, що той корінь має чудодійну силу, що такого жень-шеня немає ніде в світі.

Папині радники багато наговорили йому про той корінь! Коли папа вкусить його, він стане справжнім юнаком. Зникне й астма, й склероз, залікуються всі гріхи буйної молодості, папа зможе кататися на велосипеді і грати у футбол.

Радники запевняли, що від того жень-шеня у лисих виростають кучері, а божевільні стають мудрецами.

Пішла чутка, ніби папа звернувся до того скромного буддїйського монаха з проханням подарувати йому, Пію XII, хоч один корінець цього чудодійного жень-шеню. Коли ж монах захоче за той корінь гроші, папа згоден дати йому, скільки він скаже, і в якій завгодно валюті. Що й говорити: коли не хочеться вмирати, будеш люб'язним навіть з єретиком, з своїм релігійним ворогом.

Невідомо й скільки часу минуло з того дня, як папа відправив посланця з листом на Тибет: тиждень чи місяць, а може, всього два дні, бо до послуг папи — найдосконаліший авіатранспорт, швидкісні, навіть реактивні самольоти — останнє досягнення науки. У всякому разі папа одержав відповідь.

Хтозна, що точно писали один одному папа й монах. Листи таких високопоставлених осіб, як «намісник Христа» на землі, поки що не підлягають огласці, ні той, що він писав монаху, ні ті, які надсилає панові Трумену.

А все ж відповідь монаха стала відома людям. Скромний служитель Будди з притаманною жителям східних країн ввічливістю писав папі про те, що, мовляв, найщасливішою хвилиною його життя була та хвилинка, коли він читав листа найсвятішого серед земних. Монах далі повідомляв, що в нього, справді, є такий особливої чудодійної сили жень-шень, і що він, мовляв, з великою радістю надіслав би папі не один такий корінь, і не за гроші, а зовсім безплатно. Сама честь зробити послугу папі, мовляв, дорожче золота і всіх діамантів Індії, і він зробив би цю послугу, продовжив би своїм жень-шенем життя «намісника Христа» на землі... коли б це життя було потрібне народам землі! А воно було б потрібне, писав далі монах, лише тоді, коли б папа, «намісник бога», служив богові, а не Мамоні, найжорстокішому богові сліз і людського горя, коли б папа дбав про мир, а не про війну. Для чого ж надсилати «корінь життя» жерцеві злоби й крові? Вмирайте швидше, ваша святість, і хай вас судить ваш Христос за всі ваші богопротивні діла!

Мине час, невблаганна історія ствердить нам, було це все насправді чи це тільки легенда, яку створили люди, обурені ділами папи Пія XII. Це справа майбутнього.

А легенду цю записано з уст народу. Хай вона так і йде в народ в її непорочному, первородному вигляді.

ОЛЕКСАНДР КОРНІЙЧУК

ВОНИ НЕРВУЮТЬ

До мене звернувся «Перець» з питанням: «Чи не було чого-небудь смішного на Всесвітньому конгресі діячів культури, що відбувся у Вроцлаві 1948 року?».

Відповідаю зразу: смішного було чимало. Не раз видатні діячі культури, що з'їхалися з 45 країн, щоб сказати своє палке слово на захист миру, дружно всією залою сміялись. Сміялись з запальних служак англо-американської реакції, які з шкури лізли, щоб відвернути увагу Конгресу від високих завдань, що стоять перед інтелігенцією всього світу в боротьбі за мир, проти паліїв нової війни.

СЛУГА ДВОХ ПАНІВ

Делегат Хакслі — як нам потім розказували — прибув у Вроцлав за кілька днів до початку Конгресу. Прибув і заходився нишпорити по готелях від делегації до делегації. Він дуже ввічливо кланявся, тримав, де це треба, наготові улесливу усмішку, кивав на всі боки шапкою і повторював, як папуга, підказану його хазяями фразу: «Тільки, панове, не втручатися в політику, не говорити на Конгресі про загрозу війни. Ми — діячі культури, а не політики».

Та як не «обробляли» делегатів і Хакслі, і хаксле-подібні — не допомогло!

Саме про паліїв нової війни, які загрожують людству, гнівно говорили діячі культури світу.

Коли радянський делегат тов. Фадеєв у своїй допо-

віді назвав адресу тих, хто розпалює війну, і звернувся до присутніх з запитанням, яке колись поставив перед інтелігенцією Європи наш великий пролетарський письменник Горький: «З ким ви, майстри культури?» — у залі прокотився гомін. А Хакслі, який в цей день головував, схопився із стільця так рвучко, ніби його хто шилом уколів. Де й подівся англійський спокій цього муштрованого лакея англо-американських політиків. Він підбіг до Фадєєва, потім метнувся назад. Сів. Схопився і знову сів. Почав щось писати. Потім встав і... давай бігати то сюди, то туди вздовж столу.

Зал розсміявся.

Всім було ясно, чого нервує цей джентльмен. Що він скаже своїм хазяям, коли повернеться з Конгресу? Він же клявся виконати їх наказ. А тепер!.. У Хакслі, мабуть, все це викликало жах! Я побачив, як він буквально затрясся. Було схоже, що цей «слуга двох панів» (американського і англійського) от-от вискочить із своєї шкіри.

Хакслі підбігає до Фадєєва і щось говорить. Але ніхто його не чує, бо всі слухають доповідача. Залові тільки видно, як знервований Хакслі щось без кінця плямкає губами, точнісінько, як смішний герой з старих німих американських фільмів. За цим Хакслі підскочив до мікрофона і почав кричати:

— Я хочу застерегти всіх, що це Конгрес інтелектуалістів, а не політиків і дипломатів!

Зал знову вибухнув сміхом.

«ІСТОРИК» ТЕЙЛОР ДИВИТЬСЯ В ПІДЛОГУ

Мабуть, щоб урятувати свого напарника Хакслі, на трибуну вийшов дуже роздратований англійський історик Тейлор. Захлинаючись, він почав вихваляти американську і англійську свободу слова, свободу руху.

Дехто з американців і англійців пробував йому навіть аплодувати. Коли Тейлор закінчив виступ брудним наклепом на Радянський Союз, — в залі піднявся шум. Різними мовами залунали гнівні слова протесту. Я побачив, що багато людей дивляться на нашу делегацію, чекаючи нашої відповіді зухвалому херстівському виученикові Тейлору.

Та тут на трибуну вийшов негритянський поет, людина невисокого росту.

— Я люблю англійську мову, — каже поет. — Ця мова стала моєю рідною мовою. Мені здається, що взагалі найкраща мова — англійська.

Ми слухаємо і думаємо, куди він гне? Що за комплімент?

Негр продовжував:

— Як красиво звучать англійською мовою слова «свобода слова», «свобода руху».

Він звернувся до англійської делегації і схвильовано вигукнув:

— Містер Тейлор, я хотів би, щоб хоч раз у житті за століття в англійських колоніях була свобода від арешту, була свобода слова, була свобода руху. Ви чуєте мене, містер Тейлор?..

В залі — овація..

На трибуні член американської делегації, видатний артист негр Панкі.

«Я негр, представник Сполучених Штатів, — говорить він. — Але я хочу виступити не як негр американський, а як співець, художник.

Я обурений з того, що американські політики вважають мене громадянином другого сорту. Я роз'їжджаю по багатьох містах, виступаю.

Щоночі, після концерту, я повинен думати, де мені переночувати.

Мене не пускають у готель «для білих». Я протестую!».

В залі овація.

Тейлор і його однодумці сиділи, немов прицвяховані, мовчали і дивилися в підлогу, сиділи, як підсудні, що обвинувачуються в крадіжці людської свободи.

Сотні делегатів дивилися в їх бік з презирливою усмішкою.

Як бачите, не врятував Хакслі і його одноупряжник Тейлор.

РОЗДРАТОВАНА МАДАМ

Трибуна Конгресу діячів культури перетворилася на прокурорську трибуну — з цієї трибуни делегати Кон-

гресу виголосили великий акт обвинувачення американським паліям війни.

Хакслі перед закінченням Конгресу вхопився ще за один, останній спосіб зірвати роботу Конгресу.

Хакслі мелодраматично заявив, що він залишає Конгрес, і натякнув, що, безперечно, багато делегатів піде разом з ним, бо, мовляв, Конгрес «розколовся».

Не пішов за Хакслі ніхто.

Це було ввечері.

А вранці ми побачили Хакслі у вестибюлі. Він ловив за поли англійських делегатів, умовляв їх залишити Конгрес, а його дружина в залі засідання ходила поміж стільців і гаряче доводила делегатам, що їм слід іти за її чоловіком.

Проте всі сиділи і ніхто й не поворухнувся, ніхто не встав, щоб піти за Хакслі.

Тільки один делегат підвівся. Підвівся, підійшов до дружини містера Хакслі, подав їй руку і, натискуючи на кожне слово, сказав:

— Мадам Хакслі! Ваш чоловік уже давно чекає на вас у вестибюлі і дуже нервується. Вам треба поспішати!

Роздратована мадам мусила залишити зал.

«СА! СА! СА!»

Я розповів лише кілька епізодів про те, як смішно виглядали на Конгресі агенти реакції. Дивився я на цих муштрованих служак Уолл-стріту і щоразу згадувалося мені наше українське прислів'я: «Скачи, враже, як пан каже». Скачи — але тобі нічого не допоможе!

Англо-американські реакційні елементи потерпіли на Конгресі поразку. Переважною більшістю був прийнятий маніфест, в якому найпередовіша інтелігенція світу заявила, що вона готова боротися за мир, за демократію.

У цей, останній день Конгресу головував тов. Фадеев. Після зачитання проекту маніфесту тов. Фадеев (згідно з встановленим порядком) почав викликати за алфавітом країни.

Фадеев: — Албанія, скажіть, ви — за чи проти?

З залу дружно: — За!

Фадеев: — Аргентина?

— За!

Почувши російське «за», зрозумівши його, делегації підхопили це слово.

Фадеев питає: — Алжир?

Встає представник Алжіру і вигукує тричі:

— Са! Са! Са!

— Мадагаскар?

— Са! Са! Са!

І так майже всі.

Радянська делегація принесла на Конгрес найпереводіші думки свого народу, своєї партії і тому вона завоювала таку повагу, тому краща інтелігенція світу так одноставно сказала:

— За! За! За!

ІВАН ГАЙДАЄНКО

«БЕНІ» БЕЗ «ЛЮКСА»

Недавно мені довелося побувати в країнах Західної Європи. У Брюсселі я познайомився з одним італійським емігрантом. Ім'я його Беніто. В сім'ї звать просто — Бені. Живе Беніто в Бельгії погано. Висловлюючись його ж словами, «Бені живе без люкса».

— Нещасливе у мене ім'я, — говорить Беніто, — то воно стає частиною «осі», то частиною блоку. Подумайте! Був Беніто Муссоліні. І мені бридко було носити своє ім'я. «Вісь» поламалась, і моє ім'я немовби очистилось від гріха. Та на тобі — нова біда! З'явився — «Бенілюкс», і знову ім'я моє опинилось в першому складі цього блоку. А скільки розповідають у нас про цей блок всяких історій! Говорять, наприклад, що до Європи приїхав якийсь американський місіонер і поселився в невеличкому, але затишному готелі. Напочатку він зайняв Бельетаж, потім проник у Нижне приміщення, за цим окупував «ЛЮКС» і перетворив готель на власний особняк.

Коли пан Спаак почув про цю історію, він не відразу здогадався, у чий город летять камінці, а коли зрозумів, — обурився і сказав:

— Хай буде Бельгія—бельетаж, Нідерланди—нижній, а який же «люкс» з Люксембургу — це скоріше чорний хід.

— Не хвилюйтесь, панове, — заспокоїв місіонер, — ви у мене всі на одному рахунку. «Люкс» — це тільки крикливий ярлик, а в цілому «Бенілюкс» — це непоганий американський особняк в Європі.

Багато ще історій розповів мені Бені, але я хочу поділитися з читачами не тим, що я чув, а тим, що бачив у країнах «Бені» без «люкса», бо в Люксембурзі я не був.

БЕЛЬГІЯ

Антверпен. Центральна вулиця. Великий магазин. Довжелезна черга. Продається смажена картопля. Люди відходять від прилавка з пакунками і їдять картоплю на ходу, без хліба. Біля магазину валяється безліч спорожнених кульків. На одному з них малюнок — море, вітрила, люди.. Придивившись, я і мій супутник бельгієць вияснили, що кульки зроблені з аркушів книги Гомера «Одіссея».

— Яюсь незручно загортати картоплю в книги старовини.

— Так, — погодився зі мною бельгієць, — але Гомер, мабуть, не стояв у черзі по смажену картоплю. Паперу нема, — вже серйозно додав він, — а продавець не розбирається, йому хоч «план Маршалла» дай, він — кульок зробить. Було б що загортати.

* * *

У парку гуляє молодь у легких лакованих сандалях. На лавочках сидять американці. Вони поглядають на «туфлі» бельгійців і сміються. Виявляється, що ці лаковані сандалі в Америці продаються в похоронних бюро для мерців. «Туфлі» дорогі, хоч і погані. В Америці їх ніхто не купує. Ці «туфлі», за планом Маршалла, сплавив в Європу, і тут їх збувають удвічі дорожче живим.

У магазині демонструють роботу американського пилососа. В Америці такий автоматичний віник коштує 30 доларів, а в Бельгії — 3,5 тисячі франків (майже 90 доларів). Бельгійці дивляться, як цей автомат «пускає американську пилюгу в очі європейців», і кажуть:

— Одного пароплава з звичайнісінькими віниками вистачить для всієї Бельгії. Вигідніше, здається, відрядити експедицію в аргентинську пампу для заготівлі віників. Дешевше обійдеться.

* * *

До війни в Бельгії був порівняно низький процент злочинств. Кажуть, що бельгійські фермери виставляли коло своїх присадибних доріг бідони з молоком. Вони стояли без всякого нагляду. Вранці їх регулярно підбирав грузовик молочного заводу, а ввечері розвозив. У бідони завод вкладав квитанції на одержання грошей. Твердять, що не було жодного випадку крадіжки бідонів чи квитанцій.

Тепер теж не буває таких випадків. Бідонів ніхто не ставить біля доріг, тому що крадуть не лише молоко, а виводять з-під замків і корів. Злочинці множать свої ряди, опановують «сучасну техніку», озброюються багатим американським досвідом і наздоганяють передові в цьому відношенні західні країни.

* * *

Багато років на Італійському бульварі існує таверна. Раніш тут висів червоний ліхтар, тепер його замінили двосторонньою освітленою червоною вивіскою. За кілька кварталів звідси, зовсім недавно народилося нове дітище безробіття. Воно навіть ще не має вивіски. Біля відкритих великих вітрин сидять жінки. Вони зайняті роботою: шиють, вишивають, вив'язують. Заходимо в цю рукодільню. Нас зустрічає літня людина.

— Сто п'ятдесят франків за добу. Вам на скільки днів? — питає він.

Ми здивовані запитанням.

— Ми просто так, подивитись.

— Тут не музей, тут — ділове підприємство, — говорить хазяїн.

Це «ділове підприємство» розраховано на моряків, туристів, мандрівників. Тут можна придбати жінку на день, на тиждень, на місяць, з квартирою. Вона буде вам варити, прати і штопати шкарпетки. Одним словом, ви можете мати за 150 франків на добу служницю, господарку і водночас жінку, без шлюбних узів і церемоній. Що й казати — західна культура, цивілізація!

* * *

В Антверпені на Гранд-плассі стоїть «Фонтан братів» — пам'ятник, який символізує жадобу багатства. Історія його характерна для капіталістичного світу. Колись, дуже давно, в Антверпені жив великий судновласник. Наприкінці свого життя він скликав сімейну раду, де поставив питання про спадщину. Цілу ніч мудрували й хитрували два брати, силкуючись обкрутити один одного і оволодіти спадщиною. І тільки на світанку їх помирило батько. Він поставив синам умову: хто перший добіжить до корабля, що стоїть в порту, й доторкнеться до його борту рукою, тому й належатиме флот. Брати побігли до порту. Ще здалека помітили вони щогли судна, що пливло рікою; корабель пішов у плавання. Брати бігли вздовж берега. Ціль була зовсім близько, але й сили наближались до кінця. Тоді старший брат відрубав собі ліву руку і жбурнув її в корабель. Рука, вдарившись об борт і забризкавши його кров'ю, затонула в ріці. Суперечка була розв'язана: спадщину дістав старший. І досі судна цієї фірми носять на своїй трубі емблему з малюнком скривавленої руки, а на площі стоїть «Фонтан братів». На вершині постаменту, зробленого у вигляді морського рифу, височить статуя юнака, який жбурляє свою відрубану руку в судно.

— Якщо цей дивак, — говорять бельгійці, — не шкодував заради багатства своєї руки, то чи варто дивуватися, що нинішні верховоди, ганяючись за наживою, втрачають розум і не шкодують навіть незалежності своєї країни.

НІДЕРЛАНДИ

— Скажіть, що це за Голландія без голландського сиру? — обурюється голландський покупець, потрясаючи шматочком плавеного американського сиру.

Всі промислові і продовольчі товари в Голландії відпускаються лише по картках. Повсюду купони, купони й купони! Лише два предмети можна купити без купонів — пиво і... жувальну гуму.

— Ви знаєте, в мого чоловіка був баритон, — говорить жінка чоловікові в черзі. — А тепер у нього став такий тоненький голосок, як і його постать.

— Ще б пак! — відповідає той. — Ви ж годуєте його американським концентратом для лошат! Але це не так страшно. Ось у моєї дружини, навпаки, погрубшав голос, і вона стала злою, як сто відьом.

— Це теж ясно, — відповідає жінка, — вона, мабуть, зловживає американськими бісквітами для собак.

«Конячий геркулес», «собачі галети», «конина в своєму соку» та інші маршаллські «делікатеси» одержують по картках голландці.

* * *

На одній з вулиць Гааги стоїть тачка. На ній встановлено орган. Людина в лахмітті крутить ручку. Металеві звуки нудної мелодії заповнюють вулицю. Троє інших жебраків обходять перехресні вулиці і просять прохожих пожертвувати кілька центів.

— Це старці?

— Ні. Це видовишне підприємство, — усміхаючись, відповів мені голландець, — старцям заборонено просити, і вони ховаються від поліції. А ці платять податки і тому просять, не криючись.

* * *

Ні поліція, ні таможенні власті в Голландії не можуть впоратися з американськими спекулянтами, які під усякими соусами пробираються в Нідерланди. Якось на чорному ринку голландець, що купував у американця сигарети, обурився, що вони такі дорогі.

— Досить того, що план Маршалла дере з нас шкуру, а тут ще й ви...

— Ми — що? — заперечив йому американець. — У Маршалла свій план, в нас — свій: бізнес!

Ніколи ще бізнес не сягав таких розмірів, як тепер, з появою плану Маршалла.

Мені довелося побувати в одній церкві. Довгі, грубо тесані дубові лави. На них безплатно сидять молільники. Тут же, поруч, недавно збудовані, м'які ложі із столиками. Вхід у ложі платний. Навіть свята церква не витримала спокуси і вдалася до бізнесу.

Так і живуть «БЕ» і «НІ». А в «ЛЮКСІ», повторюю, я не був.

ОЛЕКСАНДР ЛЕВАДА

СЕРЦЯ І ДОЛАРИ

Фрагменти з п'єси

ДІЙОВІ ОСОБИ

Бізон, американський уповноважений по маршаллізації Європи.
Буль-Буль, } міністри двох західноєвропейських держав.
Девал'яй, }
Фон Труп, німецький промисловець.
Князь Моріц Популеску, } персонажі з оперети «Маріца».
Барон Коломан Зупан, }
Шухер, лідер правих соціал-демократів.
Генерал де Ноль.
Кайманчик, американський репортер.
Христофор Колумб.

Дія відбувається в одній з маршаллізованих країн Західної Європи в наші дні.

СЦЕНА I

«Конференція трьох»

Над затемненою сценою — електричні літери вивіски: «Готель Люкс». Перед словом «Люкс» з'являються нові літери, і ось вивіска вже читається так: «Готель Бенілюкс».

Сцена освітлюється. Перед нами кабінет уповноваженого по маршаллізації Європи в готелі «Бенілюкс» в одній з західноєвропейських столиць. На стіні замість звичайних прикрас — величезна картина, на якій зображені боксери на рингу в найгостріший момент матчу: могутнім стусаном в зуби боксер збиває свого партнера з ніг.

З-за куліс в кімнату обережно просоває голову князь Моріц Популеску. Переконавшись, що поблизу нікого немає, він входить.

Князь. Моріц, не хвилюйся. Ложи момент, бо в тебе залишився останній шанс. *(Сідає на канапу.)* Ах, боже мій, до чого я дожився. Подумати тільки: емігрант! Вигнанець! Яке ж це нечуване...

Голос барона. Свинство.

Князь *(схопився)*. Га? Хто це сказав? *(Оглядається)*. Ніхто не сказав. Почулося. Але правильно почулося! Подумати тільки: хто такий був я раніше? Відомий румунський князь! Окраса нації! В опереті «Маріца» прославлений! І раптом в Румунії з'являються якісь демократи, встановлюють свою республіку, а мені говорять: ви, князю, ніяка не окраса. Ви просто позолочена...

Голос барона. Свиня.

Князь. Моріц, не хвилюйся: тут завелися привиди.

Барон *(вилазить з-під стола)*. Помиляєтесь, князь. Привиди — не блощиці, в меблях не водяться.

Князь. Барон Коломан Зупан! Любий!

Барон. Князь! Дорогий!

Обійми.

Князь. Стривай, ще раз, по-кавалерійському!

Знову і знову обійми.

Князь. Але, що за вигляд у вас, барон! Фрак без одної фалди. А на штанях... Ах, боже мій! У вас же там величезна латка!

Барон. Але у вас, любий князю, вигляд теж досить задрипаний. Вся позолота злізла. Навіть одну еполету загубили. Хто це вас так доконав?

Князь *(багатозначно)*. Вона.

Барон. Вона?

Князь. Вона.

Барон. Але хто ж вона?

Князь. Аграрна реформа. А вас теж вона?

Барон. Навпаки.

Князь. Навпаки? Але тоді — хто ж?

Барон. Реформа аграрна.

Князь *(зітхає)*. Ах, боже мій, боже мій...

Барон (*зітхає*). Ах, мій боже, мій боже...

Князь. Але звідки ви дізналися, що в Румунії сказали, нібито я — позолочена свиня?

Барон. Догадався, бо теж саме сказали про мене в Угорщині. Як ви знаєте, в мене був такий собі кругленький маєток, а в ньому вісімнадцять тисяч свинок.

Князь. Аякже, пам'ятаю: такі рожеві, такі чарівні свинки!

Барон. Божественні! І от одного дня до мого свинячого маєтку прийшли.

Князь. Хто прийшов?

Барон. Вони.

Князь. Вони?

Барон. Вони!

Князь. Але хто ж вони?

Барон. Я теж запитав їх — хто? А вони відповідають: трудящі! Розумієте, який це жах? Трудящі! Прийшли й говорять: «Пане барон, в нашій країні свинарство потрібне, але зовсім не потрібне ваше дворянське свинство». А потім ще й запитують: «Ви згодні з нами, пане барон?»

Князь. Не гулять нам більше у Маріци.

Барон. Я тричі відповів: ні, ні, ні!

Князь. А вони?

Барон. А вони тоді замість маєтку підсунули мені одну величезну свиню.

Князь. Ах, до чого ми дожили!

Барон. До чого нас дожили!

Співають.

Князь. Плачуть очі, плачуть мої очі.

Барон. Не знайти моему горю дна.

Князь. Зруйнувала наші дні і ночі.

Барон. Хто?

Князь. Вона!

Барон. Вона!

Разом. Вона, вона!

Князь. Де мої поля, ліси і ріки?..

Барон. Де ви, мої свині й кабани?..

Князь. Одібрали їх у нас навіки.

Барон. Хто?

Князь. Вони!
Барон. Вони!
Разом. Вони, вони!
Князь. Без маєтків радості немає.
Барон. Сиротою скрізь блукаю я.
Разом. І ніхто не узнає,
Де могилка моя.
Князь. У графинь нам більш не танцювати.
Барон. І не пити відрами вина.
Князь. Хоче нас примусить працювати.
Барон. Хто?
Князь. Вона!
Барон. Вона!
Разом. Вона, вона!
Князь. Не гулять нам більше у Маріци.
Барон. Не вернуть дворянської весни.
Князь. Не дозволять їздити нам до Ніцци.
Барон. Хто?
Князь. Вони!
Барон. Вони!
Разом. Вони, вони!
Князь. Без маєтків радості немає.
Барон. Сиротою скрізь блукаю я.
Разом. І ніхто не узнає,
Де могилка моя.
Барон. Дорогий князю! Але поясніть мені, чого ви забралися в цей готель?
Князь. Спочатку поясніть, чого ви в цьому готелі забралися під стіл.
Барон. Я довідався, що сюди прибуває сам американський уповноважений по маніпуляціях в Європі.
Князь. Ви хочете сказати — уповноважений по маршалізації Європи.
Барон. Ну да, я ж і кажу: по маніпуляціях в Європі. Словом, я довідався, що сюди прибуває американський уповноважений містер Бізон.
Князь. І я теж довідався.
Барон. От я й вирішив просити його.
Князь. І я вирішив просити.
Барон. Але швейцар може не пропустити. То я забрався сюди заздалегідь.
Князь. І я заздалегідь.

Чути шум голосів.

Барон. Ідуть!

Князь. Моріц, не хвилюйся. (*Виглядає з-за куліси*). Ні, це ще не він. Це міністри двох західноєвропейських держав — сер Буль-Буль і мосьє Девалляй.

Барон. Може, попросимо в них?

Князь. У мене правило: не жебрай у жебрака. Ходімо звідси, почекаємо в коридорі.

Виходять. З іншого боку входять Буль-Буль і Девалляй.

Буль-Буль. Не забувайте, шановний колего, що в мене з містером Бізоном расова спорідненість! Отже, я перший буду прислужувати йому.

Девалляй. Але я краще знаю його смак. Це ж я звелів переіменувати це приміщення. «Бенілюкс»! Прекрасна назва для готелю!

Буль-Буль. Зате в мене більше заслуг в минулому. Не забувайте, що я допомагав висидіти Мюнхен!

Девалляй. А я... а я відкрив кордон до генерала Франко.

Буль-Буль. Я саботував другий фронт!

Девалляй. А я впустив Гітлера в Париж!

Буль-Буль. Я вигадав залізну завісу!

Девалляй. Високоповажний сер, не брешіть. Залізну завісу вигадав Геббельс, а Черчілль у нього вкрав, а ви вкрали вже у Черчілля.

Буль-Буль (*загрозово*). Мосьє Девалляй!

Девалляй (*загрозово*). Сер Буль-Буль!

Вони готові схопити один одного за груди. Але в кімнату входить Бізон.

Бізон. Це що за гвалт?

Девалляй. Пардон, містер Бізон.

Буль-Буль. Простіть, шановний дядюшко.

Бізон. Не забувайте, що зараз вам треба згуртуватись, а не гризтись. Я сам посварю вас, коли це буде мені потрібно. А зараз — до роботи. Час — це гроші. По місцях!

Сідають за круглий стіл.

Бізон. Починаємо нашу міжнародну конференцію. Головою я. Доповідач я. Резолюцію вироблю теж я. А ви проголосуєте. *(Грізно.)* Згода?

Буль-Буль і Девалляй *(хором)*. Згода!

Бізон. Прийнято одногосно, панове міністри! Я привіз у Європу...

Буль-Буль і Девалляй. Долари?

Бізон. Ні, план. Новий надзвичайний план. Спочатку план, а потім...

Буль-Буль і Девалляй. Долари?

Бізон. Ні, проект. Спочатку план, а потім проект, а вже потім...

Буль-Буль і Девалляй. Долари?

Бізон. Потім... *(Засовує руку за борт піджака. Буль-Буль і Девалляй зраділо стежать за цією рукою, але Бізон замість грошей дістає з кишені олівця.)* Потім побачимо. Коротше кажучи, згода?

Буль-Буль і Девалляй *(розчаровано, але покірно)*. Згода.

Бізон. Прийнято одногосно. Суть свого надзвичайного плану я викладу на наступному засіданні нашої конференції. Тоді ж відразу і проголосуємо.

Девалляй. Вельмишановний містер Бізон! Навіщо ж відкладати? Проголосувати можна й зараз. Спочатку проголосуємо, а потім дізнаємось про суть. Бо не в тому суть, яка в вашому плані суть, а в тому суть, скільки за цю суть нам піднесуть.

Бізон. Олл райт! Як переконаний демократ, я не можу заперечувати проти таких пропозицій з місць. Голосую. Чи згодні ви схвалити мій надзвичайний план, суть якого я розкажу вам потім?

Буль-Буль і Девалляй *(хором)*. Згода!

Бізон *(підкреслено)*. Прийнято одногосно! Переходжу до другого питання. Я попереджав вас, панове, що для здійснення мого плану мені будуть потрібні достойні і надійні діячі. Чи підбрали ви таких людей?

Буль-Буль. Підбрали, містер Бізон.

Бізон. Де підбрали?

Девалляй. Хто де валявся, там і підбрали. Достойні люди!

Бізон. Де ж вони зараз?

Буль-Буль. Чекають в коридорі.

Бізон. Так чого ж ви й досі мовчите? Мерщій сюди їх! Час — це гроші. Давай, Буль-Буль. Валяй, Девалаяй!

Девалаяй підходить до виходу за куліси.

Девалаяй. Екземпляр номер перший: генерал де Ноль. *(За куліси.)* Давай, де Ноль. Парад-альо!

Під звуки маршу входить генерал де Ноль. Він проходить по сцені, дефілюючи перед Бізоном, потім стає осторонь і завмирає.

Бізон. Підходящий примірник. З ним можна буде робити бізнес. Але чи вміє він впливати на маси?

Девалаяй. О, генерал де Ноль — прекрасний, оратор. Справжній Демагосфен! *(До де Ноля.)* Давай, де Ноль. Демонструй! Промовляй!

Де Ноль. Французи! Ось! моя! програма!..

Його голос заглушає музика, і дальших слів промови де Ноля не чути. Жестами й мімікою де Ноль люто загрожує глядачам, потім улесливо посміхається до Бізона, знову войовничо загрожує глядачам і ще раз запобігливо вклоняється Бізону. Музика стихає, і ми чуємо останні слова де Ноля.)

Де Ноль... І в цьому вся суть!

Бізон. Годиться. Зарахувати на довольство. *(Де Ноль відходить набік.)* Хто там ще?

Буль-Буль. Лідер місцевих соціал-демократів пан Шухер.

Бізон. Соціаліст?

Буль-Буль. Правий! Правий! Моеї школи. Цілком свійський і цілком ручний.

Бізон. Не справжній?

Буль-Буль. Що ви! Що ви! Ерзац! Сурогат.

Бізон. А, сарагат-сурогат! Це добре. Нехай з'являється.

Буль-Буль. *(гукає за куліси).* Шухер, на сцену!

Музика. На задніх лапках вбігає Шухер, спритно оббігає сцену. Враження таке, що у нього є хвіст, яким він дуже вправно користується.

Бізон. Він дресирований?

Буль-Буль. Зразково. Прошу переконатись. *(До Шухера.)* Шухер, комуністи!

Шухер люто наїжачується, стає в загрозливую позу.

Буль-Буль. Шухер, долари!

Шухер підбігає до Бізона, приймає найуслесливішу позу.

Бізон. Підходяще. Зарахувати на довольство. (*Шухер підходить і завмирає поруч з де Нолем*). Хто далі?

Буль-Буль. (*побожно*). Герр фон Труп!

Деваляй (*побожно*). Сам герр фон Труп!

Бізон (*встає*). Німецький промисловець?

Деваляй. Так. Відомий військовий злочинець.

Буль-Буль. Ми доставили його просто з тюрми.

Бізон. Олл райт. Просіть. Негайно.

Деваляй кидається до дверей, але його відштовхує Буль-Буль.

Буль-Буль. Ні, колего, двері для фон Трупа відкрию я.

Деваляй. Ні, я!

Буль-Буль. У мене заслуги!

Деваляй. У мене досвід!

Буль-Буль (*до Бізона*). Містер Бізон, розсудіть!

Бізон. Обидва. Відчиняйте йому двері обидва.

Буль-Буль і Деваляй відчиняють двері. Входить фон Труп.

Бізон. Алло, герр Труп! Вітаю вас. Сподіваюся, що ваше ув'язнення проходить нормально?

Фон Труп. О, данке зер. Я за останні місяці поправився в тюрмі на вісім кіло.

Бізон. Дуже радий. Цими днями ми дозволимо вам повернутися на вашу віллу.

Фон Труп. О, ні, містер Бізон. Мені у вашій тюрмі єсть не гірше. А головне — безпечніше.

Бізон. Розумію. Ви боїтеся агентів Комінформу?

Фон Труп. Що ви, містер Бізон! Я людина реальна і в газетні вигадки не вірю. Я боюся іншого. Справа в тому, що в Німеччині за роки війни розвелося дуже багато вдів. А серед них немало є таких, які, згадуючи свого вбитого на війні чоловіка, чомусь обов'язково хочуть видряпати мені очі. Розумієте, вдів багато, а очей у мене тільки двоє, і я їх бережу. Ха-ха! Ха-ха! Ха-ха!

Бізон. Хо-хо! Хо-хо! Хо-хо!

Всі інші. Хе-хе! Хе-хе! Хе-Хе!

Бізон. Гаразд, ми будемо робити так, як для вас зручніше. (Строго.) Але все ж не забувайте, що ви — військовий злочинець. Ви розумієте, в чому ваш злочин?

Фон Труп. Розумію. Ви позичали мені багато доларів, а я виробив не досить багато гармат. Потрібно було більше, значно більше!

Бізон. І за це ми покараємо вас. Ми посадимо вас на електричний... концерн в західній зоні. Директором. І ви будете виробляти вдвічі більше гармат, ніж раніше. Ферштейн зі?

Фон Труп. Яволь! Я розумію вас з півслова.

Бізон. Олл райт! (До міністрів.) Хто там ще?

Буль-Буль. Поки що — всі...

(Із-за куліс з'являються князь і барон).

Князь. Як то всі?

Барон. А ми? Ми теж трохи фони і трохи трупи.

Князь. І ми теж хочемо воскреснути.

Бізон. Хто ви, панове?

Князь. Моріц Драгомір Поческу Популеску. Румунський князь. Бувший.

Барон. Коломан Зупан. Угорський барон. Колишній.

Бізон. Я, здається, десь бачив вас?

Князь. Аякже! В опереті «Маріца». Пригадуєте: тра-ля-ля-ля-ля. (Князь і барон наспівують мелодію з «Маріци».)

Бізон. О, то ви не справжні князь і барон, а опереткові!

Князь. Але колись ми були справжні. Це вже тепер ми стали опереткові.

Бізон. Якщо опереткові, то взяти вас на службу я не можу.

Барон (до князя). Моріц, хвилюйся, інакше тут нам зроблять велике свинство.

Князь. Містер Бізон, будьте ж справедливі! А хіба король, якого ви посадили на трон в одній маленькій стародавній країні — не оперетковий? А хіба, наприклад, ваш тілім-бонський уряд для західних зон Німеччини не оперетковий? А хіба — і так далі, і так далі...

Бізон. Спиніться, бо почують. Не треба — «і так далі». Я розумію вас. Зачисляю вас в резерв. *(До всіх.)* Отже, панове, — до роботи! Нас чекає великий бізнес!

Всі *(співають)*. Бізнесу, бізнесу наші молитви,
Долару, долару — наші серця.
Знов розпалити готові ми битву,
Щоб не було його царству кінця,
Бізнесу — молитви,
Долару — серця.
Хай лютують битви,
Битви без кінця!

(В фіналі співу вбігає херстівський журналіст Кайманчик.)

К а й м а н ч и к. Сенсація! Сенсація! Сенсація! До міста прибуває радянська трудова делегація!

(Всі спиняються, як громом вражені.)

Д е в а л я й. Цивілізація в небезпечі!
Б і з о н. Простежити! Розкрити! Викрити! І... і закрити!

(Світло гасне.)

СЦЕНА 2

«А м е в р о п а з і я»

Той самий кабінет Бізона. Містер Бізон в боксерських рукавицях з усієї сили лупить опудало, що служить для тренування боксерів. Буль-Буль і Девалаяй з рушниками наготові догідливо стежать за вправами Бізона.

Б і з о н *(б'ючи опудало.)* Раз! Раз! Раз! Раз! Раз! Гоц! Нокаут! *(Зморившись, падає в крісло. Буль-Буль і Девалаяй знімають з його рук рукавиці і починають обмахувати спитнілого містера Бізона рушниками.)*

Б і з о н. Бачили?

Б у л ь - Б у л ь і Д е в а л я й. О-о-о!..

Б і з о н. Запам'ятали?

Б у л ь - Б у л ь і Д е в а л я й. У-у-у!..

Б і з о н. Знайте, що так я тренуюся перед кожним засіданням міжнародної конференції по маршаллізації.

Девалаяй. Навіщо, містер Бізон?

Бізон. На випадок, якщо кому-небудь з вас збреше в голову вступити зі мною в дипломатичну дискусію. Ясно?

Буль-Буль і Девалаяй. О-о-о!..

Бізон. Олл райт! Приступимо до роботи. *(Сідають за круглий стіл.)* Панове міністри, продовжимо роботу нашої конференції. Зараз я оголошу суть свого надзвичайного плану врятування Європи. Коротко. Стисло. В одному слові. Згода?

Буль-Буль і Девалаяй. Згода.

Бізон. Прийнято одноголосно. Отже, запам'ятайте: коротко, стисло, в одному слові. Увага! *(Урочисто підводиться на ноги, за ним похапцем встають пани міністри.)* Я оголошую це історичне слово: а-ме-вро-па-зі-я!

Буль-Буль. Що?

Девалаяй. Як?

Бізон. Амевропазія. В цьому слові вся суть мого плану. Суть суті: альфа і омега! Початок і кінець! Спасіння і воскресіння! Хай живе амевропазія! Згода?

Буль-Буль і Девалаяй *(розгублено.)* Згода...

Бізон *(підкреслено.)* Прийнято одноголосно!

Девалаяй. Але поясніть, бога ради, що воно означає «амевропазія»?

Буль-Буль. Нам-то все одно, але ж нас можуть запитати виборці. Поясніть, високошановний містер Бізон.

Бізон. Гарзд. Як переконаний демократ, іду на поступки і пояснюю. Амевропазія означає, що віднині на світі буде тільки амевропазія. Європи не буде, — відміняється. Азії теж не буде, — відміняється. Вони стануть американськими. Американська Європа і Азія. Скорочено — амевропазія. Що ж торкається Африки і Австралії, то з ними справа ще простіша. Вони безпосередньо включаються до складу штатів Іллінойс та Каліфорнія. Згода?

Буль-Буль і Девалаяй *(вже цілком автоматично.)* Згода.

Бізон. Прийнято одноголосно.

Девалаяй. Містер Бізон, а як же по вашому плану буде з нашими державами?

Бізон. Ніяких держав. Держави, які приєднуються до мого плану, перекроїти, перемішати, перем'яти, перебрати, перетасувати і пересортувати. Замість слова «суверенітет» вживати слово «вінегрет». Створивши таку космополітичну лемішку, виліпити з неї — замість колишніх держав — декілька нових американських штатів. Назви цим штатам дати узагальнюючі. Наприклад, «Бенілюкс» — він уже, слава богу, є. Потім — «Франглія», «Полізонія», «Шветалія» і так далі. Що ви на це скажете?

Буль-Буль. Це геніально! Якщо Європі кришка, то значить і всім європейським післявоєнним проблемам теж кришка. Кардинально і радикально!

Девалляй. Грандіозно і граціозно! Я від всієї душі підтримаю ваші нові штати, якщо тільки в цих штатах я не опинюся поза штатами.

Бізон. Не турбуйтеся, панове міністри. Кожному з вас забезпечена посада головного зборщика податків. Згода?

Буль-Буль і Девалляй (з ентузіазмом). Згода!

Бізон. Прийнято одностайно.

Буль-Буль. Залишається з'ясувати тільки одно невеличке питання: чи погодяться наші народи проміняти свій суверенітет на американський вінегрет?

Бізон. Що?.. Народи?.. Хто сказав «народи»?.. Не сміть говорити «народи»! Запам'ятайте, що за моїм планом народи забороняються!

Буль-Буль. Ах, це було б чудово. Але, на жаль...

Бізон. Що «на жаль»?

Девалляй. На жаль, чим більше вони забороняються, тим дужче вони обороняються.

Бізон. Це тому, що до них долітає вітер зі сходу. Треба негайно заборонити!

Буль-Буль. Що заборонити?

Бізон. Схід заборонити! Вітер заборонити! Народи заборонити! Все заборонити!

Девалляй. Ах, вельмишановний містер Бізон! Ми б— з радістю... Але ж сіє від нас не залежить!..

Бізон (похмуро). Сам знаю, що не залежить... То хоч пильнуйте, чорт би вас побрав! Вдень і вночі пильнуйте! До речі, що чути про ту радянську делегацію?

Буль-Буль. Вона сьогодні братиме участь у святковому карнавалі.

Бізон. Якому карнавалі?

Деваляй. Робітники влаштовують карнавал за мир.

Бізон. Це ганьба! Куди ж дивиться поліція?!

Буль-Буль. Поліція діяла енергійно і демократично. Вона заборонила збори. Заборонила мітинги. Заборонила промови. Тоді робітники вирішили влаштувати карнавал. Без мітингу. Без промов. Лише пісні і танці. Щоб не сталося гіршого, довелося дозволити.

Бізон. І звідки в цих більшовиків такий вплив?.. Що вони за люди?.. *(Кричить)*. Не розумію!!!

Світло гасне.

СЦЕНА 3

«Містер Бізон і Христофор Колумб»

Знову кабінет Бізона. Містер Бізон міцно спить в кріслі за круглим столиком. Світло приглушене.

Бізон *(уві сні)*. Амевропазія... Атлантичний пакт, пакт, пакт. Ать-два! Ать-два! Бу-бух! Ха-ха-ха! Бу-бух!..

(У кутку сцени хтось з'явився. Прожектор метнувся туди і освітив постать Христофора Колумба. Схрестивши руки на грудях, Колумб мовчки дивиться на Бізона. Бізон продовжує вигукувати уві сні).

Бізон. Правою! Правою! Бу-бух! Мільярд... Бу-бух! П'ять мільярдів... Бу-бух!

(Колумб мовчки ступив на два кроки ближче).

Бізон. Хто там? *(Колумб ступив ще ближче)*. Як ви посміли? Хто ви?

Колумб. Я Христофор Колумб.

Бізон. Колумб? Який Колумб?

Колумб. Той самий.

Бізон. Я десь чув ваше прізвище, але... Але я забувся.

Колумб. Пригадайте.

Бізон. Почекайте... Ви... Ви той, хто відкрив Америку?

Колумб. Так. Щоправда, російські помори побували на тій землі раніше, аніж я. Вони лише підійшли до неї з іншого боку, але...

Бізон (*перебиває*). О, це їхня постійна тактика! Росіяни тепер до кожної справи підходять з іншого боку.

Колумб. Не перебивайте. Я кажу, сталося так, що моральна відповідальність за відкриття Америки ще й досі лежить на мені.

Бізон. Ха, моральна відповідальність! Це дурниця. На біржах вона не котирується.

Колумб (*гнівно*). Не блюзнірствуйте, ви баришник! Перед вами вчений, а не маклер.

Бізон. Чого ви хочете, містер Колумб?

Колумб. Я прийшов сказати вам всього троє слів.

Бізон. Я слухаю вас. Тільки не дивіться на мене так пильно. Що це за троє слів?

Колумб. Виміряно. Зважено. Враховано.

Бізон. Що це значить?

Колумб. Це значить, що я прийшов судити вас.

Бізон. Містер Колумб, це погані жарти.

Колумб. Я не жартую.

Бізон. В чому ж ваш позов?

Колумб. Ви зруйнували мою найдорожчу мрію. Зруйнували. Спотворили. Стоптали. Я любив людей. Відкриваючи Америку, я думав, що роблю для людства найбільше добродійство. Але ви змусили мене глибоко каятись, що я зробив своє велике відкриття. Я думав, що та земля стане для людей благословенням. Але ви і подібні вам зробили так, що вона стає для світу прокляттям! О, краще б океан поглинув тоді мої каравели всі до одної і мене разом з ними!

Бізон. Містер Колумб, все це лише необгрунтовані слова. Америка — світоч! Мій новий план несе людству добробут і спокій.

Колумб. Останній раз кажу — не блюзнірствуйте! Зараз ви самі скажете правду про свої справжні наміри і плани. Говоріть!

Бізон. Не буду!

Колумб. Ні, ви скажете. (*Владно.*) Ну!

Бізон (мов загінотизований). Ать-два! Ать-два!
Бу-бух!

Колумб. Досить! Ви сказали.

Бізон. Ну, нехай і сказав, що ж з того? Мені наплювати. Я не боюся. Війна — це бізнес. Два мільярди... П'ять мільярдів... Я не боюся! Наплювати!

Колумб. Це вкрадені слова.

Бізон. Ні, мої.

Колумб. Пригадайте цей документ з історії найновіших часів! (Показує документ.)

Бізон. Тегеранська угода про покарання військових злочинців... Знаю.

Колумб. Прочитавши її, один чоловік теж вигукнув тоді: «Наплювати! Не боюся!»

Бізон. Хто він був?

Колумб. Ваш духовний дядько.

Бізон. Містер Геббельс?

Колумб. Ви пригадуєте, як закінчилося його життя?

Бізон. Замовчіть! Я тепер знаю, хто ви, містер Колумб. Ви стали агентом Комінформу!

Колумб. Не вам судити про мене. Я відповідаю перед історією, а не перед вами.

Бізон. Ви прийшли, щоб налякати мене? Ви хочете, щоб я став як Форрестол, щоб я оформестолівся з шістнадцятого поверху? Не пощастить! Досить мені встати і поворохнути пальцем, як вас в ту ж мить відправлять в тартари, к чорту, к дияволу, к Тафта-Хартлі!

Колумб. Ви не зможете встати і поворохнути пальцем.

Бізон (розгублено, після марної спроби встати). Справді... Справді я не можу. Що це значить?

Колумб. Страшний тягар ваших злочинів приковує вас до одного місця, і місце те — ганебний стовп.

Бізон. Містер Колумб, поговоримо, як ділові люди. Я зараз у вашій владі, це так. Скажіть же прямо: скільки?

Колумб. Не розумію.

Бізон. Скільки ви хочете?

Колумб. Що?!

Бізон. Не думайте, що я пропоную вам якусь дрібничку, якихось п'ять-шість мільйонів. Я не такий дурень, щоб не розуміти зараз свого становища. Я пропоную вам нечувану суму. Я називаю її: два мільярди доларів!

Колумб. По долару за душу... О, презрений, презрений, тричі презрений!

Бізон. Чому по долару?

Колумб. Ви хочете спотворити і скалічити життя двох мільярдів людей, що населяють земну кулю. По долару відступного за душу — так ви розцінили зараз людське життя. Ви не здатні зрозуміти навіть те, що рахунок мій золотом не виміряєш і доларами не перекриєш!

Бізон. Містер Колумб...

Колумб. Досить! Час пробив! Чаша гніву сповнилася по вінця! Приймайте ж мій вирок!

(Робить жест, ніби показуючи Бізону петлю.)

Бізон (з жахом). Петля!..

Колумб. Ім'ям науки, ім'ям гуманності, ім'ям всього людства, бізонам — петля!

Світло гасне.

ЯРОСЛАВ ГАЛАН

ЛЮДИ БЕЗ БАТЬКІВЩИНИ

Було літо 1933 року. В двері вілли, де містилося Львівське радянське консульство, подзвонила молода людина. Увійшовши, вона висловила бажання поговорити з консулом. Коли відвідувачеві сказали, що консул прийняти його не зможе, він швидким рухом вихопив з кишені револьвер німецької марки «Парабеллум» і кількома пострілами вбив першу людину, що потрапила йому перед очі. Жертвою вбивства став працівник консульства Майлов.

Ледве пролунав останній постріл, як бандит прожогом кинувся до дверей. Однак двері в будинку відчинялися і зачинялися автоматично. Дарма убивця шукав на стінах рятівної кнопки, дарма бігав, блідий і переляканий, від вікна до вікна; грати, яких він раніше не помітив, перегороджували йому шлях до втечі. Злочинець, який хвилину тому вбив із спокійним серцем ні в чому невинну людину, шаленів тепер від страху перед карою. Холодний піт виступив йому на чолі; схлялий, він заліз у найтемніший куток.

Це був — Лемик, один з членів так званої «Організації українських націоналістів», формально керованої полковником Коновальцем, а фактично — розвідувальним відділом німецького генерального штабу. Лемик був тільки знаряддям. Натхненники підлого вбивства сиділи в Берліні і «домовлялися» з ад'ютантами Гренера та Гімлера, а у вільний час фабрикували «ідеологію» для своїх темних діл, для брудних махінацій, перед якими

бліднуть «подвиги» надпровокатора російської контрреволюції Азефа. Та Азефові не була потрібна ідеологічна надбудова, його цілком задовольняв брязкіт імперіалів у кишені. Амбіція надпровокаторів з кліки Коновальця йшла значно далі. Викинуті зі сцени історії, вони намагалися будь-що потрапити хоч би на її естраду. Одягнуті в жовтоблакітні мантиї, вони завзято дерлися на неї, грізно потрясаючи вищербленим тризубом. Слова «Україна» та «український» не сходили при цьому з язиків цих самозваних жерців «надпатріотизму».

«Солодко вмирали за батьківщину...», шепотіли вони на вухо своїм лемикам, посилаючи їх на мокру роботу. Але коли перед очима лемиків ставала смерть, то в більшості випадків «націоналістична надбудова» миттю вивітрювалась з їхніх голів, не зачіпаючи в найменшій мірі їх серцець.

І тоді кандидати в жовтоблакітні мученики скидали з себе тернові віжки і, виплакавшись досхочу на грудях поліцая, послужливо вдягали шапку-невидимку агента-провокатора на службі львівської або варшавської «дефензиви».

«Батьківщина» лемиків виявлялася міфом, і при зіткненні з суворою дійсністю цей міф розвіювався, наче отруйний газ від подуву дужого вітру.

В ТІНІ ПРУССЬКОГО ОРЛА

Родовід лемиків починається з тих часів, коли неживий уже сьогодні Коновалець носив на комірці зірку австрійського лейтенанта. На початку першої імперіалістичної війни Берлін став Меккою, до якої з'їздилися, наче відьми на Лису гору, політичні комівояжери жовтоблакітної породи.

Кон'юнктура для них була тоді сприятлива. Україна з її багатствами завжди відігравала велику роль в імперіалістичних планах Німеччини. Наспих організований німецьким генштабом так званий «Союз визволення України» мав дати «кадри» для майбутнього маріонеткового «уряду». А тимчасом одні кандидати в міністри з ласки кайзера організували шпигунство і диверсії у тилу царської армії, інші перекладали на українську мову німе-

цькі пропагандистські листівки і потім тикали їх у руки полоненим українцям.

Більш енергійні з-поміж них створили так звані «стрілецькі січові частини», завданням яких було вплітати нові лаври в сумнівний вінок «слави» австро-угорської армії і допомагати Відневі здійснити його давню мрію: посадити на українському престолі одного з габсбурзьких ерц-герцогів.

Зрозуміло, що вся ця політика не могла знайти жодного відгуку серед широких українських мас, дарма що жовтоблакітні агенти центральних держав охоче користувалися в своїй роботі антицарськими лозунгами. Полтавського селянина було так само важко пошити в дурні, як і харківського робітника; і цей і той прекрасно знали, що кайдани німецького виробництва анітрохи не легші від царських наручників. Навпаки, досвід з німецькими поміщиками і фабрикантами на Україні навчив їх, що в справі експлуатації і гноблення пруссаки були і залишаться неперевершеними майстрами.

У 1917 році жовтоблакітним агентам німецького імперіалізму — Залізнякаві, Назаруку здавалося, що настав їх час. У Берліні з увагою читали їхні рапорти про виступи Міхновського на військовому з'їзді в Києві. Читали і будували свої плани.

Ці плани предстали перед світом у всій своїй наготі на Брестській мирній конференції. З легкої руки генерала Гофмана, за столом цієї конференції опинилися і українські севрюки. Випущені з берлінської клітки жовтоблакітні папуги слухняно повторювали те, чого їх довгі роки вчили німецькі господарі, і на всі вимоги німецької делегації до радянського уряду послужливо кивали головами. Коли ж під стукіт німецького генеральського кулака радянським делегатам було поставлено ультиматум щодо України і перед українським народом постала на весь зріст небезпека австро-німецької окупації, — націоналістичні статисти заспівали з радощів «осанна у вишніх» Вільгельмові. Нарешті, настав, як їм здавалося, їхній час, а з ним і можливість змінити лакейську ліврею на міністерський фрак.

Але жорстока доля і цього разу розчарувала лакуз, зайвий раз показавши їм, що значно легше вдягти ліврею, ніж скинути її. В той час, як український народ

ділами своїх воїнів розпочинав нову книгу своєї слави, коли вся Україна піднялася на боротьбу з німецькими окупантами, наслідувачі Мазепи з Центральної ради не наслідували висунути носа з приймалень німецьких достойників. Вогні повстань, що спалахували то в одному, то в другому кінці нашої країни, бентежили і хвилювали випробуваних у боях пруських генералів, а київських «міністрів» кидали в блідий страх. Люди без батьківщини відчували тепер, що значить ненависть великого народу, ненависть, якої не можна загасити жодними репресивними заходами, бо кожна куля, вистрелена окупантом або його гайдуком в опереточному жупані, була лише черговою іскрою, що наближала хвилину вибуху великого всенародного повстання.

Коли на зміну політиканам з Центральної ради прийшов новий німецький фаворит — Павло Скоропадський, становище від цього анітрохи не змінилося. Україна вирувала, Україна хотіла жити по-своєму. Вона з однаковою люттю знищувала каральні загони генерала Ейхгорна і синьожупанників Скоропадського.

Всю силу цієї люті відчув Скоропадський восени 1918 року, коли він був змушений тікати в німецькому санітарному поїзді, тікати тими самими шляхами, що ними через деякий час після цього наживали п'ятами і його спадкоємці з петлюрівської школи.

Дарма жовтоблакитники намагалися згодом вирвати ці чорні сторінки з історії своєї ганьби, дарма націоналістичні фальсифікатори склали потім за кордоном легенди про свої «Фермопіли» під станцією Крути, бо ніщо не змінить факту, що в ті грізні роки їх вплив не виходив ніколи поза коло, накреслене багнетом інтервента.

ВАРШАВСЬКІ МЕЛОДІЇ

Ще одну спробу сісти на шию українському народові вчинили вони в 1919 році. Цим разом, за тимчасової нездатності берлінського протектора, вони уклали союз з Пілсудським, який саме тоді готував свій похід на Київ. Симон Петлюра, той самий Петлюра, який узимку того року заявив патетично, що його спірку з поляками

за Західну Україну вирішить тільки меч, через кілька місяців після того не тільки сховав цей меч у піхви, не тільки покvapливо визнав претензії Пілсудського на Західну Україну, але й у таємному договорі віддав йому всю територію на правому березі Дніпра, залишаючи за собою скромне право керувати Лівобережжям, та й то під суворим контролем Варшави...

Проте Пілсудському щастя служило ще коротше, ніж Вільгельмові II. За кілька тижнів після початку свого наступу він думав уже не про Київ, а про те, як утримати в своїх руках Варшаву. «Уряд» Петлюри встиг і на цей раз врятуватися втечею, перенісши свою столицю на колесах до Західної Польщі. Салон-вагони з тризубом назавжди застрягли в глухому тупику станції Тарнув, а їх пасажирам лишилось тільки одне: старіти на чужих хлібах і, старіючи, чекати чергової кон'юнктури, шукати нових меценатів політичної проституції, досить сильних, щоб наповнити розчаровані серця «ботокудів» новою надією на здійснення їх божевільних мрій.

АНТРАКТ

Чекати довелося довгенько. Але в цьому антракті між двома діями — першою і другою світовою війною — люди без батьківщини не байдикували. З одного боку, вони намотували зірвану подіями нитку, що зв'язувала їх з Берліном, а з другого — вони продовжували спекулювати на ягайлонській великодержавницькій манії Пілсудського. Щоб не вийти з форми, вони подвизалися одночасно у всіх можливих контррозвідках. Ольга Басараб віддано працювала для німецької, Петро Певний — для польської, Онацький і Островерха — для італійської. Одні кандидати в жовтоблакітні мандарини, як Скоропадський і Коновалець, чекали кращих часів під чорними крилами німецької псевдореспубліки, інші, як Андрій Левицький та Дмитро Левицький — під білими крилами орла з-над Вісли.

Через своїх агентів, що були також агентами їх господарів, вони і далі намагалися «стукати в серця» українського народу. Стукали обрізами і револьверами, стукали шпигунством, саботажем і диверсійними актами,

стукали облудною пропагандою. Коли у відповідь цей народ стукнув їх під Базаром, стукнув на процесі нового варіанту «Союзу визволення України» — так званої «Спілки визволення України», стукнув, нарешті, їх націоналістичну агентуру в 1933 році, вони зняли шалений галас про «червоний терор на Україні». Карлики, з запльованими від безсилої люті бородами, розбіглися по Європі і дерлися на трибуни, щоб звідти пропагувати «хрестовий похід» проти Країни Рад, зокрема проти Української Радянської Соціалістичної Республіки.

В ОБІЙМАХ СВАСТИКИ

Цей гармидер невинувато збігається в часі з приходом Гітлера до влади. Невинувато націоналістка Мілена Рудницька облюбувала собі для своїх антирадянських «хрестоносних» виступів трибуну женевського «Конгресу національних меншостей», керованого завзятим гітлерівцем. Пенсіонерів з жовтоблакитної малини Гітлер благословив на свою службу.

Треба сказати, що в той час жовтоблакитники давали зразки «дисциплінованості». Як відомо, так звана «Організація українських націоналістів», намагаючись обдурити народ Західної України своїм сурогатом «революційності», з самого початку свого існування застосувала тактику індивідуального терору проти окремих представників польської адміністрації. Та досить було Гітлерові домовитися з Беком, щоб ватажки цієї організації раптом припинили свій «терор».

ДЕНЬ РОЗПЛАТИ БЛИЗЬКИЙ

Але тільки в червні 1941 року люди без батьківщини показали, на що здатна каналія, яка з політичного бандитизму і зрадництва зробила собі професію. Ще танки гітлерівських песоголовців не встигли взяти розгону, як жовтоблакитники Західної України уже повитягали ножі з халяв.

Ледве окупанти встигли ввійти до Львова, як уся згряя повилазила з нір і кинулась вбивати радянських

людей, змагаючись у звірствах з німецькою солдатнею. Чому? Перш за все тому, що такий був наказ гестапо...

Польський письменник Жеромський, мріючи про майбутню Польщу, написав колись «Сон про шпагу». Жовтоблакитники виявились значно скромнішими. Їм снилася не рицарська шпага, а звичайний шпіцрутен німецького поліцмейстера.

Проте навіть і цей їх сон не тривав довго, його обірвала та сама рука, що клала в їхні руки бандитський ніж. Два озброєні загони, що їх німці в перші дні війни дозволили організувати галицьким «ботокудам», були розігнані німецькими офіцерами раніше, ніж солдати цих загонів встигли засвоїти прусський парадний крок. Тільки достатньо підтоптаним та вже беззубим ренегатам Гімmlер дозволив гратися ще в «політику», яка полягала, головним чином, в передруковуванні матеріалів з «Фелькішер беобахтер» на сторінках «Краківських вістей...»

25 років радянської влади — це 25 років української державності. Фашисти не вважають нас за народ, вони запеклі, невгамовні вороги України, вороги її державності. З ними ведемо боротьбу на смерть і життя. На їхню смерть, за наше життя. В цій боротьбі об'єднався весь наш народ. В героїзмі бойових буднів він будує собі пам'ятник безсмертної слави. І чим ближчий стає день нашої перемоги, тим сильніше б'ються прості і великі в своїй простоті серця радянських людей.

Зате, чим ближчий стає день розплати, тим більший страх і розпач охоплює гітлерівських катів України. Катів та їхніх підручних — людей без батьківщини, людських ганчірок, які опинилися тепер за дверима історії, опинилися там, звідки веде один тільки шлях, шлях ганьби і вічного забуття.

Москва, грудень 1942 р.

АНДРІЙ МАЛИШКО

НЕ ПРОСТА ОСОБА

Із фашистами зі Львова
Утікав колись без слова,

Був підстаростою він,
Тож на втечу взяв розгін.

І куди ж такій персоні,
У які тепер краї?
Лиш в американській зоні
Знов знайшлися хазяї.

Зирка, хмурячись, спідлоба,
Вус пошарпаний звиса...
Дуже скривджена особа —
Хазяї назвали пса.

І його пригріли хутко,
Видавали хліб, напій
І його в собачу будку
На ланцюг садили свій.

Кулаком гилили в морду,
Не великий, бачте, пан.
Потім цю особу горду
Повезли за океан.

Там питають люди: звідки
Животіння це старе,

Що банкірські всі об'їдки
Він на смітнику жере?

Десь у Гітлера купили,
Привезли в Канадський край,
Як загавка — пнуться жили,
Як завие — так тікай!

Зирка, хмурячись, спідлоба,
Жде війни, немов чудес, —
Отака, як бач, особа,
Не проста собі худоба —
Націоналістичний пес!

СТЕПАН ОЛІЙНИК

СЕР МАКІТРА

Мчав Будьонний дужче вітру,
Брав на Збручі переправу!
...І петлюрівця Макітру
Занесло аж у Варшаву.

Довго там тинявсь він п'яним.
Все пророчив: «Будуть зміни!»
І хвалився варшав'янам:
— Я єсть гетьман України!

Був в охранки шпиком ярим.
Перед паном шкірив кутні.
...Роки йшли. І незабаром
Стались зміни незабутні!

Військо волі, військо слави
Несло правду на Карпати,
Щоб з недолі і безправ'я
Українців визволяти.

Прапори вгорі палали...
В ті осінні світлі ранки
Нас до серця пригортали
Галичани й галичанки.

Мчало військо дужче вітру,
Понад Сяном, по Волині!..
І від страху пан Макітра
Опинився у Берліні.

Слав прокляття українцям,
Знов пророчив: «Будуть зміни!»
І хваливсь уже берлінцям:
— Я єсть гетьман України!

...В час війни, коли земля вся
Протистала чорній силі —
Гер Макітра в Київ гнався
На гестапівській кобилі.

На догоду Коху-кату
Бив людей, чинив руїни,
— Сторонись! — кричав пихато, —
Іде гетьман України!

Але гетьман не доїхав...
Бо фашистську чорну силу
Закрутив смертельний вихор:
Били з фронту, били з тилу!..

Скоро «гетьмана без трону»
(Не зійшла ще й гуля з лоба!)
Нарекли в англійській зоні:
«Переміщена особа!»

Залатав штани він ззаду,
Одягнув уже циліндра...
Й поволікся на пораду
Прямо в Лондон гер Макітра.

А в тім Лондоні, їй-право,
Де не ткниш — усе тумани.
Там самі... «Морську державу»
Продають свої «гетьмани»!

Все пронюхав достоменно:
В кого атом, в кого бази
(З Бі-бі-сі на нас скажено,
Кажуть, гавкнув зо два рази)

І поніс він пику биту,
Повен люті, жовчі й піни,

На поклін до Уолл-стріту —
Битий «гетьман України».

...Дяді Саму за долари
Служить вірно волоцюга,
Тягне рвані «шаровари»
Та белькоче, мов папуга:

— Я тримаю ніс по вітру.
Й це багато означає!
Бо мене вже... «сер Макітра!»
Кожен гангстер величає!

Знов найнявся шпигувати...
Обтира притонів стіни...
І кричить на цілі Штати:
— Я єсть гетьман України!

...Ким він здохне, я не знаю,
Чи то «сером», чи то «паном».
Тільки знаю, утверждаю:
Здохне він за океаном!

ЮРІЙ ЯНОВСЬКИЙ

БІЗНЕС

Ця людина прибула до міста Ансбах у американській зоні окупації Німеччини навесні 1946 року із самісінького Парижу, а не зі Східної Європи, як більшість мешканців ансбахського табору для «переміщених осіб». Прибула вона без особливої, як-то кажуть, помпи, зайшла до лейтенанта — начальника табору, сказала декілька слів ламаною англійською мовою, й одержала дозвіл оселитися в палатці американського військового зразка, де вже містилися професор та якась із зовнішнього вигляду духовна персона. Прибулий зайшов до палатки, поставив біля койки чемоданчика, кинув плаща, поклав капелюха, оголився до пояса й рушив до вмивалки. Звали прибулого Ананій Горб, — так принаймні він надписав крейдою на чорній досточці коло койки.

Він одразу ствердив свою значимість на тому невеличкому шматкові червонуватої баварської землі, де розташувався крихітний Ансбах в оточенні зелених горбів, із неодмінною ратушею й гомінким струмком, який зветься на всіх мовах курячим бродом, ствердив свою вагу й на узліссі, де по військових бараках та наметах мешкали «ді-пі», себто «переміщені особи».

Зовнішність у Ананія Горба була значуща, так би мовити, імпазантна. Високий на зріст, солідна статура, ясно-сірі холодні очі, голосна з модуляціями мова, відмінна дикція. В театрі такі типи перебувають на ампула негідників, — Ананій пам'ятав бурхливий успіх, який припав колись на його долю, коли він грав у Харкові

роль околоточного наглядча Якорєва в п'єсі Горького «Останні». Так, він колись був актором, але зараз до цього не було нікому діла.

Нью-йоркському клеркові, котрий з нагоди війни почепив мідяні смужки на погони й зробився лейтенантом, начальником табору, Ананій одразу прислужився тим, що привів до нього на квартиру ансбахську громадянку, до якої лейтенант відчув прихильність і вже тиждень не міг порозумітися. Клерк-лейтенант виплюнув гумку в корзину для паперу, не встаючи з крісла й не знімаючи ніг зі столу, ляснув жартома німкеню по чому прийшлося й тут же вправним рухом кинув Ананію платню за товар — брусок сигарет (200 штук) та пляшку рому. Ананій хвацько підхопив у повітрі ром і сигарети й мовчки поклав лейтенантові назад до шухляди. Посміхнувся по-змовницькому, дозволив собі злегка вдарити клерка по плечах і вийшов, голосно сказавши «О-кей!»

Німецький поліцай, який стояв на виході з табору до міста, був стріляний горобець. Він походжав собі в синій шинелі з американською пов'язкою на рукаві й пишався з того, що йому доручено таку важливу місію: він був старий досвідчений поліцай. А хто господар, хіба не однаково? За наказом він мав доглядати, щоб ніхто не вийшов з табору, але частіше йому доводилося пильнувати, щоб ніхто до табору не зайшов. Особливо, коли наближався час обіду. Ананій купив цього німця між іншим, про всяк випадок, щоб ніхто не слідкував ні за його входом до табору, ні за виходом до міста. Він підійшов щільно до поліцаю, витяг двома пальцями у себе з жілетної кишені німецького орденського залізного хреста й мовчки поклав нагороджуваному поліцаю до жмені. Поліцай дуже любляв значки й ордени й сподівався згодом з'явитися на люди з цим хрестом під лівою нагрудною кишенею, й заздальгідь вигаданою версією одержання цього ордену в бурях війни. А тим часом він козирнув Ананію, скільки хватило духу.

Професора, сусіду Ананія по палатці, було придбано за ще дешевшу ціну. Ананій наплів йому, буцімто цілий Париж тільки й говорить про нову професорську працю — «Проникання в світ потойбічного» й мріє швидше видати її всіма на світі мовами. «Невже докотилося?» —

надимаючись, як індик, запитав професор. «Ще й як!» — не зморгнув оком Ананій Горб, який підгледів назву професорської брошурки, коли автор виходив з палатки. — «Це майже екзистенціалізм. Новітній шедевр таємничого Сходу! О!»

Другий Ананіїв сусіда по палатці, з вигляду духовна перона, — з розмови виявився звичайним втеклим гітлерівським бургомістром одного радянського міста. Його серце Ананій прихилив до себе серією паризьких фотографій певного надпікантного змісту. І, буди психологом, вирішив, що цей завдаток треба закріпити чимось більш істотним та матеріальним.

За радянської епохи свого життя бургомістр був без бороди й рахувався в штаті бухгалтерії на утильзаводі. На бухгалтера вийшов цілком випадково, коли йому, петлюрівському офіцерові, треба було перечекати буквально декілька місяців, доки розвалиться радянська влада і знадобляться його послуги. Але влада міцніла й квітла, народ підтримував її мільйонами рук, Радянська держава, як могутній корабель, виходила в міжнародне плавання. Офіцер-бухгалтер трусив брезентовим портфельчиком, одгонив досить-таки стійкими пахощами утильзаводу, й ніхто сторонній не сказав би, що людина ця ще не помирилася з долею й чекає міністерського крісла.

Він любляв у розмові робити загадкове обличчя, кидати товаришам по службі туманні натяки, читати на вечірках вірші виробу 1918 року. Люди чомусь відносили це до впливу на його психіку великої кількості кісток, рогів та копит, із якими рік у рік мав справу. Розмовляв підкреслено односкладово, з метою глибшої конспірації. І коли за окупації треба було йому розв'язати свого язика, щоб висловити повним голосом вірнопідданчі холуйські почуття, — офіцер-бухгалтер, якого вже було на той час настановлено на бургомістра, дуже, як-то кажуть, кульгав на мову.

Адміністратор та господар міста став з нього саме такий, який потрібний був окупаційній владі. Він викохав борідку й вуса, відгодував черевце, убрався в незрівняний сурдут, якого бачив на петлюрівському міністрі. Одна обставина трохи турбувала німецького його шефа — надмірне вживання бургомістром надто різких парфумів.

Німець не здогадувався, що це походило більше від бажання забити попередні запахи, ніж через естетику.

Дуже швидко бургомістр добрав, що його пост не веде до міністерії. Не моргнувши оком і не читаючи, підписував німецькі накази, які немовби виходили від його персони, звик боятися партизанів і по можливості рідко ночував дома, прихилився до смердючого німецького рому, який одгонив улюбленими колись рогами й копитами. Придбану розкішну дружину (до німців він жив неодружений) бургомістр заздальгідь відправив на Західну Україну, яка вважалася безпечною. З дружиною поїхали дуже коштовні й абсолютно секретні речі, здобуті на квартирах людей, приречених на страту. На його нещастя баба виявилась цілковитою дурепою, хтось дізнався про коштовності, дружину потягли до гестапо, речі зникли, бургомістр став зрештою удівцем. І він дякував долі, що ниточка не потяглася до нього самого: він не мав права красти, красти мала право тільки вища гітлерівська раса.

Шлях до Ансбаху відбув досить безболісно, коли не рахувати передніх зубів, які вибив собі, впавши з приступців поїзда, що набрав швидкість, та невеличкої грижі внаслідок тяжкого переходу через гори на кордоні Баварії. Його вважали за персону з духівництва, це рятувало від болючіших зіткнень. Влаштувавшись в таборі для переміщених осіб, колишній петлюрівський офіцер, утильзаводець та гітлерівський бургомістр вирішив перечекати й зорієнтуватися.

Неподалік, у Нюрнбергу, вже кілька місяців сиділи на лаві підсудних його господарі. Чи справді їх судять, чи це тільки про людське око? З одного боку — обстановка міжнародної конференції, а з другого — радянське обвинувачення плете досить-таки міцну й переконливу мотузку. Коли хазяїв повісять — рейхсмаршалів, міністрів, гауляйтерів, — чого тоді чекати таким от, з дозволу сказати, бургомістрам? Яка паніка спалахувала час від часу в таборі серед таких осіб, коли виникали чутки про повернення «переміщених» на батьківщину. Доки що американці (спасибі їм сердечне!) добре ховали порівняно невеликий ансбахський табір від ока радянської комісії. Приїздили до табору лектори, які виголошували довгі реферати на тему про те, що станеться

з людьми, котрі підуть на вудку радянської агітації й повернуться до СРСР. Прибували різні національні комітети, які записували переміщених осіб до своїх списків, обіцяючи влаштувати їхню долю. Розумна людина повинна була не робити покvapливих висновків, а колишній бургомістр саме за таку себе і вважав. Для початку він сів до вивчення англійської мови, так і не встигши подужати німецьку.

Ананій Горб почав із бургомістра. Німецький поліцай хвацько козирнув їм, коли вони виходили з табору, рушаючи до пивної, де сподівалися поговорити без перешкод. Ще й не дійшовши туди, й не сказавши багато слів, відчули, що варті один одного. Вони не йшли поруч, бо кожний хотів пропустити свого сусіду наперед. Той, хто змушений був на хвилину йти попереду, робив у свою чергу вольт, щоб пропустити наперед себе заднього. «Еге, — сказав собі бургомістр, — цей хлопчик був коло мокрих справ!» — «От, стерво, — подумав Ананій, — невже він гадає, що я його отак на вулиці й убиватиму?»

У пивній стояло кілька мармурових столиків, підлогу густо посипано тирсою, дим тютюнових ерзаців плавав шарами, не поєднуючись та не спливаючись. Грала автоматична катеринка, брязкали пфеніги об прилавок, кисленька водичка пахла пивом і робила вигляд, що хоче шумувати, як справжнє баварське.

— Мардарію Мардарійовичу, — виголосив із акторським тремтінням у голосі Ананій Горб, — як листя, обірване від рідного дерева, рознесло нас вітром по всіх усядах. За ваше здоров'я! Не дивуйтеся, пива ми тут не матимемо, це чистісінький коньяк, французької марки. Я одразу відчув вольову суть вашого характеру. Ви народжені, мені здається, на те, щоб керувати катаклізмами...

— Скільки? — перебив його бургомістр, вимовляючи літеру «с» як «ш» через відсутність передніх зубів.

— Коли ви питаєте, скільки коштує цей чудовий коньяк, краса і гордість старовинної фірми, то це не мусить вас турбувати, платитиму я...

— Скільки? — повторив бургомістр, не бажаючи поширюватись, знаючи, з ким має справу.

— Коли вас, шановний Мардарію Мардарійовичу, цікавить кількість наших катаклізмів...

— Я цікавлюсь, — сказав бургомістр, — скільки платите й від кого працюєте?

Ананій засміявся й налив по другій. Що ж, так навіть краще. З якої речі він повторюватиме оцьому екс-бургомістрові якісь дурні постулати з копійчаних націоналістичних брошурок? Хіба тепер долари не краща агітація од німецьких марок? Гаразд. Вип'ємо, дорогий пане, за вільних кондот'єрів і розбійників духу. Ми з вами домовимось.

— Кондот'єри мене не влаштовують, — сказав бургомістр, виявляючи виключну обережність, — я цікавлюся спокійною посадою й сталою валютою.

— Влаштовує вас п'ятсот американських сигарет готівкою од кожної голови?

— За таку мізерію, я сподіваюсь, не можна купити людського сумління. Та й старий я на такі справи, пане Ананію... Я й кошени не можу позбавити життя...

— Мене цікавить вербування енної кількості осіб до школи для дорослих... А не те, що ви думаєте.

— Розумію, — похопився бургомістр. — Мета школи, потрібна кількість учнів, ваша остаточна ціна?

— Мету своєчасно оголошено, учні повинні не боятися крові, набирайте побільше, не страшно, буде з кого вибирати, я плачу за всіх...

— Ціна? — прошепелявив бургомістр.

— Здається, я вже сказав?

— Молодий чоловіче, — аж підвівся бургомістр, — солідну фірму характеризують солідні пропозиції. Моя остаточна ціна — дві тисячі сигарет плюс десять американських доларів за кожне підходяще прізвище в спискові, який я вам передам до власних рук. Ми не торгуємо рогами й копитами, мій товар франко — Ансбах...

— А ваші роги й копита розбіжаться, доки їх везтуть до школи?

— Гаразд, добродію, за ту ж ціну — франко диверсійна школа...

Торгувалися завзято й запекло, декілька разів замовкали й починали знову спочатку. Німецьку окупаційну марку, яку Ананій запропонував замість долара, було з обуренням відкинуто бургомістровою фірмою. Ділові люди впріли, непомітно вижлукгили дві пляшки кон'яку, кожний сподівався, що співбесідник сп'яніє. Кон'як їх

не брав. Нарешті, домовились. За кожен завербовану душу після відповідної її перевірки, экс-бургмістр одержить готівкою тисячу сигарет (п'ять брусків по 200 штук) та п'ять американських доларів. Термін — тиждень.

— Я без авансу не працюю, — байдужим тоном сказав Мардарій Мардарійович, коли замовник підвівся од столу, щоб вийти. Ананій із шиком жбурнув на стіл, як це робили при нагоді американці, брусок сигарет та цвілу шоколадку з американського раціону. «Цікаво, подумав бургмістр, скільки зиску цей хлопець має з кожної голови? Німці були скупенькі, а нові хазяїни, кажуть, не такі. От би знайти дорогу до самого господаря!» Він перехрестив собі під столом живота, як це робив завжди, починаючи нове діло.

А сам замовець, вийшовши з пивної, відчув раптом, що коньяк його кидає від одного тротуару вузької вулички до протилежного. Він мав намір піти до однієї дами, але незчувся, як наблизився до входу в табір. Знайомий поліцай допоміг потрапити у хвіртку й провів до палатки.

— Мій голубчику, — сказав йому професор, підводячись на койці, яка стояла поруч, — я чекав на вас цілий вечір. Ви мене приголомшили сповіщенням про те, що Париж бажає видрукувати мою працю. Я мрію потрапити до Парижу. Одного я не розумію, нащо було вам звідти їхати до цього богом проклятого Ансбаху?

— Мовчи, гнидо, — одповів йому Ананій, падаючи в одежі на койку. Спиртовий запах, що виповнив палатку, показав професорові стан, в якому перебував його молодий друг. «Золота молодість», — побожно прошепотів професор.

Цей професор опинився в Ансбаху після довгої, як він висловлювався, «хресної путі». Професор насправді мав стосунки з наукою, коли рахувати кількість пророблених джерел та сторінки коментаріїв убористого друку. Коли ж спробувати заглянути до основ його світогляду, то там виявлявся такий хаос та безглузде мракобісся, що навіть технічні співробітники наукового інституту зневажали його й тільки дивувалися, скільки можна було терпіти його зловредні нісенітниці. Він був учений секретар, спокійно користався з матеріальних благ, які на-

давалося радянським вченим, і нічим не збирався їх компенсувати.

Коли прийшли до його міста гітлерівці, він оголосився націоналістом, хоч за радянського періоду свого життя визнавав себе за космополіта, якому байдужий розвиток мови, якою говорить народ. Однаково, всі мови повідмирають, навчав він, нащо ж національні особливості? Проте варто було прийти окупантам, як професор, він до речі сховався од евакуації й не виїхав за Урал разом з інститутом, — розквітнув, став огрядніший, почав мріяти про пост президента неіснуючої академії, виступав з рефератами на тему пріоритета нордичної фашистської науки, а решту часу приділяв на редагування жалюгідної газетки, видаваної на німецькому папері для тубільного населення. Власне кажучи, редагувати було нічого, бо газетка одержувала всі матеріали вже перекладеними з німецької мови, а невеличку кількість місцевих пліток, пригод, оголошень хутко фабрикували невідомі типи, які заповнювали редакцію. По недільних номерах газети професор мав задоволення містити власні опуси, над якими ретельно гнув спину протягом тижня й називав їх — «До питання про перемоги германського райха в зв'язку з інтуїцією фюрера».

За поступового залишення гітлерівцями радянської території, професор досконало засвоїв дієслово «евакуюватися», яке дужче й дужче набувало звичайних народних форм — «чкурнути», «рвонути», «дременути», «накивати п'ятами». З Харкова на Полтаву, з Полтави на Кременчук, з Кременчука на Київ, з Києва на Львів, звідти до Ужгорода, Будапешта, Відня й нарешті до Ансбаха. Коли з Харкова професор та його співробітники виїздили поїздом з хатніми речами, ліжками й чемаданами, то з Києва довелося тікати в кузові вантажної машини, з пакетом рукописів та з портфелем, напханим білизною. Коли із Львова ще можна було вийти групою, пішки й порівняно без бомбардування, то в подальшому професор буквально виповзав на череві з декотрих неприємних місць, які обстрілювала радянська артилерія. А на вулицях Відня, наприклад, опинився босий, у лахмітті, охлялий і самотній. «Я — націоналіст, — гукав він до німців, які тікали без тям — не кидайте мене!..»

Він розумів, що деякі його дії й учинки не могли б

зостатися без покари, коли б тікав не так покvapливо й залишився б під юрисдикцією законів його колишньої вітчизни. Не знайшлося б таких наївних, які порахували б його за нешкідливого чудія, що підписував гітлерівську газетку, яко її редактор. А недільні опуси? Він сам знав свою частку злочинів, за які відповідатимуть його господарі. Хіба не він виказав німцям і віддав на катування групу наукових працівників, які замурували в бібліотеці дорогоцінні рукописи, щоб не дати їх німцям? Не він повністю ввімкнувся в пропаганду ненависті між народами, рабської психології по відношенню до «вищої раси»? Не він, нарешті, одержував регулярно премії від гітлерівської служби безпеки за «додаткові відомості про підозрілих осіб»? Що там казати, професор тікав би й тоді, коли б його серце вискочило з грудей і котилося б поперед нього по дорозі...

На другий день після придбання свого агента № 1 — Ананій Горб сидів у тій самій пивній, і терпляче посмоктуючи кволеньке німецьке пиво, марно намагався викликати на ньому хоч би подобу шумовиння. Навпроти нього сидів професор, якого після деяких вагань Ананій вирішив зробити агентом № 2. Не було часу нишпорити по табору й винюхувати, кого найняти, — справа нескладна, тут саме й добре, що професор дурний, як пень. Ну, звичайно, старий видряпався на свого, як-то кажуть, коника, й наготувався теревенити до ранку. Ананій сам вважався за митця побазікати, але це він відкладав до повернення в Париж, та й не з цим же порохнявим дурнем він розводитиме антимонії, з нього й користі, як із цапа молока.

Старий бовдур блявкав, не даючи Ананію можливості вставити хоч би словечко. Він довго й пренудно викладав свої мандри й злигодні, змальовував навіяння й емоції, цитував власні висловлювання з приводу нещасної долі культури, релігії, врожайності, одягу, етнографії, пісенності, — Ананій насилу стримував бажання пожбурити на заплішеного ідіота важкого кухля. Що поробиш, доводиться йти на жертви, без цього словесного пафосу професор пальцем не поворухне на потрібній для Ананія справі. На щастя, Ананій знайшов порятунк — він заглибився в якісь папери, надавши своєму візаві можливість говорити про що завгодно, як завгод-

но й скільки завгодно, часом тільки робив вигляд, що слухає.

Папери йому передала молоденька перекладачка Зіна, яка працювала в канцелярії табору. Зіну Ананій спокусив тим, що пообіцяв вивезти її до Парижу. Це були списки й анкетні відомості про переміщених, які перебували в таборі. Чорти їх розберуть, оці прокляті анкети. Мабуть, ляскають усі, як по воді батогом. Ось цей пише, що був «служитель культу». Що це означає? Був він псаломщиком, церковним регентом, адвентистом, євангелістом, чи ще якоюсь штундою? Чи служив у гестапо й завідував тим гумовим культом, що захочує в'язнів до щиросердечного зізнання? Або ось анкета: «постраждав од червоних». Як постраждав? Одсидів десять років за збройне пограбування, обікрав радянську крамницю, чи втратив маєток і перебував у фольксдойчах, сподіваючись на повернення добра? Тьху, хай вони всі покажуться...

— Ви скінчили, професоре? — запитав Ананій, сьорбнувши пива й скривившись, як од цитрини.

Куди там! Старий папуга тільки договорював преамбулу. Він аж тремтів, знайшовши вдячного слухача, а вдячний слухач почував, як жовч під впливом професорових слів розходить ся по його жилах разом з кров'ю. Ананій заплющив очі, щоб вони не виказали сказу. Боже, з якою насолодою вдався б до гумової палиці! По плечах старе дрантя, по нирках, по череві, по морді! Ананій розплющив очі й уявив собі болотяну млу лісових нетрів Бразилії, півголих змучених людей, що їх висушила лихоманка, гумові бичі наглядачів оперізують тіла невільників. Попереду професор. Він щось говорить, але Ананій бачить, як його смужить гумовий бич. А що Ананію до цього бидла? Йому потрібні гроші. Долари або крам. Ферма на півдні Франції. Коли маєш власний притулок на випадок нещастя, не так тремтять руки в грі... Доки він теревенитиме?

— До діла, професоре, — рішуче перебив базікання Ананій Горб. І зараз же заговорив сам. Маючи на увазі, сказав він, збереження свідомих національних кадрів, не заражених більшовизмом, він, Ананій, дізнався в Парижі про одне благодійне південно-американське товариство. За допомогою впливових людей йому пощастило

умовити представника товариства виділити частину коштів на долю нещасних переміщених українців. На благодатній природі, казав він, в здоровій для життя місцевості нарізано землю для ферм, треба їхати це приймати. Перші хай поїдуть од кожної родини витривалі й працездатні чоловіки, які освоють господарство там на місці. Професор може поїхати з ними, як пастир душ і досвідчена людина в стосунках з бразільськими чиновниками. Сам Ананій, закінчивши цю безкорисну й добродійну справу, сподівається теж прибути до них у гості, щоб переконатися, що не минула його праця марно.

Професор поцікавився, чи видаватиметься там газета, й які шанси у нього на те, щоб бути її редактором. Ананій негайно ж вигадав назву газети й заявив, що «Бразільський дзвін» вже існує, але виходить рідко й погано, бо без справжнього висококваліфікованого редактора нікому керувати. Вони з радістю приймуть професора й носитимуть його на руках. Ананій уявив собі цю картину й непомітно посміхнувся. Корчування тропічного лісу не жарт, не дурно отой миршавий циган-бразілець дав такі грубі гроші й не торгувався. Носитимуть тебе на руках, сподівайся! Придушуть, або втоплять у болоті вдячні співгромадяни, загітовані старим дрантям на каторгу.

— Я не забув і про ваш науковий труд, — закінчив Ананій Горб, тримаючись, як дипломат, бачений ним в одній опереті, де він сам грав люмпена. — Видання його в Парижі я беру особисто на себе, також популяризацію в світовій пресі, а гонорари, які потечуть до ваших кишень, переказуватиму до Бразилії на вашу адресу. Ви повинні протягом тижня в суворій таємниці вибрати сотню представників родин для початку й з ними виїхати за океан, щоб за вами потім попливла решта...

Запитань у професора не було, його приголомшила перспектива заокеанського життя. Невже приходить край його мандрям? Боже праведний, доведи його на обітовану землю. Він побожно мовчав, витираючи змокрілі счі. Ананію на мить навіть шкода зробилося цього старого дурбила. Він почував, що продав гицелю коняку, й йому скортіло видушити з себе якийсь шляхетний порух. Дати коняці цукерку, чи що? Жбурнувши хвацько на стіл марки й пфеніги за пиво, він подарував професо-

рові торбочку м'ятних льодяників американського походження й вийшов геть.

Агентом № 3 у Ананія була жінка. Вона жила не в таборі, а в місті, цілий час сиділа вдома й не показувала носа на вулицю. Окремий хід із купецького завулка був ледве помітний з-під зелені, яка оповивала всю стіну будинка. Ананій приходив туди не часто, але щоразу лишався ночувати. Справа в тому, що це була власна його дружина, яка приїхала до нього з Парижа.

Вони довго готували цю справу й усе поставили на карту. Коли пощастить виконати, — долю їхню буде цілком влаштовано. Тільки тримати нерви. Небезпек багато. Американцям заплачено й для них працюється, вони самі наштотхнули на цей заробіток, — а раптом дурні заморці скажуться й, використавши їхній труд, затримають подружжя? Так самим можна опинитися в таборі, або й у гіршому місці.

Справа, заради якої подружжя прибуло з Парижа до Ансбаха, складалася з трьох частин. Перша — завербувати для американської розвідки диверсантів, розрахунок на місці, доларів по сто за голову. Це найпростіше, треба тільки подумати, як провезти долари до Франції, щоб вони не прилипли тут. Ті ж офіцери «сі-ай-сі», які виплатять гроші, можуть другою рукою забрати їх назад...

Друга частина справи — набрати рабів у бразильські нетри корчувати тропічний ліс. Уповноважений фірми пришле з Парижа агента, щоб прийняти товар, виписати тоді чека на французький банк. Третя частина справи — нашукати молодих людей до іноземного легіону для французького Індокитаю. Цих треба було зібрати й переписати, списки послати до Парижа, де після цього сплачувалося аванса, а після здачі новобранців на французькі території належала решта грошей. Цю останню частину справи провадила сама дружина Ананія, щоб не вдаватися до послуг контрагентів.

Спілка їхня почалася у Львові, куди Ананій Горб виїхав з Харкова тоді, коли гітлерівці були ще на Волзі. У Львові він придбав комісійну крамницю й, крім цього, виступав у театрі мініатюр. Варто відзначити, що відкриття крамниці трапилось випадково, щойно гітлерівці організували гетто, й купа цінних речей не могла знайти

собі пристановища. Опікуючись цими речами, Ананій винайняв торговельне приміщення, знайшов польку-касірку, особисто одвідав багатьох знайомих і незнайомих громадян, що готувалися до гетто, й таким чином заклав підвалини своєї заможності.

Крамниця непогано торгувала, каса була повна грошей, незважаючи навіть на те, що підпилі есесмани часом забирали крам безкоштовно. Ті ж есесівці й поповнювали крамницю, приносячи на комісію різні речі після кожної нової «акції» проти мирного населення. Ананій користався з популярності, якої набув на підмостках, щоб посидіти часом у ресторані коло столу есесівських офіцерів — нехай усі бачуть, — а потім поповнювати крамницю речами від населення, яке доки що уникло «акцій», але яке можна було залякати. Був навіть випадок, коли знайомий офіцер СС запросив його до заміського глинища, де він на власні очі побачив сумнозвісну «акцію». І стріляв на людей з офіцерського «вальтера». На день це вибило Ананія з рівноваги. Та потім у нього з'явився зловісний тон у розмовах з власниками цінностей, і вони самі односили йому крам, не чекаючи нагадування.

Касирка виявилася тямущою, з гарними діловими й жіночими якостями. Одне було погано — вона вимагала від Ананія офіційного шлюбу. Він проти цього не заперечував би, коли б його перша дружина та жила де-небудь в іншому місті, а та як на зло приперлася з донькою за ним слідком до Львова, ускладнивши становище.

Ананій почав дужче й дужче замислюватись, — його перша дружина була до всього неарійка, хоч і писалася арійкою по документах. Варто було комусь донести, й його засягла б катастрофа за переховування неарійки-дружини й напіварійки-доньки. Треба було виплутуватись. Зрештою, гестапо одержало обох — неарійку і напіварійку з рук самого Ананія, й треба зазначити, що цілу годину після цього його мучило сумління. Незабаром відгуляли весілля Ананія з касиркою, яка звалася Анелею, й молодий подарував молодій декілька цінних речей, які належали його першій дружині, справедливо вважаючи, що золото й камінці не пахнуть.

Під цей час гітлерівців було вигнано й з Києва, й Ананій з новою дружиною не схотів очікувати у Львові

розв'язки. Ліквідували крамницю, дали одному німецькому генералові великого хабаря, якого віднесла німцями на квартиру сама Анеля й повечеряла з генералом, одержали «аусвайс» на поїздку до одного порту на Балтійському морі. Звідти подружжя благополучно відпливло до берегів Франції, при чому сам Ананій плив за кухаря, Анеля — за стюардесу. Далі вони опинилися в Парижі.

— Мені набрид цей проклятий Ансбах, — сказала Ананію Анеля, перейменована в Парижі в Анет, — минуло вже стільки часу, а ми ніяк не кінчимо.

— Мила моя, — провуркотів чоловік, у якого ще не зникло роздратування після розмови з професором, — адже це була твоя ідея, коли не помиляюсь? Американці такі ж вимогливі, як і німці. На вітер грошей не викидають. І коли ми змінили господарів, то це не значить, що не треба працювати. Чого ти нервуєш? Справи посуваються. Офіцер «сі-ай-сі» може готувати грошики, ми здамо людей протягом тижня. Бразильському представникові, який приїде приймати «переселенців», і привезе чек на паризький банк, ми теж матимемо що передати. Трохи затримується в тебе справа з іноземним легіоном, але це не біда. Мені доручено налякати табірників і виявити деяких типів, — це прискорить і твої справи. Завтра ми з лейтенантом переведемо одну справу. Вже викликано танкетки й військову поліцію...

— Але ж тут небезпечно. Мене заріжуть, коли дізнаються, що я їх записую не до робочої команди, а до іноземного легіону на смерть і каторгу. Я не хочу бути похованою в Ансбаху, як остання наволоч!

— Небезпека безперечно існує, без цього ніхто не дав би й франка. А ми полюємо на вищу валюту — на долари. До речі, агент бразильської фірми з'явиться до тебе, а ти, будь ласка, вплинь на його психіку...

Анет-Анеля почала бешкетувати, проклинати Ананія, докоряти, що він торгує її тілом, і наодруб одмовилася приймати ще хоч би одного мужчину. Вона й справді провадила небезпечну гру. Йй часто не вірили й вимагали доказів, присяги, свідків, гарантій, нахвалялися зарізати, коли збреше. Анеля крутилася, як могла. Аж тремтіла, щоб не впливло, бува, оте страшне слово «легіон». А одного разу Ананію навіть довелося чіпляти вуса й гриміруватися на приїжджого француза. Анет

тоді була за перекладачку й совісно переказувала Ананію все, що він і без неї добре розумів. Це заспокоїло хом-невірних, але не надовго. Клерк-лейтенант розробив ще один захід, який мав прискорити справу, а йому самому принести добру купу доларів, яку він поцупить з подружжя.

Ананій Горб заспокоїв Анелю й подарував їй порошок кокаїну, якого добув коханій жіночці у того ж універсального лейтенанта. Коли відкинути п'ятдесят відсотків за американське невтручання й поблажливість та коли ніякий чорт не наврочить — то й тоді залишиться для Ананія й Анелі чимало доларів. Дозволено буде реально мріяти про купівлю ферми на півдні Франції, про невеличкий виноградничок і власні печериці.

Анеля запудрила сльози й витягла яскраво-оранжеву сукню, яка потребувала праса після попереднього журфіксу. Вона поставила нагрітися електричний прас, щоб випрасувати сукню. Ананій узяв свого акторського чемоданчика, до якого акуратно поклав повний костюм радянського офіцера, коробку з гримом.

— Хороша фірма, — сказав він Анелі, — у них є які завгодно мундири. Кептен, який цим порядкує, пропонував мені полковницькі погони, але я зупинився на капітанських. Глянь, яка краса. Завтра я їх налякаю, от побачиш. Треба тільки умовитися з нашим здирщиком — лейтенантом про мізансцени. Прощай, моя кохана...

Ананій пішов. Анеля розподілила порошок на дві частини й запакувала з насолодою до однієї й другої ніздрі. Боже, як вона стомилася від цих неприємних обов'язків. Ананій її зовсім не жаліє. Тільки б не придумали в оцьому чортовому Ансбаху. Ананій здатний і на це, — досить згадати долю його першої дружини та власної доньки. Вона забула, що це було її ж, Анеліне, наполягання. Ну, ні, сама вона буде обережна. На цей раз — дзуськи! Вона вимагатиме свій пай готівкою. Кохання коханням, гроші — нарізно. Бракувало тільки, щоб Ананій купував собі десь ферму не з нею, а з новою любкою. А вона щоб гнила в ансбахській глині? Дзуськи й ще раз — дзуськи!.. Вона вживе заходів, щоб цього не трапилось...

На другий ранок до табору підкотила американська машина, в якій сидів радянський капітан із хвацькою

борідкою й величезними роговими окулярами, безбарвний цивільний з портфелем та сам лейтенант — начальник табору.

Нью-йоркський клерк на посаді лейтенанта американської окупаційної армії сумлінно робив свій бізнес. Чим табір «діпі» гірший чи кращий за його рідну справу на батьківщині — рекламне бюро напою «Кока-Кола»? Служба розвідки заступила йому рідну «Кока-Кола» на європейському континенті. Старші офіцери «сі-ай-сі» давали накази, й він допускав у табір антирадянських агітаторів, вербував колишніх старост і поліцаїв до «служби охорони порядку», цькував і нищив радянських патріотів, котрі мали нещастя з німецьких пазурів потрапити до американської «благодійної установи» й за всяку ціну хотіли позбутися цієї непроханої опіки. Бізнес — то бізнес. А долар — це долар і найвищий закон...

Прибулі спинилися коло воріт, де їх зустріла вибірна адміністрація, німецький поліцай козирнув, відчуваючи непереборний страх перед радянською уніформою, поскільки не був ні про що поінформований. Радянський капітан, дуже кульгаючи, пройшов на територію табору й побажав особисто оглянути бараки й намети, де жили переміщені особи. Цивільному він наказав переглянути списки.

Табірники відмітили одну новину — їм не звелено робити ніяких обструкцій, як це було минулого разу, коли з розпорядження лейтенанта на радянську комісію летіло каміння й бруд. Ну, значить, продали на цей раз союзнички. Тепер запакують усіх до вагонів, повезуть туди, де грішили. Зрадили американці демократію. Хіба їм можна вірити? Це — крамарі, які луплять за живе й мертво, їх хіба обходять ідейні проблеми? Там хтось пропонував виїздити до Франції, Бразилії, до чорта в зуби. Будь ласка. Тільки швидше! Переміщені особи забігали, як руді миші, й швидко паніка охопила чимало кого з табору.

Капітан виявився дуже скаженим. Він голосно бурчав і плювався, обходячи бараки, ні з ким не схотів говорити, зірвав в одному приміщенні петлюрівську ганчірку-прапор і потоптав ногами.

— Зрадники! Запроданці! Гніздо смердючих блощиць!

Коло групи бараків, відомих у таборі, як пристановище непокірних елементів, офіцер зупинився. Здалося, що він вагається. Він таки справді завагався. Хай собі лейтенант сам із ними має справу. Серце Ананія, сховане під мундиром офіцера, скажено калатало. Що-що, а ці бараки він знав. Тут відокремилися ті з переміщених осіб, які прагнули на батьківщину. Здебільшого тут зібралися чоловіки — з таборів смерті, з каторжних тюрем, смертники, нескорені душі. Вони вимагали день у день, з місяця в місяць — відправити їх негайно до СРСР. Їхні посланці доходили аж до Мюнхена в пошуках репараційної комісії, там їх затримували, одягали наручники і назад не повертали. Інші їхні зв'язкові марно намагалися пробитися до радянської зони. Вони боролися за своє громадянство вперто, завзято, до смерті. В таборі перебували на особливому становищі, під окремим доглядом, і часом їм здавалося, що й табір їхній не відрізняється від попереднього, коли на вартових були мундири есесівців.

Офіцер переступив поріг бараку, вгамувавши своє серце. Він почув, що може не вийти звідси живий, коли тут не пошанують його мундира.

Але розрахунок на дію офіцерської вітчизняної уніформи був правильний — капітана зустріли шанобливо, й негайно барак по вінця виповнився людьми. Мороз пішов поза шкурою удаваного капітана. Але повороту назад не було. Як і колись, коли його вперше випхано було на сцену, й так само сстні очей уп'ялися в його постать. З тією різницею, що провалитися тепер, — означало смерть...

— Струнко! — заверещав Ананій, хоч люди й без того стояли струнко й майже не дихали від хвилювання. — Хто хоче повернутися до СРСР, піднесіть руки!

Всі руки піднеслися вгору, цілий барак глибоко й одночасно зітхнув, ніби простогнав.

— Ага, всі! Ви гадаєте, що ми христосики? Ні, ми не христосики. Опустіть руки. Ще побачимо, хто з вас достойний прощення. А за ким плаче катівська мотузка. Не думайте, що нас можна обдурити. У тундру всіх! Там розберемось, хто стромляв ножа в спину революції! Добре подумайте. Списки тих, хто бажає репатріювати-

ся, передайте адміністрації. Все! Зрадники й запродавці, піднесіть руки!

Люди стояли щільною масою, притиснувшись один до одного, не зводили очей з офіцера. Після його останніх слів загули, немов велетенська поранена істота.

— Ша, товариші, — пролунав рішучий голос. Наперед вирвалася із натовпу людина в майці, з голими татуйованими руками. «Моряк» — подумав Ананій, відчувши завмирання серця й порожнечу в кишках.

Матрос відштовхнув тих, що його тримали, й підійшов з папером у руці до столу, на якому стояв офіцер.

— Дозвольте звернутися, — сказав моряк по уставу, стримано й чемно, — не знаю вашого звання, товаришу командире, поскільки погонів ще не бачив...

Він повернувся боком, щоб, доповідаючи офіцерові, не губити з уваги й своїх людей, — молодий, гордий, красень-людина, якого не зім'яла й фашистська каторга.

— Ми теж не христосики, товаришу командире! Милувати нас не треба. Хто вчинив негідне честі радянського воїна, честі громадянина — нехай кара. Нехай смерть! Я довіряю своїй державі. Прийму все, що вона визначить. Краще кара нашого суду, ніж ласка американців! Ось список людей, за яких ми ручимось колективом. Вони гідні поїхати перші! Хай живе Батьківщина!

Він подав офіцерові папір, той сховав його до кишені кітеля, зіскочив зі столу й мовчки рушив до виходу вузьким проходом, якого залишили табірники. «Хоч би швидше вийти на подвір'я», — промайнуло в думках. Прискорив кроки. Люди допитливо заглядали в вічі, треба було щось сказати наостанку, але ніяких слів не знаходилося. Був тільки тваринний жах. Страшне дихання небезпеки схопило, мов обценьками, серце.

Вже на порозі хтось простяг руку до борідки офіцера, й борідка покірливо відліпилася, залишилась в руці. Офіцер раптом рвонувся вперед і побіг щодуху, доки натовп не опам'ятався. Як далеко стоять американські поліцаї! Хоч би не спотикнутися. Він затулив голову обома руками від каміння, яке мало полетіти йому навздогін. Здається, добіжу. Яка міцна ще в ньому ота акторська скупість, — хіба не можна було для сьогоднішнього спектаклю найняти когось іншого? Пожадливість нікого ще не доводила до добра...

Табір оточила поліція, підтримана двома танкетками й кількома броньовичками, які прибули ще звечора. Особливо ретельно було оточено згадані бараки. Адміністрація запропонувала, щоб усі, які значаться в переданому спискові, зголосилися протягом десяти хвилин, вони не можуть тут лишатися, для них готове інше приміщення, звідки вони поїдуть на батьківщину. Люди зрозуміли, яке приміщення малося на увазі, — вони забарикадувалися і оголосили, що не здадуться, доки не з'являться справжні радянські представники. Адміністрація пустила в дію пожежну команду, посилений загін американської військової поліції, який чекав на цей випадок також уже звечора. Пожежники вдарили в вікна бараків водою з брандспойтів, а військова поліція застрочила з автоматів, прошиваючи тонкі стіни. Чого там церемонитися з якимись там червоними! Збезумілі люди проте не здалися, відбивалися камінням, залізними прутами, дошками, табуретками, шпурляли посуд, ішли на автомати з ножами.

Ананій пив з переляку валер'янку й коньяк, і мусив був під гарячу руку дати обіцянку лейтенантові відшкодувати доларами свій невдалий грим, який передчасно розкрив карти й змусив витратити більше боєприпасів, ніж планувалося. Частина повсталих загинула, багато хто потрапив до госпіталю, решту записаних вивезли геть, закувавши в кайдани найновішого американського зразка. Ця подія прискорила справи Ананія й Анелі. Їхнє вербування прийшло до очікуваного кінця. Тепер, коли небезпека була позаду, Ананію здавалося, що не так уже й страшно було. Не ризикувавши, підеш, не солоно сьорбавши...

Паризький представник бразільського господаря пробув у Ансбаху на три дні довше, ніж йому належало, залишивши глибокий слід в Анелінім серці. Ананій повинен був звернути на це особливу увагу, але прогавив, цілковито покладаючись на дружину. Так на дрібниці зашпортовуються люди, які порядкують більшими справами. Щоправда, його можна було виправдати тим, що бразільський повірений одразу ж організував виїзд на вербованих професором нових південно-американців українського походження. Анет-Анеля одержала привабливий доларовий чек на паризький банк. Професор по-

їхав до Бразилії, навхрест поцілувавшись з Ананієм і подарувавши свою брошурку про потойбічний світ, немов передчуваючи деякі обставини.

За гаддя, яке наwerbував колишній бургомістр, офіцер «сі-ай-сі» сплатив американською готівкою, й проклятий Мардарій Мардарійович, пронюхавши, яку купу доларів поклав за його роботу до власної кишені Ананій, примусив витратити ще грубенську суму в вигляді премії — на оплату нових бургомістрових передніх зубів. Чистий прибуток було сховано до секретної каси на тілі Анелі — спеціального гумового пояса, й вірна дружина рушила до Парижа. Ананій затримався в Ансбаху, щоб закінчити справу з третьою групою наwerbованих, і не довше, як за тиждень мав сумнівну приємність знову бачити бургомістра, котрий з'явився вимагати ще грошей. Мардарій був у новому американському обмундируванні, мав на лацкані строкатого значка, поводився нахабно, бавився револьвером, сяяв новенькими передніми зубами.

На щастя, Анет-Анеля була вже у Франції з усіма наявними доларами та чеком. Вона мала пред'явити в Парижі список завербованих до іноземного легіону й одержати аванса, після чого повинна була телеграфувати до Ансбаха, щоб Ананій віз до Франції людей. На французькій території малося перевести остаточний розрахунок, одержати решту. Настрій складався прегарний, і Ананій співав та вальсував сам із собою в кімнатці Анелі, куди переселився з табору. Бургомістр був буквально приголомшений брутальною відмовою Ананія, його владною самопевністю й міцною рукою, яка схопила за барки й струснула без жалю.

— Бандит! — прохрипів бургомістр. — Я майже громадянин Америки!

Прибула довгожданна паризька телеграма. Анеля сповіщала, що аванса одержано, треба везти крам. І ще декілька слів, яких не розшифрував одержувач. Анеля під впливом миттєвого почуття жалю до чоловіка радила доручити крам іншому провідникові, але телеграф переплутав слов'янські слова, й Анелін жаль лишився без користі для Ананія. Він кинувся енергійно діяти, найняв американську трюхтонку для завербованих, приготував раціони, виписав американські документи, забрав анке-

ти з табірної канцелярії. Лейтенант, пам'ятаючи, що це бізнес, витяг з нього ще доларів, але, нарешті, все це позаду. Ананій востаннє глянув на Ансбах.

Він попрощався з дурненькою Зіною — перекладачкою, присягаючись іще раз, що негайно випише її до Парижа, тривожно раптом згадав, як істерично цілувала його Анеля на прощання. «Пора з нею кінчати, — подумав тверезо, — чого доброго, долари розтринькала, доки я тут затримався...» І бразильський агент спав несподівано на думку, — боже, як він поглядав на Анельку, це буде катастрофа, коли вони порозумілися. Швидше до Парижа, він з них обох душу витрясе!

Начальник табору жував гумку й ляскав по плечах Ананія, удаючи доброго нью-йоркця, а тим часом — скільки ширих доларів він вичавив з Ананія, це просто дракон, а не людина! На прощання він хотів наділити ще й годинника, луплячи за нього скажені гроші, та Ананій вже не мав необхідності запобігати перед лейтенантом і від купівлі рішуче одмовився. Натомість він подарував начальникові діряву угорську копійку на щастя та решту своєї гумки до жування, відчуваючи, що вже ні за які гроші не візьме до рота цієї гидоти. «Ба-ай!» — попрощався він на американський манер.

Поліцая на воротях ляснув по плечі, аж той зігнувся. Повантажив до машини людей. Ще небагато, ще добу, другу й він опиниться на території Франції, — треба пильнувати, щоб його бидло не розбіглося, прощай, Ансбах, хай ти западешся!

Довга й запаморочлива дорога змучила Ананія й виснажила. Його залізне тіло витримувало й не таку біганину, але час був і відпочити. Півсотні гевалів, яких він віз із табору, трималися істерично, треба було горлати на них, давати віскі, обіцяти все на світі і тримати в руках. Передчувають свою долю, іродові душі! Нехай поведують, це їхні останні дні. В касарнях іноземного легіону не дуже поскачеш. Тільки кістки, може, й зацілюють, а все інше їм перемнуть та пересольять.

Пересадки з машини на машину, доки доїхали до дідової залізниці, безкінечні чекання, дні, ночі без сну, галаслива торгівля з американськими перевірочними пунктами, хабарі й випивки то з одним клерком, то з другим, — все це вимучило Ананія вкрай. І коли він

упхнув свій гурт до паршивенького вагону поїзда, котрий ішов до Франції вже без пересадки, витримка й енергія залишили його, він заснув, як мертвий, ледве переступивши поріг купе, в яке сіли його люди.

Вагон був маленький, купе не з'єднувалися одне з одним, і кожне мало окремих вихід. Ананій хропів і стогнав уві сні, йому снилася Анеля, яка чомусь тримала на руках його доньку від першого шлюбу. Потім він відчув, що його підкидає на велетенських хвилях, і раптом це не хвилі, а дачний поїзд, що наближається до Києва. Серце застукотіло, потім стислося й завмерло, почало пухнути, — ось його повернення на батьківщину, у нього ж ні документів, ні радянських грошей, ні вигаданої біографії! Як це його послали так необережно. Так, це Київ, бо проїхали Пост-Волинський, поїзд гальмував. Швидше, треба щось вигадати, до кого він подасться, навіть нема часу зосередитись. Кожен зверне увагу, що він так тремтить. Раптом помітив поруч себе військового з малиновими петлицями. Кінець, не вберігся, кінець!..

Він тієї ж миті прокинувся й розплющив очі. Слава богу, це не Київ! Поїзд помалу повз, десятеро табірників не спали, мовчки всі дивилися на Ананія, не одводячи очей. У вікні сірий тьмяний світанок.

— Уже кордон? — Ананій, як пружина випростався, солодко потягнувся й заглянув у вікно. — Ура! Здається, Франція! З мене могорич на першій же французькій станції!

— Поздоровляємо вас, — відгукнувся чорнявий, записаний у Ананія першим у спискові.

— І вітаємо од глибини душі, — додав вусань.

— Так це, значить, ви тоді приходили в обмундируванні радянського офіцера? — запитав третій, маленький і нервовий, у нього шарпалася в тикові ліва щока. Решта мовчали.

Поїзд помалу йшов, подужуючи гору, з вікна видно було ліс і долину, вздовж якої бігла залізнична колія. Скільки ще залишилось до зупинки? Про щось вони дізнались. Пропали долари. Коли б не було так соромно перед самим собою, — він вискочив би з вагону негайно. Ні, не сором, а не хочеться ламати ноги. Показалося бидло, чи що?

— Ви нас, як рідний батько, влаштували, — продовжував чорнявий, — на все життя й на після смерті!..

— Встигай тільки кашляти кров'ю, — додав вусань.

— І французького представника грав, сама Анет ні-защо не впоралася б, — сказав маленький, притримуючи долонею ліву щоку, щоб зупинити тик.

— Тихше, босото! — гукнув владно Ананій Горб. — Ви на території Франції! Ковтніть язика, мені набридло вас слухати! Дисципліну забули!

Вусань засміявся, сміх скидався на плач, він поглядав на решту, ніби запрошуючи реготати теж. Ніхто не поворухнувся.

— Ну й артист! — реготав вусань, — продав людей, як рабів, до іноземного легіону, й думає, що ми дурні...

— Не до легіону, — перебив обуреним голосом Ананій, — а до робочої команди!

— Але ж продав? — не втримався маленький.

— Ти знаєш, що таке французький іноземний легіон? І коли б я не нюхав гестапо, я сказав би, що це найгірше місце в світі!

• Купе загрозливо загуло. Ананій зрозумів, що його зраджено, й це певно Анеля з намови бразильського агента, капітали в її руках, чого ж іще? Проклята баба попередила його самого, — невже він перед нею чимось прохопився? Гаразд, у Парижі розберемось, — ці каштани, які він тягав з вогню для інших, починали пекти пальці. Думка про Анелю підступила до горлянки, як спазма.

— Хлопці, — сказав Ананій Горб примирливо, — адже можемо розібратися. Коли ота каторжна Анет нас дурила, ми просто розвіємось по Франції й не підемо туди, де нас чекають. Це ж вона й мене схотіла спроводити, коли правда те, що ви кажете...

— Бреши, — добродушно озвався чорнявий, — тобі приречено до самісінької смерті брехати.

Він поглянув на Ананія й миттю схопив за руку, мов обценьками. За другу руку схопив вусань.

— Пустіть! — закричав Ананій. — Чого вам треба від мене?

— Зараз почуєте, — відповів маленький, вивертаючи йому кишені. Навіть потаємну доларову схованку було

одразу викрито й долари забрано. Обшук стався блискавичний і одночасно ґрунтовний.

— Суд на місці, — сказав пошепки четвертий із забинтованою шиєю, який сидів напроти.

Ананій ще пручався. Такого божевілля не могла собі уявити найбезглуздіша фантазія. Кінчити життя — і де? Там, де вважав себе в безпеці. Стільки смертей обминув — і — на тобі! Він рвонувся дужче й відчув, як з обох боків йому в ребра вп'ялися якісь гостряки.

— Пустіть, що ви робите? Я невинний...

Ще кілька хвилин виграти. Повинна ж бути, нарешті, станція. Він намагався не ворухнутись і повно не дихнути, щоб ножі не проштрикнули далі тіло. Пропав костюм, так і залишаються іржаві плями від крові... Виграти, за всяку ціну виграти хоч би хвилину.

— Братці, — сказав Ананій і заплакав, відчуваючи з радістю, що з очей у нього потекли справжні сльози, це може їх зворушити, — мене обмовлено перед вами, я згодний на всі умови, що хочете для вас зроблю, не беріть гріха на душу...

— Мовчи, — грізно прошепотів четвертий і вдарив Ананія кулаком у щелепу. Голова Ананія стукнулася об стіну.

— Будьте ввічливі з підсудним, — владно сказав маленький, і Ананій зрозумів, що це старший. Треба на нього вплинути. Роз'єднати їх. Розбити їхню змовленість...

— Присягаюсь! — гукнув він до маленького. — Богом святим присягаюсь, що ми з тобою діяли разом! Чому ж я сам повинен відповідати? Це ти мене підмовив! Братці, хай і він відповідає...

У маленького дужче затіпалась ліва щока. Він схватився за неї обома руками, але не міг зупинити шарпання м'язів.

— Читайте вирок, не звертай уваги, — сказав чорнявий, — я бачу в вікно підходяще місце...

— Іменем матері нашої вітчизни, — похапцем почав маленький, і щоку його й далі шарпав тик, — іменем його, мене, всіх, кого ти продав до легіону. Кого ти відправив у рабство до Бразилії. Кого віддав до рук американських катів. Кого розстріляно, замучено, ув'язнено...

— Стійте, — несамовито верескнув Ананій Горб. —

Я вимагаю справжнього суду! Вас самих треба судити за злочини!

— Цить, падло, — штовхнув його чорнявий, — твоє життя нам відоме. Ми заплатили Анет за повну біографію...

— Вітчизна тебе наздогнала. Бізнес скінчився, — сказав вусань.

— Читай швидше, — прошепотів четвертий, поглядаючи у вікно.

— Мерзотник і негідник, — продовжував маленький, і щока його сіпалася без угаву, — зрадник і запроданець! Убивця дітей і жінок, продажна шкура, американський холуй! Засуджуємо тебе...

— Давай, — перебив його четвертий. — Одчиняйте двері. Раз. Два. І — три!..

Останнє, що побачив у своєму житті Ананій Горб, був тьмяний блиск ріки глибоко внизу під фермами мосту. Зафіксував підлетілу до його розплющених очей залізну шпалу, повз яку падав, та обертювий рух поїзда на тлі сірих світанкових хмар.

ОСТАП ВИШНЯ

БРЕХНЕЮ СВІТ ПРОЙДЕШ, ТА НАЗАД
НЕ ВЕРНЕСЯ

I

Давненько вже я народився на світ.

І з того часу все живу, живу та ще раз живу.

Ходжу, дихаю, дивлюсь, слухаю, їм, чхаю, — і взагалі все те роблю, що роблять усі живі люди.

Зустрічаюсь із знайомими, з товаришами, з друзями, і всі вони при зустрічі мене запитують:

— Живенькі-здоровенькі?

— Та нічого, кажу, — хвалити долю! Все гаразд! Дихаю, працюю, кахикаю! Як вас бог боронить?

— Спасибі! Підскакуємо!

— Ну, підскакуйте, — кажу, — на здоров'я!

І так увесь час мого такого собі нормального життя.

І ніколи мені не спадало на думку, при зустрічі з друзями, на запитання про моє здоров'я:

— Як живете, мовляв, поживаєте? — відповідати.

— Спасибі!! Хвалити бога, я вже вмер!

— Як умер?

— А так: узяв та й умер! На манір тої пісні:

Ой, мій милий умер, умер,
А в коморі дуду запер...

— Та як же ж так — умер?! Ви ж живий!

— По-вашому, живий, а насправді мертвий!

— Та як же ж так — мертвий?! Ви ж стоїте, балакаєте, дихаєте і цигарка в руках!

— Е! Це по-вашому так: і стою, і балакаю, і дихаю, і цигарка в руках, а насправді я дуже вже мертвий, остаточно покійник, у труну покладений, землею припечатаний! Лежу собі, й те зо мною робиться, що взагалі робиться з покійником!

— Ви жартуєте!

— Добрі мені, — кажу, — жарти, коли сам про себе оце некролога читав?!

— Де?! Якого некролога?!

— Де? Ось де! Ось вам газета «Українське слово». Читайте!

Та й показав я друзям газету, де було видрукувано мого некролога.

Читав я його, читали мої друзі!..

Та так же ж жалібно написано, та такий же ж я там хороший, та такий то ж я в тому некролозі нещасний, та так же ж мене більшовики мучили, вже мучили, поневірялись із мене, поневірялись, що, ясна річ, не міг я тих тортурів витримати, тяжко зітхнув, підкотив під лоба очі, засовав правою ногою, і помер...

І ніколи, мабуть, веселіше мені в житті не було, як тоді, коли я читав про свою смерть.

Сміялися ми з друзями, аж на кольки нас брало. І все мов друзі в мене допитувалися:

— Ну, як воно там, на тому світі?

— Та нічого! — кажу. Дуже добре. Волошки, вишні та любисток ростуть. Хрущі над вишнями гудуть. Завідує тим світом гетьман Скоропадський, а Петлюра за коменданта править. А сала та ковбас повнісінькі скрізь липівки! Отакий там той світ...

Так ото ми з друзями весело зустріли «певну» звістку про мою смерть!

Та хіба тільки в одному «Українському слові» писалося про мою смерть, заподіяну мені більшовиками?!

Хіба я не читав про це і в «Краківських вістях», — була така жалюгідна газетка, що виходила на гестапівські гроші в Кракові, коли там ще хазяїнували німці?!

Та й по інших шматтях паперу, що іменували себе українськими газетами...

А ви гадаєте, що я тільки сам такий покійник?!

Хіба мало ходить людей тепер оце по радянській українській землі, ходить, працює, сміється, — що їх українсько-німецькі посіпаки занесли до мартирологу й правлять по них панахиди...

— Он, які, мовляв, звірі більшовики! Бачите?! Чуєте?! Це, сказать, приклад із мого власного життя, про те, як нахабно брешуть, як затуманюють очі, задурюють голови легковірним землякам, залякують їх українські хтобільшедасть націоналісти, щоб і далі творити своє каїнове діло, спираючись, мовляв, на «маси», вижебракувати «шмат гнилої ковбаси» у своїх теперішніх хазяїв.

Така їхня «правда».

II

Давайте ми з вами озирнемося трішки назад...

Давайте пригадаємо, чим найголовніше оперували воі націоналістичні проводирі за час, починаючи з 1917 року.

Центральна рада...

Виголошувала «універсали» про «самостійну Україну», а насправді продала Україну німцям!

Запроданство й брехня!

Гетьман Скоропадський...

Проголосив Українську державу, а сам сидів під охороною німецького фельдмаршала Ейхгорна...

Запроданство й брехня!

Петлюра...

До того вже був самостійник, до того вже будував «самостійну» й ні від кого «незалежну» державу, що самостійнішої й незалежнішої вигадати не можна!

А насправді продав Україну Пілсудському та польським магнатам і привів на Україну князів Радзивілів, графів Браніцьких та Потоцьких, під охороною польсько-шляхетської армії маршала Пілсудського...

Запроданство й брехня!

А хіба ми не знаємо, як продавалися різні отамани й отаманенята царським генералам Краснову, Денікіну, Врангелю, Колчаку?!

Кому тільки вони не продавалися за п'ятака самі й не продавали многострадницьку Україну?!

І всі вони кричали:

— Будуємо самостійну, ні від кого незалежну Україну!

Тільки запроданство, і тільки брехня!

III

В три шия викинув український народ, за допомогою великого російського народу, всіх самостійницько-незалежницьких гетьманів та гетьманенят, отаманів та отаманенят і почав будувати Радянську Україну.

Ой, леле-леле, чого тільки не чували ми тут, нове, справді народне життя будуючи, від різних панських посіпак, що залишилися, причаївшись на Україні, та проливали сльози за гетьманенятами та отаманенятами, — від глитаїв-куркулів та підкуркульників....

Як ухвалив український народ по-новому життя перебудувати, по-соціалістичному, організовуючи спільні, артільні господарства, — колгоспи, — чого тільки не вигадували вороги українського народу?!

— У колгосп записалися?

— Атож! Записався!

— Та крий вас мати божа!

— Таж спаси вас, господи, і помилуй!

— А чого?

— Та щоб ото я на спільному ліжкові спав? Та щоб ото я спільною ковдрою вкривався?! Та щоб ото моїх діточок, бідненьких, маленьких немовляточок од рідної матері відділяли та в дитячий пастівник залучали?! Та, боже ж мій, боже ж мій! Та не приведи, цариця небесная! І що ви собі думаєте, і що ви собі гадаєте?! Та схаменіться, куме, схаменіться!

І котяться по щоках у його крокодилячі сльози за бідними дітками-немовлятками, а, насправді бачить він за тими дітками триста десятин чорноземлі, що на них він «кахикав» до революції, бачить повні засіки золотої пшениці, бачить «і ставок, і млинок, і вишневенький садок», коні, як змії, воли круторогі та згорблені спина вічно спітнілих та виснажених наймитів!

Брехня! Тільки брехня та наклепи!

Не повірив український народ крокодилячим сльозам!

І зарясніли на вільній українській радянській землі колгоспи...

Забуяли великі соціалістичні хліборобські господарства...

Без поміщика, без пана, без глитая-куркуля.

IV

Та не самими вишневыми садками та ставками й безкраїми ланами пшениці золотої забуяла Радянська Соціалістична Україна...

Задиміли на ній заводські димарі, покотився дротами електричний струм від потужних електростанцій, вкрили Донбас, — всесоюзну кочегарку, — глибокі, побудовані за останнім словом техніки, шахти, перетяв Дніпро-Славуту біля Запоріжжя знаменитий Дніпрельстан, поширились кар'єри й рудні Криворізького залізорудного басейну, поглибились никопольські марганцеві видобутки...

Вугілля, залізо, сталь, алюміній, чавун, марганець...

Із відсталої сільськогосподарської країни — Україна стала передовою індустріальною республікою...

Академія наук, університети, індустріальні й сільськогосподарські інститути, технікуми, школи...

Лікарні, клініки, поліклініки, курорти, санаторії, будинки відпочинку...

І все за три сталінських п'ятирічки...

А там, за кордоном, за гестапівську та за польсько-шляхетську спину сховавшись, ОУН'івські посіпаки пінять:

— Нема України! Нема! Там пустеля, і народ вигибає!

Брехня! Тільки — брехня! А що, крім брехні, вони мають?!

V

Велика Вітчизняна війна...

Руйнують фашистські загарбники Радянську Україну.

Крові й життя не шкодує український народ і за допомогою всіх народів Радянського Союзу захищає свою Батьківщину...

А що роблять націоналістичні посіпаки: бандери,

мельники, мудрі, левицькі, базяки, донцови, шмуляки, чуйки та інші, до них подібні?..

Ну, що вони можуть робити, крім запродавства й зради?!

Вони працюють в гестапо, вони організують дивізію СС-Галичина, вони шпигуни, кати свого народу.

Вони з німецьких автоматів і кулеметів стріляють в радянських солдатів, вони розстрілюють старих дідів і бабусь, матерів і малих дітей!

І в той же час кричать:

— Ми «самостійну Україну» будуємо!

Кати й брехуни!

Розгромила Радянська Армія німецьких фашистів, звільнила Радянську Україну, визволила поневолені народи з-під фашистського чобота.

Генієм Сталіна воз'єдналися всі українські землі в єдину велику соборну Радянську Соціалістичну Україну...

Здійснилася віковична мрія українського народу...

А панським посіпакам, запродавцям і зрадникам, ніколи не бачити батьківщини!

Їхня-бо батьківщина, — то лакейські передпокої в панських палацах!

Там вони житимуть аж до осикового кілка на їхніх ганебних могилах!

СЕРГІЙ ВОСКРЕКАСЕНКО

ЧУХРАЇНЦІ

Довго їх дресировали
Лисі пруські генерали,
Потім їх іще тесав
Власноручно Гімлер сам.
Шліфував, стругав до того,
Що вони один на 'дного
Стали, зрештою, похожі,
Як стовпи у загорожі.
Потім кинув їм ножа
І гарикнув:

— Ну, гуджа!..

І кати плоскоголові
Побрили по пояс в крові,
В крові нашого народу.
Гімлеру ж таки в догоду
Всіх на бантину тягли.
І вдоволені були,
Якщо пані, а чи підпанок
Дасть сосиску на сніданок.
В основному ж вся ця свита
Їла в Геббельса з корита.
...Раптом Геббельса не стало.
Чухраїнство почухрало,
Скільки духу, в інший хлів,
Вже до інших хазяїв.
Під палацом в дяді Сама
Нині їхня схрона-яма.

Стрів їх радо й дядя Сміт:
— А-а, привіт, — сказав, — привіт!
А чого в такій ви тузі?! —
Словом, стрілися, мов друзі.
Їх нові пани шанують,
Ребра, зуби ремонтують,
Гулі зводять та синці,
Масажують їм рубці.
Чухраїнці в англо-саксів
Йдуть по гімлерівській таксі...
Правда, все це шито-крито,
Хоч і тут таке ж корито,
Кухня та ж і та ж програма
В дяді Сміта й дяді Сама.
Ну, а раз одна програма,
Буде й доля в них та сама.

ЯРОСЛАВ ГАЛАН

ВІД ПЕТЛЮРИ ДО ПЕТЛЮРИ

Німецько-українські націоналісти (назв'їм їх скорочено — нуни) мають усі причини нарікати на долю, їм, просто, не щастить.

Відомо, що кожна чорна сотня має свого фюрера, отже, забажали мати його і нуни.

Здавалося нунам колись, що всі дані на фюрера має Симон Петлюра. Погромником був непоганим, торгував Україною з азартом; мав зате одну ваду, з якою важко було нунам примиритися: замість вперед, ходив назад-гузь.

Правда, він казав, що це не його вина, а тих, що його б'ють, та від цього нунам не стало легше...

Коли ж після розгрому вільгельмівської Німеччини Петлюра змінив клієнта і продав Україну Пілсудському, вірні німецькому хазяїнові нуни, за наказом з Берліна номер такий-то, збунтувалися. Нунівські газети, які досі величали Петлюру «героем», за одну ніч перебудувалися і виступили на адресу вчорашнього «героя» з зовсім новими епітетами: «зрадник, запроданець, мерзотник», а головний орган нунів «Розбудова нації» в Празі охрестив його соковитим ім'ям: «Іуда».

Деякий час надією нунів був Скоропадський. Той тримається Берліна, як реп'ях кожуха. Проте і він — не без гріха. Цей «гетьман всієї України» не знає української мови та й по-німецькому калічить немилосердно. Довелося нунам шукати іншого фюрера.

Знайшли полковника Євгена Коновальця. Цей, прав-

да, також не йшов вперед, але не йшов і назад: він просто сидів на одному місці: в Берліні.

Нуни довгий час були задоволені. І не тільки нуни, але й Берлін. І не тільки Берлін, але й Варшава. Німецька розвідка платила марками, польська — злотими. Марки котирувались на варшавській біржі, злоті — на берлінській.

І все було б гаразд, якби не людська заздрість. Позаздрили Коновальцевій «славі» деякі нуни і вирішили вчинити палацовий переворот. Палацовий переворот у... коробці цигарок, що її вручили фюрерові його підлеглі. Не встиг Коновалець відчинити коробку, як пролунав оглушливий вибух, що протягом однієї секунди перетворив нунівського фюрера на бурякове пюре...

Впоравшись таким чином з своїм фюрером номер 2, нуни оголосили траур і обрали фюрера номер 3 — Андрія Мельника. Навчений сумним досвідом свого попередника, Мельник не тільки перестав приймати від нунів подарунки, але так сховався за спину гестапо, що й сам чорт із свічкою не знайшов би його!

Це дуже не подобалося деяким нунам, і вони кинулись шукати нового, конкурентного фюрера. Цим черговим щасливцем виявився Степан Бандера (не змішувати з містом Бендерами, прізвище Бандера походить від «банда»!).

Першим кроком фюрерів-конкурентів було заповнення прогалин у своїх біографіях. «Вожд» Мельник публікував «маніфести», в яких він називав Бандеру темним пройдисвітом і провокатором, а «вожд» Бандера величав Мельника агентом польської дефензиви, вбивцею Коновальця і — також провокатором.

Обидва «вожди» мають, звичайно, рацію, та це нунів ні трохи не влаштовує. Їм треба було одного фюрера, а не двох.

Зневірившись у власні сили, вони попросили свого хазяїна Гітлера дати їм наказного фюрера.

Гітлер довго думав, хто з нунівських каналій — найбільша каналія, нарешті, пригадав собі Севрюка, німецького статиста з мирної конференції в Бресті.

«Ріхтік!»* — гукнули по-німецькому нуни.

* «Правильно!».

Однак, щось зовсім протилежне сказали українські партизани. Ледве Севрюк з'явився на території України, як під його вагоном вибухло щось на зразок міни. Вибухло з такою силою, що з Севрюка не залишились ні ніжки, ні ріжки, і нуни не мали навіть можливості влаштувати своєму фюрерові врочистого похорону.

Цього було нунам вже занадто. Доля виразно знущалася над ними. І вони вирішили перехитрити долю. Замість живого фюрера обрали собі мертвого.

І кого, подумаєте? Симона Петлюру, що його ці ж самі нуни називали ще так недавно по імені, тобто зрадником, запродавцем, мерзотником та іудою...

Кращого вибору нуни не могли зробити. Те, що Петлюра — іуда, нікому не заважатиме: він і надалі буде першим іудою серед іуд. Те, що він уже в землі, також нічого. Адже незабаром опиняться там і всі його підлеглі...

Ось і вся історія.

Мало, але цікаво.

ОСТАП ВИШНЯ

УКРАЇНСЬКО-НІМЕЦЬКА НАЦІОНАЛІСТИЧНА САМОСТІЙНА ДІРКА

По деяких селах українсько-німецькі банди переховуються по схронах, зроблених у вигляді викопаного в землі великого нужника.

(ФАКТ).

Та й потягли Івана Темного будувати українську самостійну, навіть од розума незалежну, державу.

Почвалав Іван Темний на державну роботу.

Прийшов, дивиться — стоїть державний будинок, такий, як і в царів та цісарів навіть був: у такі будинки і царі і цісарі пішки ходили.

Одразу трохи був здивувався Іван Темний, що незручно в державну дірку влазити, та проте поліз — вся ж самостійницька держава туди лазить, бо другого державного ходу нема, та, до того, ще й дуже вже йому ту самостійність вихвалювали.

І не дарма вихвалювали, бо такої самостійної держави, щоб усе населення разом з державною владою мали за державні кордони саму тільки дірку, — такої держави, ще й як і світ стоїть, не було.

Проліз Іван Темний у державу.

Назустріч йому лізе рачки голова держави.

Іван до нього:

— Здорові були!

А голова української держави йому на відповідь державною мовою:

— Гутен таг!

— Як ся маєте? — Іван питає.

А голова української держави йому:

— Вас?

— Та ні, я питаю вас!

Підійшло до Івана державне населення — чоловіка з п'ятнадцятеро, а то, може, й з двадцятеро, показують Іванові територію державну:

— В оцьому, — кажуть, — кутку — гори, а в цьому кутку — море! Хай живе самостійна держава!

І почав Іван Темний державу свою українську самостійну будувати.

Іван Темний з діда-прадіда — селянин, все життя по господарству порався, в збіжжі та в товарі кохався.

З'явилися і тут у Івана Темного цілі табуни бліх, отари вошей, обріс Іван замість пшениці та жита волоссям і на обличчі, і в носі, і у вухах.

Прийшов якимось темної ночі з дірки додому, поперелякував дітей, настрашив дружину.

Так жив у самостійній українській державі Іван Темний, чухаючись та з німецького автомата у чесних своїх земляків стріляючи.

Жив, аж поки прийшла його дружина, взяла за скуйовджене волосся, витягла з державної дірки, привела до представників радянської влади, вклонилася та й каже:

— Простіть, товариші, мого Івана Темного, дозвольте йому дома жити та чесно працювати, а я хоч українсько-націоналістично-німецькі державні воші йому повичісую та іржавою косою шерсть пообрізаю! Простіть, може, ще з нього люди будуть!

Простила радянська влада Івана Темного, обдуреного, затурканого агентами гестапо — українсько-німецькими націоналістами.

Живе тепер Іван Темний не в державній дірці, а у власній селянській хаті.

Живе, працює...

Тільки дітки Іванові, прокинувшись інколи вночі та згадуючи, як їхній татко українсько-німецьку державу будував, — од жаху здригаються та щільніше до своєї мами пригортаються.

ЯРОСЛАВ ГАЛАН

МІСІС МАККАРДІ ВТРАЧАЄ ВІРУ

Місіс Маккарді була дуже чемна.

— Ви поспішаєте до Дахау? Можете поїхати зі мною. Знайомство наше почалося чверть години тому, і фрази, якими ми обмінялись в бюро «табору преси», мали чисто діловий характер: я шукав нагоди, щоб дістатися в Мюнхен.

— Дуже вам дякую за допомогу.

Під час жвавої розмови ми перейшли на тему недавно закінченої війни.

— Ми вірили в цю війну: скептицизм — це не американська риса характеру. А сьогодні... сьогодні боюся, щоб з цієї кривавої купелі ми не вийшли брудніші, ніж коли-небудь.

Я не зовсім розумію мою сусідку.

— Боюся, що говоримо на зовсім інших мовах, місіс. Якби не відвага солдатів Сталінграда, то хто знає, чи «Куїн Мері» не віз би сьогодні до якогось з європейських портів черговий вантаж уже американського палива для крематоріїв Дахау і Освенціма. Ні, місіс Маккарді. Ваш син не загинув даремно.

— Дякую, — кинула сухо.

Ми довгий час мовчали, не відриваючи очей від далечі, що насувалась на нас лісистими, грізними горбами, а потім, наблизившись, розступалась і розвіювалась, як учорашній сон. Нарешті, моя цікавість перемогла.

— Насмілюсь пригадати вам, місіс, що ви не поставили крапки над «і». Ви, може, мали на думці Індонезію?

— Ох, сер! Не нагадуйте мені в такий чудовий ранок про наших англійських родичів. Якщо вони дізнаються, що про них так багато говорять, можуть, чого доброго, луснути від зарозумілості. Інша справа, що то був би, мабуть, найкращий вихід з ситуації.

— Це голос шотландської крові?

— Ні, це голос американської крові. Шотландське прізвище залишив мені чоловік. Ви, здається, мали вже не одну нагоду спостерігати взаємини між нашими «джі-ай» і «Томмі».

— Так, це обопільна «блискуча ізоляція».

— Я б це інакше назвала, але хай буде по-вашому. До вашого відома, мене не англійська політика бентежить. Від британського аристократичного вола наївно було б вимагати чогось більше, як шматка тухлого м'яса.

— В більшості випадків цю політику важко відрізнити від американської, не так?

— Ви вгадали. Найбільше дратує, ні, бісить мене, коли чую або читаю ці нестихаючі компліменти наших нинішніх світил над могилою президента, що поклявся звільнити людство від війни, злиднів і страху. Це вже щось гірше, ніж лицемірство, це — цинізм.

Обурення місіс Маккарді мало всі елементи щирості; її голос зливався тепер з гнівним рокотом мотору, що саме долав висоту.

Трохи згодом вона додала:

— Найсумніше те, що народи не бачать трагізму ситуації, або не хочуть бачити.

— Народи тут ні при чому, місіс.

Місіс Маккарді з іронією накопилила губи.

— Коли дивитись з висоти ваших принципів, то це, може, так. Але дозвольте мені мати власну (треба було чути це «власну») думку; думку, народжену, зрештою, юнрровським досвідом.

Розмова ставала цікавою. Я визнав за потрібне поспішити місіс Маккарді з допомогою.

— Сподіваюся, ви погодитесь зі мною, що цей юнрровський досвід дорого обходиться народам, і боюся, що обійдеться ще дорожче...

— Безперечно. Є святощі, якими не можна торгувати безкарно.

— Таким чином можна втратити не тільки моральний кредит.

Місіс Маккарді зиркнула на мене скося.

— Можна, кажете? Він уже втрачений. Особливо після скандалу в Дахау.

— В Дахау? За Дахау відповідають сьогодні нюрнберзькі підсудні.

— А згодом ми відповімо, перед судом історії...

— Ви, очевидно, маєте на думці Мюнхен і все, що сталося після нього?

— Ні, сер. Я говорю про Дахау і про все, що сталося в ньому після його ліквідації. Не дивуюся, що ви вже встигли забути про це. А я не забула і не забуду, що американські солдати порушили святе право приюту. Треба було тільки бачити, як ці люди плакали і виривали собі волосся, коли їх віддавали вашим властям!

Я не вірив власним вухам.

— Місіс Маккарді! Ви проливаєте сльози над...

— Авжеж, над колабораціоністами, зрадниками, чи як ви їх там називаєте. Однак для мене, американки, вони насамперед люди, люди, що страждають. А втім не забудьте, сер, що війна вже скінчилася.

Логіка моєї сусідки була гідна її етичних принципів.

— Ви помиляєтесь, місіс. Ще не скінчилася, ні в якому разі не скінчилася війна проти уцілілих камелотів досить відомого вам Адольфа та проти...

— ...Ідіотів, ви хотіли сказати? Дякую.

— Нема за що. З ідіотами не так уже важко було б упоратися. Гірше, коли ці камелоти мають протекторів і... мамок в особах на зразок вас, місіс.

— Ваш нахил до епітетів, сер...

— ...Менше, напевне, менше небезпечний, ніж ваша турбота про послід нацистського диявола. Зрештою, можу вас заспокоїти. Американці видали всього кілька десятків зрадників і то тому тільки, мабуть, що вони в минулому стріляли по ваших джі-ай. Основна маса цієї публіки й надалі перебуває під вашим любовним піклуванням.

— У вас, мабуть, нетерпимість у крові, коли вас не зворушує навіть доля нещасних дітей.

Я не встиг відповісти. Раптом заскреготіли гальма, і місіс Маккарді зупинила машину перед двома молодими джентльменами в американській формі (без відзнак)

і з біло-червоними стрічками на грудях. Обидва джентльмени показували пальцем на небо.

— Сідайте, — сказала з материнською усмішкою місіс Маккарді.

— Данке шейн! — відповіли джентльмени чистим галицьким акцентом, сідаючи в машину. Мене здивувало, звідки вони взялися в цій безлюдній околиці.

— Ви де живете? — спитав я.

Українська мова не справила на джентльменів ніякого враження. Один з них, шатен з широким шрамом на щоці, ліниво тицьнув рукою в бік лісу. І дійсно, в проліску можна було побачити триповерховий будинок казармового типу, цілий, немов плющем, оповитий гірляндами напівголих, висмалених на сонці тіл. Ця картина справила на мою сусідку помітне враження, і ведена її рукою машина мало не в'їхала на загорожу з колючого дроту.

— Якщо не помиляюся, місіс Маккарді, це ваші вихованці...

На обличчі місіс Маккарді з'явилось щось подібне до рум'янцю.

— Ви не помиляєтесь.

— Чи не вважаєте, що ледарство не є найкращий спосіб виховання?

— Це питання прошу задавати кому іншому.

— Кому, місіс?

— Хоча б навіть командуванню третьої армії ЮНРРА, котра, на жаль, турбується переважно тільки про тілесні потреби переселених осіб.

Місіс Маккарді почувала, мабуть, себе ніяково.

— Чи не обридло вам таке життя? — звернувся я до нових пасажирів.

— Ніби яке? — запитав дебелий брюнет мелодійним львівським акцентом.

— Ледарське.

— Ні.

— І так до самої смерті?

— Не думаємо ще вмирати.

— Про нас думають американці, — додав шатен.

— І що ж там вони видумали?

— Говорять, що нас ще трохи підгодують, а потім підемо в їхню армію, в Японію, чи кудись там. Обіцяють

нам американське підданство після трьох років служби.

Я лойяльно перекладав місіс Маккарді все, що говорили «переселені» джентльмени.

— Ви поляки?

— Ні, — відповіли хором пасажери, — ми українці. Поляків взяли вже до сторожевої компанії. Там вони служать біля американських пожитків.

З правої сторони дороги тягнулося величезне поле, наїжене сотнями, тисячами гарматних стволів. При вході стояв сторож цього монументального складу в американській касці з польським орлом.

— Сервус, Ясю, — крикнув до нього брюнет і, звертаючись до мене, сказав: — Це з «бригади св. Хреста» НСЗ. Як прийшли рік тому з Польщі, юрбою, так і служать юрбою.

— Холеричні хлопці, — уточнив інформацію шатен. — Як тільки посваряться при картах, — відразу хапаються за ножі.

— А ви?

— Ми в гроші граємо рідко. ЮНРРА мало платить.

— А чи можна знати, чому ви носите на вилогах стрічечки з польськими національними кольорами?

— Сказали нам, що так краще, більшовики не будуть мати до нас права.

— Хто ж міг вам сказати таке?

Місіс Маккарді квапливо перервала нашу розмову.

— Боюся, сер, що ви зловживаєте балакучістю простих хлопців. Невже ви не хочете зрозуміти, що інтелектуальний рівень цих хлопців ні в якому разі не відповідає вашим, делікатно кажучи, надмірним вимогам? Я вже не говорю про те, що ваш спосіб задавання питань нагадує слідство. Чи ж ви навіть тут, де, найвищим правом є право американське, не можете забути цим симпатичним хлопцям того, що вони по-своєму розуміють і люблять волю? Чи ж ви...

— Ві шпет іст ден? — перервав потік її красномовності брюнет.

Місіс Маккарді відірвала ліву руку від руля, і на сонці блищало золото її годинника.

— Без п'яти хвилин пів на десяту, — відповіла місіс з усміхненим по-материнськи обличчям.

Не встигли ми проїхати 200 метрів, як брюнет, ста-

раючись, мабуть, виразити пристрасть до американських манер, фамільярно поклепав місіс по плечах.

— Стоп! — крикнув, і авто слухняно зупинилось.

Цим разом молоді джентльмени постановили блиснути аристократичними манерами. Спочатку припав до ручки Маккарді шатен, за ним брюнет. Виглядало це дуже гарно. О, місіс Маккарді прощалася з ними з очима, повними сліз.

Раптом місіс Маккарді спалахнула, відірвавши зір від молодих людей, які ховалися в глибині придорожного лісу.

— Тепер я розумію, чому вас не люблять! — засичала вона.

— Мене?

— Всіх вас! Бо в кожному з вас сидить фанатичний Торквемада, не здатний зрозуміти, що в кожному еретика також може битися благородне серце.

Вона сказала це з убивчим сарказмом.

«Джіп» летів, як стріла.

— Перепрошую, місіс. По-перше, ані павеличі, ані бандери не пригадують мені жодного, знаного в історії, еретика. Хіба що еретиком назвемо Іуду Іскаріотського.

— Як завжди — неоригінально. А по-друге?

Жестом хворої на сплін королеви вона поправила лівою рукою волосся. Ця рука раптом прикувала мою увагу.

— А по-друге? — повторила.

— А по-друге... Де ваш годинник?!

Питання дало ефект, який образно можна б назвати коротким замиканням. «Джіп» видав тихий звук на зразок «ойо-йой! ой-ой-ой», і став, як вкопаний, а очі його власниці пригасли і покрилися туманом тихого відчаю. На славу місіс Маккарді можна сказати, що вона тепер не робила того, що в таких випадках звикли робити інші жінки; не дивилась під ноги, не шукала по кишенях і не перекидала подушок. Вона нагадувала тепер жінку біблійного Лота після відомого біблійного випадку.

Однак трохи пізніше-таки воскресла в ній жінка.

— Чому ж ви сидите? Біжіть за ними! Теж мені рицар.

— Добре. А ви маєте зброю?

— Не маю. Або що?

— А те, що недалеко звідсіль має бути ще один табір ваших вихованців. Я не хотів би залишати вас саму на дорозі.

— Маєте рацію... — почув я вперше за весь час нашого знайомства.

Місіс Маккарді мовчки обтирала сльози. «Джип» з глухим стогоном рушив далі.

Озираючись навколо, я помітив на місці, де недавно сиділи «симпатяги», зім'яту газету. Це був останній номер видаваного українською мовою в Фюрті «Часу». Сторінки газети були переповнені ангирадянською лайкою, святковими побажаннями на адресу бандерівських різунів і запевненням в тому, що нова війна є питанням найближчих місяців, коли не тижнів. На четвертій сторінці внизу уважний читач міг побачити два набрані скромним петитом слова: «Видає ЮНРРА».

— Що ви читаете? — слабким голосом спитала місіс Маккарді.

— Вашу газету.

— Якою мовою?

— Українською. Треба сказати, що ваші польські газети виглядають імпозантніше: нюрнберзьке «Пісмо жолнежа» плюється аж на шістнадцяти сторінках. Як бачите, ваша установа заспокоює не тільки тілесні потреби своїх переміщенських підопічних!

— Ми даємо їм лише папір і гроші.

— Тобто те саме, що тіссени і гугенберги давали в свій час Гітлерові. З відомим вам результатом. Зрештою, ви забули, мабуть, шанозна місіс, про мюнхенський «університет» ЮНРРА...

— До вашого відома, я допомагала йому організувати.

— Можна знати, місіс, з чийого доручення?

Місіс Маккарді нервово стріпнула віями.

— Ваше питання здивувало б мене, якби не те, що я під час цієї невеличкої подорожі перестала будь-чому дивуватись...

— Ага, Юпітер сердиться... Це також відповідь. А можна знати, чому ректором цього університету став гер Пфіцмаєр? Ви не мали випадково впливу на його призначення?

— Ви переоцінюєте, рішуче переоцінюєте мої компетенції, сер!

— Гарзд! А на добір викладачів ви також не мали ніякого впливу? Коли навіть ні, то що вам заважало дізнатись, що більшість цих викладачів — це люди так або інакше зв'язані з гітлерівським режимом, в його найстрахотливішій формі: окупації?

Місіс Маккарді мовчала. Здавалося, вся її увага була тепер зосереджена на машині.

— Те саме, достеменно те саме треба сказати й про ваших «студентів», місіс. Ви здригались, читаючи про вимордовані народи, а сьогодні з ласкавою усмішкою підносите їхнім вбивцям хліб-сіль, годуєте їх, одягаєте і друкованим словом допомагаєте популяризувати релігію масових душоубів. А тепер іще цей університет! Дорога місіс Маккарді, чи не простіше було б перевезти його «викладачів» і «студентів» до Вашінгтона, безпосередньо в школу шефа «федерального слідчого бюро» містера Гувера, замість інсценізувати ідіотську комедію з «університетом»? Інсценізувати за гроші, вкрадені у сиріт, батьки яких загинули від рук цих ваших «викладачів» та «студентів»?

Місіс Маккарді все ще мовчала, тільки загострений раптом профіль вказував на те, що в її серці вихорило сто фурій.

— Статистичні дані з «університету» говорять про 847 студентів «української національності — польських громадян». Як вам відомо, Західна Україна є складовою частиною Радянського Союзу, і її уроженці ще сім років тому перестали бути громадянами Польщі. Це факт перед лицем усього світу санкціонований також Вашінгтоном. Однак ваші власті перемальовують цих гітлерівських ландскнехтів у біло-червоний колір з таким самим азаргом, як ваші гангстери перемальовують вкрадені автомобілі. Чи далеко зайдуть ваші комбінатори на цих автомобілях — не наша в тому голова; мене в цьому випадку хвилює інше: безцеремонне топтання міжнародного права, безприкладне знущання над елементарними принципами співжиття народів. Хоч ні, пробачте, я сказав «безприкладне». Це не зовсім так. Прецеденти були, їх створила відома трійка: Гітлер, Герінг і Ріббентроп...

— Ви говорите таким тоном, сер, наче ми не тільки не йшли ніколи разом, а збирались завтра воювати між собою.

Місіс Маккарді процїдила це з такою міною, немов би всі мости між нами були вже спалені, а їй залишилось тільки підняти кинену мною рукавицю.

— Прошу пробачити мені, місіс, якщо мій словник відбігає від словника покійної маркізи Рамбульє. Та досить перегорнути один номер нью-йоркського «Тайму», коли там пишуть про нас, щоб забути про версальські манери... Що ж торкається війни, «третьої війни», то атомна бомба має два кінці, невідомо ще — котрий кінець б'є краше...

— Це звучить як погроза!

— Ні, це звучить як осторога.

— І все те із-за тих жалюгідних «ді-пі»...

— Жалюгідних? Як бачу, навіть дамський годинник може інколи послужити за підсобу до вивчення історії. Суть справи не в «ді-пі»; вони лише симптом.

— Назриваючого конфлікту?

— Ні, назриваючого розкладу. Ви знаєте не менше, якщо не більше від мене, хоч ваші уста й стиснуті печаткою змови.

— Дозвольте! Змови?

— Так. Інакше не можна назвати того, що тут робиться. А що робиться, ви самі знаєте. Вашу армію роз'їдає спекуляція і неробство. В створеній вашими за правилами моральній атмосфері працелюбні, чесні янки на очах перетворюються на алкоголиків і громил. Ви голубите недобитків фашизму, дозволяєте їм спекулювати і красти, а тих, кого погнав колись до Німеччини багнет гітлерівського жандарма і хто хотів би повернутися додому, до праці, віддаєте на поталу зграї квіслінгівських терористів. Охоплені жадобою капіталістичної наживи і страхом перед втратою можливості наживатись, ви, разом з англійцями, відроджуєте в Європі фашизм, ви творите за методами гестапо й «овра» армію на все готових політичних гангстерів, які мають продовжувати в своїх країнах розпочату з благословення Гімmlера криваву роботу, на цей раз в інтересах ваших імперіалістів. Ваші власті готові навіть пустити частину цих гангстерів у свої країни, бо їх минуле й сучасне дає гарантію, що з них ваші комбінатори створять найвірнішу гвардію, ладну влаштувати хоч би навіть 365 варфоломіївських ночей на рік.

— Цікаво! Варфоломіївських ночей? У нас? А де ж ви бачите наших гугенотів?

Бліда гримаса на обличчі місіс Маккарді вказувала на її бажання посміхнутись.

— Де? В кожному разі не в династії Гуверів?

«Джіп» весело заплигав по розораній бомбами вулиці. Ми наближалися до перехрестя, де я повинен був попрощатися з моєю супутницею.

— Я щиро заздрю вам, вам усім, — сказала вона. — Якщо в мене і збереглися були якісь клепті віри в людину, то їх змішав з землею снаряд, що пошматував мого Келлі. І, мабуть, саме тому я служу сьогодні не так у ЮНРРА, як... Ви мене зрозуміли, сер?

Місіс Маккарді дивилась так, наче шукала в моїх очах співчуття.

— ...як одному з династії Гуверів, еге? Я вас зрозумів, місіс Маккарді...

СТЕПАН ОЛІЙНИК

ГАРБУЗ

Це не з тих, що в городі-леваді
Розростеться — аж в землю погруз...
У далекій заморській Канаді
Виростав цей... Омелько Гарбуз.

З юних літ покохався «в англійстві»!..
Та любив, як чарчину хильне,
Заспівати: «Де згода в сімействі...»
А за цим... гопака було втне.

Наймити обробляли земельку,
Доглядали хазяйство батьки,
А любимий синок їх Омелько
На веранді писав книжечки:

Про вкраїнських «ділів з постоломи»,
Про затишний «дніпровський курінь»,
Як шляхами «ідуть за волами
Чумаки в степову далечінь».

Як під вечір — «на кожну хатину
Неодмінно сіда черногуз!»
...І забег до Дніпра, на Україну,
В Запоріжжя поїхать Гарбуз.

«Хай там зміни, мовляв, відбулися —
Нам на все те зважати не слід!»

Порішив він у путь одягтися —
«Під простий український наряд».

Закупив відповідні товари,
Взяв з Грушевського книги «взірця»
І, з матнею до п'ят, шаровари
Заказав у англійця-кравця.

Виплів батько бриля своєму сину,
З посторомки зробив очкура,
Розчесав оселедця-чуприну
І відправив його до Дніпра.

— Хай покаже твоя там присутність, —
Піддавав він Омельку хвали, —
Як то нації ми самобутність
У Канаді отут зберегли!

...Навесні він прибув в Запоріжжя
І по селах турне розпочав.
...Як якесь неземне дивовижжя
Його всюди народ зустрічав!

Хтось, узрівши того «оселедця»,
І матню, що Омелько волік,
Жартував, що «піднявся, здається,
З того світу оцей чоловік».

Край села на колгоспному полі
Бив «парі» з трактористом сівач,
Що в штанах тих спішить на гастролі
Посівну обслужити циркач.

...Електричні дроти понад хати,
Мчать машини шляхами степів...
Йде все далі Омелько... шукати
Тих розписаних ним чумаків.

Йде сердитий з досади-відчаю.
А навкруг — скільки видно з гори, —
Псуючи йому настрої до краю,
Безупинно гудуть трактори.

Ось село... І тополі... І клени,
І верба... звеселився він аж!
— Та навіщо на хатах антени?
Це ж псує придніпровський пейзаж! —

Знервувався, розводить руками...
Раптом, бачить, — минувши ярки, —
Їдуть люди, і кіньми, й волами,
Так і є! Це вони... чумаки!..

Переїняв їх, зігрівшись до поту:
— Не до Криму? — пита. — Не по сіль?..
— Це, — говорять, — скінчила роботу
І вертається з поля артіль.

— Мо' до нас? То сідайте на воза! —
Погукала його ланкова.
Сів Омелько і їде...

В дорозі
Познайомився з ним голова.

Розказав про ведущі бригади,
Як змагання між ланками йшло...
І приїхав турист із Канади
На колгоспне подвір'я в село.

— Звідки взявся оцей «козарлюга»? —
Не один бригадира питав.
— Мабуть, сильно заглибили плуга,
Й ХТЗ з-під землі «відкопав»!..

Жартували... А він од контори
Вже спішив поперед голови,
Щоб оглянуть майстерні, комори,
Конюшні й рибоводні стави.

Ось гараж... Ось нові гамазеї...
— Де ж чумацькі вози, курені?
— Це вже в області, — кажуть, — в музеї
Налюбуєтесь ними вповні...

Стріла їх ланкова біля саду,
Що вцілів од війни і пожеж...

І довідавсь турист із Канади,
Що Гарбуз її прізвище теж.

— Може, родичі? — скрикнув. —
Чудово!.. —
Ланкова ж сприйняла це, як глуз:
— Хай бог милує! — каже, — та що ви?
Схаменіться, товариш Гарбуз!

Голова, щоб конфлікт уладнати,
Щоб не трапився часом конфуз,
Пояснив, що на «них» слід казати —
Не товариш, а «містер Гарбуз».

Звечоріло... Хтось грав на гармошці...
Йшли дівчата з піснями в кіно...
Ті місця, та не ті запорожці!..
— Я тих, «справжніх», знайду все одно!

Прощайте! — одрізав він строго.
«Оселедця» ввіткнув під бриля
І подався крізь ніч до порогів
Навпростець через наші поля.

...Остовпів, до Дніпра підійшовши!
Мовби грім-блискавиця з небес,
Осліпив Гарбуза й приголомшив
Красень-велетень наш — Дніпрогес!..
— Ай-я-яй!.. Зіпсувати пороги!
Промінять їх на греблю і шлюз...
Вмить спинилось авто край дороги.
— Мо' зблудили?!

І мовив Гарбуз:
— Я турист. Я приїхав у гості
І шукаю, розпитую всіх:
Де тут справжні у вас запорожці?
Дуже хочу побачити їх!

— Є такі! — хтось озвався із машини, —
Я туди ж бо якраз і спішу.
Прошу, містер Гарбуз, до кабіни!
Повезу вас до них! Покажу!..

...У цехи, що займають гектари,
Де в прокаті мчить вогненний лист, —
Розпустивши свої шаровари,
Увіходить Омелько-турист.

— Ось де справжні вони, запорожці!..
(Зупинився Гарбуз і завмер...)
— Придніпровського краю всеможці! —
Усміхнувшись, додав інженер.

І повір до палаючих домен:
— Покажу запорізьку вам піч!..
(Тут найбільший залишиться спомин
У Омелька, що їздив «на Січ»).

Увійшов. А в цеху між печами —
Протяг-буря виурить і кружля!..
Ухопив за макушку руками,
На макушці — немає бриля!

Вже зірвало, метнуло зі свистом
Йї потягнуло... «на плавку», у піч!..
В ту ж хвилину з канадським туристом
Неприємніша сталася річ:

Під одержу ввірвавсь крізь петельки
Йї так «надув» його буряний вир,
Що стояв у цеху... не Омелько,
А якийсь — шароварний пупир!

— Обережно!!
І хлинув рікою
Із гігантської печі метал...
Засльонився Омелько рукою...
Тут і стався найбільший скандал!

Із ріки, що сіяла дзеркально,
Раптом бризнули іскри вогню,
Спалахнули під ним моментально
І спалили... канадську матню!

...І чи, може, з цього переляку,
Чи від сильних тривожних досад —

Одягнув він англійського фрака
І пустився в Канаду назад.

Вслід його утікаючій тіні —
З цеху сміх розкотивсь, як гроза!
...Так Омелько Гарбуз на Україні
В запорожців схопив гарбуза.

Вузник
на згадку
нашим

ЮРІЙ ЯНОВСЬКИЙ

ГЕНЕРАЛ МАКОДЗЬОБА

Його превосходительству генералу фон Леер.

Слухай ти, дурень божий!

Мало даєш за мою голову. Десять тисяч марок — це не справжня ціна. У мене в колгоспі один жеребець орловської породи коштував п'ятнадцять тисяч карбованців золотом. А ти за мене даєш паперових марок десять. Не збідніє твій Гітлер, як і сто тисяч заплатить. Злидні його батька діти — звикли жити на шармачка! На халтуру! А ти сам хоч і генерал та невмиваний, хоч вояка, га куций, хоч і вчений, а дурний...

Я, партизан Карпо Макодзьоба, оголосив тобі війну, генерал фон Леер. А коли тебе чорт ухопить, я оголошу війну кожному фашистові, який стане на твоє місце. Отак собі й згай. Я на вітер не звик говорити. Що скажу — зроблю. У мене й сини такі — як візьмуться, то не вирвешся! І двоє зятів до пари моїм дочкам. Всіх благословив на фронт, — п'ятох синів і двох зятів. Бач, який я багатий! І діти мої не конфузні: хто на коні — того не зіпхнеш, хто в танку — того не виколупнеш. На самолоті — як орли, у піхоті — як чорти.

Десять тисяч марок — скупенький твій хазяїн. А може, трохи набавиш? Сам знаєш — дешева рибка, погана юшка. Я не генерал, хоч ти й називаєш мене в твоєму оголошенні «генерал Макодзьоба». Я — вищий од генерала. Я — народ! Тепер розумієш, який ти дурний? Хіба народ можна купити?!

А може, я трохи й генерал. Коли ми захопили твій штаб, а ти в самих спідніх вискочив у вікно й пожалився кропивою, — мені було приємно знайомитися з твоїми планами, картами й генеральськими зубами в склянці з холодною водою. Твій мундир із залізним хрестом мої партизани надягли на опудало на городі, щоб гази не довбали огірків. От за що спасибі, так це за дислокацію. Ми встигли похазяйнувати, сам знаєш.

Одинадцять твоїх літаків — як корова язиком злизала? А вісім згорілих танків — це тобі жук на паличці? А шістдесят п'ять машин догори колесами? А сто та ще й сім мотоциклів? А ставок з бензином пам'ятаєш? А штук п'ятсот автоматів? А купу мостів та ешелонів у річці? А гармат, а рацій, а поліцаїв? І ти після всього цього даєш за мене тільки десять тисяч?

Я — український народ, генерал фон Леер. Твій Гітлер мріє знищити мене, зітерти з лица землі, щоб мою Радянську Країну посіла фашистська наволоч, чума двадцятого століття. Ніколи цього не буде! Ніяка сила не відірве мене од моєї землі. Роздуши мене геть танком, втокмач на ступінь в землю, кожну кісточку розчави, кожну жилку розірви, я всеодно встану і піду по рідній землі, і житиму, і буду сіяти, і сіятиму ще й співатиму!

А ти, пане генерале, з нашої паші не їстимеш каші. Не шукай лиха, воно тебе само знайде. Тікай, вражий сину, стрінемось у Берліні. В чому й підписуюсь — Карпо Макодзьоба з партизанами.

1941.

СЕРГІЙ ВОСКРЕКАСЕНКО

В ГІТЛЕРА БУЛА КОБИЛА

В 1941 році Гітлер кілька разів
обіцяв фашистам захопити Москву.

В Гітлера була кобила —
Твар арійська, не проста.
Копитами в землю била,
Танцювала — не ходила,
Задираючи хвоста,
Загубило кодро враже
Всяку етику й мораль.
Зуби фюреру покаже,
І от-от, здається, скаже,
Як і всі нацисти: — Хайль!
Басувала, хизувалась:
«От живу, мов, так живу!»
Гітлера вона збиралась
На собі везти в Москву.
Гарцювала скоком-боком,
Та косилась хижим оком.
Так було...
І все пропало.
Не брика вже й не гаса.
Стухли боки, спало сало,
І грайливості не стало,
Полиняла вся краса.
Подалась, змарніла сива,
Аж поменшала на зріст.

Посіклася пишна грива,
Мов деркач зробився хвіст.
І блука вона, сірома,
Вже без вершника, сама.
Фюрера шука, та дома
Вже давно його нема.
Потім зникла десь.

Насилу

Я на слід її напав:
Кажуть, зараз ту кобилу
Гаррі Трумен засідлав.

ОСТАП ВИШНЯ

«ЗЕНІТКА»

Сидить дід Свирид на колодках. Сидить, стружить верболозину.

— Як діла, дідусю? Драстуйте!

— Драстуйте! Діла? Діла — нічого! Діла, як казали оті песиголовці, — гут!

— І по-німецькому, дідусю, навчились?

— Атож. У соприкосновенії з ворогом був, — от і навчився.

— І довго, дідусю, соприкасалися?

— Та не так, щоб дуже й довго, а проте трое й од мене «у соприкосновеніє з землею» пішли. Загребли трьох отам на вигоні... І могилу вони були насипали й хреста поставили; так як наші оце повернулись, я й хреста порубав і могилу по вітру розвіяв... Щоб і сліду од погані не було.

— ...Розказати, кажете? Ну, слухайте.

...Наближались фашисти; знелюдніло наше село. Кілька старих бабів тільки й лишилося. Опинився й я по той бік річки, в лісі, у партизанах... Обіда хлопцям варив, коні пас. Та й закортіло мені подивитись, хто ж у моїй хаті за хазяїна тепер править, бо одинцем я жив, один, як палець. От одного разу підійшов я до річки, як уже добре смеркалось, витяг з очерету човна, сів, поплив та й висадився десантом у себе ж таки в березі. Висадився десантом, а потім перебіжками, перебіжками поміж соняшниками та за хлівом у лопухах і замаскувався. Замаскувався і сидю. А в хаті, бачу, світло горить, гомонять, чую, дехто співати зривається.

Я сидю, чекаю: хай, думаю собі, як поснуть, тоді вже я прийму рішення. Довгенько довелось чекати. Коли ось двері на ганок — рип! — виходять троє: двоє, чую, фашисти, а третій Панько Нужник, — за старосту вони його призначили. Батько його крамничку в нас держав, а воно, сопливе, виплакало, щоб його в колгосп прийняли. А тепер, бач, ст-а-ро-ста! Вийшли й прямують до хліва. А в хліві в мене на горищі трохи сіна було... Так ото Панько їх туди ночувати веде, бо в хаті душно. Полізли вони на горище, полягали. Чую, — хропуть. Я з лопухів потихесеньку навшпиньки у хлів. У руках у мене вила-трійчата, залізні. Я розмахуюсь та крізь лісу вилами — раз, два, три!

Як заверещать вони там, як закричать:

— Вас іст дас?!

А Нужник:

— О, рятуйте! Хтось із землі з зенітки б'є!

Ага, думаю, сукині ви сини, уже мої вила вам за зенітку здаються, почекайте, ще не те буде. Та з тим знову перебіжками у берег, на човна й на той бік. За три дні поздохали вони всі троє: так переказували потім із села. Я їм вилами животи попротикав. Отаке моє з ворогом соприкосновеніє.

— Скільки ж вам, діду, літ?

— Та хто й зна! Чи сімдесят дев'ять чи вісімдесят дев'ять? Хіба їх полічиш? Знаю, що дев'ять, а яких саме, уже й не скажу.

— І ото ви не побоялись — один на трьох?

— Побоявся? Та, чоловіче божий, війна — це ж мое рідне дело. Я ж увесь свій вік воювався з... бабою. Лукерки моєї не знали? Хіба ж такі страженія були, як з отими поганцями на горищі! Та я їх, як щурят, подавив! А покійниця моя — хай царствує! — та вона б сама на дивізію з рогачем пішла! На що ми з кумом — царство йому теж небесне! — було вдвох... та куди там!

Сидю було я під повіткою, зубці до грабель тешу, а вона вийде на ганок та як стрельне:

— Свириде!

Вірите, сокира в мене в руках сама собі тільки стриб! стриб! стриб! Як на теперішню техніку, так чиста тобі «Катюша». З нею я так чапрактикувався, що ніяка війна мені ані під шапку. Наступати на Лукерку, щоправ-

да, я не наступав, більше одбивав атаки, а воювати доводилося мало не щодня.

Одного разу, в неділю, ми з кумом, ще й на достойне не дзвонили, не видержали: хильнули. І добренько-таки хильнули. Коли ось Лукерка з церкви!

— Держись, — кажу, — куме, битва буде! Якщо поодинці, будемо биті. Давай згуртуємось у військове соєдіненіє, бо інакше розгром. Перемеле живу силу й техніку! Утворили ми соєдіненіє. Тільки-но вона на ганок, я зразу вроді як на «ура»:

— Що це ти по церквах до полудня товчешся?! Піп медом частує, чи що?!

А кум з правого флангу заходить. Але тут у нас обшибка організаційна вийшла: рогачів ми не поховали. Ех! — вона за рогача і в контратаку! Прорвала фронт. Ми з кумом на зарані підготовані позиції — в погрібник. Опорний, вроді, пункт.

Уже й пироги прохолотили, а вона нас в погрібнику в окруженні держить. Сидю я за діжкою з сирівцем, куняю.

Кум і каже:

— Як знаєш, — каже, — Свириде, а я до своїх пробиватися буду. У моєї Христі теж сьогодні пироги.

— Дивись, — кажу, — куме, тобі видніше. А краще не ризикувати завидна, хай як смеркне.

— Що ти, Свириде, як смеркне? Та які ж смерком пироги?

Перехрестився кум і рвонув в н-ському напрямленні. І таки пробився в розположеніє своєї Христі. Щоправда, рогачем його таки контузило, але з ніг не збило!

А я аж до вечора в окруженні за діжкою з сирівцем просидів. Тільки ввечері уласкавилась трохи Лукерка: підходить, одчиняє погрібника:

— Сидиш? — каже.

— Сидю! — кажу.

— Іди ж хоч галушок попоїж, а то охлянеш!

— Кинь, — кажу, — рогача, тоді вийду!

Бойова була покійниця!

Було з нею й стратегії й тактики. Де ми з кумом тільки не маскувались: і в картоплинні і в коноплях. Та обнаржить було враз! Обнаржить — і витіснить! Та тіснить, було, аж до водяного рубежа, до річки. А ми

з кумом плавати не вміли, стоїмо у водяному рубежі на дистанцію, щоб рогачем не дістала. Стоїмо, мокнемо.

А вона:

— Мокнете?! Мокніть, іродові душі, я з вас конопель натіпаю!

Та після такої практики мені з отими гнидяними хрицями й робити не було чого. Шкода — кума нема: ми б з ним у соєдіненні не те б показали.

Кум і льотчик кріпкий був. Асс!

Трусимо ми якось кислиці з кумом. Повилазили на дерево й трусимо. А кислиця висока була, розложиста. Фашисти, кляті, зрубали її. Лукерка в пелену кислиці збирає. Трусили, трусили, — ке, думаємо, закуримо. Люльки в зуби, кум огню креше...

Коли це знову як бахне:

— Знову за люльки!

Так ми з кумом, як стій, 'з кислиці у піке. Кум таки приземлився, хоч і скапотував, а я з піке — в штопор, із штопора не вийшов, протаранив Лукерці спідницю й урізавсь у землю! За півгодини тільки очунявся, кліпнув очима, дивлюсь: ліворуч стоїть кум, аварію зачухує, праворуч Лукерка з цеберкою води. Ворухнувсь — рулі повороту ні в руках, ні в ногах не действують, кабіна й увесь фюзеляж мокрі-мокрісінькі...

— Живий, слава богу! — кум каже.

А Лукерка:

— Був би, — каже, — він живий, якби не моя кубова спідниця! Хай скаже спасибі спідниці, що затримала, — угруз би був у землю по самісінький руль глибини! Ех, льотчики, — каже, — молодчики!

А ви кажете, чи не злякався я трьох гітлерівців?

Після такої практики?! Таке й вигадаете!

— А що тепер поробляєте, дідусю?

— Прийшли наші — я демобілізувався. Дуже швидко німці тікають, не наздожену. Хай уже молодші гонять. А я оце дітлахам у дитячий садок пищики роблю. Такі ж утішненькі дітоньки! Та колгоспну череду з евакуації виглядаю. Треба випасати, треба відбудувати після німецької погані. Ех, кума б оце мені, ми б оце вдвох... Хочете, може, «зенітку» мою побачити? Ось вона!

.І погладив ніжно дід Свирид свої вила-трійчата...

ПАВЛО ШАДУР

ТАНК І ТРАКТОР

(Байка)

З хрестами на боках, підбитий Танк
Стояв один, забутий серед поля
І скаржився крилатим птахам так:
«Яка лиха мене спіткала доля!
Іржею вкрився я,
Броню мою б'ють грози,
В мої пробої зазирають кози,
Колеса у траві заплуталися геть,
Г я ледь-ледь
Не задихнувся тут від пилу.
В Америці...
О, там мене тепер
Почистили б, заштопали, зашили,
Там і хрести б мої старанно обновили.
Я б села знов палив,
Все рвав би впрах і впух,
Стріляв дітей,
Старих давив, як мух,
І дим, і смерть стояли б понад трактором»...

Тягаючи
Плуги по полю, Трактор
Наліг на переліг
І Танку мовив строго:
«Ні, діти в матерів родились не для того,
Щоб їх палити й знищувать ти міг!

Хоч як старанно
Будуть маскуватись
Такі, як ти, —
Від суду їм ніколи не втекти
І від прокляття не сховатись!
Кінець безславний твій
Їх може всіх спіткати...
Тебе ж, щоб нам
Не заважав орати,
Я з поля приберу».

І Танк тепер лежить в яру,
А перед Трактором — весела даль,
І сонце світить вранці-рано.

* * *

Нехай же байки нескладна мораль
Дійде до декого
За океаном!

•

ДМИТРО БІЛОУС

ДЕКОМУ НА ЗГАДКУ

(З приводу закриття трофейної виставки в Москві)

Йшли в атаки лобові
На Москву фашистівці...
Ось їх танки
 і в Москві —
На... трофейній виставці.
Де,
 коли підбив
 і хто —
Все тут з етикетками,
Ось і мото,
 і авто,
Танки із танкетками.
Те, що зроблено було
Герінгами, круппами,
Паліям війни
 на зло
Обернулось трупами.
І потвору не одну,
У свій час
 розчавлену,
Як утильсировину
Нині переплавлено.
Мріють
 про криваві дні
Містери зі стеками.

ПАВЛО ГЛАЗОВИЙ

ТУДИ І НАЗАД

Старий і кволий
Фон-дер Бух
(Зубів нема
І зір потух)

Чита в Бізонській
Стороні
Фашистам лекції
Нудні.

Сидять надуті,
Як сичі,
І позіхають
Слухачі.

Шкребе по карті
Фон-дер Бух
І переводить
Важко дух:

— Сюди ми йшли...
Сюди дійшли...
Отут стояли...
Тут були...

Дійшли «нах остен»
До Москви...

— А як назад
Вертались ми? —

Його питають.
Фон-дер Бух
Провадить далі,
Мов оглух:

— Отак ми йшли
На Сталінград...
— А як верталися
Назад? —

Питають знову.
Фон-дер Бух,
Мов відбиваючись
Від мух,

Махнув рукою:
— Сталінград —
Це ні туди
І ні назад!

ОЛЕКСАНДР ПІДСУХА

ЖИТТЯ — ЗА НАС!

Є все:
любов,
достаток на столі.
Вже дім у мене —
не окоп в заметі.
Нема ж одного:
миру на землі.
Тривога знову ходить по планеті.
Не тільки в нас мені потрібен мир,
Не тільки — мир у Празі і Софії,
А й там,
де протіка Гвадалквівір,
Де Нактонган від крові червоніє.
Мені потрібен мир усіх країн,
Всіх націй —
і маленьких і великих.
Мені
потрібен
мир
навіки,
А не на п'ять хвилин.
Життя спішить...
Який порив у мас!
Яка енергія в народів Сходу!
Вони в боях виборюють свободу.
Життя — за нас, товариші,
за нас!

Події

обганяють

час.

Народу мир потрібен, як вода,
Як хліб і сіль.

І він його доб'ється.

Ганьба і смерть тому,

хто напада,

І вічна слава тим,

хто не здається!

СЕРГІЙ ВОСКРЕКАСЕНКО

ПАЛІЯМ ВІЙНИ

Джонсони, бредлі й дипломати!
Дозвольте дещо пригадати.

Було це в сорок п'ятім році,
У теплім місяці юні:
Гвардійці, наші переможці
І літні вже, і зовсім юні
Тягли фашистські прапори
(Чи чуєте, панове ниці?)
Й накидали їх цілі гори
На Красній площі у столиці.

Ще в сорок першім році літом
Сам Гітлер язиком сорочим
Прапорам тим таке пророчив:
«Віки вам майоріть над світом!»
Пройшли «віки» ті дуже скоро,
«Пророки» їх в землі вже тліють,
І всі ми бачимо, прапори
Над світом інші майоріють!

Та от з'явився малоумен,
Двійник Адольфа — Гаррі Трумен
Поперед дикої ватаги,
Благословенний Уолл-стрітом,
І теж пророчить: «Наші стяги
Замайорять тепер над світом!..»

Ой, Гаррі, Гаррі, Гаррі, Гаррі,
Лежать тобі з Адольфом в парі.
Недарма ж ти такий, як треба,
Не для людей, — для Ку-клукс-клана...
Недарма вчителем для себе
Ти запросив Гудеріана.

СТЕПАН ОЛІЙНИК

«ДЕСАНТ»

— Тепер покажу вам колгоспний десант, —
Моргнув голова хитрувато.
...І от ми вже їдем.
Минаємо сад,
Що віти розкинув крислато.
Підводиться сонце. Парує земля.
На небі — одна тільки хмарка...
На вмиті росюю зелені поля
Везе нас колгоспна бідарка.
Жартун-голова (ще недавній сержант)
Інтриги уміючи в'яже:
Завзято і гаряче хвалить десант,
А що за десант — він не каже.
— Воздушний! — говорить,
Тож хай буде так!
...Аж бачу ген-ген здоровецький
Стоїть край дороги підбитий літак!
Під'їхали... точно! Німецький!
Обсмикані крила... в пилюці... в росі...
Чудна і смішна його поза:
Піддержують «хейнкеля» замість шасі —
Передні колеса од воза.
На рванім охвісті висить батіжок,
Під черевом сіна дві купи.

...Назустріч виходить сивенький дідок —
«Начальник десантної групи»!

Виходить, почувши привіту слова,
І «штурман» по імені Фрося.
— Ну, як тут десант наш? — пита голова, —
В порядку? Без жертв обійшлося?..
— Без жертв! — рапортує «начальник» дідок, —
Всі триста живі і здорові!..
Всмінулась і Фрося, ступивши на крок.
— До «штурму» хоч зараз готові!.. —
Сказала... І тут же, без всяких команд
Під дверці вмостила драбину..
— Готуйтеся, діду! Пускаю десант!..
І рвучко відкрила кабінку.
...І хлинули з «хейнкеля» вниз, стрімголов
«Десантники» всякої масті:
Рябі... семенисті...

чубатенькі знов!

За ними —

руді,

зозулясті!

Одна приземлилася з криком — Ко-ко-к!
В бідарку... Красивенька курка!
На шийці у неї такий ободок,
Що прямо тобі — чорнобурка..
Кишить і рябіє довкола земля.
А кури все валять без ліку!..
На radoщах півень забравсь на руля
І тричі протяг: — Ку-ку-рі-ку!!!
І нібито «хейнкелю» цьому на зло
(Якого пилюка покрила)
Стрибає той півень з руля на крило
Й широко випростує крила! —
— Такого-то «фюрер» придумав хліва,
Коли воювати збирався! —
Сказав многозначно сержант-голова.
В розмову й дідок умішався:
— Звиняйте, товаришу представник,
Якщо я спитаю неліпость:
Чи може знадобитись нам під курник
З Нью-Йорка «Літаюча кріпость»?.. —
Чудний він! Ну, що йому скажеш на те?
Та нам і казати не прийшлося.
— Ви чуєте, діду? Чого стоїте? —

Притупнувши, grimнула Фрося.
Метнувся дідок завертати «десант».
Спішить і вигукує, чути:
— Держись, довгоносик! Держись, «окупант»!
На полі тобі в нас не бути!..
...Від проса до гречки розширився «фронт»
І рухавсь масивами пару.
Туди, де буряк... на самий горизонт,
У бік... «головного удару».

...Надвечір
Під самий «десант» підійшли
(Не брати ж його тракторами!)
З ярмом і війям круторогі воли
І вперлись в охвістя хвостами.
І Фрося, і дід, і погонич-юнак
Взялися за звичну роботу:
Чіпляли війя — готували літак
Кудись... до «нічного польоту».
— Контакт! — крикнув хлопець.
— Готово контакт! —
Спіднизу дідок обіззався.
— Давайте, — говорить, — цабе... І на тракті..
А сам на літак вже забрався.

Вмостився зручніше. — Даю, — каже, — газ!
І вигукнув: — Гей! — над полями.
...На інші ділянки (як тягся не раз)
Тягнувся літак за волами.
Приємно сиділося зверху дідку...
Йшла збоку, всміхаючись, Фрося...
Такий-то пташиний «десант» в літаку
Побачить мені довелося!

СЕРГІЙ ВОСКРЕКАСЕНКО

КИТАЙСЬКИЙ УРОК ПРАВИТЕЛЯМ ЗАХОДУ І СХОДУ

Не спинить більш цієї сили
Ніхто, ніколи і ніде.
Тож начувайтесь, громили,
До вас у дім
Розплата йде.
Нехай на Заході і Сході
Затямить «раса панівна»:
Такого рушення народів
Історія не зна.
Як маки, прапори червоні
По всій землі уже цвітуть,
Зітхнувши вільно, мільйони
В побідну вирушили путь.
Ім осявають їх майбутнє,
Що надиха і звеселя,
Яскраві зорі п'ятикутні
Із веж московського Кремля.
Ідуть вони,
Ламають мури,
Рвуть пута гніту і нужди.
І котиться землею буря
Од їх величної ходи.
Її не втримати на віжках
На золотих. Пора не та!
Ця буря паліїв із ліжка
Уже щоночі виверта.

Вона жене з колоній боссів,
Од неї закипа вода...
На брук ця буря
З хмарочосів
Міністрів їхніх викида.
Вона зрива палаців дахи,
Циліндри котить по землі...
Тремтять султани, хани, шахи,
На них сьогодні смертю диха —
Псарі, царі і королі.
Малайя, Бірма, Пакистан...
І океан колишній Тихий
Давно не тихий океан.
Ніщо їм не минеться даром,
Відома їхня дальша путь:
На звалище їх незабаром
В ганебних тачках одвезуть...
Настав неправді чорній край!
Тож знайте, канібали,
Ви не один лише Китай,
Ви дещо більш програли.
Історія стоїть за нас
Гранітною горою,
Уже націливши у вас
Грізну, смертельну зброю.

ОСТАП ВИШНЯ

ДИЛДА

Дилда, Тиміш Іванович, такий собі є на світі.

Прізвище таке в нього: Дилда.

Коли заснувався в його селі колгосп, Дилда Тиміш Іванович, сильно покрутив носом, — отак: круть-круть-круть! — і сказав своїй жінці Салимонії Пилипівні Дилді:

— Гуртове — чортове!

Залишився тоді Тиміш Іванович Дилда одноосібником.

Ну, що ж: одноосібник, коли він чесний, коли він виконує все те, що від чесного радянського громадянина вимагається, — одноосібник у нас всі громадянські права має.

Не дійшло, значить, іще до свідомості людини, що колективна, артільна праця корисніша, вигідніша — ну, їй хай собі хазяйнує окремо, — колись зрозуміє, де ліпше, — чи в артілі, чи в одноосібному господарстві.

Про Тимоша Дилду ми б не сказали, що щось десь до його свідомості не дійшло, — вовча думка сиділа під капелюхом в Тимоша Дилди:

— А мо' воно не надовго?! А мо' хто прийде та й той...

Колгоспи собі росли, розвивалися, багатіли, а колгоспні люди жили собі та поживали.

Дивилися колгоспники на одноосібника Тимоша Івановича Дилду та посміхалися:

— Ну, живи собі! Нам що, дилдуй далі!

Час ішов, а отой, що «мо' прийде та й той», — не приходив.

Виходить, значить, що вийшло воно не на «недовго», — як думав Дилда, а зовсім навпаки — назавжди.

От одного вечора, коли Тиміш Іванович Дилда та Салимонія Пилипівна Дилда (дилдинят у них не було) сіли вечеряти, Тиміш Іванович Дилда говорить Салимонії Пилипівні Дилді:

— Салимонько!

— Га?!

— Що пак я тобі хотів сказати?! От забувся!

— Мо' сирівцю внести?

— Та який там сирівець?! Не в сирівці справа!

— Мо' спину почухати?

— Ой, яка ж ти неоковирна! Ну, хто ж за вечерею спину чухає?

— Мо' якраз засвербіло?

— Ой, засвербіло! Ой, і засвербіло! — аж скрикнув Тиміш Іванович Дилда. — Ох, і засвербіло ж, та тільки не з того боку!

Замовк Тиміш Іванович Дилда. Сопла Салимонія Пилипівна Дилда. У хаті було тихо.

— Салимонько! — раптом промовив Тиміш Іванович Дилда.

— Га?!

— Ой, мабуть, у колгосп записуватись треба?!

— Ой! — ойкнула Салимонія Пилипівна. Підскочила з місця, підбігла до печі, одскочила від печі, мотонулася до мисника, од мисника до запічка, ухопила чомусь рогача й почала підважувати рогачем лежанку. Потім ухопила ночви, поставила на діжу, діжу з ночвами поставила на помийницю, сіла сама в ночви та тоді ще раз:

— Ой!

Тиміш Іванович Дилда схопився з місця й несамовито крикнув:

— Салимонько, сядь!

— Я вже сидю!

Одне слово, в колгосп Тиміш Іванович Дилда й Салимонія Пилипівна Дилда записалися.

Вечорами вони сиділи одне проти одного, дивилися одне одному в очі й кивали головами.

Салимонія Пилипівна витирала хусточкою очі, а Тиміш Іванович скреготів зубами.

Посидівши отак одне проти одного, Тиміш Іванович казав:

— Стелись!

Салимонія Пилипівна слалася...

Потім вони лягали спати...

Не спалося.

Салимонія Пилипівна Дилда питала в Тимоша Івановича Дилди:

— І чого ти не спиш, Тимочко?

— Думаю!

— Про що ж ти, Тимочко, думаєш?

— Думаю, де б отих гемонських трудоднів позичити!

І довго-довго не засипали Тиміш Іванович Дилда і Салимонія Пилипівна Дилда.

* * *

Час ішов.

Колгоспи росли, розросталися.

Ох, і трудоднів же було у роботящих, у чесних колгоспників! Ой, трудоднів...

Та восени було до таких колгоспників, у кого — ой, трудоднів! — підгуркочував грузовик, а на грузовику чували, а в чувалах зерно:

— Забирай, товаришу Чесний, забирай трудодні свої! — гукав до хазяїна шофер. — Печи пироги та розпишись у квитанції!

— Ой, хай тобі щастя! — говорив хазяїн. — Та поможи ж хоч вивантажити!

— Допомогти можна!

— А на пироги забігай, будь ласка!

— І забігти можна!

* * *

Тиміш Іванович Дилда і Салимонія Пилипівна Дилда як записалися до колгоспу, сильно дуже почали боліти. До неприємності просто!

Як ото треба на роботу йти, так Тимоша Дилду щось таке як ухопить за попереk. Ну, ні поворухнутися, ні нахилитись.

— Отут! Ось дайте руку, я вам покажу! Отут-отут! Ото-то-то! Ой! Як тільки щось важкеньке візьму, чи вила, чи лопату, — воно як штриконе, — криком кричу! Баба Волосиха казала, що важкого боже борони! Та нащо вам — паляниця і та шкодить! Як з цілої починаю, та ще з четвертиною сала, — штрика! Так штрика, що в очах жовто! Я вже не знаю, що й робити. Баба Волосиха, — а вона баба тямуща! — казала, що то якась сурйозна дуже мужеська болість!

Коли Тимоша Івановича Дилду хапало за поперека, то Салимонію Пилипівну Дилду, навпаки, — брало отут — під грудьми:

— Підкочується, підкочується під груди, а потім як придавить — гвалт! В очах у мене ніби курка зозуляста — ряботить-ряботить-ряботить, а потім узяло ніби й розпливлося... А я й не знаю, чи я жива, чи я мертва! А потім пішло-пішло-пішло, — звиняйте, все на низ! Баба Волосиха, — а вона баба тямуща! — казала, що то якась сурйозна дуже женська болість!

Сильно дуже хворіли Дилди — і Тиміш Іванович, і Салимонія Пилипівна.

Одпускало їх тільки тоді, коли треба було до міста їхати, — чи там яєчка везти, чи масло, чи там картоплю...

* * *

Довго тривала така у Дилдів хвороба.

Років, мабуть, із десять.

Щороку трудовнів у них було чимало: у Тимоша Івановича Дилди днів із тринадцять, а в Салимонії Пилипівни днів не менше, як одинадцять...

Ну, й що?

А нічого! Вигнали Дилдів із колгоспу

І добре зробили.

СЕРГІЯ ВОСКРЕКАСЕНКО

ПРОФЕСОР І ДРОЗОФІЛ

У професора Дрімоти
Непочатий край роботи...
Як узнав недавно світ,
Цілих майже двадцять літ
Цей затятий муж науки
Виробляв такі вже штуки,
Що коли б у цирку знали,
То туди б його забрали.
Двадцять літ недосипає,
Дрозофіла все вивчає.
Що ж за штука дрозофіл?
Не корова це й не віл,
Не верблюд, не крокодил,
І не трактор, і не пушка.
Це така плсдова мушка,
Від звичайної сестри
Меншенька разів у три,
На плоді живе гнилому.
До професорського ж дому
Пурхнула вона сама
І, як видно, не дарма.
Незважаючи на тее,
Що воно таке малее,
Незавидне, —
Та проте
Не таке уже й просте

Всякі «вчені» мухомани:
Мендель, вейсмани, моргани
Запевняли много літ,
Начебто весь білий світ

Держиться,
Як на подушці,
На оцій маленькій мушці.
Дрімота ходив, блудив

І себе їй присвятив.
Бо, як ті,
Так звані вчені,
Теж любив він справи темні.

Страшно дуже вже йому
Знать хотілося:
Чому
Ця манісінька хитрушка,

Дрозофіл,
Чи просто мушка,
З'ївши трішечки пюре,
Ніжкою об ніжку тре?

Не забудьте річ важливу, —
Треться правою об ліву.
Двадцять літ над цим він б'ється,
Ну, а муха й далі треться.

Тут признатися я мушу,
У професорову душу
Сумнів потайки закрався,
Але вчений не здавався.

Більше того —
Нахвалявся:
— Я балакать не люблю,
Скоро вам таке явлю...

Наче бомба, воно трахне,
Світ учений тільки ахне.

Всі мічурінські нащадки
Покладу я на лопатки...

Дрозофіл, підступна муха,
Взяв та все оте й підслухав.
Міну скорчивши лукаву,
Став він лівою об праву

Ніжкою об ніжку терти,
Бо страшенно був упертий.
Потім задню об передню,

Підгинаючи середню...
Цим він збив свого владика
Остаточо з пантелику.
Ну невже ж він так і вмере

І не визна — навіщо тре
Мушка,
Що сидить на ліжку,
Лівою об праву ніжку?

М. БІЛЕЦЬКИЙ

ОСЕЛ І ЛИС

(Байка)

До Лиса доля занесла
Осла.
Невдаха ледь переступив поріг,
Звалився з ніг.

— Чому, мій голубе, розкис? —
Питає Лис,
А той йому:
— Порадь-но, що робити,

Як далі жити?
Ухвалу винесли: мене з посади зняти
За те, що критики не хочу поважати. —
І вигукнув, б'ючи себе у груди:

— Ще той не народивсь, хто вчити мене буде! —
А Лис йому: — Овва,
Вухата голова.
В усьому бачу

Твою осяччу вдачу!
Бажаєш без турботи керувати, —
Навчися помилки, мій друже, визнавати.
Ось я, приміром, критику люблю,

Помилку визнаю раніше, ніж зроблю.
І скільки б я не помилявся,
Хоч сто разів,
Хоч триста,

Покаюся —
І знову совість чиста!
Лис і Осел не однієї вдачі,
Та хто в них риси спільної не бачить?

СТЕПАН ОЛІЙНИК

У КЛУБІ

Цей випадок стався не дуже давно
У клубі села Роксоляни.
Прийшли хлібороби дивитись кіно...
— І так, почнемо, громадяни! —

Озвався механік.
Засяяв екран.
На ньому зелене роздолля...
Дівчата із сапками вийшли на лан.
А з ними... І дівчина Оля...

Мигнуло.
І їде Іван-тракторист,
Завзято співаючи в полі:
«Багато об'їхав і сіл я і міст,
Та знов повернувся до Олі!..»

Цікаво!
(І кожен, хто в залі сидить,
Свою вже пророчить «кінцівку».)
Мигнуло,
Смикнуло,
Й спинилося вмить.

Все ясно: «заїло» щось плівку...
Усі обернулись.
Механік возивсь:

«— Я зараз! Одну лиш минутку!..»
Застиг тракторист на екрані й дививсь
Туди ж, до механіка в «будку»!

...Той дещо поправив... І глядачам знов
Відкрилася нива широка...
Дівчата... До них тракторист підійшов...
І раптом —
Ну, що за морока?!
«Заїло»!..

І Оля з сапою в руці
Спинилась «на першому плані».
... І тут — наперед — поміж лави й стільці —
Пробрався Данило-механік:

— Пробачте, — говорить, — що я вас нужу.
Набридло. Та й пізня година.
Давайте вже краще я вам розкажу,
До чого веде ця картина.

Оця, значить, дівка (вказав на екран)
В четв'яртій частині влюбилась.
У п'ятій — «предложення» робить Іван,
А в шостій — вони поженились.

... З екрана дивилася дівчина в зал,
Красива і ніжна собою.
І з публіки хтось не на жарт їй сказав:
— Дістань його, Оля, сапою!

ДМИТРО БІЛОУС

АКТОМ СТВЕРДЖЕНО...

— Гнат Лукич, заходьте! — чемно
Голова гука. —
А чи, може, я даремно
Смажив гусака,

Ще й трьох качок. Ми путяще
Живемо тепер,
Хоч своїм колгоспом я ще
І не мільйонер... —

І веде він до господи
(Радий неборак!)
На столі не пиво-води,
А міцний первак.

Голова з графіна поспіль
Лив гостям та й лив.
Попливли качки колгоспні
І гусак поплив.

— Гнат Лукич, як в нашім домі
Гусачок засмажений?..
Ви ж шепніть за нас в райкомі,
Як уповноважений.

А щоб діло повернути
Щодо гусака,

То достатньо лиш кивнути
На рахівника.

В нього там рахунки скорі:
Гибель птиць, як факт,
Вже на завтра у конторі
Узаконив акт:

«Серпня 5-го, трьох качок
Лис узяв, хижак;
І сього ж числа в водоймі
Утопивсь гусак».

ОСТАП ВИШНЯ

«СТЕЖКИ-ДОРОЖКИ»

З оцього району виїхав до обласного центру голова виконкому районної Ради депутатів трудящих.

Виїхав він в різних справах, щоб і доповісти обласному керівництву про все, про що треба було доповісти, щоб і поінформуватися та поінструктуватися про все, про що треба було і поінформуватися і поінструктуватися.

А голова виконкому районної Ради депутатів трудящих отого району повертався з обласного центру, доповівши вже обласному керівництву про все, про що треба було доповісти, і вже поінформувавшись та поінструктувавшись про все, про що треба було і поінформуватися і поінструктуватися.

Оцей і отой райони — сусідні райони.

Отак — пішов оцей район, а отак пішов отой район...

А між ними межа, кордон ніби, границя.

А по межі по тій дорога пролягала, шлях, а на шляху на тому ярк, глибоченький ярк, а в ярку тому місточок, дерев'яний місточок...

Місточок хоч і дерев'яний, а зруйнований, дошки на нім попровалювались... Полагодити місточок, звісно, можна, так невідомо, кому його лагодити, бо він якраз на межі...

Коли прохають полагодити той місточок оцей район, то оцей район відповідає:

— Місточок не мій, місточок той отого району!

А коли прохають полагодити той місточок отой район, то отой район відповідає:

— Місточок не мій, місточок той оцього району!

Ну, й їздили в об'їзд, поза місточком.

Нічого, їздити можна і в об'їзд, поза місточком!

І місточок не гуляв, хоч він і зруйнований: трясогузочка там кубелечко звила... Ну, а трясогузочка пташка корисна, вона гробачків нищить, комах різних, кузьок, — отже й місточок користь давав, хоч він і на межі, хоч він і зруйнований.

Ну, а тут весна вдарила.

Вдарила, значить, весна, а навесні все скрізь, як ми чули, тоне. Тоне воно і в цьому і в тому, вищепойменованих районах, тоне і до чобіт і до коліс липне... Липне воно і до коліс, що біля воза, і до коліс, що біля, приміром, емки... Липне, та й уже!

А особливо воно липне по ярках.

Та не тільки липне, а колеса по ярках просто занурюються в оте, которе липне.

Тоді вже не допомагають не тільки три нормальні у машини швидкості, а не допомагає навіть четверта, найлютіша швидкість, та, що в шофера на язиці.

А вищепойменовані голови їхали, — один сюди, другий туди, — якраз навесні, перед весняною сівбою, коли все дуже-таки до коліс липне.

Їхали — і оцей голова і отой голова емками.

Оцей голова, сяк-так допхавшись до ярка, спустився в ярк, занурився — рррррр!, стоп — і став.

Смик сюди, смик туди, — стоп!

— Приїхали! — повернувся шофер до оцього голови.

— Н-да! — проказав оцей голова.

Коли ось назустріч спускається в ярк отой голова. Розігнався — ррр!, стоп — і став.

Смик туди, смик сюди, — стоп!

— Приїхали! — повернувся шофер до отого голови.

— Н-да! — проказав отой голова.

За кілька хвилин:

— А-а-а! Іване Івановичу! Драстуйте! — оцей голова до отого голови.

— Доброго здоров'я, Петре Петровичу! — отой голова до оцього голови. — Ви в область?

— В область!

— А я з області!
 — Сіли?
 — Сіли!
 — От клятї дороги! Щоб ото містка не полагодити?
 Злочинство просто!
 Спускаються в ярк два колгоспники. Підійшли.
 — Драстуйте! — попривіталися колгоспники.
 — Здорові були!
 — Виходить, приїхали? — лукаво посміхнулися колгоспники.
 — Приїхали!
 — Н-да! — дакнули колгоспники. — Місточок слід би полагодити.
 — Ви з якого району?
 — Я з оцого, — один каже.
 Голова оцього району запитав:
 — З якого колгоспу?
 — «Новий шлях».
 — А як у вас там з великою рогатою худобою?
 — Нічого. Перевиконали... Корів більше, ніж до війни...
 — Я не про корів питаю, я про бичків!
 — Та й з бичками непогано. Сто двадцять процентів плану.
 — А як... той... одгодованість?
 — Нічого, бички справні.
 — Угу...
 — А ви з якого колгоспу? — запитав другого колгоспника голова отого району.
 — «Промінь».
 — А як у вас з бичками?
 — Як налиті! Сівби ждемо. Тільки випогодиться...
 — Я не про те...
 Тоді обидва голови до колгоспників:
 — От що, товариші. Це дуже добре, що ви виконали й перевиконали план розвитку великої рогатої худоби. І особливо бичків! Бички, вони — тяглова сила, яка... — і т. д. — Підіть кожний у свій колгосп, налигайте по парі краших бичків, бо треба нам подивитися, якої вони одгодованості. Н-да! Ну, й той... Треба ж нам із ярка видиратися... Н-да! І щоб не заспокоювалися на досягнутім, бо велика рогата худоба, вона дає молоко, м'ясо,

шкіру, роги, а головне — вона тяглова сила... Н-да!
Ідіть, та тільки не баріться.

— Ми миттю! Тут недалечко.

— Ну, що ж, — звернувся оцей голова до отого голови, — доки бичків приведуть, може, закусимо?

Закусили... Закурили.

— Сумнувати.

— Що й казати!

— Чи не заспівати?

— А чому не заспівати? Хлопці (до шоферів), співаєте?

— А чого ж? Співаємо.

Виявилось, що в одного шофера непоганий перший тенор, у другого — втора, в оцього голови — баритон, а в отого — зовсім пристойний бас.

І врізали:

«Позарастали стежки-дорожки,
Где проходили милого ножки...
Позарастали мохом-травою,
Где мы встречались, милый, с тобою...»

І в цю мелодію вплелось: «Цабе! Цоб!».

ГЕНАДІЙ БРЕЖНЬОВ

ВИПАДОК НА ПТИЧНІ

Рішив старий Гусак весною
Негайно ж розвестись із гускою старою.
Вся справа в тім,
Що у дворі помітили за ним,
Немовби він прихильний до Індички —
Веселої вдовички-молодички.

Тут Гуска — в крик! Скандал...
(На птичні
До діл таких незвичні).
Шум, гам в дворі. Аж ось перегода

З'явився Шпак, пташиних справ суддя:
«Що тут за шум?
Хто прав? Хто винуватий?..»
Тут наперед

Гусак виходить наш лапатий:
«Дозвольте слово мовить від душі».
«Кажі. Та тільки не бреші!»
(В такій історії попробуй розберись).

«Розводишся?»
«Характерами не зійшлись.
Шипить весь день, сичить осатаніло...»
«Шипить?.. Так що ж? Це ж Гуска! Зрозуміло...

Ні, бачу, завелась якась у тебе птичка...»
«Егеж, — Індичка,
Ми з нею біля озера зустрілись
І зразу полюбились».
«Так, так... А Гуска ж як твоя?»
«Союз наш розриваю я.
Піввіку жив, а більш не можу жити:
Стара, крива, общипана...»
«А діти?..»

«Що діти, як така любов!..»
Тут Шпак, ошпарений немов,
Зацвірінчав:
— «Стара?.. І ще при всім народі...

А ти?.. На себе глянь! Опудало та й годі!»
«Так, так його! — загомніли птиці, — так!..
Навтьоки кинувся Гусак.
Весь день у баговинні десь ховався.

* * *

Ця баечка ясна,
Пояснювать не треба.
Як станеш помічать, що стариться жона,
То не забудь поглянути й на себе!....

ПЕТРО СЛІПЧУК

ОБРАЖЕНИЙ ХОВРАХ

Якось на зборах, чи на раді
Хтось лежебоку Ховраха
Злодюгою прилюдно обізвав.

— Моя ти доленько лиха!
Отак зганьбить при всій громаді?!
Де ж правда є на білім світі? —
Ображений ховрах репетував: —

Та я недоїдав,
Недосипав,
Трудився день і ніч в пшениці, в житі,
Все колосок складав до колоска,

Не знав спочинку, ні спокою,
Старавсь, щоб не журитися зимою,
А дяка он яка!..
Скажи, голубонько, хоч ти, —

Ховрах звернувся до Бджоли: —
Ти знаєш все, — у полі разом ми були:
Чи в силі я образу цю знести?
Чому для мене честі ні на гріш?

Надіюсь, правди ти не потаїш..
— Чого ж таїть, — твої діла усім відомі.
Я бачила, — немов у власнім домі,
Ти на городі порався, у полі,

Невсипно дбав про власну нору:
Добра усякого таскав туди доволі,
Не обминав ні сад, ані комору. —
Так Ховраху відповіла Бджола. —

Отож усі твої оті старання
Нічого-бо громаді не дають, крім зла:
Даремні, бачиш, сльози й нарікання.
За що ж собі ти честі ждеш?

За те, що скрізь крадеш?
Буває ще і поміж нас:
Якийсь хапун, накоївши народові біди,
Кричить про честь свою. Але в наш час
На хапунів таких є прокурори і суди.

Є. і Л. ЧЕРНІЛКО

ФОТОГЕНІЧНЕ ОБЛИЧЧЯ

(Із записок актора)

4 грудня. Сиджу у вестибюлі театру, жду репетиції, читаю газету. Раптом помічаю, що на мене пильно дивиться гарненька дівчина. Удаю, що продовжую читати газету, а сам скоса поглядаю на незнайому дівчину. Вона то справа зайде і подивиться, то зліва. Нарешті, рішуче підходить до мене, настирливо дивиться у вічі, каже:

— А ви, здається, підійдете! У вас фотогенічне обличчя.

Я розгублено посміхнувся.

— Ми хочемо вас спробувати на одній ролі в кінокартині, яку зараз знімаємо. Як ви на це дивитесь?

— Дивіться, — кажу, — сами. Воно збоку видніше.

Домовились про те, що завтра, о десятій годині, за мною приїде машина.

5 грудня. Сиджу в кімнаті знімальної групи, нікого немає.

15 грудня. Ось уже десятий день відвідую кіностудію. Сьогодні розмовляв про свою роль з постановником картини. Він познайомив мене з режисером, той — із співрежисером, той — з помічником режисера, той — з адміністратором, той — з директором групи. Потужний, повнометражний колектив!

25 грудня. Уже знімаюсь: зняли мірку для костюма.

6 січня. Був на примірці. До речі, сьогодні одержав гроші.

11 березня. Одержав гроші. Платять акуратно.

12 травня. За весь час чотири рази викликали на зйомки. Багато грав... у доміно в гримерній. Знімався мало.

• *26 травня.* Була зйомка.

— Приготуватись! Тиша в павільйоні! — вигукнув режисер. — Увага! Почали! Мотор!

Дійшли до середини. В найбільш напружений драматичний момент, після слів: «Поглянь мені в очі», в мертву паузу героїні ввірвалося бадьоре хропіння із свистом. Все було зіпсовано — плівка, настрої. За декорацією на дивані виявили сонну адміністративну одиницю. Розбудили.

Знову почали. Кінчилась плівка. Пропав звукозапис: сіли акумулятори. Сіли і ми.

10 червня. Сьогодні в групі ювілейний день. Рівно рік тому почали знімати картину. На честь цього зафіксували титр — «Кінець». Залишилося зняти тільки зйомку і літню натури! Дирекція діяльно готується до експедиції.

15 червня. Приїхала якась актриса з іменем. Вона категорично заявила директорові групи:

— Роль у мене провідна, зніматись буду ціле літо, а мій чоловік хворіє на бронхіт. Я не можу відірватись від нього на такий тривалий час. Хай він що-небудь робить у групі.

Так і знімалась вона, без відриву від чоловіка. А чоловік перестав страждати бронхітом, порожевів, став таким же кругленьким, як і сума, яку він одержав за час перебування в експедиції.

6 серпня. Повернулись з літньої експедиції, дуже невдало; не зняли кадри з героїнею. Вона повинна стояти у високій пшениці, що закриває її до плечей. Пшениця тут виявилась дуже низькою, а наша героїня дуже високою. Адміністратор терміново виїхав у райони шукати підходящу пшеницю, заздальгідь знявши мірку з героїні.

7 серпня. Дружина та мої знайомі часто запитують: чи скоро вони побачать мене на екрані. Тепер скоро. Залишилося зняти кадри «Збирання врожаю».

10 серпня. Одержали телеграму-блискавку від адміністратора: «Знайшов пшеницю росту героїні, негайно виїжджайте».

12 серпня. Приїхали в район зйомок, чекаємо двох акторів — з Одеси і Ашхабада.

16 серпня. Актор з Одеси прилетів. З Ашхабада — нема.

23 серпня. Актор з Ашхабада прилетів, але актор з Одеси полетів. Його викликали в театр.

3 вересня. Сьогодні, нарешті, знову прилетів актор з Одеси. Тепер усі в зборі. Урожай зняли. Не ми, а колгоспники. Ми не встигли. Повертаємось до Києва.

8 вересня. Дирекція обурюється з режисера. Щоб не затримувати картину, вирішили «робити» пшеничне поле в павільйоні.

10 березня. Скоро весна... Всю зиму знімали в павільйоні літо. Тепер треба зняти зимову натуру, і картина готова. Дозарізу потрібна зима. Шукаємо снігу. Розіслали запити у всі кінці. Із західних областей повідомили, що сніг є. Враховуючи, що попередня експедиція коштувала дуже дорого, дирекція послала у Львів адміністратора. Сьогодні від нього прийшла блискавка: «Виявив глибокі поклади снігу. Негайно виїжджайте».

17 березня. Протягом тижня оперативно вантажились у вагони. Ідемо знімати зиму.

20 березня. Снігу на місці не застали, розтав. Разом із снігом розтанули надії на швидше закінчення картини і тисячі карбованців, витрачених на експедицію.

22 березня. Одержали блискавку: «В Києві випав сніг». Протягом трьох днів оперативно повантажились у вагони. Ідемо.

30 березня. Дирекція обурюється з режисера, режисер з дирекції. Щоб далі не затримувати картину, вирішили «робити» зиму в павільйоні. Прийшов до висновку: погоду робить дирекція. До речі, виплатили гроші.

2 вересня. Картина іде на екранах міста. Шойно повернулися з кіно. Не знаходжу собі місця: мене в картині нема. Всі сцени, в яких я знімався, виявилися зайвими і непотрібними, їх вирізали...

На цьому записки актора обриваються.

ДМИТРО БІЛОУС

ЗНАЙОМИЙ

Уміє він підтримати розмову,
А дома навіть гострий на язик.
Як треба, може втнути і промову,
Одна біда — критикувать не звик.

Позаочі він критикує й «громить»,
Позаочі буває дуже злим.
(Я міг би з ним вас навіть познайомить,
Але боюсь, що ви знаємі з ним).

Він любить еластичні повороти,
Вам співчуває, аж в очах сльоза.
Хто чув хоч раз, щоб він сказав десь проти,
Чи виступив категорично за?

Про віщо б з ним не стали розмовляти,
Він ледь не каже: я тебе молю,
Не здумай ти мене критикувати,
А я тебе повік не зачеплю.

Ласкавих слів він знає всі відтінки,
Бо серце в нього, наче віск — м'яке...
Коли ж його притисли раз до стінки,
То я почув буквально ось таке:

— Свого колегу, ніде правди діти,
Якщо така надходить течія, —

Критикувати слід, але скажіте,
Чом це робити мушу саме я?

Людині завше треба співчувати.
А що коли у мене буде зрив?
Нащо мені його критикувати?
Що він мені поганого зробив?

Тут я скипів, обурений до краю.
Хотів уже кричати навздогін:
Ну, подождіть, я вам хребта зламаю,
Але згадав, що безхребетний він.

ОЛ. ІОНОВ

ХВОРОБА КОЧЕРИЖЕНКА

Голова зборів надав слово директорові Білогірського керамічного заводу Омеляну Сидоровичу Кочериженку. На трибуну ніхто не виходив.

— Нема Кочериженка, чи що?

— Є, є! — пролунав бадьорий голос з кінця залу. —
Ось ми, йдемо.

Всі обернулись. До трибуни прямував товстенький, кругленький, рум'яний чоловік з величезною текою під пахвою, а за ним, важко дихаючи, йшло двоє робітників. Вони несли щось чотирикутне, плоске і, мабуть, важке, закрите від цікавих очей аркушами газетного паперу. Робітники поставили свою ношу біля столу президії і пішли на місце. Кочериженко вийшов на трибуну.

Ця подія відбувалася в Донбасі в перший рік після лизволення. Одні промовці доповідали про відбудову шахт, інші — про витоп перших тонн сталі, треті — про випуск гончарного посуду для шахтарських їдалень. Зовсім про інше заговорив Кочериженко.

— Товариші! — почав він, оглядаючи зал поглядом переможця, — попередній оратор хвалився тут, що він дав для шахтарів партію глиняних глечиків і тарілок. Ну, що ж, справа варта уваги. Посуд дійсно потрібен всім, посуду невістачає. Але наш завод відмовився випускати таку продукцію: для нас черепки — пройдений етап.

В залі хтось тихо засміявся. Кочериженко підбадьорився і повторив:

— Черепки для нас — пройдений етап! Тепер треба рухатись далі, дивитися вперед. І ось ми... — Кочериженко швидко підійшов до загорнутого в газети чотирьокутника, перерізав шпагат і, красивим, артистичним жестом зірвавши папір, вигукнув:

— Ось над чим ми працюємо!

Поряд з Кочериженком красувалась масивна, висока гіпсова плита з химерним орнаментом у вигляді бутонів троянди і листя дуба.

Погляди всіх були звернуті до цієї диковинки. Задні піднялися із своїх місць, щоб краще роздивитись плиту. Перегнулись через стіл і члени президії.

Зо дві хвилини Кочериженко стояв мовчки, з виразом осяйного торжества на обличчі. Потім повернувся на трибуну і почав читати довгий список працівників, які особливо відзначилися при виготовленні цього, як він висловився, твору.

— Пробачте, товаришу Кочериженко, — перебив його голова зборів. — Те, що ви нам розповідаєте, добра річ. Але, скажіть, адже до війни ваш завод, здається, виробляв метлахську плитку.

— Так точно, — відповів оратор. — Нашу плитку можна бачити і в санаторіях, і на заводах.

— Так чому б вам знову не відновити виробництво?

— Як?! — здивувався Кочериженко, — зробити крок назад? Замерзнути на довоєнній точці?

— Ні, не замерзнути, — пояснив голова, — а механізувати краще виробництво і давати продукції більше, ніж ви давали до війни. Адже по сусідству з нами відбудовується металургійний завод, закінчується монтаж турбіни в Зуївці — всюди потрібна метлахська плитка. Що ви скажете нам?

— Ну, що ж, будемо опановувати! — неохоче відповів Кочериженко. Він залишив трибуну і сів у першому ряду.

Знайшлися промовці, які критикували Кочериженка за те, що він взявся за невластиву для його заводу справу: не розробляє місцеві глиняні кар'єри, а збирається випускати продукцію з гіпсу, який треба завозити з іншого району. Причому, гіпсові орнаменти, говорили критики, знадобляться через рік-два, коли почнеться широким фронтом будівництво клубів, театрів і інших ве-

ляких споруд, а метлахська плитка дозарізу потрібна зараз.

Іншим разом я зустрів Кочериженка на технічній конференції. Знову, як і рік тому, на трибуні він появився не зразу. Знову слідом за ним ішов робітник і ніс віконну раму, зроблену з цементу.

— Нашому колективу, — з напускною скромністю почав він, — особливо нічим похвалитися. Але все-таки ми не чекали біля моря погоди. Хто шукає, той завжди знайде. І ось ми знайшли замінювач дерева. Нікому не секрет, що в Донбас доводиться привозити ліс з далеких країв...

Він узяв довгу тонку паличку і, показуючи нею з трибуни на раму, почав пояснювати, яким чином таку раму можна виготовити із сталюого дроту і цементу.

— А де брати дріт? — кинув хтось із залу.

Де взяти цемент? — запитав інший.

— А які вікна у вашій квартирі — цементні, чи дерев'яні?

— Чим обмазувати таку раму? — запитав ще хтось. — Замазка ж на цементі не тримається?

Всі ці репліки і запитання не збентежили Кочериженка.

— Звичайно, — сказав він з убивчою іронією, — декому наша ідея не сподобається. Бачите: «чим обмазувати?», «де брати дріт»? Треба дерзати, товариші!

— Коли ви дасте нам метлахську плитку? — запитав хтось, коли Кочериженко уже збирався залишити свою позицію. — Плитка потрібна дозарізу.

— Не турбуйтеся! — відповів Кочериженко, — плитку ми опановуємо, плитка буде...

Втретє і востаннє я зустрів Кочериженка у вестибюлі обласного комітету партії. Він чекав виклику в кабінет, де засідало бюро. Мені було відомо, що Білогірський завод опинився серед відсталих підприємств. Чекали, що він налагодить виробництво керамічних водогінних труб — він з цим не впорався. Давали гіпс і просили виготовити для відбудови інституту і театру сотні дві орнаментів, таких, якими у свій час вихвалявся Кочериженко, але й це завдання виявилось йому не під силу. Тепер директора викликали із звітом про причини неви-

конання програми випуску метлахських плиток. Розмова мала бути крутою.

— Як поживаєте? Що новенького? Як справи з плиткою? — запитав я невтомного дерзателя.

— Нічого, спасибі, — пожвавішав Кочериженко. — Плитку опановуємо.

Потім він узяв мішок, що стояв біля стіни, розв'язав його і, загадково посміхаючись, показав мені якесь чорне жерло.

— Гармата? Міномет? — спитав я.

— Ну, що ви, — засміявся він, сприйнявши моє запитання всерйоз. — Це замінювач лісу, стропило для каруселі. Проста штука: стальна пустотіла труба і набір цементних кілець. Головне, із місцевих матеріалів. Ось чекаю. Думаю, що схвалять.

Я зрозумів, що від своєї хвороби Кочериженко не видужав.

СЕРГІЙ ВОСКРЕКАСЕНКО

ОБІЦЯЛЬНИК

Не чув я прізвища такого,
Хоч єсть і гірші у природі.
Це так презирливо про нього
У нас говорять у народі.

Він чемно вам назустріч встане
І вийде запросто з-за столу...
І вам одразу легше стане,
Мов з пліч упав тягар додолу.

Він запита вас: чи здорові?
Поможе вам у крісло сісти.
Ви стрілись вперш, а вже готові
Йому всі тайни розповісти.

Ах, чоловік! А що вже чулий...
Годину слухає й не дише.
— Згадайте, може, щось забули?
Спита і все в блокнот запише.

Та він для вас, як рідна мати,
Він зна, коли вас приласкати,
Де слово добре вам сказати,
Де головою похитати.

Він руку щиро вам потисне,
Всіх благ позичить на дорогу,

Під ліктик візьме ненавмисне
І проведе аж до порогу.

За вас, да, да! Він битись буде,
Хай начуваються тетері!..
І все, що обіцяв, забуде,
За вами зачинивши двері.

ЮРІЙ МОКРІЄВ

КАРАСЬ У СМЕЇАНІ

Село наше таке, як і всі села на Україні: у вишняках і кленах, за хатами колгоспні будівлі високі та довгі, криті бляхою, та ще й вітряний двигун над колодязем. А внизу левада і став. У леваді на яворах зозуля кує, а на ставку качки крячуть і риба скидається. А як ніч зайде, у ставку електричні вогні, моз зорі, відбиваються. Красиве село!

Риби у тому ставку було чимало. Водилися в ньому і лини, і коропи. Та найбільше славився став карасями. Колгосп виловлював з того ставу не одну сотню центнерів добрячої риби. Колгосп мав від ставу чималий прибуток.

Люди, що жили над водою, коло тих коропів та линів, поробилися справжніми рибалками: зналися на рибі не гірш як на пшениці. Рибалкам тим навіть прізвиська дали в селі: Мефодь Бобир, Петро Лящ, Юрій Принада, Іван Невод, баба Ятериха. Та й саме село, мабуть, з-за того ставу мало назву — Рибне. Навіть голова колгоспу в ньому був В'юн Карпо Іванович.

Село вже давно набуло собі слави тим ставом. Про Рибне знали не тільки в районі, а й у столиці. Влітку сюди приїздили дачники, побували тут і артисти, і художники, і навіть письменники. А директор столичного кінотеатру товариш Прокатов так полюбив це місце, що приїздив сюди з дружиною щороку. Дачники смажили над ставом яешню, поправлялися на смачних коропах і карасях і, повертаючись до міста, розповідали знайомим

про село Рибне, про його чудовий став. Товариш Прока-тов прилюдно заявив, що такого красивого ставу він не бачив ні в одній кінокартині. А їх чимало пройшло через його кінотеатр! Те ж саме дружина Прокатова говорила про карасі. Село знало ту високу оцінку, пишалося нею.

У Рибному так звикли до ставка і до риби, що забули про те, що ця справа вимагає догляду.

Не полагодили греблю, вода навесні її прорвала, і ставка в Рибному — як не було. Шугнула вода кудись униз разом зі всіма коропами, линами і карасями.

З жалем поглядали колгоспники на болото, на якому швидко розплодилися комарі, лаяли на чім світ стоїть голову.

Треба було щось робити.

«Не пощастило з рибою — осушимо став, збільшимо площу землі, посадимо буряки», вирішив В'юн і почав збиратись до Києва за меліоратором.

Знаючи, як важко в столиці іноді буває з готелем, В'юн завчасно надіслав директорові кінотеатру листа, чи не можна, мовляв, у нього спинитись на якийсь день. (Подружжя Прокатових, коли приїздило в Рибне, жило у В'юновій хаті).

Директор кінотеатру ввічливо відповів, що хоч у нього квартира і невелика, але такому дорогому гостеві місце завжди знайдеться. Між іншим запитував, як там почуває себе риба в ставку, натякав, що було б, мовляв, непогано, якби Карпо Іванович прихопив з собою якийсь кілограм свіженьких карасів.

А де ж ті карасі?

Приїхавши до Києва, В'юн, перш ніж піти на квартиру до Прокатова, пройшовся на базар, купив чотири кілограми свіжої риби. Карасів не було, дістав линів. Заплатив чимало.

«Ти ба, яка ціна стоїть на рибу, — подумав В'юн. — Та хоч би ж лини, як лини, а то якісь бубирці. Не те, що в нашому ставку були! Чого доброго, люди подумують, що привіз якісь перебірки», — міркував, ідучи на квартиру Прокатова.

В'юна зустріли досить привітно. Лини з портфеля голови колгоспу потрапили на сковорідку. Столичні знайомі без кінця вихваляли рибу.

— Такої, як у вас, ніде нема, — лестила гостеві господарка.

В'юн мовчки їв.

— А я про ваш став розповідав на кіностудії, — закусюючи гаряченьким линком, говорив Прокатов. — Вони збираються провадити у вас зйомку картини. Ваш став потрапить на екран. Уславитеся на весь світ.

Потрапити на екран, з точки зору директора кіно-театру, була найбільша честь.

— Ах, які лини! — не вгамовувалась дружина. — Ти знаєш, Юрчику, Карпо Іванович привіз їх зовсім живими!

— Як же це ви їх — живими?

— А ми... у бочках рибу сюди переправили, — почав вибрихуватись В'юн.

— У бочках? Це чудово!

Відчуваючи намір Прокатова попросити ще риби, голова завбачливо додав:

— Уже продали... Всі лини продали. Зостались самі карасі. — Схопився, та пізно. Згадав, що дружина Прокатова саме і просила в листі карасів.

— Карасі? Це чудово!

— Моя Тоня любить карасі понад усе! Вона їх так смачно готує...

— В сметані... — посміхнулась чарівною усмішкою Тоня. — Ви любите карасі в сметані? Принесіть, я завтра вас почастую.

В'юн наче проковтнув жарину. Та що поробиш? Почав брехню — треба її продовжувати. Сказати правду про став уже було ніяк.

Наступного дня бідний голова знов пішов на базар. Йому пощастило: якийсь колгосп вивіз, мабуть, з тонну свіжих карасів... В'юн аж зрадів.

Добрі карасі! Отакі були і в його ставку. Взяв аж п'ять кілограмів.

— Та майте ж совість, не беріть так дорого! — проканючив, відраховуючи гроші.

— Добрий товар, добрі й гроші, — спокійно відповів колгоспник.

— Звідки ж ви їх привезли? — поцікавився В'юн.

— З Сорочого Броду...

— Що? — В'юн аж зніяковів. — З Сорочого Броду!

Це ж біля самого Рибного. А де ж ви їх взяли? У вас же в ставку були одні жаби?

— Ага, були жаби, правда... Та наші сусіди, що вище живуть, у Рибному, спасибі їм, роззявам, ставок свій спустили. Риба вся до нас перейшла. Тепер у нашому селі рибне господарство — ого-го-го!

В'юн позеленів. Проте не подав і знаку, що він з Рибного, та ще й сам голова.

Дружина директора кінотеатру справді уміла готувати рибу.

— Як вам наші карасі в сметані? — запитала хазяйка.

— Чудові! — буркнув В'юн, потерпаючи, як би вона не попросила ще риби.

— Так приготувати, як це робить моя Тоня, ніхто не вміє. Ти б почастувала Карпа Івановича фаршированою щукою.

— Щук нема, — похапливо буркнув В'юн. — У нас культурний став.

В'юн кляв у душі своїх знайомих, хоч знав, що вони нічим йому не завинили, а, навпаки, дуже ввічливо його прийняли.

— Ми до вас приїдемо на карасі й цього літа, — прощаючись з гостем, говорили Прокатови.

Та В'юн не поїхав додому. Пішов на телеграф. Дав блискавку.

— «Негайно будуйте греблю. Перекажіть три тисячі, купую малька».

Особливо вразив його отой випадок на базарі з карасями, що привезли з Сорочого Броду.

По суті, заплатив гроші за свою ж рибу, та ще назвали роззявою!

Ні, став у Рибному знову буде!

СТЕПАН ОЛІЙНИК

«ВКАЗІВОК НЕМАЄ»

— Чом не справите місток?
Це ж бо діло ваше!
— Та немає вказівок! —
Голова нам каже.

Що робити, як і де —
Він, звичайно, знає.
Та сидить ото і жде:
Вказівок немає!

Від людей не раз він чув:
«Це ж хіба загадка?»
Та й потрібен, власне, був
Тут не міст, а кладка.

«Ви ж хазяїн, голова!
Де ж тут перешкоди?
Та візьміть майстрів зо два,
Та зо три підводи,

Та засипте хворосняк,
А з боків — шалівки...»
— Та воно, конешно, так!
А нема ж вказівки!..

Повторяв він ці слова,
Все чекав та м'явся.

І на цьому голова —
Сам — таки й попався!

Як зійшов весною лід,
Як розлило річку,
То не раз і він убрид
Гнав бідарку-бричку.

Цього разу їхав він
Знову через воду:
Ще здалеку взяв розгін,
Щоб проскочить «з ходу»!

Став павстоячки... пригнувся...
Й саме серед броду —
Ненароком похитнувся
І... шубовсть у воду!

Кінь на той бік, він — на дно,
Аж хлюпнула річка,
Все б нічого, та воно —
Крижана ж водичка!

Підхопивсь він і тіка!
Аж посинів, видно...
Чує — ззаду хтось гука,
Сміючись єхидно:

— Чом тікаєш? Там сиди!
Це ж не подобає.
Бо ж вилазити з води —
Вказівок немає!

ПАВЛО ГЛАЗОВИЙ

ГОПАК З КОРОВОЮ

Веселилась, танцювала
Молодь біля клубу,
Аж земля кругом стогнала, —
Подивитись любо!

Раптом просто із-за рогу
Прошуміла на дорогу,
Як буран, корова,
Чорна та здорова.

А за нею —
Стриб-скік
На мотузці чоловік,
І летить він босий,

І простоволосий,
По калюжах,
Рівчаках,
На ногах

І на боках,
То підскочить,
То впаде,
Аж земля

Під ним гуде!
Біля клубу,

Кругом дуба,
А від дуба — зразу вбік! —

Закрутились,
Завертілись
Та корова й чоловік.

Біля клубу — мішанина:
— Де це бачена така
Чудернацькая картина,
Щоб корова і людина
Танцювали гопака?!

Покрутилась,
Пострибала
Та корова — й почухрала
До корівні, мов стріла,
Й чоловіка потягла.

Хлопці швидко — до людини:
Не скалічило бува?
Перед ними чуха спину
Сам колгоспний голова,
Обтирає з лоба піт,
Мацає коліна.
В реп'яхах увесь живіт,
У грязюці спина.

* * *

В голови Панька Опенька
Корівчина вже старенька.
Забажалось Опеньку
Мати кращу, молоденьку.

Він уранці у неділю
Взяв корову у артілі
(Щоб не втнула Мура штуку.
Він налігача на руку
Намотав тоді, як треба!)
І повів у двір до себе.

Біля дворища Опенька
Та корова молоденька
Підняла хвоста трубою
І Опенька за собою
До артілі «понесла», —
Аж земля кругом гула!

Ось тому він так гарненько
Гопака садив дрібненько
Біля клубу,
Кругом дуба,
І стрибав через рови —
Ось тому Панько Опенько
Полетів із голови.

ПАВЛО ШАДУР

ДВА КОМБАЙНИ

(Байка)

Чудесний вугільний Комбайн «Донбас»
Спитав такого ж, як і сам, Комбайна
(Недавно ця розмова незвичайна
Між ними відбулась):
«Дивуюся, коли на тебе гляну:
Один нас випустив завод, —
Мене шанує, поважа народ,
Я до рекордних підійнявсь висот,
А ти не виконав і половини плану...
Ти лави нашої хіба не патріот?»

«Не допікай
Докорами такими!
Для мене план мій не важкий, та знай,
Я не люблю сваритися з близькими...
Люблю я спокій — от і край!
Наприклад, вчора наш Електровоз
Нам вчасно лісу
Не привіз чогось.
Та що ж!
В цю справу ткнутись носом —
Це ж значить знов свариться з ним,
З старим
Товаришем своїм —
З Електровозом!

Та й з Транспортером! І з Порожняком!
Були б і в мене кращі результати,
Та як же... як сваритися з дружком?
Як можна друзів турбувати?!»

Я вам людей у байці показав
(На жаль, подібні не перевелись ще),
Які свій спокій ставлять вище
Великих планів
І великих справ.

ОСТАП ВИШНЯ

«КОНІ НЕ ВИННІ»

Голова виконкому районної Ради депутатів трудящих Павло Іванович Кучеренко приїхав якось увечері додому.

Ви відразу цікавитесь:

— А якого саме району голова?

Не пам'ятаю, якого саме району! Та це, власне, особливої ваги не має.

...Так от приїхав, значить, Павло Іванович додому. Було це в суботу. І було це в таку незвичайну суботу, що така субота у цьому районі не дуже часто трапляється, — було це в таку саме суботу, що в ту саме суботу не було ніякого засідання.

З якої воно причини не було в ту суботу ніякого засідання, ніхто пояснити не може, — чи забули призначити, чи якесь стихійне лихо на район напосілося.

Старожили, одне слово, такого факту не пригадують.

Павло Іванович, приїхавши додому, і сам якось ніяково себе почував, чогось, ніби, такого звичайного й повсякденного нехватало, а дружина Павла Івановича зовсім здивувалася:

— Що так рано? — запитала. — Невже нема засідання?

— Нема, уяви собі!

— Чи не захворів ти часом!..

Павло Іванович пообідав, по обіді як слід одпочив, увечері нікуди не пішов, пив чай та розмовляв з дружиною.

І було їм обом аж дивно, що п'є він чай і вечеряє не о третій годині ранку, а о дев'ятій увечері, і що нема йому куди поспішати, і що зараз він купується у ванні та ляже, викупаний, у ліжку, а завтра встане, як уже добре виспить, не сьорбатиме похапцем чай, а сяде та не хапаючись поснідає, та вийде в садочок, подивиться, чи прийнялися щепи, що він їх оце колись набігу посадив, бо дуже кохався Павло Іванович у садівництві.

І так йому зробилося хороше та легко...

— Був я вчора, — говорив Павло Іванович дружині, — в «Ясних зорях». Який же там, якби ти знала, жеребець росте! Від «Весни» та «Володаря». Два роки жеребчиківі, ну як картинка! Називається «Вигук». Росте всесоюзний рекордист! А може, й світовий!

— Це ж од якого «Володаря»?

— «Володар» — це знаменитий син славнозвісного «Воїна». Ввесь у батька, темносірий, в яблуках! А швидкістю і батька переміг. «Вигук», по-моєму, переможе і батька й діда. Бо й мати в його «Весна», теж од знаменитого «Улова», всесоюзного рекордиста на всі дистанції. А «Улов» — син «Ловчого». Чистісінька порода орловських рисаків! І таке потішне жереб'я — ну, як дитина! І мене знає: як почує мій голос, одразу — іго-го-го! А найінтересніше те, що я його голос знаю! Хоч би де він заіржав, одразу визнаю, що то «Вигук»! Ех, і люблю ж я коні!

— А хіба ти корови не любиш? — ласкаво посміхнулася дружина.

— Та й корови люблю! Яка красуня виросла у «П'ятирічці»?! Сіроукраїнська «Лагідна»! Третя лактація, а вже дев'ять тисяч літрів. Кандидатка, певна кандидатка на Всесоюзну виставку!

Павло Іванович підвівся, випростався і весело промовив:

— Ростемо, голубочко, ростемо! Та як ростемо!

Та й підхопив голова дружину, та й закрутився з нею по кімнаті вальсом.

Дружина засміялася:

— Дивись, одного тільки засідання нема, а що з людиною робиться!

— Ану, ввімкни приймача, що там передають сьогодні? — попрохав голова дружину.

З радіоприймача залунав чудесний голос, і полилося чарівне «Тихесенький вечір на землю спадає...»

— Петрусенко! — вигукнув Павло Іванович. — Ні, не Петрусенко! Ніна Костенко!

— Ні, скорше Марія Іванівна Литвиненко-Вольгемут! — заперечила дружина. — Так ніби й на неї не схоже! Це, мабуть, Ірина Масленікова! Так Масленікова, здається, цієї пісні не співає! Хто ж це такий?! Невже не вгадаємо?

З приймача почулося:

— Передачу закінчено! Слухайте за хвилину трансляцію з Москви!

— Хто ж це співав? — зацікавився Павло Іванович. — А давай я подзвоню на радіовузол, запитаю.

Подзвонив.

— Хто це співав «Тихесенький вечір»? — Кучеренко питає.

— А що таке, Павле Івановичу? — почувся переляканий голос диктора.

— Та просто цікаво!

— А це з області транслювали вечір кандидатів на республіканську олімпіаду художньої самодіяльності. «Тихесенький вечір» співала Люба Пшенична, ланкова з «Ясних зір».

— З яких «Ясних зір»?

— Та з наших же «Ясних зір». Люба, ланкова, що по 703 центнери буряків дала з гектара.

— А, так я її добре знаю! Така русявенька! По 703 центнери дала! Як не знати! Кандидатка на Героя! А хіба вона співає?

— Та ще й як співає, Павле Івановичу! Забере її консерваторія після олімпіади, побачите — забере!

— Так хто співав? — запитала Павла Івановича дружина.

— Уяви собі, Люба, ланкова з «Ясних зір»! Та, що по 703 центнери з га дала!

— З яких «Ясних зір»? З наших?

— З наших! З отих, — я тобі розповідав, що там жеребчик «Вигук» таким чудесним голосом ірже — іго-го-го!

— А я й не знала!

* * *

Якось довелося зустрітися на одній із залізничних станцій з мудрим колгоспником і розказати йому про ланкову Любу з «Ясних зір», що так чудесно співає.

-- А ви маєте час? — запитав мудрий колгоспник.

— Маю! До поїзда ще три години! Квиток у кишені.

— Поїдьмо зі мною! Тут до району недалечко! Якраз там виставка! Ох, який скот! А коні! — хитро чомусь посміхаючись, говорив мудрий колгоспник.

Приїхали до Райради. Знайомимося з головою.

— На виставку приїхали? — запитав голова.

— На виставку, як дозволите.

— Ходімте! Тільки покажу я вам спочатку не виставку, виставка не втече! Підемо, якраз у клубі репетиції... Ви ж до завтрашнього не залишитесь. Ходімте, побачите!

Пішли. Чудесний районний Палац культури. В одному залі репетиція хору. На сцені — репетиція «Калинового гаю». Хор чудесно співав: «Туман хвилями лягає». На сцені «приймав пірамідона» Романюк. Як Шумський!

— В оцьому залі, де хор, у нас лекції, бесіди, політнавчання. Ото фізкультурний зал. Отам парткабінет. На другому поверсі бібліотека з читальним залом. По району самодіяльних гуртків — сорок, бібліотек — тридцять дві, хорів — двадцять один, гуртки — в кожному колгоспі, — говорив голова. — А тепер — і на виставку... Побачите все, на що багатий наш район...

.

Коли ми з мудрим колгоспником поверталися до станції, він говорив мені:

— Ну, як? А чи не можна було б так ізробити, щоб Павло Іванович Кучеренко приїхав погостювати до нашого районного голови?

— Я гадаю, що треба!

— «Коні не винні!» — підкреслив мудрий колгоспник. — Хоч і коней любити треба!

М. БІЛЕЦЬКИЙ

«НА РІЗНИХ РОБОТАХ»

На чистім, широкім подвір'ї артілі
Його ви зустрінете завжди при ділі:
Постоїть, покурить, загляне в комору,
То встряне в розмову, то піде в контору.

— Де, друже, працюєш? — спитайте Федота.
І він відповість вам: на різних роботах...

Частенько, бідони вваливши на спину,
Федот на базар проводжає дружину.
В молочнім ряду між бабусями стане,
Весь день продає молоко і сметану.

Зустрівши знайомих, Федот потупцює
І тихо промовить: — На різних працюю...
Він любить частенько хильнуть, закусити,
Мовляв, потрудились, не гріх і спочити...
Як люди в степу, він при всякій погоді
Підносить врожайність... на власнім городі.

Такого, на жаль, ми ще маєм Федота,
Що любить никати «на різних роботах».

ОСТАП ВИШНЯ

У НІЧ ПІД НОВИЙ РІК

1

В одному колгоспі з одного району, одної області трапилася страшна пригода...

У ніч під Новий рік щось украло в тому колгоспі сторожа!

Був сторож, і як язиком його злизало.

У тому колгоспі по штату всього тільки 18 сторожів...

Не вісімдесят, а всього тільки вісімнадцять.

Сторожі між собою живуть тихо, мирно, у згоді та злагоді.

Вони собі сторожують, сонце собі крутиться, труднощі собі йдуть...

Щоб коли-небудь виникла серед них, серед сторожів якась там сварка, — та боже борони!

Хіба як у підкидного грають, та хтось не ту масть підкине. Але це буває дуже рідко, бо грають вони у підкидного так, що й у карти вже не дивляться, — такі спеціалісти: дійшли вже до того, що без карт грають, а так — на мигах.

Одже й сваритися нема причин.

Буває іноді, що стерегти нема чого, — так і з цього становища виходять: стережуть тоді один одного, щоб прогулів не було.

Одне слово, — хороші сторожі, кваліфіковані і з чималим стажем.

Троє з них уже у похилім віці, старенькі, а решта —

нічого, у доброму ще здоров'ї, і як не грають під комо-рою у підкидного, тоді борються — «навхрест» або «під силки», а як боротись не хочеться, тоді йдуть на товарно-молочну ферму:

— Ану, хлопці, хто бугая підніме?

Бугай у тому колгоспі — симентал, красунь-бугай, «Цезар» називається, 918 кілограмів на вагу, але характером плохий, сумирний, дається піднімати, тільки стогне.

Одному не вдалося ще підняти, а вдвох уже піднімають.

Тільки кречуть, як піднімають.

Оленка Кленова, найкраща в колгоспі ланкова і найгостріша на язик комсомолка, кинула якомсь на засіданні правління:

— Та ви б нашим сторожам футбольного м'яча купили! Вони потренуються та «Кубка СРСР» нам виграють! Досить уже їм бугая піднімати!

Сторожі образились та на Оленку:

— Ти не дуже базікай! Що ми сторожі, то нічого, та не забувай, що я тесть, а я свекор, а я дядько, а я кум! Прикуси язика!

І так за дівчину взялися, що якби не парторг із комсоргом, то, дивись би, й той... і ланку б одібрали!

А так, взагалі, ще раз кажемо, сторожі дуже добрі й дуже кваліфіковані, просто таки незамінимі.

І от одного з них під Новий рік щось узяло й ухопило.

Діло було, — розповідають, — так.

Під Новий рік сторожі вийшли на роботу вже після зустрічі Нового року, бо ніхто до 12-ї години в колгоспі не спав, отже боятись не було чого, та й злодії у цю ніч теж Новий рік зустрічають, так що можна не хвилюватися.

Зустріли Новий рік і вийшли сторожувати.

Цю ніч не грали ні в підкидного, не боролися та й бугая не піднімали, бо було важкувато. Походили, покалатали в калаталки, поприходили додому та й полягали спати.

І от другого дня дружина одного з сторожів зчинила гвалт!

— Нема чоловіка!

Сюди, туди — нема! Уже й вечір — нема!

Подзвонили до району, викликали з міліції собаку шукала «Трефа», а воно тої ночі йшов сніг, сліди попркидало, «Треф» побігав по дворах, підбіг до колгоспної комори, нюхнув і прянув до стогу колгоспного сіна, підбіг до стогу і почав одгрібати сіно. Гріб, гріб і вигріб свинячий окорок.

Всі тільки:

— Тю!

А комірник потихеньку:

— Здох би ти йому! Де ти на мою голову взявся?

Оленка, що тут була, приснула:

— Дивись! І колоте, а в сіно заривається! Сказано, свиня!

— То воно з морозу! — посміхнувся міліціонер.

2

Крадіжка в колгоспі сторожа справила на всіх гнітюче враження.

Дружина ввесь час плаче, родичі й сусіди сумують.

Сторожі ходять хмарою:

— Не вберегли!

Скликали екстренне засідання правління, де ухвалили подвоїти штат колгоспних сторожів, щоб один штат сторожував колгоспне добро, а другий штат щоб сторожував перший штат.

— Чи могло таке трапитись? — запитали ми в свого знайомого мудрого колгоспника.

— Скільки в колгоспі сторожів? — він запитав.

— Вісімнадцять!

— Могло бути! — подумавши трохи, сказав мудрий колгоспник. — Могло вкрасти. Є кого красти!

— А що робити, щоб у колгоспі сторожів не крали?

— Єдиний спосіб — вибрати на колгосп одного доброго сторожа! — посовітував мудрий колгоспник: — Голову колгоспу!

— Що ж йому сторожувати? — ми до його.

— Колгоспні трудодні! — твердо заявив мудрий колгоспник. — Ніхто тоді в його сторожа не вкраде!

ПАВЛО ГЛАЗОВИЙ

РОЗУМ У ПОРТФЕЛІ

Була вада немала в лектора Лопати —
Без портфеля він не вмів лекції читати.

Лектор мав товстий портфель з чотирма замками
(Він носив його завжди обома руками),

А в портфелі тім були зошити добротні,
Безліч вирізок з газет та з журналів — сотні.

* * *

Раз послали на село лектора Лопату.
Він приїхав і почав лекцію читати

У колгоспному саду. — (Це було в неділю).
Всі колгоспники прийшли, ніби на весілля —

І дорослі і малі, хлопці і дівчата,
«Розкошелив» свій портфель, як завжди, Лопата,
Обіклав себе кругом густо папірцями..
Раптом вітер зашумів, свиснув між гілками, —

Полетіли папірці, наче пташенята!
— Доганяйте! — закричав зляканий Лопата
І по стежці поскакав, замахав портфелем,
А за ним всі слухачі з гомоном веселим.

Застрибали між кущів спритні піонери,
Півгодини не пройшло — зібрано папери!
Ще й такого нанесли хлопчики веселі,
Що ніколи не було в лекторським портфелі.

Різнобарвні папірці, клаптики строкаті —
Все засунули в портфель нашому Лопаті!

Знову сіли. Тихо. Ждуть. Кашлянув Лопата:
— Я не буду вам, сказав, лекцію читати...

Я не знаю, де кінець... Також, де початок...
Хай я завтра... наведу в записах порядок...
Де узявся вітер той?! От нещастя, лихо!

Йшли по вулиці діди, гомоніли тихо:

- Де він робить, цей читець?
- Справи невеселі...
- В когось розум в голові, в нього — у портфелі!

ОЛ. ІОНОВ

СОН І СНОВИДІННЯ

Штатний лектор районного відділу культосвітніх установ Прокіп Колобашкин зажмурився. З нагоди успішного закінчення весняної сівби в колгоспі «Комунар» він читав у сільському клубі лекцію «Сон і сновидіння». Читав, як думалося йому, науково, цікаво, але колгоспники чомусь поставилися до лекції байдуже: одні — вийшли з залу, а інші — похиляли голови й почали дрімати.

— Мефодій Назарович, — звернувся Колобашкин до голови колгоспу. — Я змушений перервати лекцію. Маса зовсім не підготовлена. Всі сплять!

— Воля ваша, — похмуро відповів голова. — Коли ви вперше цю лекцію доповідали, то ніхто й ока не заплющив, вдруге, по правді кажучи, дехто передімав. А втретє — самі бачите...

— Та що ви мелете?! — розсердився Колобашкин. — Хто крім мене міг читати цю лекцію? Тільки один я читаю її.

— Е, ні-і-і, — не без лукавства заперечив голова. — Ви минулого року були в нас. Тоді нам прапора за врожай вручали. А після цього ви пояснювали нам про сновидіння. А потім показував різні штуки артист — ковтав ножі. Пам'ятаєте? А ще приїжджав товариш із області. От... забув прізвище... Такий, знаєте, в шляпі, в окулярах...

— Ти подумай! — вигукнув здивований Колобашкин. — Мало їм слухачів у місті, так лізуть ще й у колгосп!

— Розказати б їм, — кивнув голова на тих, що дрімали, — що-небудь із життя. Цікавляться дуже Марком

Озерним, наприклад... Як він там над землею ворожить, що вона йому таку силу кукурудзи родить?

— Це не мій профіль, — образився Колобашкин. — Я не агроном

...Колобашкин поїхав додому.

Вночі йому приснився страшний сон. Снилось, ніби він, Прокіп Колобашкин, читає в клубі якусь лекцію, і раптом один з колгоспників підходить до нього і каже:

— Чому від життя відстаєте? Давайте нам нове! Нове давайте!

Колобашкин прокинувся.

— Фу, яке чортovinня! — пробурмотів він, мотаючи головою, — присниться ж, прямо, як в натурі.

— Лягай, Прокошо, — ласкаво припрошує дружина, — тобі треба виспатись, адже сьогодні знову їхати в колгосп читати лекцію.

— Та вже виписав путівку до «Червоного орача», а от що читати — не знаю. «Сон і сновидіння» я їм читав...

Дружина співчутливо радить:

— А ти розкажи їм «Атмосфери впливу».

— Не атмосфери, а сфери, — незлобиво поправляє її Колобашкин. — Це зветься... «Війна на Тихому океані». Я вже теж читав. Ех, — з нудьгою в голосі каже він дружині, — справжньому працівникові у районі розмахнутися ніде. Обласний лектор підготує одну лекцію і їздить з нею, з однією, років два, а тут підготуєшся, об'їдеш тридцять два колгоспи... і злізай — приїхали! А показався вдруге — давай їм щось нове. От і ламай собі голову: з чим їхати в колгосп?

Колобашкин крекче і вмощується зручніше в ліжку.

— Прокошо, ти не спиш? — хвилин за п'ять питає дружина. — Навіщо так сумувати?! Пам'ятаєш, коли ти працював механіком (ми з тобою тоді познайомились), читав ти в нас на курсах лекцію, як доглядати трактор. Я всі твої записки зберегла.

— Так я ж, — слабо заперечує Прокоша, — їду не до трактористів, а в колгосп. — Але тут же в нього майнула думка, що не гріх, далєбі, прочитати і про трактор: розумний хлібороб зуміє почерпнути користь для себе і з такої лекції.

І з умиротвореною душею Колобашкин поринає в сон і сновидіння.

ОСТАП ВИШНЯ

САМОХІДНА КОМОРА

Якось — було це кілька років тому — прибув до одного колгоспу новий голова, Олекса Халунець. «Обняв владу» і зайшов до колгоспної бухгалтерії. Подивився сюди, подивився туди.

— Бухгалтерія? — грізно запитав Халунець.

— Так! — одповіли рахівники.

— Це, — котрі ордері-мордері? Цок-цок, дайте розписочку! Марш звідси! Я тут житиму!

Рахівники за свої ордері-мордері, за свої «цок-цок» — та з приміщення контори.

Тепер вони роблять своє «цок-цок» у найманій хаті і виписують за хату хазяїнові щомісяця по 15 трудоднів.

Пішов голова по колгоспу далі.

— Сушарня? — запитав.

— Так, сушарня. Торік збудували.

— Гріє?

— Дуже добре гріє, товаришу голово! Зерно виходить сухеньке, як дріб!

— А в мене в хаті чого холодно? І чого я завжди мокренький, як чіп? Розібрать і збудувати піч у мене в хаті! — наказав голова.

Розібрали сушарню і збудували піч у голови на квартирі.

Та й пішов голова по колгоспу далі.

— Що за будинок? — грізно запитав він.

— Клуб, товаришу голово!

— Клуб? Це, — которі лекції? Танці?! «Запорожець»

полтавка»?! «Наталка за Дунаєм»?! А кури мої надворі?! Га?! Кури, питаю, мої надворі?! Га?! — гагакнув голова.

На вечір Хапунцеві кури кудкудакали в колгоспному клубі, і Хапунців півень ходив по сцені, мов турецький султан із «Запорожця», викукурукуючи: «Як тихо тут і як спо-кі-і-ійно!»

Та й пішов голова по колгоспу далі.

— Оце такий для мене город?! П'ятнадцять соток?! Для голови колгоспу?! Ха-ха-ха! — зареготався голова.

Зареготався та й нарізав собі 60 соток городу.

Адміністративно-господарська діяльність нового голови на цьому кінчилася, коли не рахувати ще одного геніального заходу: призначення на головнокомандуючого колгоспною коморою своєї людини.

Далі почалися «біжучі» справи.

Бігали до колгоспної комори од голови і бігали з колгоспної комори до голови.

Носили хліб, носили сало, олію, м'ясо, пшоно, яйця.

Потім бігали на ферму, носили молоко, та все без ордерів, та все без ордерів.

Колгосп той до хазяйнування в ньому Хапунця був одним з передових не тільки в районі, а і в області, а тепер він захудав, захирів й опинився далеко позаду від інших колгоспів у районі.

Колгоспники вболівають за свій колгосп, вони хочуть повернути своїй артілі її колишню славу, та голова на заваді.

Сигналізували про головині «подвиги» колгоспники районному прокуророві, але прокурор «одсигналізував» їхні сигнали назад до голови, а голова сигналістів почав «сигналізувати».

— Я вас, — каже, — так одсигналю, що душа ваша моїх сигналів перелякається та парюю з вас і піде.

Колгоспники з нетерпінням чекали на звітно-виборні збори і готували для голови «вороних».

Хапунця прокотили з вітерцем.

* * *

Наш знайомий, мудрий колгоспник, прочитавши про Хапунцеві діяння, сумно похитав головою:

— От та гемонська комора.

— Що таке? Яка комора? — здивувались ми.

— Колгоспна комора! Ви розумієте, — каже мудрий колгоспник, — найбільше колгоспних керівників, типу вищепойменованого голови, спотикаються на колгоспних коморах...

— Як це?

— А так! Ото ж у коморі — сало, олія, мед, борошно, цукор... Воно й тягне кожного такого голову. А ордерів вони не люблять... І спотикаються... І ота комора обов'язково, кінець кінцем, веде кожного з них далеко поза коморою. І надовго...

— А що робити?

— Я вже давно над цим думаю. Єсть у мене ідея про самохідну колгоспну комору. Це така комора, що коли до неї посилає голова чи хтось інший з керівників без ордера і як тільки посланець ступне на сходи, — комірник автоматично вилітає з комори, двері автоматично зачиняються, і комора самоходом од'їздить — од'їздить від порушників Статуту артілі... Вони до неї, а вона від них. Не дається, щоб її відімкнули. А як з ордером людина йде, комора спокійно собі стоїть. Як, по-вашому, — питає мудрий колгоспник, — можна таку комору збудувати?

— Тяжко! — кажу.

— Тяжко? — посміхнувся мудрий колгоспник. — «Катюшу» вигадали, — а комори щоб не вигадати! Ну, коли «самохідну» тяжко, то хоч таку, як тільки без ордера хтось у комору вскочить, а двері — грюк, і зачинились. І не відчиняються, аж поки прокурор прийде.

— Таку легше! — ствердили ми.

ТЕРЕНЬ МАСЕНКО

КІНЕЦЬ СВІТУ

(Кавказький народний жарт)

Не було у рідних горах
Самоти і суму
На стежках отих суворих
Вічара Максума.

Він з ялини теше дошки,
Сушить їх щоденно,
Робить людям добрі ложки,
Гарні веретена.

Він проходить в теплім літі,
Де й коза не піде,
А що діється на світі —
Невідомо діду!

Ось прийшли до нього в гості
Парубки у гори:
«Діду! Чули ви, що в Хості
Піп сказав учора?

Як? Не чули?..» — Без привіту,
Мов дрозди, цокочуть:
«Завтра ж буде кінець світу:
Метеор наскочить...»

Парубки таке торочать, —
Як ворожки віщі:
«Люди вже й робить не хочуть,
Бо ж тепер — навіщо?»

Наостанку ви так само
Відпочиньте, ляжте...
Ми тут вип'ємо із вами:
Двох ягнят засмажте!

Розведем вогонь до хмарн,
Будем різать, смажить:
Бо тепер уся отара
І гроша не важить!»

Сиві брови дід підводить,
Дід спокійно каже:
«Раз кінець всьому надходить,
Трьох ягнят засмажу...»

Знов вони хитрують з дідом:
«Бачте: над Кавказом —
Вітер, спека!.. Ось ми підем
Всі купатись разом, —

Ну, а ви... шашлик зготуйте,
Розведіть пожежу.
Та, до речі, повартуйте
Й нашу тут одежу!»

Хлопці швидко роздяглися,
Недалечко й річка...
Вже горить суха ялиця,
Як велика свічка.

Дід Максум собі жартує:
«Добре, я постежу...»
Він по-своєму вартує
Хитрунів одежу.

Достига шашлик. Виймає
Дід вина із кварту...

Він штани гостей складає
У вогонь... без жарту!

Задиміла ватри свічка,
Згарище страшенне!
Вже запахло аж до річки
Смажене й печене...

Тут надходять із купання
Хлопці до обіду.
«Де ж одежа? Що ви з нами
Тут вчинили, діду?!»

«Он ваш одяг дотліває», —
Дід говорить строго.
Він спокійно наливає
Турячого рога...

«Що ж ми будемо робити?
Що це нам одіти?!»
Дід говорить: «Будем пити...
Пригощайтесь, діти!»

Хигро зводить брови срібні:
«Погоуляем, діти!
А штани вам непотрібні:
Завтра ж... кінець світу!»

МОРАЛЬ

Як там хлопців стріли вдома
Батько, а чи ненька, —
Не питайте ви по всьому
В Тереня Масенка!

А моралі тут чимало:
Жарт веде до того,
Що сміятись не пристало
Хлопцям із старого!

ПАВЛО ГЛАЗОВИЙ

ЗАМОЧОК

Директор заводу в своїм кабінеті
Читає статтю у місцевій газеті.
Якась робітниця таке написала:
«Недавно замок я новенький придбала,
Хороший на вигляд — гладенький, блискучий,
Та він мене зовсім замок той замучив!
Ключі не підходять ніякі до нього —
Ну, просто, хоч викинь, не зробиш нічого»...

І зама директор свого викликає
Та сумно до нього рече-промовляє:
— Читайте замітку, голубчику, друже,
Це ж ви вихваляли замки наші дуже!

Не встигши ще й носа в газету уткнути,
Зам вигукнув гнівно: — Не мо' цього бути!..
Виймає з кишені новенький замочок:
— Погляньте, будь ласка, — замок, як дзвіночок!
Та я його миттю закрию й відкрию,
Тому, хто писав це, намилимо шию!..

Щасливий директор за це свого зама
Ладен цілувати, як донечку мама,
Від радості в нього розм'як голосочок:
— І справді, який же хороший замочок!
Поставте негайно в дверях кабінету,
Пошліть спростування скоріше в газету.

Хвилина — і слюсар замок прикріплює,
В директора личко від радості сяє,
Очей наш директор з замочка не зводить —
То близько підійде, то знову відходить.

...Вже вечір. У небі спалахують зорі.
Давно вже немає людей у конторі.
Один в кабінеті директор заводу
Сидить, наче курка, опущена в воду...
— Ну, що за халепа?! На що це похоже?
Замочок заквився — відкритись не може.
Директор аж стогне — ключа не поверне,
Блищать на обличчі краплини, мов зерна...

...Вся ніч пролетіла в нерівнім змаганні —
Втомився, упав
та й заснув на дивані.

ОСТАП ВИШНЯ

ДОМІНЯЛИСЬ

Трапилося це в районному центрі.
В якому саме районному центрі, ми не казатимемо, бо це особливої ваги не має.

А трапилося таке незвичайне і таке страшне, що наполохало в районі навіть найповажніших і найвідповідальніших товаришів.

А що ж таке трапилося в тому районному центрі?

Жив і працював там завідуючий районним відділом сільського господарства Іван Іванович Іваненко.

Іван Іванович був із себе огрядненький, середній на зріст, але опасистий, так що його дружина іноді йому казала:

— Ти б, Ваню, у волейбола грав. Далі вже нікуди гудзика переставляти, — я петельку прив'язала, застібай на петельку. Он комсомольці у волейбол грають, так які стрункі. Спробуй, Ваню!

— Що ти мене до комсомольців рівняєш? — сердився Іван Іванович. — Комсомольці?! Що їм, травопільна система болить?! Чи штучне запилення?! Чи каучуконоси?! Наука так стрибнула вперед, що й на петельку не встигнеш застебнутись.

Жилось і працювалося Іванові Івановичу в районі непогано.

І почував себе Іван Іванович добре.

Сільське господарство в районі розвивалося, не так, щоб уже дуже, а проте розвивалося.

Гірше було з тваринництвом.

Трирічний план розвитку тваринництва в районі, правду казавши, шкандибав, одставав.

За це Іванові Івановичу перепало.

І так іноді перепало, що Іван Іванович сильно дуже нервувався й смикав сердито свої вуса.

Я забув вам сказати, що у Івана Івановича були чудесні вуса, — чорні, густі та пишні... І не вниз їх Іван Іванович загладжував, — а в боки, і вони в нього, мов два чорних крила, прикрашали кругле, червонувате, тільки чомусь трохи сонне обличчя.

А так узагалі жилося й працювалося Іванові Івановичу, ще раз кажемо, непогано.

Одного чудесного травневого ранку, коли цвіли конвалії й бузок, коли було так чудесно в природі, що старий завідуючий районною аптекою вийшов на ганок, зняв пенсне і по-молодечому заспівав:

Ой, лопнув обруч
Біля діжечки...

Так отакого чудесного ранку прийшли співробітники райсільгоспвідділу і сіли працювати. Коши дивляться в кабінет завідуючого, за його столом сидить якась худюща в окулярах людина, голена й лиса. Сидить і перебирає службові папери.

Співробітники на його:

— Ви чого сюди забрались? Хто ви такий і чого тут?!

Людина суворо подивилася на співробітників і гнівним голосом крикнула:

— Я хто?! Посліпли, чи що?! Я заврайвідділом сільського господарства Іван Іванович Іваненко.

— Ви Іван Іванович Іваненко? Таке скажете?! Наш Іван Іванович Іваненко огрядний, червонолиций, чубатий, вусатий, а ви?

— Що я?! Я вам твердо заявляю, що я Іван Іванович Іваненко.

А потім та людина як підскочить та як грякне кулаком по столу:

— А ну, хто проти? Хто проти, марш з роботи!

Співробітники задки-задки та з кабінету...

З кабінету долетіло грізне:

— За годину приймаю доклади!

Іван Іванович Іваненко (новий) поводив себе, мов тигр.

Худющий, аж чорний, а що вже лютий був, то й не сказати.

І такий був грізно-твердий та люто-переконаливий, що переконав і дружину свою, і районне керівництво, що він найсправжнісінький Іван Іванович Іваненко.

— Це я так змінився, — гримав він, — від внутрішньої гібридизації. Минулої ночі мене, — каже, — щось узяло та й гібридизувало.

Районне керівництво задумалось:

— Могло бути, — каже, — дідько їх розбере оті різні гібридизації. Може, вночі щось і гібриднуло, може, й справді змінило нашого симпатичного Івана Івановича Іваненка.

* * *

Наш мудрий колгоспник, вислухавши цю неймовірну історію, засміявся:

— Ну, це вже ви, товаришу, щось такого нагородили, що й у ступі не влучиш. Фантазер ви великий, товаришу! — Це так мудрий колгоспник до нас.

Я образився:

— І зовсім, — кажу, — це не моя фантазія. За що купив, за те й продаю. Серйозна людина розповідала, така людина, що не міг я їй не повірити.

Мудрий колгоспник замислився.

Довго думав, а потім і питає:

— Слухайте, чи не траплялося у тому районі випадків заміни корів, чи свиней, чи коней?

— Як це?

— А так. От колгосп має, приміром, сто корів. Половина з них чистопорідних сименталів. Голова колгоспу, нечесний голова, чи продає, чи наділяє якомусь приятелю племінну корову-рекордистку, а натомість ставить «драбину», вдсятеро дешевшу. Поголів'я числом однакове. І шито-крито: не прискіпаєшся. А грошки в кишеню. Було таке, чи не було?

— Кажуть, що було.

— Ну, тоді й історія із заврайсільгоспвідділом зрозуміла. Могло бути. Ото не гібридизація, а ті «мінйали» так розперезалися, що не тільки корів, а й заврайсільгоспвідділом підмінили. Ото щоб стежив та припиняв усякі такі шахрайства в районі. Так йому й треба.

СЕРГІЙ ВОСКРЕКАСЕНКО

ПОГОДЖУВАЛЬНИК НА ПОЛЮВАННІ

Виїхав Ступак Охрім
У неділю зрання,
Із начальником своїм
В ліс на полювання.

Був начальник той лиш «зам»,
«Зам» і то не перший.
Та й Ступак начальник сам,
Правда, значно менший.

Як до няньки, звик Охрім
До начальства свого, —
Все було погодить з ним,
Сам не втне нічого.

Отже, виїхав Охрім
У неділю зрання,
Із начальником своїм
В ліс на полювання.

В лісі тиша-німота,
Вітерець лиш віє.
Скрізь така вже красота,
Аж душа радіє!

Пролітає сніг-сніжок,
Пахне скрізь озоном...

І мисливці на лужок
Рушили загоном.

Враз Охрім напав на слід
(Зайцю не до жарту!).
Звів рушницю, сам аж зблід,
Звісно, від азарту.

Серце в грудях так-так-так,
Нестачає духу.
Йі шепче сам собі Ступак:
— Ні пера, ні пуху...

Раптом куць! За метрів п'ять
Сів, ушима водить.
— Треба б, — думає, — стрілять...
Але з ким погодить?! —

Заєць виждав і сказав:
— Та пішов ти к бісу! —
Язика ще показав
І подавсь до лісу!

ОСТАП ВИШНЯ

КОЧІВНИКИ

Находив новий рік, находив січень місяць нового року, надходили звітно-виборні колгоспні збори.

Один голова одного колгоспу новий рік чекав з охотою, з радістю, з гускою, пирогами, з холодцем, з чаркою, з сім'єю, з гостями, з нетерпінням, з ентузіазмом.

— Чи не забагато! — підраховуючи все приготоване до нового року, запитала дружина в того одного голови.

— Поїмо! — рішуче промовив голова колгоспу.

— І поп'ємо! — додав того самого колгоспу комірник, що жив з головою в одній хаті і зайшов до голови в кімнату на предмет роз'яснення деяких питань, що самого комірника непокоїли.

А саме:

— Чого воно так поволеньки та зустріч нового року надходить, і чи не можна почати зустрічати новий рік хоча би 30-го грудня, бо досить уже нам бути в тенетах старих традицій, час уже, як і скрізь, ламати старі норми — це раз, а по-друге — пироги вже готові, холодець захолов, а що гуска не смажена? Доки холодець поїмо, гуска — дійде! Тридцятого б почати, воно б і показувало, що зустрічаємо ми новий рік активно, а не так — шалай-балай! Як по-вашому?

Дружина не погодилась:

— Зустрічатимемо, як і всі, — 31-го! Ідіть та сирівець після вчорашнього пийте! Хоча б на один день повисихали! Страмнючі!

* * *

Про наступні звітно-виборні збори голова з комірником говорили не з таким запалом, чекали їх без ніякого ентузіазму, і щодо цих зборів аж ніяк їм не хотілося ламати норми часу, щоб їх прискорити.

— Як же ж воно з тими зборами буде? — закидав, похнюпившись, комірник.

— А як? — сумно говорив голова. — Зустрінемо новий рік, одсвяткуємо різдво, та тоді коненят у гарбу, все, що в хаті, на гарбу та в район. Бо після зборів навряд чи тут удержусь.

— Та воно так! З квітня жодних колгоспних зборів! Хазяйство...

— Ой, не нагадуй мені про те хазяйство! — махнув рукою голова...

— А випито скільки?! А поїдено з колгоспної комори скільки?! А воно ж, мабуть, і ревізія буде! — нудив комірник.

— Та мовчи вже хоч ти! І без тебе буде кому пиляти! — перебив голова.

— Ну да, ви — в район, я знаю, що район вас кудись у другий колгосп повезе рекомендувати, як і торік. Там провалили, до нас привезли! А я ж як?

— Мене пристроять, тоді й ти до мене перейдеш!

— Якби ж і з коморою!

— Там своя комора буде!

— А не знаєте, в який колгосп вас повезуть?

— Хіба вгадаєш? Де приймуть! Народ тепер здорово потвердішав! Та десь устромлять!

— Та то встромлять! Народ у нас в районі енергійний!

— Взагалі, не журись!

* * *

Прочитали ми вищенаписане одному знайомому мудрому колгоспникові, чи буває, мовляв, таке на світі білому, а він зразу:

— Та це ж ви про голову колгоспу «Жовтень», Тарашанського району, Київської області, Потеряйка!

— Хіба?

— Факт! Отак його й возить районне керівництво з колгоспу в колгосп! З одного колгоспники потурять за нездатність господарювати — другому сватають! Там нахазяйнує по самі тпруті — наженуть, його везуть до іншого.. Так і кочує з місця на місце. Торік був у «Комуністі», цього року в «Жовтні». І в комірника живе, і з комори без ордерів бере! Ну, як в око вліпили!

— А в районі хіба не знають?

— Та яке там не знають? Знають! Самі ж і возять!

* * *

Побачивши, що наш мудрий колгоспник дуже обізнаний у цій справі, ми його запитали:

— А по інших районах таке буває?

— Ну, не так уже часто, а проте, на жаль, буває, — відповів мудрий колгоспник.

— Що ж робити?

— Та я вже, — каже, — й сам про це думав! Воно й само має закінчитися, бо дізнаються ж усі колгоспи в районі про таких кочових голів, і вже ніде їх не прийматимуть. А людей шкода... По-моєму, слід організувати міжрайонний обмінний пункт для таких голів... Щоб район з районом мінявся такими головами. Можна й додачі давать...

— Та ви винахідник!

— Тільки на директора такого обмінного пункту призначити треба обласного прокурора!

— Ой же ж і молодця! — потиснули ми руку мудрому колгоспникові.

ПЕТРО СЛІПЧУК

ЗАЄЦЬ-ХВАЛЬКО

Щоб людям байку розказать,
В підмогу правду я покличу.
Ведмідь зібрав нараду виробничу
І вирішив підсумувать,
Що зроблено за місяць в лісі.
Без зайвих церемоній і комісій
Взялись до справи.
І Заєць першим, як завжди бува,
Підвівся з лави:
— Не майстер я точить красненькії слова,
І не бажаю ні похвал, ні слави;
Раз вимагає діло,
За все беруся сміло,
Бо Заєць дурно не базіка!
Критично підійду: не виконав програму —
Не встиг засипать яму;
Робота ж он яка! — хоч яма й невелика.
Тепер я слово всім даю тверде:
І тижня не пройде,
А я оту камінну гору розкопаю,
Що нам перетина дорогу до ріки; берусь
Прямий прокласти шлях із гаю.
Мій Заєць сів, поважно втерши вус.
Тут Лис його тихенько штурх під бік:
— Невже здолаєш? Ти ж малий,
Гори тобі не розкопать повік.
— Дарма, — хвалько йому, — зате ефект який!

Адже Ведмідь сказав: «Наслідуйте почин!»!
Я потім викручусь. Найдю хоч сто причин.

* * *

Буває інколи й людина
На вітер кидає слова,
А потім баки забива:
«Була, мовляв, важлива в тім причина».

ОСТАП ВИШНЯ

ПО РЕВІЗІЇ

— Знову ревізував? Знову наревізувався? — гримала дружина на голову ревізійної комісії одного колгоспу.

Голова ревізійної комісії сидів біля столу на лаві, не дуже розумно посміхався і не дуже твердо виголошував:

— Усе в п-п-п-о-рядку! На п-п-п-овний трин-н-ди-день!

Потім голова ревізійної комісії вздрів кота:

— Кссс-кссс! — покликав кота голова.

Кіт довірливо підійшов до хазяїна і хотів люб'язно потертися йому об чоботи, але голова ревізійної комісії вхопив кота на руки й почав зав'язувати йому хвоста бантом.

— Я тт-обі, — мимрив голова, — бантом хвоста, як у Марусі!

— У якої такої Марусі? — вихопивши з рук у голови кота, закричала дружина. — Я тобі дам Марусі! Лягай, спи! Горе ти моє ревізійне!

Дружина пхнула голову на ліжку і бахнула його котом по писку.

Голова впав на подушки, хотів був підвестися, але це йому зробити не вдалося, він ляпнув долонею по подушці:

— Не бийся котом! Ф-ф-ф-уражний кіт — вона животная. А то я т-т-такий т-р-равопільний о-п-п-орос п-п-о-кажу! По чотири ділових п-присідателі на с-свиноматку!

— Замолов! Спи вже! І коли вже ті вибори? — бідкалася дружина.

Вищейменований голова ревізійної комісії ходив на ревізію не чотири рази на рік, як зазначено в Статуті сільськогосподарської артілі, а значно частіше: іноді по чотири рази на тиждень.

Наслідки таких ревізій і для голови правління колгоспу, і для голови ревізійної комісії, і для деяких членів правління були прекрасні: іноді смажена курка, іноді — гуска, іноді — качка. Ну, розуміється, — квашена капуста, помідори, солоні огірки.

Траплялося й порося під хрином з незареєстрованого опоросу колгоспної свиноматки. Порося, коли говорити правду, родилося без хрону — хрін додавався потім.

Колгоспники того колгоспу подекували:

— І коли воно скінчиться? У сусідів — корови в теплом приміщенні, ситі, аж вилискують, а в нас на холодному вітрі ребрами світять!

— У сусідів кілограми самого зерна на трудовень, а в нас грами.

Воно таки, хвалити долю, скінчилось: голова правління колгоспу сів на ту лаву, на якій не дуже приємно сидіти...

Шкода тільки, що поруч його не сів і голова ревізійної комісії.

* * *

Наш знайомий мудрий колгоспник одразу ж сказав:

— Знаю, знаю, що єсть іще такі голови ревізійних комісій, які дуже дбають про те, щоб ні з ким не посваритися, не зіпсувати добрих стосунків... Ну, от і дохазяйнуються, що голову правління — до суду...

— В цьому, — казав далі мудрий колгоспник, — і ревізійна комісія винувата. Народ обирає ревізійну комісію, наділяє її своїм довір'ям зовсім не для того, щоб її голова після чергової «ревізії» котові бантом хвоста зав'язував. Велике діло в артілі дійова, роботяща ревізійна комісія. Вона й перевірить, проревізує, і порадить, і попередить од помилок і т. д.

— А як же зробити, щоб усі ревізійні комісії були такі? — запитали ми.

— А от на звітно-виборних зборах слід мітлою вимести бездіяльні ревкомісії, а натомість обрати чесних, ділових, активних колгоспників. І все!

ПАВЛО СТЕНДИК

КОЛИШНІЙ ПРИЯТЕЛЬ

— Фу! — полегшено зітхнув Семен Гаврилович, витираючи чоло. Здавалося, він розв'язав якусь важливу справу, після чого вже має право і перепочити.

Щойно з його кабінету вийшов кремезний чолов'яга в темносиній толстовці, з польовою заяложеною сумкою, ремінці якої були намотані на здоровенний кулак. Широке обличчя грало посмішкою неабиякого вдоволення.

Спустившись по мармурових сходах, чолов'яга залишив будинок міністерства й попрямував у «Театральний». Сів там за вільний столик, гукнув до літньої офіціантки: «Ей, девушка!» — і звелів подати все те, що, як звичайно, замовляється під такий добрий настрій.

Чолов'яга цей — давній знайомий Семена Гавриловича — Архип Тимофійович. Колись, років шістнадцять тому, вони починали, як то кажуть, свій життєвий шлях. Тепер Семен Гаврилович очолює управління міністерства, а Архип Тимофійович...

Коли треба було десь влаштуватися, він завжди звертався до Семена Гавриловича. У таких випадках він приїжджав до Києва.

— Здоров, друже! шумно вривався він у кабінет свого знайомого. — Вибачай, я без церемоній. Хоч ти й великий тепер начальник, але думаю, що не зазнався, й вирішив тебе провідати...

— Добре. Я дам розпорядження у радгосп «Хлібний». Там тебе непогано влаштують.

Спочатку Семен Гаврилович влаштував колишнього приятеля на різних роботах у своїй системі. Коли Архип Тимофійович прибував на місце призначення, він з незалежним виглядом подавав папірець:

— Від самого Семена Гавриловича!

Його одразу ж влаштували, пропонуючи на вибір кілька посад.

Приятель Семена Гавриловича мав широку натуру. Він не боявся говорити, що на роботі себе не осоромить.

Та незабаром з'ясувалося: слова й діла в Архипа Тимофійовича, як небо й земля, далекі одне від одного. До нього придивлялися, йому підказували, йому допомагали. Кінець кінцем, приходили до висновку: треба знімати з роботи. Щоб не образити Семена Гавриловича, Архипа Тимофійовича не знімали, а переводили на іншу роботу. З керуючого відділком радгоспу його призначили бригадиром, потім завідуючим їдальнею. Між іншим, це анітрохи не бентежило оптимістичну натуру Архипа Тимофійовича.

Коли всі випробування закінчувалися невдачею, директор радгоспу дзвонив директорові сусіднього радгоспу:

— Я чув, Сидоре Андрійовичу, що тобі потрібний керуючий відділком. У мене є людина з рекомендацією Семена Гавриловича.

Архип Тимофійович перекочовував до сусіднього радгоспу. Вісті про це, звичайно, доходили до Києва і часом завдавали Семенові Гавриловичу немало клопоту.

Так ішло аж доти, поки в Архипа Тимофійовича не вичерпувались усі можливості.

Потім Архип Тимофійович сідав на поїзд і мчав у Київ. Годині о першій ночі він брів вулицями столиці на квартиру до Семена Гавриловича. Гупав кулаком у двері й гукав:

— Це я, друже! Одчини! Дрихнеш, мабуть. А я, знаєш, прямо до тебе з поїзда, як до старого друга. Хоч ти й великий начальник, та думаю, що не зазнався ще.

Шумів на всю квартиру, виливаючи душу:

— Не повезло, друже. Загризся, знаєш, з директором. І оце приїхав до тебе. Розкажу тобі все, як єсть, а то ти тут судиш у столиці, відірвався від життя і не знаєш, що робиться у твоїй системі на низах...

Семен Гаврилович сумно мовчав, позіхаючи, слухав, а потім, не витримавши, говорив делікатно:

— Давай завтра в міністерстві про це. А тепер спочивай.

А завтра...

Семен Гаврилович сидів у своєму кабінеті й зажурено думав: «Що мені робити з цим колишнім приятелем?»

Та Архип Тимофійович обірвав його мовчанку:

— Що тут, слухай, думати?! Черкни записку — і все.

Нічого на це не відповівши, Семен Гаврилович набрав номер телефону начальника сусіднього управління. Після недовгої розмови поклав трубку й сказав:

— Він тебе влаштує. Але пам'ятай...

— Та що ти турбуєшся! Ти що — мене не знаєш? — схопився Архип Тимофійович. — Чи я тебе коли підводив?!

Випровадивши настирливого відвідувача, Семен Гаврилович справді відчув полегшення.

— Як важко мати таких приятелів, — міркував він. — Але тепер уже справу влаштовано, якщо не назавжди, то, принаймні, на кілька років. Адже система в Івана Петровича велика. Правда, можуть образитися, що порекомендував такого робітника. Та де ж його подіти...

Але Семен Гаврилович дуже помилився в своїх розрахунках. Не минуло й чотирьох місяців, як він почув у телефонній трубці знайомий соковитий бас:

— Здоров, друже! Як поживаєш? Оце дзвоню з вокзалу. Коли будеш у себе? Хочу заїхати до тебе відносно роботи. В чому справа, питаєш? Приїду й розкажу, як другові.

Уявіть собі, що було на душі Семена Гавриловича. Він безнадійно опустив руки. Раптом схопився, пройшовся по кабінеті. Сів, натиснув кнопку дзвінка. Ввійшла секретарка.

— Викличте машину. Або ні... Ідіть... Потім покличу...

У цю мить задзвонив телефон. Семен Гаврилович нервово схопив трубку. Дзвонила дружина з заводу, запитувала, чи нема у нього бажання поїхати сьогодні в театр.

Замість відповіді Семен Гаврилович розповів про своє горе.

— Знову їде цей «колишній приятель». Знову відносно влаштування. Уже все в голові перебрав. Ну, куди я його тепер можу послати?!

Тетяна Федорівна залилася сміхом...

— Не маєш куди послати? Пошли його к бієу! Семен Гаврилович замислився...

— Гм... А справді. Вона, здається, має рацію!

СЕРГІЙ ВОСКРЕКАСЕНКО

БУДЕШ ВІК ПАРУБКУВАТИ

Гей, а хто в кохання грає,
Той приносить людям зло,
І напевне серце в того
Будяками поросло.

Нашій Марті не до жарту,
Полюбив Данило Марту.
Потім з неї став сміятись
Та до Галі залицятись.

Галя подругу любила,
І зальотника Данила,
Після вмови, після спору
Вигнала сапою з двору.

Він од Галі до Надії,
Від Надії до Марії...
Та зальотника Данила
Кожна з двору геть гонила.

В інші села біг Данило,
Та дівчат як одмінило:
— Є в нас хлопці, наші, гарні,
Будем, кажуть, солідарні! —

Говорили всі без жарту:
— Це тобі за нашу Марту!

Хто не вміє покохати —
Буде вік парубкувати! —

Гей, а хто в кохання грає,
Той приносить людям зло,
І напевне серце в того
Будяками поросло.

Є. і Л. ЧЕРНІЛКО

ТАТО

Шестирічний Ігор, насупившись, слухав нотацію батька.

— Ігоре, ти сказав сьогодні нашій робітниці: Катька, дай мені напитись. Це грубо і неввічливо. Треба було сказати: Катерино Петрівно, дайте мені, будь ласка, напитися. Вона доросла, а ти маленький. Треба з пошаною ставитись до старших людей.

— А мама... — почав було Ігор.

— Що мама? Щоб я більше цього не чув. Іди! І добре подумай над тим, що я тобі сказав. А я буду бритись, і ти не заважай мені.

Був вихідний день. Тато був у доброму настрої, щось тихенько наспівував і навіть підморгнув собі в дзеркальце.

— Катюха, підкинь мені бритву і мильницю, — гукнув тато домашній робітниці, яка гладила на кухні білизну.

Катерина Петрівна принесла бритву, помазок, мильницю.

— А гаряча вода? От, черепаха нерозторопна!

Катерина Петрівна, поспішаючи за гарячою водою, ненароком зачепила за край стола. На підлогу впало дзеркальце.

— Та не сіпайся ти, як недорізана курка, — роздратовано сказав тато. — Вітряк! Обов'язково змахне щонебудь.

Катерина Петрівна вибачилась і в ту ж мить принесла гарячу воду.

Тато, як ми вже знаємо, був у доброму гуморі і благодушно зауважив домашній робітниці:

— Ну, ну, сама винна і ще кліпає очима, наче тарілку проковтнула. Нічого, все переваримо.

Вдень прийшли гості, співробітники тата. Гостей запросили до столу. Тато, побритий, елегантний, веселий, з люб'язною посмішкою, допомагав мамі, жартував, розважав гостей.

Ігоря також посадили за стіл. Але в загальній метушні йому поставили лише одну тарілку, не дали ні ложки, ні ножа, ні виделки. Не їсти ж хлопчикові руками. Звернувшись до батька, Ігор сказав:

— Татуха, підкинь-бо мені прибор.

У тата очі зробились круглими, наче в окуня.

Бачачи, що батько не поспішає виконати його просьбу, Ігор додав:

— От, черепаха нерозторопна!

Від цих слів тато, мов ужалений, відкинувся на спинку крісла.

— Та не сіпайся ти, як недорізана курка, — продовжував Ігор.

Тата наче правець вдарив. З руки випала ложка і з дзенькотом упала на підлогу.

— Вітряк! Обов'язково змахне що-небудь, — сказав Ігор.

Батько не міг вимовити й слова і тільки безглуздо кліпав очима.

— Ну, ну, — добродушно промовив Ігор, — сам винен, та ще кліпає очима, наче тарілку проковтнув. Нічого, все переваримо.

— Ігор, — заверещав батько, — вийди геть!

Батько вийшов з-за столу, щоб вивести Ігоря і дати йому прочухана... А от як йому було вийти з пікантного становища, в якому він опинився перед співробітниками, — тато не знав і палав від сорому.

СЕРГІЙ ВОСКРЕКАСЕНКО

КАТРУСЕНЯ

Є в маленької Катрусі:
Татко, мама, дві бабусі,
Та ні брата, ні сестри,
Ну, а тьоть аж цілих три!..

Всі Катрусю дуже люблять,
Виціловують, голублять,
Що захочеться Катрусі,
Зроблять тьоті та бабусі.

А Катруся губки дує
Та все більше вередує:
— Чом це в кукли й досі в роті
Язика немає, тьоті?

— Бабо перша, бабо друга,
Де мій слоник? Де папуга? —
Тупа ніжками та злиться:
— Де мій бантик? Де лисиця? —
Всі під ліжками зникають
Та ляльки її шукають.

Втихомириться на мить,
Потім знов як закричить:
— Зашнуруйте черевички!
— Пошукайте рукавички!

— Надягніть мені калоші!
— Ох, які ж ви нехороші!

Так Катрусенька оця
Вередує без кінця.
На бабусь, на тьоть кричить, —
Замовка ж тоді, як спить.

А бабусі, тьоті, мати
Вже не можуть навіть спати.
Так ухоркує щодня
Іх оце Катрусеня.

А як стане підростати?
Прийдеться подвоїть штати
ТЬоть, звичайно, та бабусь, —
Ми вже знаєм цих Катрусь.

Мудрі люди приповідку
Склали ж, мабуть, не дарма:
«Котика чим довше гладиш,
Вище хвіст він підійма!»

Строго кажучи, між нами,
Винні тати тут і мами,
ТЬоті, звісно, та бабусі,
Що такі ростуть Катрусі.

О. КРИЛОВ

ВІДСТАЛИЙ ОБ'ЄКТ

В однім селі
Справляли аж два роки
Малий місток через ріку Терлич!
В другім селі
Завгосп Іван Кузьмич
Воздвиг собі садибу —
Без мороки! —
З сараями,
Кругом високий тин, —
І все це не за два сезони, за один!!

А на містку весь час невістачає
То довгих цвяхів, то стовпів...

* * *

Як будівництво відстає, буває,
Від техніки таких Іванів Кузьмичів!

На літературно-
мистецькі теми

ДМИТРО БІЛОУС

МАШКАРУ ЗІРВАНО!

Йдучи на все в зухвалості,
Щоб стати повелителем,
Цей сноб зробивсь не критиком,
А ментором, хулителем.

Народу зріст радянського
Його бісить, озлоблює,
По краших він письменниках
Нещадно б'є голоблею.

З театром розправляється —
З виставою і п'єсою.
Над ким посмів глумитися —
Франком, Шевченком, Лесею?

Таж він з душею чорною —
І дивуватись нічому!

Чи є що до душі йому,
Бродязі войовничому?

А до душі — безбатченки,
Естети та догматики.
Про них — пішла патетика,
Течуть потоки патоки.

Брудна дволикість Януса
Космополіта радує,
В «психологічні простори»
Поринув він тирадою.

На нас же зводить наклепи,
Про нас пускає версії
І так космополітствує
І чинить нам диверсії.

Всього він іноземного
Сьогодні є поклонником,
Щоб завтра неогітлерам
Служить п'ятиколонником.

Чому ж стоїть він з каменем?
Чому він бризка слиною?
У нього, виявляється,
Америка за спиною.

Але ми наскрізь бачимо
Його отруйну начинку.
Ні, ні! Не вийде, все-таки,
Безпачпортний безбатченку!

СТЕПАН ОЛІЙНИК

КУРИЛО-КАДИЛЬСЬКИЙ...

Маститий поет Соловейко Павло
На секції вірша читав про село.
Читав — як писав: то протягне баском,
То раптом тонким бере голоском.
То в ритмі гойдається й, роблячи крен,
Протяжно повторить любий рефрен:
«О, верби крислаті, лоза й перелаз,
Мені ви натхнення давали не раз!»
Протягши фальцетом такий же кінець,
В президію сів на «постійний» стілець.

Хвилина мовчання... І тут, як бува,
«Хто виступить хоче?» — спитав голова.
І критик, що держить по вітру свій ніс,
Що в папці промову (готову!) приніс, —
Схопився і першим до сцени побіг,
Щоб інший, бува, обігнати не зміг!
Стрибок... і всі східці бере він за раз.
(Як брав в парубоцтві поет перелаз!).
Розплився в усмішці, пашить гаряче
Курило-Кадильський... А потім рече:
— Нам випало щастя!
Хвилину тому
Ми слухали в нашім затишнім дому
Павла Соловейка, чий світлий талант
Для всіх нас сіяє, немов діамант!
Та скажемо прямо за цими дверми —

Ходячого класика слухали ми!
Приємно нам всім, що любий поет
Рвонувся цим віршем ще далі, вперед!
З любов'ю до нього, співця-солов'я,
В цей день історичний схиляюся я!
(Убік, де сидить Соловейко Павло,
Курило-Кадильський схиляє чоло!).

І стало так тоскно, що хай йому біс —
Неначе кадильницю піп тут проніс!
Дивились в підлогу сумні слухачі.
А критик палкий, себе в груди б'ючи,
Робив філософські уже відкриття:
— Прочитаний твір — це епоха, життя!
Візьміть хоча б слово музичне «лоза».
Не та це лоза, яку гризла коза!
В лозі цій проблеми великої суть,
Бо з неї ж корзини колгоспи плетуть.
Стахановки носять корзинами корм.
Лоза набула нових якостей, форм!
Раніш колись кози знущались з лози,
А тут вона служить для тої ж кози!
...І критик, ледь-ледь не вронивши сльозу,
То збоку, то ззаду доїв ту козу.

Від слів тих у залі аж душно було.
Лиш гордо тримавсь Соловейко Павло,
Який возсідав на «постійнім» стільці
Й від тої хвали бронзовів на лиці!
А критик купався у патоці фраз:
— Звучить по-новому й старий «перелаз»!
Не той він, що брали з розгону діди,
Стрибавши колись до дівок у сади.
А ясно для мене (так само й для вас),
Що стверджує автор новий перелаз,
Де гордо стоїть Героїня труда
І там комбайнера свого вигляда.
І я наче бачу... в призначений час
Він мчить мотоциклом на той перелаз!
Типові картини!.. А взяти хоч би
Оновлений образ старої верби!
Тут план озеленення подано так,

Що слів не знайти — крім похвал і подяк!
Та нам не під силу збагнути всього,
Що сказано в творі безсмертнім його!

...Із залу почулись гучні голоси:
— Гаси ту кадильницю! Швидше гаси!
Поет, мов ужалений, зиркнув у зал,
Щоб точно примітити, хто це сказав.
Підвівсь голова, що згадав про кермо:
— Регламент скінчився... Ще скільки дамо?
— Доволі! — гукнули усі, як один,
Хоч критик просив ще п'ятнадцять хвилин!
...І справді, доволі кадить фіміам!
Це нам нестрібно, на шкоду це нам!
Хай дужче лунають у нас голоси:
«Голоблю закинь і кадило гаси!»
Хай критик такий чує завжди від нас:
— Регламент скінчився! Минувся твій час.

ІВАН ШАВЛОВСЬКИЙ

СОРОКА-ТЕКСТОВИК

(Байка)

Весною десь у лісі, між дубів,
Взялась Синиця до роботи
І написала ноти.

— Та де до пісні взяти слів? —
Задумалася птиця,
Аж тут Сороці приземлиться,
Мабуть, сам бог велів.

— Кр! Кр! Що нового, маестро? —
Озвалася подруга лісова.
Синиця ж їй:
— Тебе я ждала, сестро,
Пиши до музики слова!..

На другий ранок в тім гаю високім
Почулась пісня на слова Сороки, —
Та тільки дике скрекотання слів
Сполохало птахів.

* * *

Між композиторів — не раз бува:
Напише пісеньку — і без мороки
До неї підтасовує слова —
Сороки!

СТЕПАН ОЛІЙНИК

НЕ ГОВОРИ, ЩО ТИ ПОЕТ

Коли коханій до альбому
(Чи можна вигадать щось гірш?)
Ти, подолавши сон і втому,
Нарешті, вимучиш свій вірш,
Коли, зрадивши віршу тому,
На шляпу ти зміняв кашкет, —
Ніде, ніколи і нікому
Не говори, що ти поет.

Коли, радіючи з удачі,
Ти невідривно день при дні
Почнеш у пориві гарячим
Пекти загальники-пісні,
Коли, нарешті, випадково
«Продвинеш» їх в одну з газет, —
Ніде, ніколи і нікому
Не говори, що ти поет.

Якщо ти бачив лиш на блюді
Колгоспний хліб і виноград,
І весь твій шлях «в життя і в люди» —
У шість редакцій і назад —
«Штовхати вірш!»... Коли ти в цьому
Вбачаєш успіхів секрет, —
Ніде, ніколи і нікому
Не говори, що ти поет.

Коли ти взяв замовлень масу
І друзям кидаєш: «Спішу!
Бо вже й читать не маю часу,
А цілі дні пишу й пишу!»,

Коли ти втнув замовцю свому
Чи то сонет, чи то куплет, —
Ніде, ніколи і нікому
Не говори, що ти поет.

Коли ділком гоноровитим
Ти гонорар узять прийшов
З одної каси із «маститим»
І там гукнув йому: «Здоров!»
І навіть вислідив потому,
Щоб затагти його в буфет, —
Ніде, ніколи і нікому
Не говори, що ти поет.

Коли ж забудеш славу й гроші
В труді, як кожен патріот,
Й тебе за вірші за хороші
Назве поетом наш народ,
Який прямує величаво
З піснями радості вперед, —
Лише тоді здобудеш право
Сказати гордо: я — поет!

ДМИТРО БІЛОУС

РОЗГНІВАНИЙ ПРОЗАЇК

Із тисячами лайок,
Збиваючись із ніг,
Розгніваний прозаїк
В редакцію прибіг.

— Редактора — і годі!..
(Він змалку з ним на «ти»,
Тож кращого в природі
Контакту не знайти).

І тисне вже долоню
Редактору: — Моя
Десь тут новелка, Льоню.
— Так, так... дивився я...

— То приклади вже руку —
І хай собі живе,
Давай її до друку,
А я щось дам нове...

— Але ж збагни, Іване, —
Промовив Леонід, —
Що річ таку погану
Й нести було б не слід!

То що це — дружба згасла?
Іванів гримнув бас. —

Ми ж разом гуси пасли,
Ще я й за тебе пас!

Хай твір мій неблискучий, —
Так давня ж дружба є,
Не будь такий колючий,
Вмісти, бо це ж мое...

— Нести в літературу
Холодний плід потуг?
Ех, ти... даєш халтуру,
А ще говориш — друг!

ПЕТРО ДОРОШКО

КРУК-СУДДЯ

В саду великому весінньою порою,
В дні сонячні, ясні,
Птахів співочих линули пісні.
Капелою гучною
Співали солов'ї, синиці,
Дзвінки шпаки та різні інші птиці,
Такі, як берестянка, коноплянка,
Малиновка й чечітка —
І голосні й не дуже голосні,
І чітко і не чітко, —
Та всім були до серця їх пісні.
А в тім саду,
У всіх пташок співочих на виду
Жив крук.
Він видавав себе знавцем наук,
Мистецтва і літератури
І взагалі жерцем культури.
Він заздрий був, у нього заміри були
Зажити слави і хвали,
Як зажили птахи співочі.
І ранком крук, продерши очі,
Та зручно сівши на тополі
(Були у нього там улюблені гілки й суки
Сухі та голі), —
Він виголошував свої думки.
Бо звичку мав — отак сидіти
І думкою, як кажуть, багатіти.

«Подумаєш, на всі сади й гаї,
 Все солов'ї та солов'ї.
 Та я вам, братіки мої,
 Такої заспіваю —
 А я коли кажу, то не брешу! —
 Що й серед саду і посеред гаю
 Все інше птаство заглушу.
 Мені — не їм — кричати будете ура».
 І як утне своє одне
 Нудне — *ОДИНОВИДІ ВІСМІ*
 Кра! Кррра!..
 Здивовані таким химерним співом,
 Перезирнулися птахи — хто з посмішкою, хто із
ДИВЛЯТЬСЯ гнівом,
 Лише хитренький горобець з'явився,
 Довкола (щоб без свідків) обдивився,
 А потім круку
 Тисне руку:
 «До чого ж, — каже, — ви, шановний крук,
 Наук
 Знавець.
 Уже нащо я горобець співають митець,
 Але до вас себе не смію прирівняти,
 Ви і співати й інших цінувати,
 Ви нам, співцям,
 Ну, що отець».
 Отак з годину безупину проговорив
 І відлетів,
 У крука з місяць так, чи, може, й два тяглися справи,
 Та більше не було на його спів
 Ні слухачів,
 Ні похвали, ні слави.
 І крук удевнився — не слід йому співати.
 Не мав бо він ні голосу, ні слуху,
 Та ще до того і на праве вухо
 Був тугуватий.
 І він, обдумавши, рішив, —
 На всіх пташок співочих спів
 Свої критичні оцінки давати.
 І відтоді щоранку крук
 Гукав, на свій забравшись сук,
 Що горобець,

Найкращий на весь світ співець,
Що він сучасного єсть майстер співу,
Що він належить до активу
Співців-творців.

А соловей-свистун —
Лящить, тріщить,
Як скрипка, що не має струн.
То здійме свист,

То затихає, ледве дише...
До того ж він ще й формаліст,
Коли не гірше.

І так — на всіх, на кожну співу ноту.

В саду веселому навів таку нудоту,
Що всі обурені злетілись співаки —

Канарки, солов'ї, шпаки,
Чечітки і синиці й різні інші птиці;
Обговорили,
Порішили

І дали крукові пораду:

Щоб від пісенного летів' подальше саду.

Є судді отакі бундючні та похмурі

В житті, в бутті, в літературі

І в галузі мистецтв, наук...

Погано, коли судить — крук.

ДМИТРО БІЛОУС

КРИТИЧНИЙ МОМЕНТ

Уже як заведено —
В роботі своїй
Завжди посередині
Онисим Бугрій.

Він, правда, не з нитиків,
Одне загриза:
Не чути від критиків
Ні «проти», ні «за».

Хоч безліч він виставив
Пейзажів своїх,
Ніхто ще не виступив
Із оглядом їх.

«Чи вдача в них заяча?
Мовчать, як на зло» —
В Онисима Савича
На думці було.

Аж ось появилсь-таки
І огляд один:
«Нотатки про виставку
Останніх картин».

А в нім зауважено:
«На виставці тій

Нудними пейзажами
Дивує Бугрій...»

І далі: «Не віримо
В його почуття,
Бо фарбами сірими
Малює життя»...

— Та що це? — з Онисимом
Щось сталося страшне:
— Ні, ні! Це немисливо —
Вбивають мене!

Гадають, занидію? —
Лютує без меж.
Біжить у президію,
А там йому — те ж.

— Ні, я не безпомічний!
Я ще в Комітет,
Все Марку Петровичу
Скажу тет-а-тет!

До Марка: — Хоч ти таки
Мене захисти...

А той: — Та ж від критики
Покращаєш ти.

— Ні, краще світ за очі,
Громлять мене вщент!

В Онисима Савича —
Критичний момент...

ЮРИЙ МОКРІЄВ

УЧЕНЬ РАДЖАРА ОГЛИ .

(Східна легенда).

Цю легенду розповів з трибуни один письменник під час свого виступу на літературній нараді, присвяченій питанню виховання молодих літераторів.

— Легенду цю я записав в Індії, — почав він, — під час моєї подорожі.

Було це давно. Над священними водами Гангу у за-тишку бананів і пальм жив відомий всьому Сходу старий поет Раджар Огли. Кожне слово його люди сприймали, як заповіт, кожний вірш композитори клали на музику, і народ співав ті вірші по всіх країнах від Гангу до Нілу.

Як і всякий поет, Раджар Огли мав учнів. Найкращим із них був молодий бенгалець Дайнар. Старий поет любив його за щирість, за розум і молодість. Раджар Огли високо цинив вірші Дайнара. Слухаючи їх, він відчував, що талант молодого бенгальця не має собі рівних, та, маючи добре серце, старий поет не заздрив йому, а, навпаки, радів за свого учня.

Але знайшлись критики, яких, мабуть, і в ті часи можна було сміливо назвати космополітами, що інакше ставились до Дайнара. Для них він був невизнаний поет-початківець — і все.

Всю свою жовч виливали вони на Дайнара; кожний вірш молодого поета брали на глум, знущались над його талантом. Бідний Дайнар аж схуд від їх бамбукових рецензій.

Одного разу старий Раджар Огли побачив свого учня в дуже пригніченому стані.

— Що з тобою, сину мій?

Дайнар розповів поетові про своє горе.

Раджар Огли замислився. Він вірив у талант Дайнара, але йому хотілося вірити і критикам, яких він звик поважати.

— Очевидно, твої вірші ще не досконалі, сину мій, — м'яко сказав Раджар Огли, щоб не образити Дайнара.

— Ви знаєте, що мої вірші варті іншої оцінки, мій вчителю, — сміливо відповів молодий поет. — В мене ще нема такого імені, як у вас, і такої слави, і тому ці негідники, яким ніщо не дороге в нашій культурі, роблять з мене мішень для отруйних стріл своєї злоби. Вони б поступили так і з вами, та ваша популярність, ваш авторитет...

Обличчя Раджара Огли посурішало.

— Ти помиляєшся, сину мій. Ти не поважавш критику. Дійсно, мене хвалять... Можливо, занадто вже хвалять. Та я не думаю, що до цього їх спонукає лише моя слава. Я хочу, щоб ти обгрунтував свої закиди, — сказав Раджар Огли.

— Це дуже легко зробити, о, мій високий вчителю!

— Як? Порадь, сину мій.

— Хай мій учитель одбере з моїх віршів найменш вдалі і підпише під ними своє ім'я. Мені ж дозвольте підписати кращий з ваших віршів... Ми надрукуємо їх в наших газетах, мій вчителю, і тоді побачите, що з того вийде.

— У тебе гаряча голова, Дайнар! — весело вигукнув Раджар Огли. — Що ж, давай! — Йому сподобалась витівка Дайнара.

Другого ж дня газети видрукували на перших сторінках вірш за підписом Раджара Огли і на четвертих сторінках вірш, підписаний Дайнаром. А ще через кілька днів старий Раджар читав критичні статті. Яких тільки іфірампів не співалося на адресу Раджара Огли! На ому світ стоїть лаяли Дайнара (тобто Раджара Огли!). Молодого автора зовсім нищили, називали бездарою!

Старий поет сміявся довго, до сліз, до втоми.

— Я прожив довгий вік і не знав, що я такий нікушній поет, — сміючись, сказав він, — ти розкрив мені

очі, сину мій. Тепер я ще більше починаю вірити в твій талант і розум. Живи й твори. Я буду з радістю підписуватись під кожним твоїм віршем. Я вже старий... Дні мої пораховані... Я маю вже досить слави... Продовжуй мене, сину мій, в нашому народі, в нашій культурі. Я широко буду радіти з твоїх успіхів.

Протягом кількох років газети й журнали східних країн без кінця славили все, що з'являлося в пресі за підписом Раджара Огли, і нищівно, без жалю розносили «молодого Дайнара» (який підписував вірші свого вчителя).

Перед смертю старий Раджар Огли запросив до себе отих критиків.

— Шановні мої, — звернувся він до них, — спасибі за увагу, яку ви приділили моїм творам, особливо в останні роки. Але перед смертю я мушу вам розкрити одну таємницю: все, перед чим ви так щедро кадили свої фіміями, було написано не мною, а моїм учнем — Дайнаром. Мої ж вірші підписував він.

Звістка про те, що в джунглях зникли всі змії, що Ганг і Брампутра потекли проти течії, — не вразила б так отих неширих критиків, як ці слова поета.

— О, вічний Будда! О, святий Аллах!.. — в нестямі вигукували вони. — Як ми помилялися...

— Чорний дух ночі затьмарив нам розум!

— Це так. Чорний дух тьми дійсно затьмарив ваш розум. Ви забули головне — любов до свого народу, до його духовних цінностей, до його поезії, літератури і до тих, хто творить цю літературу. Ви загубили радість життя. Ви нищили те, що вимагало визнання і похвали. Ви показали себе не як патріоти, а як вороги рідної культури. Відходячи в інший світ, я заповідаю вам: будьте чесними! Цінують не ім'я автора, а його твір! Хай совість критика буде чиста, як сльоза немовляти, а серце відважне, як барс. Коли ж ні — ідіть собі геть від нас. Не заважайте рости нашим творцям.

Треба любити життя, все нове і добре, що приходить в нього. Хто не розуміє цього, хай зійде з путі, дасть місце іншим, чесним, справедливим, — закінчив письменник.

Легенду зустріли оплесками. Вона, як кажуть, потрапила декому не в брову, а в саме око.

С. КОВАЛЕНКО

• ТВОРЧІ МУКИ

Презлющая недуга
Скрутила драматурга —
Ночей не спить,
Спокою вдень не знає,
Томиться, нудиться, шукає, проклинає
І в світу цілого ладен уже опитати:
— Ну, як її,
оту
с у ч а с н у
тему взяти?

А над столом, повитий рушниками,
Карпенко-Карий у дубовій рамі
От-от промовить голосом докору:
— Е-ех, синку...
Жив би я
в твою прекрасну пору!..

ПАВЛО ГЛАЗОВИЙ

КАРТИНА •

Задивилась на картину
Ясноока ланкова:
Сад зелений, біля тину
Шовковистая трава...

Вище стріхи хміль повився,
Нижче — соняшник, гарбуз.
А на хаті примостився
Довгоногий черногуз.

Під картиною, як бісер,
Цифри й літери малі:
«Федір Миска. Сорок вісім.
У колгоспному селі».

Підійшла якась людина
І хвалити почала:
— Правда, гарна ця картина?
Скільки світла і тепла!

Ви пригляньтесь до тину —
Кожна риска, як жива!..
Подивилась на людину
Ясноока ланкова

І сердито відказала:
— Я в цій рамі не знайшла

Ні кінця, ані начала,
І ніякого тепла...

Тут говорить кожна риска,
Навіть літери малі,
Що не був цей Федір Миска
Ні в колгоспі, ні в селі!

Дружені
успішки

ОЛЕСЬ ГОНЧАР

УПОВНОВАЖЕНИЙ СОВІСТІ *

Хому в цей день бачили скрізь. То він стояв на дверях парового млина і вітійствував перед словаками, голосно радячи їм «суспілити підприємство для народу»; то сидів, розпустивши вуса, за столом у садку католицького попа і лихословив за віщось перед ним папу римського; то, нарешті, водився по селу з захмелілими хліборобами та нахвалявся поділити чийсь ґрунти.

Зрештою, чутка про все це дійшла до вух майора Воронцова, і той наказав негайно викликати йому Хаєцького. «Дай такому волю, то він на завтра тобі колгосп організує, — думав Воронцов про подоляка. — А ти маєш в дивізії за нього пилюлі ковтати...»

Незабаром Хома з'явився на виклик. Він прибув не сам, а в супроводі цілого почту цивільних... Словаки вже кликали його на ім'я, як свого односельчанина і,

* Уривок з третьої книги роману «Прапороносці» — «Злата Прага».

розмахуючи руками, клялися, що обрали б Хому своїм приматором, якби він залишився тут.

— Приматор це що? Голова сільради? — питався Хома і запевняв своїх нових друзів, що його, мовляв, на такий пост і вдома оберуть. Хомина самовпевненість веселила словаків. Усе це були переважно літні статечні газди в крилатих капелюхах та з люльками в зубах. Їм не треба було перекладача, бо словацька мова, як відомо, дуже споріднена з співучим подільським Хоминим діалектом.

Крокуючи вулицею, подоляк метав жартами наліво й направо, а словаки, весело юрмлячись довкола, на ходу зазирали йому в рота, виловлювали кожне сказане слово.

— Коли мій товариш майор буде мене занадто вже розпикати, то ви підтримайте, — навчав Хома приятелів. — Тягніть за мене руку.. Будьте живими свідками, що, мовляв, Хома нас нічим не кривдив...

Біля двору, в якому розташувалась політчастина, Хаєцький зіткнувся з Воронцовим. Майор саме вийшов із воріт з кількома озброєними юнаками. Вони були в картатих піджаках та в гетрах з червоними партизанськими стрічками на капелюхах. Юнаки щось жваво розповідали Воронцову про «Стьопу з Руська».

Зобачивши Хаєцького, майор зупинився.

— Розповідайте, — суворо звернувся він до мінометника, — чію ви там землю зібралися ділити? Може, маєте тут свої власні ниви? І хто вас взагалі уповноважував на такі речі?

Хома, виструнчившись, якусь мить поїдав майора очима, намагаючись вгадати настрої начальника.

— Совість мене уповноважувала, товаришу гвардії майор! — нарешті, впевнено випалив він. — Це йшлося про землю тих зрадників, що з німцями повтікали!

— То гардисти! Тісовці! Поліціанти! — дружно загули словаки. — Тікали б вони до своєї могили!

— Не буде їх на нашій землі! *

— Най їм Гітлер дасть, коли має!

Хома, підтриманий цим одностайним хором, одразу підбадьорився і, видно, не почувуючи на собі ніякого гріха, сміливо виправдувався далі:

* Землі.

— Навіщо би я мав їхні ґрунти ділити? Хіба ви, брати-словаки, самі не годні впоратися? Хіба ви дозволите ворогам народу повернутися з-під німця та посісти оці лани?

— Не дозволимо, пане Хомо! — збуджено запротестували словаки.

— Я, товаришу гвардії майор, тільки радив їм допіру, як ліпше...

— Що ж саме ви радили?

— А моя рада була така: оброблені та засіяні лани розподілити між партизанськими вдовами та матерями. Тут є навіть такі сім'ї, що їхні сини в генерала Свободи воюють... А з незасіяного клина заможнішим нарізати, які власне тягло мають... А щоб не було ніяких нарікань та перекручень, то треба обрати комісію таку, як наш комнезам був.

«Чим ти йому заперечиш? — думав, усміхаючись в душі, Воронцов. — Непогано розсудив, чорт візьми!».

— Всі ці питання, Хаєцький, будуть розв'язані органами нової цивільної влади. Я певен, що тут обійдеться без вашого втручання. Товариші словаки самі впораються з такими справами. Як ви скажете, товариші? — приязно звернувся Воронцов до Хоминих свідків. — Впораетесь?

— Впораємося, пане майор, — енергійно закивали вусами селяни.

— От бачите, Хомо, — посміхнувся Воронцов, — виходить, ваше втручання в такі речі непродумане й зайве.

— Товаришу гвардії майор! — майже інтимно звернувся Хаєцький, миттю впіймавши знайомі іскри веселої приязні в очах майора. — Та чи я дуже втручаюсь? Де я годен у все втручатись? Але якщо мене люди зо всіх боків шарпають — розкажи, допоможи, порадь, — то мушу радити! Хіба ні? Ти, говорять, Хомо, вже академію соціалізму пройшов, а ми тільки за парту сідаємо! Ти он яку практику маєш за плечами, а ми ще тільки першу борозну йдемо! То ж мушу людям пособити, свій досвід передати!..

Однак майора цікавило зовсім інше.

— Доповідайте, як ви там у млині порядкували.

— Мусив, товаришу гвардії майор, — чесно доповідав Хома, зрадивши, що найголовніша, на його думку,

небезпека минула. — Мусив! Бо власник того млина в Австрію п'ягами наживав, а в людей мливо кінчилось... Як бути? Треба, виходить, суспілити підприємство... Я їм прямо кажу: суспільте! Накуйте жорна по-новому та й пускайте машину!.. А то? Правдиве моє слово, Юрашу? — апелює Хома до одного із своїх явних прихильників, що стоїть попереду інших.

— О, Хомо, — задоволено відгукнувся Юраш. — Суспілимо для народу, най його мамі!

Воронцов переглянувся з юнаками-партизанами, які весь час весело спостерігали цю сцену, і всі разом засміялися.

А невгомонний Хома, розходившись, вже допитував іншого:

— Штефане! Твоя думка?

— То так має бути! — вигукнув Штефан, присадкуватий, войовничий, видно, готовий хоч зараз взятися за багатійового млина. — То буде демократіцка справа!

— Францішку! А ти чого мовчиш? Ти — за?

— Айно,* — рішуче тупнув босою порепаною ногою Францішек, — айно!

— Айно! — підхопила в один голос решта селян.

— Чуєте, всі кажуть: файно! — резюмував Хома. — Народ хоче! А коли народ чого-небудь захоче та дружно візьметься, то вже так і буде, клянусь на свої діти!

* Так, так!

ДМИТРО БІЛОУС

БОЙОВИЙ ДРУГ

У клубі на Дошці пошани
На фото плотар
У фойє.
«Йй-богу, Єгор!
Так і є!
Так от яка зустріч неждана!»

Та чув я лиш другого дня
Єгорів сибірський басок.
І ми, як найвища рідня,
Із ним
Гомоніли з часок!..

Відмінний плотар Єнісею,
А воїн — безстрашний Єгор!
Я згадую
Кожну траншею,
Пригадую кожен бугор.

А знаєш, як ти
Генерала
Привів під штиком
З-за Дніпра?
І рану тобі пов'язала
На полі, в бою, медсестра,
Сердечна дніпрянка, що з нею
Життя ти навів пов'язав,

Відважний плотар Єнісею...
— Днепра, —
Сам Єгор підказав.

— Ну, сплавщик,
Працюється як?
На Дошці пошани ти навіть.
— Да так, — посміхнувсь сибіряк, —
Что мог бы и Черчилля сплавить!

ВАСИЛЬ МИНКО

ДІВЧИНА В ГОЛУБОМУ

(Оповідання авіатехніка)

Хлопець я молодий і, на думку багатьох дівчат, навіть симпатичний. Але це між іншим, бо розповідати я буду не про себе, а про одну дівчину...

Іздив я якось в тиліві авіамайстерні в командировку. Повертався на фронт на випадковій автомашині і в дорозі познайомився з однією попутницею. Назвалася вона Тамарою. За всіма ознаками це була сугубо тилова дівчина в голубому вбранні і з ямочками на милому обличчі.

З першого ж погляду вона проявила до мене незвичайну люб'язність: запропонувала місце поряд з собою, почастиувала смачними домашніми пиріжками з сиром і маком. Очевидно, причиною її зацікавленості були мої авіаційні погони й ордени на грудях.

— Ви льотчик? — запитала вона.

Ніколи я не був брехуном, не здавався на спокусу навіть тоді, коли дівчата самі величали мене льотчиком. А тепер не витримав. Серце моє розтало від променистого погляду великих ясних очей моєї супутниці. І коли вона повторила своє запитання, я відповів:

— Так, ви вгадали...

Здебільшого цікавість дівчача на цьому й закінчується. А тепер я і в цьому помилився. Дізнавшись, що вона їде з справжнім льотчиком-фронтовиком, Тамара буквально засипала мене запитаннями: і на якій я машині літаю, і як в порівнянні з ним німецький «мессершмітт», і за які подвиги я нагороджений орденами?..

Спочатку я ніяковів і навіть розгубився: от так уско-
чив у халепу! Але потім поволі примирився з роллю лже-
льотчика, — що буде, те й буде. А якщо говорити по
совісті, то я й справді можу дечим похвалитися. Під час
відходу, наприклад, я залишався в тилу німців і від-
ремонтував там три наших літаки, які потім благопо-
лучно перелетіли на нашу сторону. А коли з'явилися у
нас двомісцеві «ІЛ'и», я два місяці літав повітряним
стрілком і збив «мессершмітта».

Але тепер в очах Тамари я був не авіатехніком, а
льотчиком-винищувачем і мусив розповідати, власне
брехати, як я ганяюсь за «мессершміттами» і «фокера-
ми», як вганяю їх у землю.

— І багато ж ви знищили їх?

— До Покришкіна, звісно, мені далеко,— відповів,—
але десяток уже маю на своєму рахунку...

Повз нас по пильній дорозі мчали зустрічні автома-
шини, мчала навколо сонця земна куля, та ми з Тама-
рою цього не помічали. Іноді мені здавалося, що Тамара
з підозрою слухає мене, але швидко й заспокоювався.
Розповідав я з таким знанням справи, що перший-ліп-
ший інспектор пілотажу міг мені позаздрити.

І раптом...

Це «раптом» впало мені на голову, як грім серед яс-
ного дня. Наша машина несподівано спинилася в полі,
почулися перелякані голоси:

— «Месси» атакують!

Я глянув угору й побачив німецького винищувача,
який гнався за нашим «У-2». Беззахисний «кукурудзник»
знизився до самої землі, летів на бриючому і зненацька,
неначе спіткнувшись, упав у житі.

— Загинув! Невже загинув? — не своїм голосом
крикнула Тамара й закрила голубим рукавом очі. Та
через секунду дівчина, ніби засоромившись своєї легко-
духості, знову глянула в бік літака і раптом сказала:

— Побіжімо до нього! Може, льотчик живий...

Льотчик був тяжко поранений в груди, підпливав
кров'ю.

Йому вистачило сили посадити машину на землю
неушкодженою, але вилізти з кабіни він уже не міг —
втратив свідомість...

Здавалося, що, забачивши кров, тилова попутниця

знепритомніє або принаймні втече. Одначе я помилився. Тамара швидко і вміло зробила перев'язку льотчикові і раптом суворо закричала на мене:

— Та чого ж ви стоїте! Давайте пересадимо його в задню кабіну!

— Навіщо? — не розумів я. — Зараз от під'їде автомашина.

— Яка автомашина? Його треба зараз же відправити на літакові до госпіталю...

Нічого не розуміючи, я слухняно допомагав їй. І тільки тоді, коли поранений льотчик уже сидів в задній кабіні, я зміркував, до чого воно йдеться. Адже вона певна була, що я льотчик.

— Ой, та чого ж ви топчетесь? Сідайте швидше за штурвал!

Ви можете зрозуміти моє ідіотське становище?.. Я ладний був провалитися крізь землю, тікати світ за очі. Але що було робити?..

Почувши, що я не льотчик, дівчина пронизала мене блискавицями тепер уже не променистих, а гнівних очей, і раптом сама сіла в кабіну, суворо наказала мені:

— До пропелера! Чи, може, з вас і технік такий же, як льотчик?..

Через хвилину-дві літак був у повітрі, взяв курс на схід. А я стояв у житі і мовчки дивився йому вслід...

От такі вони, наші тилові дівчата, з ясними, променистими і непроменистими очима.

СТЕПАН ОЛІЙНИК

ВЕСНА

I

Підводяться сонячні ранки.
Погожі становляться дні...
Виходьте, бригади і ланки,
Назустріч колгоспній весні!

На полюшко-поле рушайте
Прикласти уміння і хист.
Іздові, коней запрягайте,
Сідай за кермо, тракторист!

Немає миліш, як у полі,
У дружнім труді на лану —
На ріднім колгоспнім роздоллі
Стрічати красуню-весну!

На те ми й колгоспна родина,
Щоб працею славить наш край,
Щоб сили єднать воєдино
І йти у бої за врожай,

Щоб сонце стрічать не на ганку
В погожу годину ясну,
А в полі! І... «Доброго ранку!»
Сусідам гукать
на лану.

Щоб люди трудящі у світі
Ще більше гордились за нас!
Щоб всіх ворогів в Уолл-стріті
Від люті — повергло у сказ!

Повергне!
Слова ці — пророчі,
Бо успіхи нам лиш з руки!
Колотимуть містерам очі
Густих ячменів остюки!

Підніметься в повному зрості
Такий в нашім полі овес,
Що сказиться Черчілль від злості,
Старий уоллстрітівський пес!

Дадуть (бо здобути ми в змозі!)
Нам стільки багатства лани,
Що кинуться, в атом-психозі,
В Америці з вікон пани!

Ми кажем ділкам з Уолл-стріту:
— Не з вами весна ця! Ні, ні!
Над людством, над простором світу
Цвісти — тільки нашій весні!

ОСТАП ВИШНЯ

ОХ, І МОТРЯ Ж КАРПІВНА!

Багато, багато по наших районах колективних господарств.

Серед них єсть хороші, єсть середні і єсть, як тепер їх називають, відсталі.

Не погані, а відсталі...

І то таки справедлива назва таким колгоспам — «відсталі», бо поганих колгоспів не буває, не може бути...

Не колгоспи погані, а єсть, будемо говорити прямо, бо ми люди свої, — керівники нехорошкуваті, а в таких у нехорошкуватих керівників колгоспи частенько бувають відсталі.

Але ж у кожному районі обов'язково єсть один колгосп — найкращий із кращих, найпередовіший із передових, гордість цілого району, а то, може, й області, а то, може, навіть і республіки й цілого Радянського Союзу...

І часто-густо буває так, що перебивається сяк-так якась артіль, аби, мовляв, день до вечора, стогне, крекче, район на неї гримить: — «Ти мені весь район назад тягнеш!», і земля ніби в тої артілі не родюча, і худоба не плодюча, і дощ над нею іде не навесні, не в травні, а обов'язково під час жнив та молотьби, одне слово, «горе, горе, горенько ти моє»...

Аж ось демобілізувався з армії чолов'яга, прийшов додому, з'явився до райкому партії, там йому й кажуть:

— От і добре, що повернувся! Будемо рекомендувати тебе на голову артілі! Задніх вона пасе! Виводь наперед!

Чолов'яга відмовляється, — та той... та хіба я... та я ж іще той...

Незважаючи на «та той», обирають його на голову...
За рік-два не впізнати артїлі...

З піснями всі йдуть на роботу, дощі перепадають саме тоді, коли дід Тиміш дивиться на небо та: «От би оце тепер дощику!», корови не в кізяках і не яловіють, коні весело іржать, кобили жеребляться, трудодні як трудодні, і на трудодні, не як на трудочверть дня, а таки, як на цілий трудодень, кури кудкудахають, півні піють, навіть індики бел-бел-бел-белкають.

А дівчатка, а дівчатка в тій артїлі!

То було розчісувалися тільки в суботу, а тепер по тричі на день зачісуються, у дзеркальця дивляться, і кожна крем «Сніжинку» у миснику аж у самому куточку ховає, і Оленка в Галинки потихеньку питає:

— Ти не знаєш, яким одеколоном од Оксани пахне? Я питала, не каже!

— Або ж «Сірень», або ж не інакше, як «Белая ніч». Та я ще кращий назнала, «Манон» зветься. Купимо, тоді ще побачимо, хто кого перепахтить!

Навіть баба Секлета, що цілими днями на призьбі вигрівається, старенька вже дуже, — так і баба Секлета до всього, що в артїлі робиться, придивляючись та принохуючись, усім каже:

— Отак би й мені хотілося.

А зовсім була засмутніла артіль!

Прийшла енергійна людина, стала на чолі комуністів, перевернула все: збила актив, збрала, запалила комсомольців, і закрутилось...

І вже голові артїлі доводиться думати не про те, чи вийдуть сьогодні на роботу, чи ні, а про травопілля, про зелений конвейер, про полезахисні смуги, про агротехніку, зоотехніку, гібридизацію, про Мічуріна, про Лисенка...

А артіль уже зразкова, передова...

Так от, у нашому районі було таких найпередовіших артїлей не одна, а дві. Колись відсталі, а тепер, як загосподарювали в них справжні організатори і справжні хазяї, — тепер вони найпередовіші...

І яка з них краща, в районі ніхто не міг сказати.

Коли в одній одне добре, то в другій — інше щось краще.

А показники, взагалі, однакові...

Шанували й любили в районі обидві артiлі однаково...

І артiлі любили і їхніх керівників шанували...

В артiлі «Нове життя» за голову правив Іван Петрович Клен.

В артiлі «Щасливе життя» головував Петро Іванович Явір.

Поїдьте, поспитайте в районі, а може, навіть і в області:

— Ну, як у вас Іван Петрович Клен поживає?

— Це з «Нового життя»? Е, це наш Посмітний! — і привітно всміхнеться той, що його ви питаєте.

А поцікавтесь так:

— Явір, Петро Іванович живий-здоровий?

— Це із «Щасливого життя»? Аякже ж! Це наш Дубковецький! — і засвітиться лагідною посмішкою лице в того, кого ви питаєте.

Ну, а вже ж ми знаємо, що найвища похвала для голови артiлі назвати його Посмітним чи Дубковецьким.

Макар Онисимович Посмітний — славнозвісний голова артiлі ім. Будьонного, Березівського району на Одещині, а Федір Іванович Дубковецький не менш славнозвісний голова колгоспу «Здобуток Жовтня», Тальнівського району на Київщині...

Обидва зачинателі колгоспного руху, обидва двадцятип'ятилітники, і обидва такі хазяї на колгоспній землі, — що куди там отим колишнім Кенігам з Харитоненками, з Терещенками, з принцами Ольденбурзькими...

Всі про них читають, всі про них знають, і всі чекають, хто ж кого перехазяїнує: чи Федір Іванович Дубковецький Макара Онисимовича Посмітного «переведорить», чи Макар Онисимович Федора Івановича «перемакарить»...

Так що, як прозивають котрогось голову артiлі в районі Дубковецьким чи Посмітним, то вже так і знайте, що хазяїн він «як грім».

Задарма не прозвуть...

Змагалися Іван Петрович Клен з Петром Івановичем Явором...

Не вони, власне, змагалися, а артiлі підписали між собою договір на соціалістичне змагання...

«Нове життя» із «Щасливим життям»...

Хоч, положим, коли змагаються артiлі, то змагаються й артiльні голови...

Обидві артiлі, кажемо ще раз, були зразкові...

І Іван Петрович Клен, і Петро Іванович Явір, та й цілі артiлі «Нове життя» й «Щасливе життя» добре та прекрасно знали, що на звичайних «пунктах» договорів багацько не виграєш, і виконанням тих «пунктів» нікого не здивуєш...

Лани, як столи, та ще й чистою, та ще й вишиваною скатертиною позастилані...

Плани — перевиконано: і в рiльництві, і в тваринництві, і в пташарстві, і в бджiльництві, і в городництві... У всьому.

І клуби в обох артiлях єсть, і стiнгазети єсть, і агрогуртки, і драмгуртки, і всiякі інші гуртки — все це вже в побуті... Як ото вранці не можна, щоб не вмитися, так не можна не піти до клубу, до агрогуртка, не прочитати газету, не написати замітку до стiнгазети і т. д.

Інвентар одремонтовано, весь він під повітками, не на дворі, не іржавіє, не псується...

Худоба в теплі, сита...

Колгоспні комори — значно кращі, ніж деякі районні кооперативні універмаги: і чистіші, і порядку більше...

І в школі тепло, і в лікарні тепло, і в учителів тепло, і в лікарів тепло...

Спочатку приїхав Іван Петрович Клен з «Нового життя» до Петра Івановича Явора у «Щасливе життя» з цілою комісією своїх колгоспників перевіряти виконання договору на соціалістичне змагання...

Обходили гегь чисто все: повний скрізь лад, повний порядок...

Ні до чого не прискіпаєшся...

Уже на що Мотря Карпівна Гнута, бригадир рiльничої бригади з «Нового життя», така вже, що нічого од неї не заховаєш, така вже прискіпуча, що про неї Петро Іванович Явір казав Іванові Петровичу Клену:

— Ти її заміж оддай, мо' вона подобрішає!

Так і Мотря Карпівна Гнута нічого не знайшла такого, щоб можна було причепитися...

Торік Мотря Карпівна таки підсоромила трохи «Щасливе життя», — відкрила рядкову сівалку, а там зерна трохи залишилося й проросло...

— Чорти підтаскали ту сівалку!

Через оту сівалку «Нове життя» таки першим було поставлено, а «Щасливе життя» — другим.

Все обдивились — кругом відмінно! П'ять!

Поїхали і в четверту бригаду, що була за три кілометри від села, — і там кругом п'ять! Відмінно!

Ну, хазяї гостей пригостили, почастували обідом.

Гості подякували.

— А коли до нас на перевірку?

— З неділі приїдемо!

Щасливожиттєвці дуже були раді, що цього року і сівалка навіть не підвела, і Мотря Карпівна Гнута нічого не вдіяла.

А вони знали, що Мотря Карпівна не може без того, щоб не перемогти...

А отже бачите: не перемогла! Не було до чого причепитися...

За тиждень так чи за півтора Явір Петро Іванович із своїми колгоспниками поїхали до «Нового життя»...

І тут те саме: п'ять!

Один із щасливожиттєвців так просто сказав:

— І чого ото ми ходитимемо?! Що ми не знаємо, як вони хазяїнують, чи що? Давайте сядемо краще та покуримо, ніж ото ноги бити! Та й будемо ми у соцзмаганні рівні! Йй-бо, правда!

— Е, ні! Треба все перевірити! Як же ж так? Перевірка — так перевірка!

— Ну, ходіть, а я покурю! — та й сів отой «один» під коморою.

Не причепилися ні до чого й щасливожиттєвці у новожиттєвців...

А треба вам знати, що бригада Мотрі Карпівни Гнутаї була теж за два кілометри від села, в колишньому невеличкому панському маєткові...

— Ну, поїдемо до Мотрі Карпівни!

— Коли вже тут ні до чого не прискіпалися, то вже в Мотрі Карпівни дідька лисого!

— А поїхати проте треба!

Поїхали...

Мотря Карпівна привітно гостей зустріла:

— Просимо, просимо!

— Ну, де в тебе тут огріхи, показуй, Мотре Карпівно! — посміхнувся Петро Іванович.

— Дивіться!

Обдивилися — дай, доле, щоб по всіх бригадах і по всіх колгоспах було так, як у Мотрі Карпівни.

— Добре хазяїнуєш, Мотре Карпівно! Нічого не скажеш: краще, ніж добре!

— Як уміємо! — вклонилася Мотря Карпівна. — А тепер, дорогі гості, зайдіть же ж і в Червоний наш куточок, перепочиньте! Квасом грушевим вас почастиємо! — припросила...

Зайшли гості в Червоний куток...

Посходилися до Червоного кутка всі артільники, вся бригада: хлопці, дівчата, старші люди... Сидять, гомонять, квасом пригощаються.

Мотря Карпівна підвелася й каже:

— Може, дорогі гості, послухаєте, як наша бригада співає?

А дівчата та хлопці, та й ті, котрі старші, якимось так уже в куточку поставали, як уже їм треба було.

Мотря Карпівна вийшла на середину, махнула рукою...

І враз парубки як грякнуть:

Із-за гір та з-за високих
Сизокрил орел летить...

Підхопили дівчата... І полилося... І полилося...

А потім і «Верба рясна», і «Дударик», і «Тумани мої, растуманы»...

Хор, я вам кажу, — та який хор!

Гості отетеріли...

— І коли ж це ви встигли?!

Покінчили співати, тоді виходить на середину Наталка Качур — ланкова, стала та й задекламувала:

Йшли солдати із-за Псла
Двадцять першого числа...

«Солдатську баладу» Андрія Малишка задекламувала... Та як!

Виходили ще дівчата й хлопці, — декламували Пушкіна, Шевченка, Тичину, Рильського...

Гості тільки головами кивали та аплодували...

І записано було:

— В культурній роботі «Нове життя» стоїть вище. Особливо бригада Мотрі Карпівни Гнутої...

Ой, та Мотря Карпівна!

Не тим, так тим, а таки вона перша!

СТЕПАН ОЛІЙНИК

ДИПЛОМАТ

Лиш зібрався вечеряти Гнат —
Як приносять записку до хати:
«Зараз буде у вас дипломат».
Приготуйтеся, мовляв, зустрічати!

Це ж за чим він? Яким вітерцем
Занесло аж сюди з-за кордону?..
Ще й приписка внизу олівцем:
«Дипломат з самого Вашингтону».

— Чуєш, жінко! Прийшла до нас вість, —
Мовив Гнат до своєї Олені, —
Із самої Америки гість
Добивається зараз до мене!..

Зустрічать і приймати людей
Вже Олені, мабуть, не звикати,
Хоч таких чужедальніх гостей
Не просила ні разу до хати.

Одягла свою сукню в цвіту
І до люстра: чи славно їй буде?
З скрині Зірку бере Золоту,
І чіпля чоловіку на груди...

— І чого він до нас, дипломат?! —
(Ця загадка була й перед нею).

— Та, мабуть, — одвічає їй Гнат, —
Почнемо з ним якусь «асамблею»!

— Асамблею?! Оце новина!..
Та чого ж ти... (їй змахнула руками) —
Треба ж спішно колоть кабана,
Треба діжку розкрити з огірками.

Йди в артіль, хай пришле голова
Зо дві жінки на поміч до хати —
Сам же знаєш: по місяців два
В асамблеях сидять дипломати!..

— Подожди! — усміхнувсь чоловік, —
Ми про це поговорим окремо.
Може, ще «асамблею» на рік
Чи одразу — на два відкладемо.

Дивлячись, обстановка яка! —
Жартував...
Потім взяв він віршовку,
Прив'язав коло груші Сірка,
Та на цьому й кінчив «підготовку».

...Незабаром прибув дипломат.
Сухорлявий і рівний, як свічка.
«Ви, — питає, — Дібровенко Гнат,
Бригадир... із артіль... «П'ятирічка»?

— Я, — одвітив господар кивком... —
Прошу, пане! Проходьте, сідайте!
Що прийму не за «круглим столом»,
То за це вже мені вибачайте!..

(Був, як бачите, Гнат із таких,
Що не лізуть в кишеню за словом).
...Й почалась «асамблея» у них
За селянським столом квадративим.

Дипломат на початку сказав,
Що гостює у нашій столиці,
Що про Гната, звичайно, читав,
Знає, скільки зібрав він пшениці.

Що тепер, мовляв, робить турне,
Й стріти Гната — для нього похвально!
— Прощу, сер... познайомте мене
З вашим досвідом. Повно й детально.

Гнат, зберігши гостинності такт,
Підбирає слова милозвучні,
— Нам приємно, — говорить, — це факт,
Що Америка проситься в учні!

Та на просьбу скажу я вам так:
Не прийметься мій досвід артільний
На землі ваших ферм, де батрак
Гне ще спину на вас, підневільний.

Дипломат окуляри протер,
Дипломат вигнув брови на лоба:
— Ви мене агітуєте, сер!
Я, здається, в гостях в хлібороба!

...Бив годинник в ту мить на стіні,
Й бригадир, щоб підкреслити чемність,
Каже гостю: Дозвольте мені
Саме зараз зробити вам приємність.

Ви ось в хаті моїй, та душа —
Там, в Америці, скажемо чесно.
Тож послухать тепер «Голос США»
Вам приємно буде й цікаво...

Зашипів в репродукторі змії...
Жінка просить за стіл дипломата...
І почався невиданий «бій»
Між Нью-Йорком і хатою Гната.

Диктор каже: ...«тепер сіячі
На Україні Радянській без хліба».
Жінка ставить на стіл калачі!..
Дипломат тихо цідить: «Шпасіба!».

Диктор каже ...«пустіють степи,
У ставках уже видохла риба...»
Жінка ставить на стіл коропи!..
Дипломат тільки мимрить: «Шпасіба!».

Диктор жовчно шипить з приймача,
«...каганці — їх світила типічні...»
Жінка люстру святкову включа...
Гостя сліплять вогні електричні...

Диктор каже: «ні вдень, ні вночі
Там, у селах, пісень не чувати».
А під вікнами — в клуб ідучи —
«Ой, ти хмелю!..» співають дівчата.

Жінка просить: — Ви їжте калач,
Ви ж з дороги, пора закусити!..
Дипломат — вставив очі в приймач
Й починає чомусь зеленіти...

Усміхнувсь і запитує Гнат:
— Що це значить? Скажіть, дипломате?! —
Той схопився, хотів щось сказати,
Та скоріше за шляпу, та з хати!..

Поспішав мовчазний до воріт,
Бо ж невдачі були очевидні,
Гнат, проводячи, мовив услід:
— Погостили б ще в мене зо три дні.

Подивилися б завтра село,
Прогулялися б в сад чи до лісу! —
Хоч на думці у Гната було:
«Ідь скоріше, і ну тебе к бісу!..»

...Лиш від'їхав з тим гостем шофер,
Жінка так чоловіку сказала:
— Двадцять років живу з вами, сер,
А що ви дипломат — і не знала!

СЕРГІЙ ВОСКРЕКАСЕНКО

«КОТИГОРОШКО»

I

Вже якщо судити строго,
То Кузьмі не повезло:
Меншого на зріст за нього
Не було на все село.

— Чи воно така порода
Чоловікові бува?
Чи сама б, сказати, природа
Витіва такі дива?

Хтозна, що в тім за причина?
І втямки я не візьму.
Бідкався отець за сина,
За свого ж таки Кузьму.

Не тому, що по натурі
Він такий причепа був, —
Ні, на власній батько шкурі
Куций ріст отой відчув.

Пан приймав його (глумота!)
В двадцять літ за малюка
І платив у день не злота,
Як усім, а п'ятака.

А ходив бувало з ціпом,
То завжди глумивсь глитай:
«Куций надто!..» Зуби зціпить
Та й потягне в інший край.

Син же — серця половина,
Як ведеться там йому?
Бідкався отець за сина,
За свого ж таки Кузьму.

А Кузьмі все дуже просто, —
На заводі третій рік,
Із своїм маленьким ростом
Важний був він чоловік:

Член цехкому і завкому,
І чуть-чуть не лавреат,
Знову ж член бюро райкому
Другий рік уже підряд.

Пише сам: — Живеться гарно,
Добре йдуть мої діла! —
І додому регулярно
Дві-три сотні посила.

От за це отця й вітає
У колгоспі весь народ.
Та старий не довіряє, —
Сам рушає на завод.

Здалеку завод угледів:
В небі з полум'я мечі,
В хмарах золоті ведмеді
Борушкалися вночі, —

То на жар-птиць обертались
І металась без кінця, —
Погасали й знов займались,
Наче райдуги-сонця.

Як згадає, то в самого
Очі світяться й тепер.

На завод повів старого
Самий старший інженер.

2

У цеху старий зам'явся,
Страшно стало тут йому...
Був би втік, та побоявся
Тіні кинуть на Кузьму.

Раптом він розправив плечі,
Зір засяяв, мов кришталь,
Як з мартенівської печі
Випускати стали сталь.

Ворухнулася за хлопця
Гордість в батьковій душі,
Як по вінця стало сонця
В двістітонному ковші.

Як того ковша легенько
Кран рухливий підхопив,
Він аж скрикнув: — Ох, ти ж, ненько!
Ще таких не зрів я див.

Двісті тонн — і, як пір'їну,
У повітря підійма...

Це розкаже батько сину.
— Ну, а де ж мій син Кузьма? —
В інженера він питає.
Інженер не поспіша:

— То ж ваш син і підіймає
Двістітонного ковша,
Він і є над тим-то краном
Повновладним, справжнім паном. —

Зблід старий, помовчав трошки,
Гордість тут його взяла:
— Не Кузьма, — Котигорошко!
Ось які воно діла!

Не в малому зрості скруха. —
В батька радість на виду:
— Значить, суть у силі духа,
У суспільному ладу!

ТЕРЕНЬ МАСЕНКО

ТРАКТОРИСТ

Як весни блакитні весла
Зашуміли на Поділлі, —
В сонці блиснули чересла,
Лемеші блискучо-білі.

Степу озеро безкрає
Кличе серце далиною,
Аж за обр'їй хвиля грає,
Хвиля йде озиминою.

«Добре бути трактористом, —
Кажуть парубку дівчата, —
Покажи, з яким ти хистом
Будеш скибу підіймати!»

А вже вітер надуває
Наче паруса, сорочку,
З неба жайворон скидає
По дзвіночку, по дзвіночку...

Хлопець к серцю ниву горне,
Цілину плугами рїже,
І за ним вологе й чорне
Залягає поле свіже.

Він щороку скибу валить,
Спів луна широким ланом.

А над хлопцем сонце палить, —
Чуб зробився конопляним.

Ось дівчата... Для привіту:
«Чорнобривче! будь здоровий!
То од неньки, чи од вітру
В тебе зовсім білі брови?»

Ну, а він: «Для жарту смілі,
Ви для праці — теж моторні?
Не дивись, що брови білі,
Ти поглянь на ріллі чорні!»

Хоч лице обпалить праця,
І сорочка у мазуті, —
Він плугами «сталінградця»
Вміє скибу розгорнути.

Гей, ви дні ясні, чудесні,
Сині ночі, ранки білі.
Ой, дівчата, наче весни
На полях рясних артілі!

Добре світ любити палко,
Йти розквітлими степами,
Як за трактором сівалки
Все туркочуть голубами.

Зерно-золото лягає
У глибокі й теплі ріллі —
Для добра і щастя краю
І на славу всій артілі!

ІВАН ГАЙДАЄНКО

АНТАРКТИЧНІ УСМІШКИ

У 1932 році, повернувшись із антарктичного плавання, англійський дослідник Беннет вигукнув:

— Чорти б його взяли! Слава богу, я лишився живий!

Тричі перехрестившись, він узявся описувати Антарктику. «Густий морок при низькому барометричному тискові, — писав Беннет, — може кинути навіть сильну людину в розпач... Це країна смерті... Не дивно, що й сильні люди не витримують такого життя»...

А життя Беннета та його супутників було не таким уже й поганим, щоб нарікати. Плив Беннет на величезному океанському судні, оснащеному потужними машинами, електрикою, радіотехнікою. Жив у теплій, світлій каюті, з ванною, грілками, термосами і пілососами, пив віскі та їв біфштекси, слухав музику і ніколи не виходив на палубу. (Слабував на морську хворобу, бідолашний...). А якої заспівав би містер Беннет, якби йому довелося плавати в Антарктиці на невеликих дерев'яних шлюпах під вітрилами, на тих шлюпах, на яких російські моряки в 1819—1823 роках першими відкрили шостий материк? При такій оснастці містер Беннет відкрив би, напевно, не материк, а молитовник і заспівав би Лазаря!

Недарма матроси першої російської експедиції говорили: «Там, де лорди кривлять морди, там для моряка русака — справа легка!»

— Даруйте, — заперечать панове з адміралтейства, — а Джемс Кук?

Так, був Кук, славнозвісний Кук. Та хіба не він «прокував» материк Антарктиди? Хіба не він твердив, що південно-материкова земля не існує, хіба не він бідкався, що Антарктика — сувора і неприступна?

Уілкс? Джемс Росс? Це ті сери, що через двадцять років посунули слідами росіян «відкривати» відкриту Антарктику? Були такі! Це про них говорили на російському флоті:

«Велик Уилкс,
Велик и Росс,
Но их обоих перерос
Русак-матрос!»

Ні американці, ні англійці ніколи не дружили з Антарктикою. «Там легше десять разів збожеволіти, ніж раз усміхнутись!» — запевняють іноземні авторитети. Але, їм наперекір, над суворою, холодною кригою не тільки цвітуть веселі, теплі усмішки, але й лунає дружний, здоровий сміх радянських китобоїв.

Недавно в Одесу повернулася з чергового рейсу китобійна флотилія «Слава». Без найменших ознак страху, без тіні розчарування, з любов'ю, з життєрадісним гумором розповідають китобої про свій далекий рейс.

— Як плавали, Григорію Омеляновичу? — запитали ми гарпунера Героя Соціалістичної Праці т. Панова.

— Як бачите, добре. План добування китів перевиконали. — Він показав рукою в бік китобазиса «Слава». — Переповнена коробочка! А в коробочці тисячі тонн китового жиру.

— Це видно. Але нам хотілось знати, як вам плавалось?

— Це штука не мудра. Кажуть, порожній чемодан теж плаває... Тому на це запитання ми завжди відповідаємо цифрами: тисячі миль, тисячі тонн, сотні голів китів, дві-три пригоди — і жодної аварії.

Вдруге ми вже запитували по-іншому:

— Добре вам довелось плавати? — звернулися ми до одного штурмана китобійного судна.

Кремезний, засмаглий моряк з подивом, навіть з незадоволенням, подивився на нас:

— А ви звідки знаєте?

— Про це всі знають. Нам уже розповідали товариші...

Вуха моряка злегка почервоніли.

— Напевне, прибрехали вам трохи. Не так уже я й плавав... Всього на одне запитання не міг відповісти. А так все відмінно...

Поговоривши, ми вияснили, що із своїм запитанням натрапили якраз на штурмана, який при перевірці знань трохи заплутався в астрономії.

«Все ж ви ще плаваєте в цьому питанні», — сказав штурманові капітан-директор флотилії Герой Соціалістичної Праці Олексій Миколайович Соляник, який регулярно влаштовує в Антарктиці перевірку знань моряків-китобоїв. Відтоді слово «плаваєте» стало для штурманів не зовсім приємним.

І знов нам довелося міняти запитання.

— В яких умовах вам довелося плавати? — запитали ми матроса з китобійця «Слава-15» т. Новикова.

— Умови? — запитав той. — Вечір, океан, шторм балів на сім, вода трохи холоднувата була, подекуди плавав лід, але нічого... 15 хвилин — дрібниця! Все в порядку. Живий, здоровий, наступного дня вже й вахту стояв.

Ми здивовано глянули на матроса. Лише згодом ми все зрозуміли. Виявляється, що 9 січня величезною хвилиною матроса Новикова знесло з палуби китобійця за борт. Опинившись у крижаній воді, моряк швидко зняв з себе одяг і п'ятнадцять хвилин плавав, доки його не підбрали товариші. Навіть після крижаної купелі радянський китобій не скаржився на непривітність і холод.

— Як же все-таки пройшов ваш п'ятий рейс? — звернулись ми до китобоїв, остаточно відмовившись від слова «плавати».

— Пристойно, — відповів нам майстер розбирання китів Петро Котов. — Весь час з одеколончиком.

— Ого, одеколонило нас здорово, — підтверджує другий китобій. — Як не вітри, то шторми, не шторми, то пурга.

— Холодно було?

— В Антарктиці мерзнуть нероби, а нам було жарко. Хіба ж можна мерзнути, коли є робота?

— Не скучали в семимісячному рейсі?

— Як же? Був час, що ледве не плакали. Пропали

кити, наче їх корова язиком злизала, а флотилія всього половину плану виконала. Ганьба! Ось тоді й занудьгували ми. Але зате на останньому місяці полювання напали на табун китів і зразу ж нудьга розвіялась. Півтора плану за місяць! Тоді наш переможець у змаганні гарпунер т. Тупиков убив стотонного кита. Одна тільки печінка затигла тонну. Ото печіночка!

Розбиральник китового язика назвав півторатонний язык кита «мрією «Голосу Америки».

— Уявіть собі, щоб такий язичок мав би хтось із коментаторів американської корпорації радіобрехунів!

Отак — з веселим жартом серед вируючого океану, з теплою усмішкою серед холодної антарктичної криги — плавають і трудяться відважні радянські китобої. Промисел провели вони біля шостого материка без жодної аварії.

Тільки в тих, хто хниче, хто ниє, хто тремтить від страху, — у тих вічно — холодна міна, від якої мухи замерзають на льоту і молоко скисає. І не тільки молоко. Скисають у них і машини, і судна перетворюються на коржики. Так було і в цьому рейсі. Кілька американських, англійських і норвезьких китобійних суден не уникли серйозних пошкоджень і вийшли з ладу.

— Ім Антарктика протипоказана, — говорять радянські китобої.

— Жарт, життєрадісна усмішка, здоровий гумор в Антарктиці — це ознака відваги й віри в свої сили, — говорить капітан-полярник О. М. Соляник.

Сміх радянських китобоїв лунав, лунає і буде лунати над Антарктикою.

СТЕПАН ОЛІЙНИК

ДІВЧИНА

Вона з відрами йшла від криниці.
— Чи не можна, — питаю, — води?..
Усміхнулась, навела зіниці,
І до мене: — Ви звідки й куди?

Я казав, що іду з Березівки
В те село, де над ставом вітряк.
Що іду з навчання до домівки,
Що для неї, звичайно, — земляк!

А навколо поглянути любо:
Дише травами літня пора!
Нахиливсь... і відсвіжую губи
Прохолодою з того відра...

Не хвалько я, здається, нітрішки,
А сказав їй, чомусь, що тепер
Годі з мене ходити вже пішки,
Бо віднині — колгоспний шофер!

Ще й подав своє «право» дівчині,
Що дістав його в скриньці внизу.
— Може, й вас, — кажу, — якось в кабіні
До райцентра в кіно підвезу.

Із запалом шоферського духу
Навіть став їй відмітки читать:

— І «мотори», і «правила руху» —
Все в порядку, чорнява... На «п'ять»!

...Ніжні руки і сукня в узорі.
Все по моді... Навіщо цей шик!
Так і видно — працює в конторі.
— Ви, напевно, — кажу, — рахівник?

Не сподобались їй ці «деталі».
Усміхнулась: — Нехай буде так!..
І пішов я шляхом своїм далі
В те село, де над ставом вітряк.

А в якій проживає хатині!..
Як ім'я?.. Лиш догадки одні...
...Скільки раз тим селом на машині!
Довелось потім їздить мені!

Мимохіть задивлявся на лиця
(Якось ледве не вскочив у рів).
Зупинявсь біля тої криниці,
Та ні разу її не зустрів.

А в осінню і пам'ятну пору,
Як найбільше в шоферів труда,
Іхав я під селом тим нагору,
І стряслася зі мною біда.

Змовк мотор. І разів, мабуть, триста
Все крутив і крутив... Не бере!
І пішов я просить тракториста,
Що ліворуч на полі оре.

Щоб поміг. Бо гаряча ж робота!
Хлібоздача!.. На обліку дні!
...Тракторист — в окулярах пілота —
Усміхнувсь... І ні слова мені.

Повернув. Підрулив до машини.
Руки в боки — і став поблизу:
— Може, я вас, — говорить, — в кабіні
До райцентра в кіно підвезу?

Ці слова — як раптова атака.
Окуляри зняла... Я завмер.
А вона: — Щоб не був задирака!
Щоб не хваставсь, товариш шофер!

Присоромила вкрай... Отаке-то!

. . .

І тепер, коли мимо я мчусь —
Помахую здаля їй кашкетом.
Підійти ж... не наслідуюсь чомусь!

СЕРГІЙ ВОСКРЕКАСЕНКО

**ПІСНЯ ПРО СМЕРТЬ
ТА КОВАЛЯ ДІДА ВАСИЛЯ**

Дід Василько занедужав,
Тут і Смерть зайшла до хати:
— Так що, значить, любий друже,
Будем, — каже, — помирати!

— Я не звав тебе до себе, —
Дід говорить. — Вийди з хати!
Ач яка, мені он треба
Трактори ремонтувати.

І додав лукавим басом:
— Прийдеш, мабуть, іншим часом...

Дід у кузні пісню зводить,
Дід обковує колеса.
В кузню знов-таки заходить
Смерть ота довготелеса.

Нахилилась аж до вуха:
— Ну, то як? — Прошепотіла.
А коваль і каже: — Слухай,
Так що знов не буде діла.

І сміється хитро, басом:
— Прийдеш, мабуть, іншим часом...

Смерть прийшла у листопаді.
І сама далася диву:

Дід Василь був у сільраді
На засіданні активу.

Смерть киває: — Я по тебе!.. —
Дід їй пише: — Як же бути?
Нам німецьку танку треба
На турбіну перекути.

І сміється дужим басом:
— Прийдеш, мабуть, іншим часом...

Знов прийшла: — Збирайся, враже,
Аж тепер тебе я візьму... —
Дід сміється: — Дудки, — каже, —
Буду жить до комунізму!

В нас тобі не буде діла,
Розквітає наша доля!
Подалась би та й підсіла
Черчілля або де-Голля.

Смерть зітхнула: — Ну, доволі,
Дід цей, певне, в комсомолі...

ГРИГОРІЙ ДЕРЕВ'ЯНКО

ЦЕ ВЖЕ ФАКТ!..

Голова колгоспу, Демид Петрович, нервувався.

— Дзвонив? — спитав він у рахівника.

— Не додзвонився, Демиде Петровичу, все «зайнято» й «зайнято».

— Дзвони ще раз.

Рахівник крутнув ручку.

— Центральна!.. Золото! Дайте мені місто.. Дайте, кажу, місто!.. У вас душа єсть?.. Єсть, питаю, душа?!

— Що ти з нею душевну дискусію розводиш?! — розсердився голова і вирвав трубку в рахівника. — Центральна, ви розумієте, що таке зрив зобов'язань?! Га?.. Що?.. А чорт!.. — і повісив трубку. — Ану прочитай ще раз телеграму.

Рахівник вийняв із шухляди телеграму на червоному бланкові й прочитав:

«Спецлітаком командидуємо кандидата двадцять восьмого ранком...»

— А сьогодні...

Демид Петрович не встиг закінчити фрази, як до контори вихорем увірвався Васильок і не своїм голосом закричав:

— Ле-ти-ть! Лети... — і тільки його й бачили. На якусь секунду всі отетеріли. Потім голова колгоспу ще проворніше за Василька вискочив на вулицю і зник десь за рогом. Рахівник почав нашвидку складати свої папери.

— Тс-с-с... Чуєте? Гуде!.. — підморгнув він обліковцеві й дівчині-прибиральниці Оксані.

Оксана схопила відро з водою і почала бризкати на чисту підлогу, та так хлюпнула, що облила рахівникові галіфе.

— Ой, звиняйте...

— Ніколи звиняти! Кидай дурну роботу, у нас чисто. Біжи до куховарки, одна нога тут, друга — там. Скажи, хай готує сніданок і пам'ятає для кого! — скомандував рахівник.

— Біжу! Лечу! — пташкою шугнула за двері дівчина.

— Пішли й ми, глянемо, що за птиця прилетіла. Це не жарт — кандидат спецлітаком!

Вискочивши з контори, рахівник з обліковцем побачили, як літак помахав крилами і пішов на посадку. Вони теж побігли туди і зіткнулися з Демидом Петровичем.

— Ви куди, орли?

— Уже прилетів! Ви бачили? — задихавшись, питав рахівник.

— Лаврін, та не він! — з досадою махнув рукою голова.

— А хто ж?

— Наш колишній патронований Стьопка... Бригадир розказує. Я сам не бачив. Каже, вийшов Стьопка з аероплана, солідний такий, не впізнаєш, поздоровкався і подався навпростець городами до баби Параски, що його виховувала.

— А де ж той, що спецлітаком? Кандидат?

— Ума не приложу! — розвів руками голова, — у телеграмі ж сказано двадцять восьмого ранком... А воно вже за південь повернуло... і число двадцять дев'яте... Я ж твердо обіцяв на зборах!.. Пішли, хлопці, писати нову телеграму.

Не встиг рахівник умочити перо, а голова обдумати текст телеграми, як на порозі став Стьопа. Рахівник його спочатку й не впізнав. Зовсім не схожий він на колишнього патронованого, що ганяв за селом гуси. Ставний став, одягнений красиво. Змужнів.

Зрадівши, мов рідним, кинувся Стьопа до рахівника, до Демида Петровича, до обліковця. Обнімається з усіма. А в самого очі блищать. Хтозна від чого при таких зустрічах блищать очі — від сонця, що лється у вікна, чи від радощів...

— Скільки літ, скільки зим!

— Сідай, Стьопо, ближче, — припрошував голова. — Ти хто тепер — директор, професор чи письменник?

— Ні те, ні друге, ні третє... Та чого ви такі смутні? Не раді, що прилетів?

— Та не те, — відмахнувся голова. — Сказати по правді — не твого літака чекали ми. Дозарізу потрібен нам інженер-електрик, а він — умри — не летить. Боюсь, електростанцію до свята не пустимо.

Тихо ввійшла прибиральниця Оксана.

— Готово? — повів бровами рахівник.

— Тітка казала, поки прийдете, все буде, «як часи».

— Ну, що ж, Стьопо, розмову продовжимо за сніданком. Ти у нас теж дорогий гість, — підвівся голова.

— Хвилинку, а у вас усе готово?

— Ого, там такі «гогелі-могелі» приготували, куди твоїм ресторанам! Інженера ж думали зустріти! Кандидата технічних наук.

— Та я не про «гогелі», — почервонів Стьопа. — Устаткування, питаю, все завезли?

— Та вже давно, діло за інженером стоїть. Ось підемо, все по дорозі розкажу.

— Значить, завтра можна починати монтаж?

— Як починати, а інженер?

— Інженер знайдеться. — І Стьопа вийняв з бокової кишені посвідчення і, посміхаючись, подав голові. Той дочитав до середини і, немов опечений, схопився з місця.

— Стьопка! А я, а ми... Кандидат наук! Оце так да! Ах ти ж... Значить, ні перше, ні друге, ні третє... Ах ти ж, Степан Семенович!

Рахівник, ще не второпавши, в чому справа, спитав:

— Що ви там вчитали? Степан міністром став чи що?

— Прийде час, прийде час! А тепер він мені дорожчий від міністра. Живемо, хлопці! Наш Степан Семенович той самий учений інженер, якого ми чекаємо спецлітаком, — урочисто оголосив голова колгоспу, ще раз обіймаючи дорогого гостя. — Тепер ми на свято будемо з електрикою. Це вже факт!..

СЕРГІЙ ВОСКРЕКАСЕНКО

ВІД ДУШІ

Я те знала, що вугілля по війні — як хліб для нас,
Через те і намовляла подруг їхати в Донбас.
А вже чим я захоплюся, дорогі товариші,
Те роблю я неабияк, а від самої душі.

Чи працюєм, чи кохаєм,
Чи як гості п'єм вино, —
Все одно,
Дорогі товариші,
Все ми робим від душі!

Цілих три дні не ходила, а літала я в селі.
Сорок душ загітувала і себе в тому числі.
Ми пишалися й раділи, від'їжджаючи в Донбас, —
Тільки хлопці з-попід лоба подивлялися на нас.

Розставатися, звичайно,
Тяжко й нам було воно...
Все одно,
Якщо хлопці люблять нас,
То приїдуть і в Донбас.

Як прибули ж ми на шахту, як добралися туди, —
Скрізь руїни, купи цегли, будяків та лободи.
Де не станеш, де не глянеш — ні кола, ані двора,
Чи, як кажуть в нас в Донбасі: ні ствола, ані копра.

Ми і тут не розгубились
І сказали всі в одно:
 Все одно,
Буде краща в нас пора,
Піде вугіль на-гора!

Бо наз'їхалось чимало нас туди з усіх країв:
Із Чернігова, з Полтави, з Коломиї та Сумів.
А машини з Ленінграда і з Уралу тут у нас,
Всі радянські народи відбудовують Донбас.

На клич партії ми стали
Під єдине знамено.
 Всі в одно:
Хай там злива, буря, град,
Піде діло в нас на лад!

Засукали ми рукава, подались на пустирі,
Тридцять місяців робили від зорі і до зорі.
І нова красуня-шахта підвелася, як жива, —
З попелища, з румовища. Тільки в казці так бува!

А хіба ж ми не казали?
Говорили, і давно
 Всі в одно:
Незабаром, як жива,
Шахта стане тут нова.

А коли вугілля перше подали ми на-гора,
Заплескали у долоні, закричали всі: — ура!
Хлопці ж наші ще весною теж приїхали в Донбас,
Бо, як видно, совість мають і кохають міцно нас.

Чи кохаємо, чи робим,
Що робити нам дано,
 Все одно,
Дорогі товариші,
Все іде в нас від душі!

ДМИТРО БІЛОУС

ЛИСТ ВИБІЙНИКА ДО ЗЕМЛЯКІВ

Добрідень, хлопці!
Любі мої друзі!
Спасибі
За довір'я, напуття.
Щодня вас згадую
В труді, в напрузі,
А вдячний, друзі, вам
На все життя!

Це ж комсомол мене
Поїхав напоумив —
Горджуся! — Це ж комсомол
Послав сюди!
Пожить в Донбасі
Два-три роки думав,
Але тепер —
Лишаюся назавжди!

Не описати
Донецьку вам природу,
Ну чисто, як
В *Червоній тій зимі!*
«Лисиче над Дінцем,
Де висне дим заводу...»
Ось приїздіть —
Побачите самі.

А скільки друзів бойових
Навколо!
Один мені сказав учора:
— Ну,
Хоч сердься,
Хоч не сердься, брат Миколо,
А я тебе сьогодні
Обжену!

І що ж,
Виходять друзі зустрічати —
Кінчилась зміна —
Я уже в тіні...
І квіти,
Квіти подають дівчата,
Та тільки вже
Йому, а не мені.

А я не серджусь,
Та чомусь в обличчя
Так якимось гаряче,
Незвично так...
Ні, друзі, обжену
Не раз, не двічі, —
Чи, може, я
В роботі не мастак?

І — обігнав.
Вже зміна, мабуть, п'ята,
Як ваш Микола
Задніх не пасе.
Мені ж так хочеться сказати:
«Хлоп'ята,
Та, слово честі,
Це ж іще не все!»

Говорять всі мені:
— Держись, вибійник!
— Держусь! — а серця
Дужчає биття.
Я не поет.
Але я трохи мрійник,
А мрії треба
Втілювать в життя!

ФЕДІР ДУБКОВЕЦЬКИЙ

ГОЛОВА КОЛГОСПУ «ЗДОБУТОК ЖОВТНЯ»

ТАМ, ДЕ ТІКИЧ КРУТО В'ЄТЬСЯ *

На початку минулого літа до «Здобутку Жовтня» забився мій земляк з-за Дністра, з мого рідного села Зарожани, Василь Галюк. Він доводиться мені родичем — тримає мою двоюрідну сестру.

Василь Галюк привіз мені повну торбу поклонів від рідних, порадував новиною, що в Зарожанах утворено перший колгосп. Він приїхав до мене не так у гості, як подивитися, як живуть і працюють старі колгоспники.

Йому йшов уже шістдесятий рік, проте, в дечому він поводив себе, наче малий, з усього дивувався, раз по раз повторював:

— Агій на тебе, до чого ви тут дійшли...

Снідали. Його дивували свіжі огірки і редиска, виведені нами в парниках. Їв ковбасу, допитувався:

— Купована?

— Ні, своя, колгоспна.

— Але ж так чепурно зроблено, як на фабриці.

Пив наше колгоспне вино, прицмокував:

— Агій на тебе, яке ж смачне...

Після снідання повів я свого земляка по господарству. Мій «Москвич» просто вразив його. Він ніяк не міг повірити, що автомашинна — моя власна.

— Та невже ж бо твоя, Федоре?

— Моя, купив за власні гроші.

* Уривок з повісті «На шляхах до комунізму».

Земляк похитав головою, зачудовано промовив:

— Шістдесятий рік живу, а такого не видів. От убий мене, не видів. Та де це чувано, щоб селянин мав свого автомобіля...

Заїхали на ферму. У корівнику доярки збиралися доїти корів. Вони одягалися в чисті халати, помили руки, ходили по корівнику, наче санітарки.

Деякі корови саме пили воду, поставивши морди в автонапувалки коло ясел.

— Що то вони роблять? — поцікавився гість.

— Воду п'ють.

Я підвів земляка ближче, показав і розказав, як устатковані автонапувалки.

— Виходить, не треба і до криниці худобу ганяти?

— Як бачиш. Електрика у нас жене воду і на стайні, і на свинарник, і на кухні нашим хазяйкам.

Потім я його здивував роботою електромоторів. Їх у нас уже було встановлено двадцять два, загальною потужністю на п'ятсот кінських сил. Вони саме різали січку і буряки худобі, рухали постав у млині, верстати в майстернях, циркулярну пилу, давили олію.

— На молотьбі будемо електрикою молотарки рухати, віялки, трієри, — розповідав я. — А ще згодом і хліб нею пектимемо.

Це зовсім приголомшило мого гостя. Він тільки розводив руками і приказував:

— Агій на тебе, які чуда на світі бувають. Та де ж вона береться та електрика?

— А зараз поїдемо, побачимо.

У полі половіли жита, красувалися пшениці. Хліба зародили добрі, було що показати задністрянському землякові, який понад двадцять два роки жив під владою румунських бояр. Непогано йшли в ріст цукрові буряки.

Зобачивши на плантації мою дружину Явдоху Миколаївну, що розпушувала з своєю ланкою міжряддя, гість пом'явся й запитав:

— А навіщо то газдиня твоя гне спину на полі? Сам їздиш автомобілем, а вона...

— Що ж вона? — перепитав я, стримуючи сміх.

— Та їй би при твоїх достатках сидіти в кімнаті, руки склавши.

Я пояснив йому, що в нас люди соромляться сидіти, склавши руки.

— Тим більше було б соромно моїй газдині. Бо вона комуністка, вона повинна показувати приклад іншим жінкам.

Чи зрозумів мене мій земляк, не знаю. Він мугукнув і перевів розмову на іншу тему.

— Чому ото у вас кукурудза такими широкими рядами посаджена? Краще родить, чи що?

Він показав на наші кулісні пари. Мені знову довелося пояснювати, що воно і до чого, про велике значення кулісних парів для накопичення вологи. Земляк уважно вислухав мене і сказав:

— Ой, далеко ви тут утікли від нас. Важко нам доведеться вас наздоганяти.

— Чому ж важко? Аби бажання.

— Агій, голубе мій, далеко дуже відстали. Цілих двадцять два роки, — продовжував він, зітхнувши. Подумав трохи і додав: — Та будемо наздоганяти, будемо!..

Приїхали на нашу колгоспну ГЕС на річці Гірський Тікич. Тікич вирував, шумів, скачучи по камінні, але його шум заглушав рівний гул редуктора.

Чергувала на електростанції молода дівчина Маруся Басок. Дивився старий гість на Марусю, як вона вправно орудувала незнайомими для нього важельками і замиловано сказав:

— Дівча, а яким ділом керує! Щиро скажу, що такого я ще не видів...

Увечері наша молодь почастиувала мого задністрянського земляка концертом у колгоспному клубі, а потім — кіно.

Вирушаючи додому, Василь Галюк щиросердно признався:

— Якби я всього цього не видів на власні очі, я б не повірив. Іду оце додому і боюся, що мені також не повірять. Дуже добре живете ви, люди добрі! Дай бог мені хоч перед смертю так пожити.

Літературний запис

Василя МИНКА.

ОЛЕКСАНДР ПІДСУХА

СВИРИД З ВЕСЕЛИХ БРОДІВ

В гурті колгоспників біля воріт
Парторга розшукав Свирид.
Все лівим оком морг та морг.
— Товаришу парторг!
Ну, як моя душа не буде у турботі?
Ніхто ж мене не бачить на роботі.
Бо сторожую років п'ять
Тоді,
 коли всі люди сплять,
А я ж, їй-богу, не одвик
Снопи підвозити на тік.
Питав, є вільні коні і воли.
Хай не до вечора,
 то, може, до обіда?
Парторг всміхнувся:
 — Ну, а спать коли?
Дід заморгав:
 — Який там сон у діда?

* * *

До революції у фільварку над яром
Свирид служив у пана.
 І не даром.
Навчився грамоти.
 Один на всенький рід
Міг написати ім'я своє: Сви-рид.

А гонору було:

Тепер я вчений, люди.

— Мое почтеніє... —

казав завжди і всюди.

З тих пір і став в селі своїм

Свирид «Почтенієм моїм».

Піввіку проробивши на волах,

Як був,

так і лишився в постолах.

І народились немалі

Скорботи та жалі:

Для чого жити на землі?

Але діждавсь таки,

коли

Ділити землю почали.

Свирид Кіндратович не всидить в хаті —

де там!

Біжить на панське поле з батраками.

Під отаким нечуваним декретом

Він підписався б обома руками.

Та знав п'ять літер,

більше — анітрохи.

А прізвище складалося з восьми.

Ну, словом, в двері нової епохи

Дід входив з непроглядної пільми.

Літа ішли.

Пинчук Василь

В селі засновував артіль.

В тяжкій нужді продовжуючи рід,

Міг тільки душу усупільнить дід.

...Побачив дід,

що жити краще стало,

Що можна вже подумати й про сало.

(Коли служив Свирид в багатіїв,

То сало тільки бачив,

а не їв).

За те, що проявив себе у ділі,

Дали Свириду порося в артіль.

Нове бажання ждало попереду:

— Оце якби іще та вдосталь меду.

І лисину при цьому тер і тер.

Як бачите,
 він був не без химер,
Два пуди восени одержав меду дід
І на долаток — вулик на розвід.
Завів дід пасіку.
 Кусають діда бджоли.
Зате пудами мед у нього є.
Уже не їсть,
 а тільки роздає.
І дід зажив на старість, як ніколи.
Коли ж тепер хто-небудь запита,
Чого б іще хотілося Свириду,
На душу сум тоді наляже діду:
— А чи не
 можна
 повернуть
 літа?

* * *

Свирид Кіндратович везе снопи на тік.
На коней вйокає.
 Себе тримає гідно.
Уже він копам загубив і лік,
А вечора,
 гай-гай,
 іще й не видно.
Поглянув дід на коней з-під бриля.
Вони ступали, попустивши шлеї.
Не по шляху —
 дід їхав по алеї,
А навкруги —
 поля,
 поля,
 поля.
Пробігла тінь від хмарки по ріллі
І перед возом впала на дорогу.
А в діда настрій —
 сам не зна від чого! —
Як в перший день Радвлади на землі.
До самих скирт прямисінька доріжка.
У кленах вся.
 Куди колишній шлях!

І захотілось діду на снопах
Пофілософствувати трішки.
Та в цю хвилину біля крайніх хат
Побачив ланку,
 що ішла з обіду.
Марина першою.
 Долинув сміх дівчат,
А потім пісня.
 Весело Свириду!
Ще ж зовсім молоді,
 а, бач, які
Зростили буряки.
 Чи й вивезуть машини?
А що, як скрізь копатимуть такі,
То скільки буде цукру для країни?
Тоді по всіх їдальнях,
 так і знай,
Без грошей відпускатиметься чай.
І задивився в далечінь алеї,
Ніяк не налюбуеться на неї.
Дівчата підійшли.
 Марина і пита:
— Що виглядаєте?
 Не молоді літа?
Дід розгнівавсь:
 — Які ж бо ви, їй-богу!
Угледів я допіречку дорогу,
Що стелеться в Комуну навпрямці.
В очах дівчат веселі промінці.
— Та й де ж вона?
 Із-під ріденьких вій
Дід блиснув на дівчат.
 — А ви йдете по ній!
І довго ще дівчатам вслід
Дививсь філософ-дід.

•

ВОЛОДИМИР БАНДУРАК

ВЕЛИКИЙ ВИГРАШ:

(Оповідання бригадира)

— Прошу вас сюди-о... Ідіть собі стежечкою попід сливки та обминайте далеко буду, бо мій кудлатий Маркартур любить хапати за чужі штани... А оце вже моя хата. Ану, прошу, заходьте лише всередину, бо якось не випадає перед порогом розказувати. Прошу, прошу, та й будьте гостем...

...А оце мій син, Івась, у п'ятий клас ходить, а старша — Марійка — вже цього року медицину кінчає та й у село працювати приїде. Жінка?.. Го-го!.. Можете надмною сміятися або як хочете, але я тепер мало коли її бачу, хіба що ввечері та деколи зранку. Відколи дали їй ланку, геть чисто від хати одбилась. А я, як той казав, не роззявляю до неї рота за це, бо її ланка йде в нас першою по колгоспу.

Бачу, товаришу з газети, що ви роззираєтесь по хаті та й гадаєте собі: «Та й хитрий лис оцей бригадир Ілько Сорохан з колгоспу «Нове життя». Дивись, заліз у нову хату, мов борсук у нору, та й гадає, що вже бога за бороду злапав...» Що-о?.. Не думаете так?.. Га-а!.. А я по ваших очах бачу, що так. Мене не обдурите, ні... Я вже, рахувати, не нинішній, а ви можете мені сином бути, бо як я вже їздив за океан щастя-долі шукати, то ви ще, певне, попід стіл пішки ходили...

От ви питали мене по дорозі, що я виграв за радянської влади?.. То я вам тепер відповім: виграв я багато,

а радості найбільше! Візьміте спочатку: оцю-о хату одержав я ще три роки тому, восени... Слухайте, як було...

...Як одсвяткували ми перемогу над Гітлером, то я з самого Берліна повернувся додому. Прийшов я на своє подвір'я та й за голову схопився:

— Гей, жінко, а наша будка де?..

— Ого, Ільку, — каже, — тепер-то ми вже вічні жебраки. Як фашисти втікали, бог би їх побив, то запалили півсела, та й наша хатчина згоріла, як свічка...

Ото раз okazія!.. Стою я, ніби недорізаний цап, на тім місці, де колись була хата, та й світ хитається зо мною. А Петро Бербенюк, кум мій, каже з-за плота:

— Не гризися, Ільку, хай коні гризуться, бо в них голови великі. Ти приходь завтра до клубу, та поміркуємо вкупі, як нам на ноги стати. Збори будуть...

А моя жінка, — ви не знаєте моєї жінки?.. Го-го!.. Гостра, кажу вам, як бритва, без мила потрафить чоловіка підголити... То вона мені таке запіяла:

— Ти дивись, Ільку, там завтра, чую, будуть за колгосп балакати, то ти гляди ж... Роби, що хочеш, але, як запишешся, то додому, бігме, не вертайся...

Ну, але на збори я таки пішов. Ви бачили коли, товаришу з газети, як дітиська розгребуть на пасовиську палицями осине гніздо?.. Отак-то самісінько було в нас на зборах! Мало-мало до бійки не дійшло. Бо купка багачів зразу почала каламутити воду. «Колгосп, — кажуть, — справа добровільна, хочеш — пишись, не хочеш — збоку дивись. То ми, кажуть, хочемо вперед збоку подивитися, як воно та що воно...» А Панько Савочка, отой, що мій сусід Бербенюк у нього в наймах був, почав дуже політично:

— Я, пане добродзею, проти колгоспу не виступаю. Адить, хрест святий цілую, люди, що ні... Але, як ми вже маємо жити гуртом, то най буде окремий колгосп для газдів, а окремий для бідних, бо голоти та жебрати нам у колгоспі не треба... Бо які з них, пане 'дзею, робітники — це ми добре знаєм... Бідний любить уволю нажертися та й довго спати, а як уже й прийде до тебе на роботу, то роззирається навколо, де що лежить під руками, аби вкрасти... А земелька, пане добродзею, потребує газдівського ока. Аякже... То за такий колгосп я перший обидві руки підніму...

Я чоловік спокійний, зроду та й ніколи не поривався поперед других, але тут-таки не втерпів, бо куркулеві слова вкололи мене в саму печінку:

— Гей, люди, гей!.. Ви чуєте, що нам наші багачики співають? Іти до вас знову за десятий сніп проситися?.. Знову пісною бараболею давитися?.. Ого, не діждете ви цього!.. Хіба в колгоспі мені буде гірше?.. Брешете!.. Бо колгосп — це громада, а громада великий чоловік! Товаришу голову, пишіть мене першого до колгоспу.

Йой, що потім робилося в клубі!.. Біднота підняла крик і кулаки, почала атаку на куркульню. Але багачі зразу зміркували, що буде біда, та й тихцем по одному втекли додому... Ще того вечора сімдесят бідняків і середняків подали заяви в колгосп. Ішов я із зборів додому, і так мені на душі легко було, так легко, ніби тому солдатові, що то перший вступає в село, визволене від ворога.

Оце, товаришу, був перший великий виграш у моєму житті. На збори йшов затурканий одноосібник-злидар Ілько Сорохан, а із зборів повертався вже Ілля Васильович Сорохан — перший член колгоспу «Нове життя», людина, яка на сорок дев'ятому році життя починала жити спочатку.

Як мене вдома зустріла жінка?.. Ет, краще не питайте!.. Як почула, що я вже колгоспник, то такий вереск підняла, що ворона на хату не сіла б... Ви, товаришу, жонатий?.. Ні?.. Ну, то ви не знаєте, що таке жіноцький язичок! А ще такий, як у моєї Насті, нівроку!..

...До того достатку, який ми тепер маємо, ми дійшли не зразу. Наша колгоспна сім'я щодня зростала, міцно на ноги ставала, як ота дитина, що навчилася ходити. Вже почали про нас і по газетах писати. Бо таки першого року ми гуртом відбудували всі хати в селі, що нам фашисти спалили, а врожай то зібрали такий, що з сусідніх районів з'їздилися дивитись... Тільки у мене з жінкою вдома ніяк не клеїлося. Не йде в колгосп на роботу та й не йде, хоч кілля їй на голові теши. Кремінь-баба!..

...По жнивах, пам'ятаю, як нині, кличе мене голова колгоспу:

— Доки ти, Ільку, будеш товктися в комірному та оббивати чужі пороги? Та ти не якийсь там односіб-

ник, а колгоспник та ще бригадир передової бригади! Ану, бери-но з колгоспу добрі коні, забирай свої манатки-статки та й переходь жити в нову хату. Так правління рішило.

Гей, люди, та невже я?.. Ото зрадіють діти, та й, може, моїй старій трохи від серця одляже... Цікаво, якої вона тепер заспіває?.. Таки того дня перейшов я в оцю-о хату. Правда, не хата, а палата?.. Чи міг я думати про це до колгоспу?.. Ану, гей, всі вороги колгоспного ладу, приїжджайте до нас та й подивіться, як живуть у нас прості колгоспники та хай вам очі в заздрощах повилазять!.. Запишіть-но, товаришу, в свою книжечку, що Ілько Сорохан виграв у колгоспі хату. А ще запишіть собі найбільший виграш, що діти Ілька Сорохана не служать у наймах ні в панів, ні в куркулів, а вчаться в школах. Та так напишіть красно, аби почули оті панки за кордоном, що гавкають на нас, та хай подавляться цією новиною!..

...Ви цікавитесь, як моя Настя та ланковою стала?.. То послушайте вже...

...Як ми переїхали в оцю-о хату, жінка зараз повеселіла. Коло нової хати, як та бджола, вертиться, в городі порпається, мов квочка, але на роботу до колгоспу все ще не ходить. «Чекай, — думаю, — я таки тебе переламаю. Бо не може бути, аби ти вже геть осліпла і не бачила свого щастя».

...Десь так перед новим роком заїжджає перед мою хату аж три підводи з зерном.

— Ану, Ільчихо, — гукають жінці, — забирайте своє добро в хату!

Моя Настя й руки опустила з дива: стільки хліба в себе не бачила зроду.

— Ільку, це жарти чи...

— Ого, файні мені жарти — п'ятнадцять корців збіжжя!.. Це ж мої трудовні, жінко.

Це кажу, а сам збоку позираю на жінку. Що, взяло?.. Ну, ну, голубко, не вдавай, що це тобі байдуже, бо по очах бачу, що твій боляк прорвало, слава богу... Але думати довго над цим не було часу, бо роботи по вуха: до вечора ледве упорались з моїми трудовнями.

А другого дня голова колгоспу мені й каже:

— Слухай-но, Ільку, роби, чоловіче, щось з своєю

жінкою, бо нині рано таку баталію підняла, що хоч утік з контори...

— Ей, а то яку?..

— Прибігає рано та й каже: «Дайте мені також ланку, бо я вже далі сидьма сидіти не хочу та й не можу...».

— А ви їй що? — сміюсь вже й я.

— Та що було робити?.. То не баба, а вихор... Довелося їй ланку обіцяти. І така рада вибігла, ніби її хто на сто коней посадив!..

З того часу Настю гей би хто підміняв. З самої зими хати не держиться. Але що зробиш?.. Не станеш з нею сваритись, коли її ланка передова в колгоспі! Що-о?.. І це записуєте?.. Записуйте, записуйте, бо це також великий виграш у моєму житті. Ще що я виграв? А хіба цим виграшам є кінець?.. Щодня ми виграємо, бо все наше теперішнє життя — це суцільний великий виграш.

ОЛЕКСА ЮЩЕНКО

В НАС ПІД РОВНО Є СЕЛО...

Кожен знає, що було
В нас Печалівка село.
Новий рік — нові нестатки...
Що не рік — то нова латка...
Довгий вік отак жило.

Як зібралося село,
Що сумним завжди було, —
Всі од серця говорили:
— Що в селі у нас було,
Хай би мохом поросло!

Об'єднались в колектив,
Щоб красу побачить нив,
Щоб не знати нам надалі
Всі Печалівки печалі,
Щоб народ по-людськи жив.

В нас ні смужок, ні межі,
Ми друг другу — не чужі, —
Все це спільне, все артільне!
Бо ж не те, що вік було!

Як пройшли обжинки в нас —
Не забути світлий час! —
Всі од серця говорили:
— Люди радісно живуть,
Що пройшло — пора забуть!

То ж Веселим назвемо,
У якому живемо!
Знайте, родичі, сусіди,
Що Печалівка-село
Зникло з карти, хоч було! —
Привітання нам прийшло
У Веселе, у село, —
Бо Москва про нього знає...
Скільки радості було:
Привітання нам прийшло!

А оце, немов на зло,
Ще одне письмо прийшло.
Пише хлопець до дівчини
На... Печалівку село.
Ну, йому не повезло!

Він чекав — надійде лист,
Про кохання розповість
В ньому дівчина ще раз...
Аж в листі такий наказ:

«В нас під Ровно інші села,
Ми своє зємо Веселе,
Нам немає інтересу
Ту неграмотну адресу
Зустрічати на конверті.
З карти всі Печальні стерті!»

ВАСИЛЬ МИНКО

МОВОЮ ФАКТІВ

Голова артілі «Шлях до комуні» Максим Білоштан одержав з редакції обласної газети листа, в якому писалося:

«Шановний Максиме Петровичу! Просимо написати нам статтю про досягнення Вашого колгоспу. Пишіть якомога простіше, своїми словами. Постарайтеся зробити це не мовою сухих цифр, а мовою цікавих фактів».

Максим Білоштан задоволено підкрутив чорні вуса і сказав рахівникові Івану Коткові:

— Зараз же кидай писати цифри і давай візьмемося за факти. Пиши статтю. Та побільшу. Та поцікавішу.

Іван Котко замкнувся в окремій кімнаті, і за добу стаття була готова. Голова артілі скликав актив. Гуртом прочитали статтю. Та, на жаль, вона ні в кого не викликала ентузіазму. Вийшла не стаття, а балансовий звіт.

— Ех ти, цифра! Мабуть, забув, що просили ж без цифр! — жартома докоряв рахівникові Максим Білоштан.

Іван Котко насупився, ображено буркнув:

— Що ви від мене хочете? Я ж не Рильський і не Сосюра, щоб писати баланси ліричними віршами.

— Не віршами, а своїми словами. Ти ж удома з жінкою чи дітьми не говориш цифрами? Ні. Зроби мовою цікавих фактів, як просили. Зрозуміло?

— Ну, якщо вам зрозуміло, то й пишіть, — бурчав рахівник.

— І напишу. Бери ручку, вмочай у чорнило і пиши.

— Що ж писати?

— Що казатиму, те й пиши... Пиши ось так. Наш колгосп «Шлях до комуні» організувався в 1929 році. У ньому тоді об'єдналося 45 бідняцьких та середняцьких господарств.

Іван Котко старанно почав був виводити, але враз спинився, сказав:

— А ви що ж мені диктуєте? Два рядки — і вже дві цифри втелюшили.

— Невже? От тобі й на. То тоді пиши так: наш колгосп «Шлях до комуні» організувався 20 років тому.

— Не вмер Данило, так болячка задавила, — знову буркнув Котко. — А 20 хіба не цифра?

— Тьфу на тебе з твоїми цифрами... — вилаявся Максим Білоштан. Подумав трохи і почав розміреним тоном, як читає учитель диктант учням. — Наш колгосп «Шлях до комуні» організувався в рік великого перелому, в рік, коли бідняцьке і середняцьке селянство пішло на заклик більшовицької партії і на базі ліквідації куркульні, як класу...

— Стривайте, — перебив Котко. — Але це ж ви з «Короткого курсу» смалите.

— А хоч би й з «Короткого курсу», — відповів Білоштан. — Зате просто і без цифр. Кожному читачеві ясно, коли був рік великого перелому... Пиши далі. Відтоді минуло 20 років, 20 років боротьби і героїчної праці...

— Але ж знову цифри.

— А ти пиши цифри словами... Відтоді минуло багато часу. Виріс мій син Роман, який народився саме в день організації артілі. Він два роки в індустріальному інституті озброюється знанням, щоб міцно стояти на сторожі завоювань соціалізму. І нехай там за морями та океанами скаженіють черчіллі та трумени, вони зламають ікла об нашу більшовицьку залізну міць.

— Максиме Петровичу, — аж підскочив врешті Котко. — Але ж Черчілль та Трумен до теми не підходять.

— Як це не підходять? Люди добрі, — звернувся раптом голова артілі до активу. — Як по-вашому? Підходять чи не підходять?

— Підходять! — в один голос підтримали Білоштана бригадири і ланкові.

— По-моєму, їм, падлюкам, ще й не так треба запи-

сати! — додала ланкова Настя Борщ. — Якщо можна, і моє слово туди запиши. Запиши, що хоч до теми вони й підходять, а до нашої Вітчизни їм не вдасться ніколи підійти!

Усі ланкові дружно заплескали в долоні, задоволені пропозицією Насті Борщ.

Під веселі репліки присутніх голова артїлі продовжував:

— Зауваження правильне. На зло паліям війни і на радість усім чесним людям на світі ми, радянські хлібороби, збирали і будемо збирати соціалістичні врожаї. Минулого літа ми зібрали по 120 пудів хліба на всій площі в 2 тисячі гектарів.

Назвавши ці цифри, Максим Білоштан сам запнувся, глянув на рахівника.

Але той уже розійшовся і нічого не помічав, мовчки писав.

Якийсь час диктант ішов гладко, цифри не траплялися, бо голова артїлі розповідав, як колгоспники опанували техніку, науку, поставили природу на коліна і примусили її коритися їм.

Та от він дійшов до виконання першої заповіді перед державою і знову запнувся.

— Як же його написати, що ми минулого літа здали і продали Батьківщині 90 тисяч пудів хліба, і 1000 пудів м'яса, 14 тисяч літрів молока і так далі?

— А дуже просто, — прийшов на допомогу бригадир Юхим Стоколос. — Пиши так: колгоспники артїлі «Шлях до комуні» горді тим, що вони можуть прохарчувати тільки зданим хлібом населення міста на 6 тисяч мешканців протягом цілого року.

— Не годиться, — опам'ятався рахівник Котко, зустрівшись з цифрою 6 тисяч.

— Та у нас і міст таких маленьких немає, — додав комірник Микита Квітка.

Максим Білоштан замислився. Його зір заблукав по кімнаті і враз спинився на книжковій шафі. Аж ляснув раптом себе по лобі. Підійшов до шафи, вийняв з неї товсту книгу, швидко перегортав сторінки.

— Є! — раптом вигукнув він. — Пиши так: артіль «Шлях до комуні» може прохарчувати своїм хлібом протягом цілого року населення такої держави, як Андорра.

Котко витріщив очі.

— Де ви знайшли таку задрипану державу?

— А ось читай... Республіка Андорра лежить між Францією та Іспанією. Населення — 6 тисяч чоловік.

— Але на якого біса ми будемо харчувати таку республіку? — обурився Котко.

— А я хіба кажу, що будемо? Можем прогодувати, кажу. Для прикладу.

— А-а, для прикладу, то інша справа...

Далі все пішло теж гладко.

Максим Білоштан перейшов до заробітків колгоспників. А вони в артілі такі, що не сором було похвалитися.

— За старих часів велика сім'я була нещастям для селянина. У колгоспі велика сім'я — щастя. От узяти, наприклад, сім'ю ланкової Насті Борщ. Вона в неї така: син — бригадир, син — тракторист, син — завідуючий колгоспним клубом, дочка — ланкова, дочка — доярка. За рік Настина сім'я заробила на трудодні стільки хліба, що...

Тут дописувачі застряли і застряли надовго. Ну, як було сказати мовою фактів, а не мовою цифр, що Настина сім'я заробила за рік, разом з додатковою оплатою, 780 пудів хліба, 34 пуди цукру і 32 тисячі карбованців грішми?

Думали. Іван Котко підсунув до себе арифмометра, почав швидко крутити ручкою. Зробивши якісь розрахунки, він запропонував написати так:

— Сім'я Насті Борщ одержала на трудодні стільки зерна, що коли б з нього за один раз напекти паляниць і покласти їх у ряд на полиці, то ця полиця простяглася б від нашого села Михайлівки до сусідньої Іванівки.

Усі засміялися. Але більшість з цим не погодилася.

— А хто і де там знає, скільки кілометрів від нашої Михайлівки до якоїсь Іванівки? — зауважив бригадир Стоколос. — Не годиться. Краще напишіть, що Настя одержала стільки пудів хліба, скільки кілометрів від Києва до Москви.

На це голова колгоспу категорично зауважив:

— Що це ви кілометрами та паляницями прибутки вимірюєте? Чого доброго ви ще й на вареники перейдете або на літри.

— Ну, а як же? — запитав Котко. — Адже ж сказано, щоб писати цікавими фактами? А паляниця хіба не факт? І не цікавий?

— А якого ще тобі треба цікавішого факта, як 780 пудів? На одну сім'ю! Це тобі не суха цифра, а факт. І більше б нам таких фактів!

— Е, ні, — вставив раптом бригадир Стоколос. — Не згодний! Не таких фактів, а ще більших! Що сказав товариш Сталін? Наздогнати і випередити! Усі Європи і Америки! Чи так я кажу, дівчата?

— Так, так, Юхиме Петровичу! — підтримали бригадира ланкові.

— Не я буду, коли цього літа не викохаю по 200 пудів пшениці з гектара! — продовжував бригадир. — Про це я вже заявляв і зараз заявляю. Так і напишіть у редакцію. І це теж не цифра, а факт!

— Записано! — сказав Іван Котко і поставив крапку.

Голова колгоспу з задоволенням підписав написане, поставив печатку, і лист того ж дня пішов до редакції.

ОЛЕКСА ЮЩЕНКО

ЛИСТОНОША ІДЕ

Листоноша іде,
Відкриваю двері я.
Всі листи підрахувати —
Зможе бухгалтерія!

Майже всі оті листи
Славлять очі карії,
Щоб на їх відповісти —
Треба канцелярію!

Пишуть часто: — Ваш портрет
Бачив у газеті я.
Душу й серце б вам віддав,
Дорога Секлетія!

Вирішили ми гуртом:
Добре будь веселими!
Треба пісню нам таку,
Щоб ходила селами, .

Щоб на кожен лист вона
Могла відповісти,
Тим, хто нас хоч трохи зна,
Подавала вісті.

Вже чимало в нас пісень,
Буде й ця не лишньою.

...Дехто пише тричі в день,
Називає «вишнею»...

Ви не гнівайтесь на те,
Що не одписали:
На всю гору тих листів
В нас часу замало.

Нам писати не з руки,
Вибачити просимо —
Кличуть в поле буряки.
Рано йдемо росами.

Буде осінь золота
З вечорами синіми —
Приїжджайте без листа
Ви тоді машинами.

Приїжджайте в добрий час
Власною персоною —
Як нема ж машин у вас,
Можна й пароконною!

...А тепер не шліть листи
Про очиці карії!
Щоб на їх відповіді —
Треба канцелярію!

ДМИТРО БІЛОУС

ЗУСТРІЧ

*Герою Соціалістичної Праці
Євдокії Діхтяр присвячую.*

Як приїхав із столиці
В нашу ланку газетяр
Та й питає в молодиці:
— Вибачайте, ви — Діхтяр?

Опустила чомусь вії,
Посміхнулася: — Овва!
Та тепер же Євдокії
На роботі не бува.

В неї — чули, мабуть, — орден
Та ще й Зірка Злата.
Євдокія дуже горда —
Що тепер їй ланка та!

А дівчата аж очима
Грають, стримуючи сміх.
Газетяр знизав плечима,
Поглядаючи на всіх.

А вона собі вантажить
На машину урожай.
Що ж, дивися, як то кажуть,
Та робить не заважай!

Беручка — і руки вмілі
Справді варті похвали...
У контору до артілі
Всі увечері зайшли.

І ту саму молодицю
Тут побачив газетяр.
Привіталась, як годиться,
І сказала: — Я — Діхтяр...

— Що ж ви зразу не признались,
Як приїхав я в село?
Євдокія засміялась:
— Просто ніколи було!..

СТЕПАН ОЛІЙНИК

СЛОВО МАТЕРІ

Я в пошані у людей,
Героїня-мати.
Спородила я дітей
Вже й не так багато —

Лиш Івана, та Степана,
Лиш Явдошку, та Грицька,
Лиш Настусю, та Марусю,
Та Олену, та Федька,
Та найменшого Панька!

Як зросли у добрий час —
Не забудь ніколи!
Виряджала... цілий клас
Я щодня до школи —

І Івана, і Степана,
І Явдошку, і Грицька,
І Настусю, і Марусю,
І Олену, і Федька,
І найменшого Панька!

Путь їх — доленько щастя! —
Славна і хороша!
Кожен день мені листи
Носить листоноша —

Від Івана та Степана,
Від Явдошки і Грицька,
Від Настусі та Марусі,
Від Олени і Федька,
І найменшого Панька!..

А недавно так було —
Хоч тікай із дому:
Дев'ять пар чобіт прийшло
І мені й старому —

Від Івана і Степана,
Від Явдошки і Грицька,
Від Настусі і Марусі,
Від Оленки і Федька,
Від найменшого Панька.

І щоб старості не знать,
Щоб пром'яти кості,
В рік я місяців зо п'ять
Роз'їжджаю в гості —

Від Івана до Степана,
Від Явдошки до Грицька,
Від Настусі до Марусі,
Від Оленки до Федька,
До найменшого Панька!

ОЛЕНА РЯБУХА

ТАКІ ВОНИ ТЕПЕР...

— Які нині діти? Біда, а не діти! — скаржилася своїм приятелькам Мотря Квашук.

Гості співчутливо зітхали.

— Де ж ви таке бачили — позавчора обрали мою Гандзю головою стінгазети, а нині вона мене посварила з сусідами! П'ятнадцять років з одного колодязя воду беремо, скрива одне на одного не глянули, а сьогодні вранці вийшла по воду, день добрий кажу, Марку Захаровичу, а він одвернувся — ні слова.

«А то що вам, сусідоньку, не чуєте, чи що?» — питаю. «Спитайте, — каже, — своєї доні коханої!..»

Приходжу в хату. «Чим ти, — питаю, — завинила Гнатюкові, що мені добридень не одказав?» А дочка мені: «Ми його, мамо, в газеті покритикували».

Накинула я на плечі хустину та на бригаду. Дивлюсь: коло вітрини люди читають газету, сміються... Прощтовхалася... Нене моя рідна! Лежить намальований Гнатюк у калюжі поруч, вибачайте на слові, з свинею і по плящі в кожній руці держить... То ж вигідає отак дівка сусіда осоромити!..

Приятельки кумі співчували.

— Нині діти на старших не дуже зважають, — промовила Ликера Василюк, — своїм розумом живуть. Гандзя твоя — не гірша інших. От старий Микитюк покладав надію на свого Павла. Помру, казав, а слава і сила Микитюків житиме. Микитюки всі з діда-прадіда — ковалі!.. А Павло поїхав на олімпіаду в область, в хорі

там співав чи що. А там були представники з Києва. Раз-два, записали його, хто і звідки, голос, мовляв, хороший. За тиждень чи два, я вам того не скажу, прийшла блискавка: викликають хлопця у Київ.

Нині живе у столиці, учиться співати, артистом буде.

— А що моя Надія вчинила! Ви ж знаєте, яка вона у нас, слава богу, — як намальована. Я й берегла мою дитину, щоб воно тяжко не робило. Як був ще сват Макар головою, влаштували ми її в контору, за помічника до рахівника. Походила тиждень, два, та й... «Ет, каже, нудота, піду в ланку. За столом сидіти і старий дід може».

Ну, гаразд, робить літо, робить осінь. Пішла по селі новина, що в районі курси трактористів відкривають. Прийшла одного разу додому, як обухом вдарила: «Іду, мамо, на трактористку буду вчитися»... І то, вважайте, не питає дозволу, а так-таки: Іду і вже! Не допомгла ніяка сила...

Поїхала. Нині ж, знаєте, приходять з роботи — самі зуби блищать, нафтою чути. «Чи то, дочко, такі твої парфуми? — питаю. — Та від тебе ж хлопці тепер за три світи тікатимуть!». Сміється, тільки зуби світять...

— Еге, твоя хоч і не слухає тебе, та вдома, а мій Петро подався аж на Донбас, — додала і свого Мотри на кума. — І плакала, і просила, було гріха: бити бралася. Ні, таки — подався!..

— Що ж він хоч, кумо, пише, твій неслухняний? — поцікавилася Мотря.

— Ось листа прислав, ще й карточку, — розпливлося в усмішці лице матері. — Пише, що скінчив науку, вже став ніби майстром. Там написано. Натє, прочитайте.

З фотографії глянуло на жінок веселе юнацьке лице.

«Ваш син — наваловідбійник Петро» — прочитали жінки на звороті.

— То як же йому там живеться?

— О, пише, що заробляє по півтори, а то й дві тисячі! І нема того, щоб складати гроші. Пише: я вам, мамо, годинника дамського купив на руку... «Ти б, сину, ліпше ті гроші для себе беріг, — відписала я йому. — А з мене й корови на фермі сміятимуться, як побачать того годинника на руці. Ще й доїтися не стануть з дива»...

Таке придумало: на руку!..

— А мусить добре працювати, — догадалася сусідка, — коли на такі подарунки заробляє.

— О, чом ні! Ще як у школі був, то директор мені листа прислав. Спасибі написав за сина. Ще й газета була в листі з портретом Петра.

— Еге, й моя Надія була в газеті! — запишалася мати трактористки. — Так і підписали: «Краща трактористка району». Бо то не гріх таки сказати, дівка робоча і грамотна, ще й тих книжок на полиці: щовечора щось читає та в зошит записує...

— До науки і моя добре береться: казав агроном, що у гуртку найліпше вчиться, — не вмовчала і Мотря. — То, знаєте, кумоньки, діти наші у добрій долі зросли. Я проста собі колгоспниця, ще й удова, а вже третій рік живу в новій хаті, ніщо нам не бракує. Дівці боти купила, а вона мені: «Не той фасон. Хочу московські, щоб без замків». А я в такі літа не тямала, що то є боти, як шовкове носити — з постолів не вилазила.

— Ет, боти — то дурне! — зауважила шахтарева мати. — Їм нині весь світ давай! Все на кращий лад переробити! Щоб річки текли, куди їм треба, щоб і на камені пшениця родила... Ти ж таки, сестре, не в'їдайся на дівку за ту стінгазету, бо ж то правда, що Гнатюк п'є день у день, а на роботі його побачиш, як у хмарний день сонце.

— Нема нам що нарікати на свої діти, — сказала втішена Мотря — Хороші вони... Не ті такі тепер діти!

М. БІЛЕЦЬКИЙ

ДРУЖИНА ГОЛОВИ

Вихідний. Музика грає.
В клубі людно. Ланкова
В «Запорожці за Дунаєм»
З Карасем дует співа.

Ланкову вітають люди:
— З вас артистка справжня буде!
Дуже добре грали ви. —
Посміхається лукаво:
— Відставать не маю права.
Я — дружина голови!

Ніч минає. На світанку,
Ледь народжується день,
Ланкова свою всю ланку
На плантацію веде.

Ланковій говорять люди:
— По сімсот центнерів буде,
Буряки ростуть на славу, —
Недарма трудились ви! —
Посміхається ласкаво:
— Відставать не маю права.
Я — дружина голови!

ОЛЕКСА ЮЩЕНКО

З ПІСЕНЬ ЛАНКИ МАРІЇ ФАСТОВОЇ

Як таки, як таки
Забувати буряки!

В області поетів маєм, —
Наші хлопці, земляки.
Ми уклінно їх благаєм:
— Напишіть про буряки!

Чи цураєтесь землі ви,
Чи нестача талану?
Як пройшли весняні зливи
Чи були ви на лану?

Чи плантації за ланом
Ви побачили рясні?
Раннім росяним світанням
Чарувалися, чи ні?

У газеті ми читали:
«...очі, птиці, виноград,
Море, зорі, мрії, скали...» —
Ці слова були підряд.

А про наші буряки
Ви забули, земляки?

Про Онисю, про Марину,
А про Настю, Василю,
Про Марію, про Галину,
Ні слівця, ані півслова...

Де ж ти, муза землякова?!

Як таки, ой, як таки
Забувати буряки!

СТЕПАН ОЛІЙНИК

ОТАКІ У НАС ДІЛА!

В жінки шана і заслуга,
А мені не повезло.
Знає жінку вся округа,
А мене — одне село.

За буряк і за пшеницю
Просять жінку аж в столицю,
І так жаль, що не обох.
Отаке-то!
Ох-ох-ох!

Як в газеті на портреті
Подали передових —
Стала жінка на прикметі
І в старих, і в молодих.

Пишуть хлопці і дівчата,
Просять досвід передати,
Хвалять жінку без кінця.
А про мене —
ні слівця!

Став я вроді секретарки.
(Треба жінці ж допомогти!).
На конверти клею марки
Та одписую листи.
Всіх, виходить, навчаю,

Як добитись урожаю,
Зву до праці багатьох.
Ну, а сам я —
ох-ох-ох!

Так пройнявсь я тим уроком,
Що аж сам собі сказав:
— Та щоб я отут, під боком, —
Досвід цей не перейняв!
Так віддавсь своїй роботі,
Що і я стаю в почоті,
Що обом тепер хвала!..
.

Отакі у нас діла!

Г. КНИШ

ВЕЧІР

*А мати хоче научати,
Та соловейко не дає.*

Т. Шевченкю.

Садок вишневий коло хати,
Вечіря зірка розцвіта,
Дівчина лекцію читати
В радіостудію прийшла.

Прийшла, щоб досвідом ділиться
З людьми колгоспного села,
Щоб розказати, як пшеницю
Вона ростила й берегла.

Як кожну пестила стеблину,
І як за працю чесну ту
Йй — наймолодшій Героїні —
Вручили Зірку Золоту.

.

Десь дома, в затишній кімнаті,
Сім'я вся — біля приймача.
...А мати хоче научати,
Та ба! — дочка її навча!

СЕРГІЙ ВОСКРЕКАСЕНКО

ШАХТАРСЬКЕ ВЕСІЛЛЯ

Заручені в парк увійшли, як веспа, —
Дванадцять красунь і красавців дванадцять.
Дванадцять баянів у парку луна,
Дванадцять гармоній у парку яряться.

Співа під баяни природа сама,
І пісня та лине до неба,
Скучних і нудних на весіллі нема,
Та їх взагалі нам не треба.

Вся шахта гуля, мов родина одна,
Гуляє згуртована, дружна, щаслива.
Удосталь наливок, горілки й вина,
Дубові бочки Рутченківського пива.

Співає, танцює природа сама,
І радість у кожній оселі.
У парку тверезих і п'яних нема,
Усі, де не глянеш, веселі.

У парку тісніше й тепліше стає,
Танцюють — хто й зроду не вмів танцювати,
А ті, що згуляли весілля своє,
Ладні його заново перегуляти.

Співа під баяни природа сама,
І пісня та лине до неба.

Скучних і нудних на весіллі нема,
Та їх взагалі нам не треба.

— Парторга й начальника! — молодь гука,
— Забули, чи вже загордилися, може?..
Начальство уже вибива гопака,
Погляньте, та як вибиває, дай боже!

Співає, танцює природа сама,
І радість у кожній оселі,
У парку тверезих і п'яних нема,
Усі, де не глянеш — веселі.

А зірка на шахті яріє, сія,
Серця шахтарям зігриває ласкаво.
Гуляй, веселися, шахтарська сім'я!
За працю, за труд вам стахановський — браво!

Співає, танцює природа сама,
І пісня та лине до неба.
Скучних і нудних на весіллі нема,
Та їх взагалі нам не треба.

Дванадцять баянів весільної тнуть,
Дванадцять гармоній невтомні, невпинні.
Дванадцять стахановок заміж ідуть,
Дванадцять стахановців женяться нині.

Співає, танцює природа сама,
І радість у кожній оселі.
Тверезих і п'яних на шахті нема,
Усюди одні лиш веселі.

ДМИТРО БІЛОУС

КОЛІСНИК

В майстерні вже не перший рік
Працює він зразково.
О, дід Михайло — колісник!
Колгоспний, одне слово.
Легкі, дебели ободи,
А спиці — блискавиці!
Таких коліс — район пройди —
Нема. Летять, як птиці!
Наш дід в роботі день при дні —
Та ще ж і як працює!
Підрахувавши трудовні,
Про себе метикує:
«Отак подумать: все у вись
Іде, мов буйна парость.
Героєм Праці ще, дивись,
Зроблюсь і я на старість.
Була халупа глиняна
Та свита про запас...
А от колгосп «Калініна»
У люди вивів нас».
Шумить пшениця колосом,
А жито аж гуде,
І раде сонце колесом
По небу вгору йде.
— На вас і вгомону нема, —
Часом парторг сварився,
А дід до нього жартома:

— Та ще й не наробився!..
Тут діло тонше волосу,
Тут душу, брат, вклади.
По стуку, як по голосу,
Своє пізнаєш колесо,
Бо цока в лад завжди...
Дід спиці перемічує,
Ладнає ободи.
Медаль його одсвічує —
За доблесні труди!
Хоч там палій по світові
Пускає дим і чад,
Та колесо, брат, дідове
Не крутиться назад!

СТЕПАН ОЛІЙНИК

БАРАБАНЩИК

Жнива! Навкруги, скільки видко,
Лягають покоси на лан...
Ще в полі дзвенять самоскидки,
А я вже — даю в барабан!

Хорошу професію маю!
Люблю особливо її —
Снопи з усього урожаю
Ідуть через руки мої!

Хіба це, скажіть, не знаменно,
Що всі в степовому краю —
І косять, і в'яжуть для мене,
Бо я в барабан подаю!

Від мене (та це й зрозуміло!)
Залежить і графік, і план,
Залежить від того, чи зміло
Даватиму я в барабан.

Якщо я в машину зубагу
Колосся пущу, мов ріку,
То хлопці, жінки і дівчата
Ту ж мить заспішать на току.

Куди і подінеться втома,
І сонце немов не пече —

Покотить валами солома,
Як струмінь, зерно потече!

Якщо за добу в молотарку
Дадуть мої руки сто кіп,
То швидше машини й безтарки
Державі возитимуть хліб,

То вивершим ми хлібоздачу
І будемо перші в строю!..
Щоб швидше рішить цю задачу,
В роботі я тон задаю.

Як той, що в військовім убранні
Вистукує марш для колон,
Так я — на своїм барабані
Озвучую весь наш район!

Від рання до ночі в роботі,
У вітер і в спеку стою...
Тому я тепер і в почоті,
Що я в барабан подаю!

...Як сядем обідать опівдні
В колгоспнім саду, у тіні —
Хоч всі ми, звичайно, тут рівні,
Та місце найкраще — мені!

Звичайно, підносять і чарку.
І... «Ваше здоров'я, Іван!» —
За те, що люблю молотарку,
За те, що даю в барабан!

Та діло не в цьому тут, хлопці,
А в тому, що здійснюю ціль:
В районній газеті у «сводці»
Йде першою — наша артіль!

Хоч хвалять, що ми роботящі,
Та мусим ще вище ми брать,
Бо в області — є за нас кращі!
Знать, є кого нам доганять!

Все дужчає гуд над степами...
Кипить і вирує гарман...
Натхнений такими думками,
Даю і даю в барабан!

СЕРГІЙ ВОСКРЕКАСЕНКО

НОВОСІЛЬНА

Ой, Меланка, ой, Меланка, --
Зовсім поза планом
Заручилася смуглянка
З іздовим Романом.

— Він без хати!.. — плаче мати.
Дочка й каже мамці:
— Буду милого кохати
Навіть у землянці!

— Хай не журиться Меланка,
Ми її розрада! —
Так сказала її ланка,
А його бригада.

І рукава засукали,
Й даром, не за плату,
Поза планом збудували
Ім за тиждень хату.

Заспівали у суботу
Дружки пісню гарну:
— Це за ширу вам роботу,
За роботу вдарну!

Два оркестри в хаті грали,
Як зайшла неділя,
День весілля там гуляли,
Два дні — новосілля.

СТЕПАН ОЛІЙНИК

ВАСИЛЬ ХОМИЧ

Досі був я просто Вася,
А тепер — Василь Хомич!..
— Як ця зміна відбулася? —
Хтось питає. — В чому річ?

Річ у тому, друзі милі,
Що зерном залито тік,
Що шофер я... І в артілі
Я — великий чоловік,

Що виконую задачу
Ту, якою дорожу,
Що з колгоспу хлібоздачу
Я на станцію вожу.

Що тісні для мене плани,
Бо працюю день і ніч.
От тому така пошана,
От тому й... Василь Хомич!

...Чи півдня, чи надвечір'я,
Чи за північ перейшло —
Тільки в'їду на подвір'я,
А круг мене — все село:

Ті, що «емки» молотарки
Не спиняють тижнів три,

Ті, що сиплять у безтарки,
Ті, що крутять трієри,

Ті Олекси і Тараси,
Що вантажить їм з руки,
Ті бабусі (три кумасі),
Що латають нам мішки!..

І одне питають люди,
Хто б не трапився навстріч:
— Це ж яка вже ходка буде,
Дорогий Василь Хомич?

Одвічаю: — Ходка п'ята!
— Значить, діло в нас пішло!
...Оглядаюсь, а дівчата
Вже в кабіні миють скло.

Ось несе щось у корзині
Комірник Омелько Сич:
— Вам кавунчика, чи диню,
Дорогий Василь Хомич?..

Обдивлюсь свою машину,
(А ресори — і не раз).
Каблуком ударю в шину —
Все в порядку, все гаразд!

Потрудилися хлопці жарко.
І вантаженню кінець...
І Федосія, вагарка,
Поплює на олівець,

Впише цифру... точно... строго...
Дітвора шугає пріч...
І...
— Щасливої дороги,
Дорогий Василь Хомич!

За високими стогами
На «четверту» підключу,
І колгоспними степами
Знов на станцію лечу!

Всі дають мені дорогу,
Всі звертають, як один:
І районні брички-дроги,
І з обкому «лімузин».

Бо в цю пору, у гарячу,
Всім відома моя роль,
Бо везу я хлібоздачу,
Бо на трасі — я король!

Ось містечко... Тут, звичайно,
Іду тихше, не лечу...
Та навмисне там, де «Чайна», —
Знов «четверту» підключу!

Одвернувсь і мов не бачу!
(Та й на що вона мені?)
Взагалі, у хлібоздачу
Я б закрив усі «чайні»!

Не моргай з вікна, директор.
Не заманюй — все це зря.
Он мені автоінспектор,
Ставши струнко, козиря.

Хоч спинити він і в праві,
Та лиш «честь» він оддає,
Бо везу я хліб державі.
Це й для нього радість є!

Ледь парує радіатор...
Вже й сигналити пора.
Знову — здрастуй, елеватор,
Кріпость нашого добра!

Вартовий, що біля брами
Не здійме рушницю з пліч,
Тільки знак подасть руками:
— Заїжджай, Василь Хомич!..

Так шанують мене люди.
Знать, робота по-плечу.
...У селі в нас — свято буде,
Як возити я скінчу!

Одягну костюм, кубанку...
Став, правління, могорич!
І... гуляй, артіль, до ранку!
Веселись, Василь Хомич!

ОЛЕКСА ЮЩЕНКО

ДОНБАСІВСЬКА-МОЛОДІЖНА

Не забути жарту,
Як його у шахту
Вперше опустили «з вітерцем»...
Дружно засміялись:
— Розгубився, хлопче!
— А таким здавався молодцем!

— Посміятись можна.
Що ж, буває з кожним —
Шахта — не рівненька сіножать!
Ну, лиш покажіте,
Де пласти вугілля,
Шахтаря чекаючи, лежать!

Ще йому в артілі
Хлопці говорили:
— Полтавчан в обиду не давай, —
Щоб про вугіль слава
Всюди побувала,
Як про наш колгоспний урожай!

Не багато часу
Він живе в Донбасі,
За науку дякує старим.
Шахтарі по-батькові
Неодмінно кличуть, —
Весь донецький край гордиться ним.

— Нашого він гарту,
Не боїться жарту!
— Вірили, що буде молодцем!
— А чи пам'ятаєш,
Чи забув, Іванович,
Як тебе промчали «з вітерцем!»

Ходить добра слава,
Знає вся Полтава,
Та про хлопця, друга, земляка.
Теплим, щирим словом
Разом з Лукичовим
Весь Донбас вітає гірника!

ОСТАП ВИШНЯ

КОРОП

(З циклу «Мисливські оповідання»)

1

Чудесний ліс. Мішаний. І дуби, великі-великі, в лісі ростуть, і ясенки, і берестки, і сосни. Найбільше дубів та сосен. У тиху погоду в лісі ані шелесне: тихо-тихо, тільки коли не коли флейтою іволга заграє, застукотить дятель, затівлікає щиглик... І знову тихо.

Серед лісу ставок, очеретом з одного боку прикрашений...

І якось так воно вийшло, що з одного берега у ставок сосни заглядають, а з другого, протилежного — дуби... Ліворуч — над ставком гребля, а праворуч луки прослалися, з зеленими кущами, з вербами, з густою-густою травою.

У тому ставку коропи живуть. Отакенні коропи!

— Ой, та й здорові ж коропи отут у ставку живуть! Як ночви!

І як же хочеться впіймати оті «ночви»!..

Та ще після того, як вам скажуть:

— Та що ви?! Та там як ухопить, як смикне, як поведе — так і не думайте підсікати! Намагайтеся, щоб зірвався сам. Бо й гачка не буде, і лески не буде, і вудилища не буде, і самі ви, як за дуба не вхопитеся, у ставку будете! Наші такі коропи! Не коропи, а жеребці! Вони в нас особливої породи: гібриди — мати дзеркальна, а батько — симентал.

Отож і хочеться впіймати отакого гібрида.

Голову колгоспу, що йому належить той чудесний ставок, ми знайшли на степу, біля комбайна, що якраз домолочував великий лан озимої пшениці.

— Дозвольте, Іване Павловичу, коропця у вас упіймати, — сказав я безнадійно, бо знав, що нікого він і близько до ставка не допускав.

Іван Павлович посміхнувся та й каже:

— Ловіть, хлопці, ловіть, бачу, що рибалки з вас бідові.

Рвонулись ми завзято до ставка. Дозволив-таки, бо настрої у нього чудесний: жнива він закінчує завчасно, озима пшениця була як ліс, хлібоздачу уже виконано.

Навздогін голова наш кинув:

— Тільки дивіться, щоб коропець вас не вловив! Коропці в нас такі!..

— Та ми тільки так, щоб поборюкатися з коропом, — гукнули ми.

А беруть коропи на світанку... І особливо тоді, як перший ніжний промінь дубові крони прорізає і листя дубове золотить.

А як сонячний промінь дубове листя позолотить, тоді він із дубової гущавини виривається і на ставок падає, — тоді і ставок золотий, і очерет, і рогіз, і пісок на березі, — все тоді золоте.

А промінь од води відскакує, летить на той берег ставка, а там сосни, — золотіють тоді сосни, і ясенки, і клени, — їх позолотивши, промінь летить далі, аж туди, туди, туди, — що вже його й не видно... Тільки слід його залишається — веселий та грайливий...

А як у золотому ставку короп викинетесь, так і короп тоді золотий...

А короп — як ночви... Золоті ночви...

Отакі діла над ставком сонце із своїми весело-грайливими променями виробляє...

Воно сходить ліворуч од вас, за дубами, і спеціально саме там сходить, щоб насамперед дуби позолотити...

Ох, і хитрюще отам над ставком сонце!

Воно хоче, щоб усе, де воно промені свої кине, — щоб усе там грало, вилискувало, раділо, буяло...

Хоче — і робить!

Ох, і хитрюще! Сонце хитрюще!

II.

Ви коли-небудь переживали такий момент, коли вам на гачок клюнув короп? Переживали? Коли не переживали, обов'язково переживіть, а коли переживали, вас закортить цей момент пережити ще раз. До болю, до шалу, до крику закортить.

Уявіть собі таку картину: сидите ви над ставком рановранці, ще й ранесенько. Благословляється на світ. Ліворуч од вас загорілося небо... То сонце підводиться... Про це вже писано, не будемо ще раз писати... В руках у вас вудочка. Леска у вас кріпка, гачок у вас сталевий, загартований, міцний. На гачку — картопля, зварена якраз так, як любить короп: не м'яка, й не тверда, а саме раз. Ви дивитесь на поплавок так, як навіть, коли були женихом, не дивилися в голубі, великі-великі очі своєї коханої... З такою увагою, з таким бажанням. З таким чеканням. І раптом поплавок — сіп! А вас у серце — штрик! Ще раз — сіп! Ще раз — штрик! І ось ваш поплавок поїхав-поїхав-поїхав і зник під водою. Коли починає поплавок їхати-їхати-їхати, покотилося-покотилося-покотилося тоді у вас із-під серця щось холодне, покотилося-покотилося-покотилося кудись униз. І ви відчуваєте, що оте холодне вдарило вам у п'яти. І вашим п'ятам холодно. Ви за вудку — ррраз! — підсікли! І відчуваєте, що в руках у вас щось тріпоче! І бачите, що леска ваша натяглася, як струна, а вудилище — дугою і тремтить! Єсть! Він, короп! Ведете його до берега... Вудилище з лескою — ходить по воді сюди, ходить туди... Ось короп уже біля берега. Ось виткнулась його голова, ось уже видно його спину. Він рветься, вигинається, б'є хвостом, скручується бубликом, виривається... Але ви його не попускаєте, ведете... Ще — крок, і він на березі... Серце у вас колотиться, дихаєте ви глибоко й часто. Ви вже бачите цього коропа або фаршированим, або маринованим, або просто смаженим, а з голови — юшку... Раптом — ррраз! — Лясь! — ви — смик! — гачок порожній, а короп, на мить отетерілий, ще стоїть перед вами... Які хвилини!..

Взагалі, коропа в даному разі у вас нема: зірвався. Що робити?

Були такі випадки, що рибалка стрибав у воду, щоб ухопити коропа руками. Шубовсь! В одежі, в чоботях,

з картоплею в торбинці, з цигарками і з путівкою в Гагри в кишені... Даремно! Короп на путівку навіть у Гагри не бере, не бере він і на картоплю в торбинці, а тільки коли та картопля на гачку.

Спокійніші рибалки в такий момент вигукують щось в залежності від темпераменту, і наживляють на гачок свіжу картоплю. Закидають знову і сердито сопуть.

Коли сусід питає. А сусід ваш стахановець заводу «Ленінська кузня», пристрасний рибалка, що відпочиває в лісі, обов'язково запитує:

— Здоровий зірвався?

— Здоровий, аж чорний!—відповідають і знову сопуть.

Гірше, розуміється, коли попадається такий коро-пище, що з вашої лески залишається тільки клаптик, а гачок ваш прикрашає коропова верхню губу...

В такому випадку на запитання сусіда, що трапилось, суворо відповідається:

— Порвало!

Не рекомендується, між іншим, вудивши коропа, залишати вудочку на березі неприв'язаною, а самому піти пройтись по лісу, бо частенько трапляються такі випадки, коли пастушки вам гукатимуть:

— Дядю! Ваша вудка попливла! Потягло!

Тоді доводиться роздягатися і гасати по ставку, ловити вудку...

А короп у таких випадках майстер з вас поглузувати: тільки-но ви до вудки, а він—смик!—і поплив... Потягло!

...Так, скажіть, прошу вас, варт чи не варт вудити коропа, переживаючи отакі хвилюючі моменти?

Ми вже не говоримо про переживання, коли короп не зірвався, а його привезено додому, замариновано, чи зафаршировано, чи просто засмажено!

І ви закусюєте, та й розповідаєте:

— От як потягло! Та я не з тих, щоб упустити...

— Ну, закусюйте собі на здоровля!

З М І С Т

В ЦАРСТВІ ЖОВТОГО ДИЯВОЛА

	Стор.
<i>Остап Вишня. А народ війни не хоче</i>	5
<i>Олександр Корнійчук. На передньому краї миру</i>	9
<i>Андрій Малишко. Статуя Свободи</i>	14
<i>Степан Олійник. Щоб зайшов я у зал Асамблеї</i>	15
<i>Євген Бандуренко. Розмова палія війни із своїм портретом</i>	18
<i>Андрій Малишко. Історія однієї книги</i>	19
<i>Микола Бажан. Шкіц до портрета</i>	21
<i>Андрій Малишко. В ліфті</i>	23
<i>Микола Бажан. Солдатська балада</i>	26
<i>Сергій Воскресенко. Жерці науки</i>	32
<i>Дмитро Білоус. Паралель неповна</i>	34
<i>С. Коваленко. Купець</i>	35
<i>Остап Вишня. Сутана і тіара</i>	37
<i>Андрій Малишко. Напис на камені</i>	43
<i>Басиль Козаченко. Бізнес рудого Фредді</i>	48
<i>Остап Вишня. Деголлеон</i>	57
<i>Дмитро Білоус. Фашистський змії</i>	61
<i>Остап Вишня. Трагедія в джунглях</i>	62
<i>Юрій Смолич. «Долар, долар юбер аллес»</i>	65
<i>Степан Олійник. Брехопси</i>	79
<i>Ярослав Галан. Плюю на папу</i>	81
<i>Петро Лубенський. У день святого Патріка</i>	84
<i>Павло Ключина. Ведмеді на пасіці</i>	87
<i>Остап Вишня. Вошоблохолови</i>	88
<i>Андрій Малишко. Манхетенська дорога</i>	90
<i>Володимир Іванович. Ходжа Насреддін в Стамбулі</i>	91
<i>Петро Козланюк. Французька анкета</i>	95
<i>Ярослав Галан. Папська сльоза</i>	98
<i>Петро Сліпчук. Хоробра шавка</i>	103
<i>Сергій Воскресенко. Блоха у маршальським мундирі</i>	105
<i>Остап Вишня. Туркмерика</i>	107
<i>Сергій Воскресенко. Людовбивці</i>	109
<i>Євген Бандуренко. На уроці</i>	111
<i>Юрій Мокрієв. Міс Мері Майнл з Уілстона</i>	112
<i>Остап Вишня. Тюрма-санаторій</i>	117

	Стор.
<i>Андрій Малишко. Канадська пісенька</i>	119
<i>Дмитро Білоус. «Американський рай»</i>	121
<i>Євген Бандуренко. Чи глибока затока</i>	123
<i>Кірій Мокрієв. Папа римський і жень-шень</i>	124
<i>Олександр Корнійчук. Вони нервують</i>	127
<i>Іван Гайдаєнко. «Бені» без «Люкса»</i>	132
<i>Олександр Левада. Серця і долари</i>	137
<i>Ярослав Галан. Люди без батьківщини</i>	153
<i>Андрій Малишко. Не проста особа</i>	160
<i>Степан Олійник. Сер Макітра</i>	162
<i>Юрій Яновський. Бізнес</i>	165
<i>Остап Вишня. Брехнею світ пройде, та назад не вернешся</i>	190
<i>Сергій Воскресенко. Чухраїнци</i>	196
<i>Ярослав Галан. Від Петлюри до Петлюри</i>	198
<i>Остап Вишня. Українсько-німецька націоналістична самостійна дірка</i>	201
<i>Ярослав Галан. Місіс Маккарді втрачає віру</i>	203
<i>Степан Олійник. Гарбуз</i>	213

ВУЗЛИК НА ЗГАДКУ ПАЛІЯМ

<i>Юрій Яновський. Генерал Макодзьоба</i>	221
<i>Сергій Воскресенко. В Гітлера була кобила</i>	223
<i>Остап Вишня. «Зенітка»</i>	225
<i>Павло Шадур. Танк і трактор</i>	229
<i>Дмитро Білоус. Декому на згадку</i>	231
<i>Павло Глазовий. Туди і назад</i>	233
<i>Олександр Підсуха. Життя — за нас!</i>	235
<i>Сергій Воскресенко. Паліям війни</i>	237
<i>Степан Олійник. Десант</i>	239
<i>Сергій Воскресенко. Китайський урок правителям Заходу і Сходу</i>	242

І З СЕРЦЕМ І З ПЕРЦЕМ

<i>Остап Вишня. Дилда</i>	247
<i>Сергій Воскресенко. Професор і дрозоділ</i>	251
<i>М. Білецький. Осел і Лис</i>	254
<i>Степан Олійник. У клубі</i>	256
<i>Дмитро Білоус. Актом стверджено</i>	258
<i>Остап Вишня. «Стежки-дорожки»</i>	260
<i>Геннадій Брежньов. Випадок на птичній</i>	264
<i>Петро Сліпчук. Ображений ховрах</i>	266
<i>Є і Л. Чернілко. Фотогенічне обличчя</i>	268
<i>Дмитро Білоус. Знайомий</i>	271
<i>Ол. Іонов. Хвороба Кочериженка</i>	273
<i>Сергій Воскресенко. Обіцяльник</i>	277
<i>Юрій Мокрієв. Карась у сметані</i>	279
<i>Степан Олійник. «Вказівок немає»</i>	283

	Стор.
<i>Павло Глазовий. Гопак з коровою</i>	285
<i>Павло Шадур. Два комбайни</i>	288
<i>Остап Вишня. «Коні не винні»</i>	290
<i>М. Білецький. «На різних роботах»</i>	294
<i>Остап Вишня. У ніч під новий рік</i>	295
<i>Павло Глазовий. Розум у портфелі</i>	298
<i>Ол. Іонов. Сон і сновидіння</i>	300
<i>Остап Вишня. Самохідна комора</i>	302
<i>Терень Масенко. Кінець світу</i>	305
<i>Павло Глазовий. Замочок</i>	308
<i>Остап Вишня. Домінялись</i>	310
<i>Сергій Воскресенко. Погоджувальник на полюванні</i>	313
<i>Остап Вишня. Кочівники</i>	315
<i>Петро Сліпчук. Заець-хвалько</i>	318
<i>Остап Вишня. По ревізії</i>	320
<i>Павло Стендик. Колишній приятель</i>	322
<i>Сергій Воскресенко. Будеш вік парубкувати</i>	326
<i>Є і Л. Чернілко. Тато</i>	328
<i>Сергій Воскресенко. Катрусеня</i>	330
<i>О Крилов. Відсталий об'єкт</i>	332

НА ЛІТЕРАТУРНО-МИСТЕЦЬКІ ТЕМИ

<i>Дмитро Білоус. Машкару зірвано</i>	335
<i>Степан Олійник. Курило-Кадильський</i>	337
<i>Іван Шавловський. Сорока-текстовик</i>	340
<i>Степан Олійник. Не говори, що ти поет</i>	341
<i>Дмитро Білоус. Розгніваний прозаїк</i>	343
<i>Петро Дорошко. Крук-суддя</i>	345
<i>Дмитро Білоус. Критичний момент</i>	348
<i>Юрій Мокрієв. Учень Раджара Огли</i>	350
<i>С. Коваленко. Творчі муки</i>	353
<i>Павло Глазовий. Картина</i>	354

ДРУЖНІ УСМІШКИ

<i>Олесь Гончар. Уповноважений совісті</i>	359
<i>Дмитро Білоус. Бойовий друг</i>	363
<i>Басиль Минко. Дівчина в голубому</i>	365
<i>Степан Олійник. Весна</i>	368
<i>Остап Вишня. Ох, і Мотря ж Карпівна!</i>	370
<i>Степан Олійник. Дипломат</i>	377
<i>Сергій Воскресенко. «Котигорошко»</i>	381
<i>Терень Масенко. Тракторист</i>	384
<i>Іван Гайдаєнко. Антарктичні усмішки</i>	386
<i>Степан Олійник. Дівчина</i>	390
<i>Сергій Воскресенко. Пісня про смерть та коваля діда Василя</i>	393
<i>Григорій Дерев'янка. Це вже факт!.. . . .</i>	395
<i>Сергій Воскресенко. Від душі</i>	398

	Стор.
<i>Дмитро Білоус. Лист вибійника до земляків</i>	400
<i>Федір Дубковецький. Там, де Тікич круто в'ється</i>	402
<i>Олександр Підсуха. Свирид з Веселих Бродів</i>	405
<i>Володимир Бандурак. Великий виграш</i>	409
<i>Олекса Ющенко. В нас під Ровно є село</i>	414
<i>Василь Минко. Мовою фактів</i>	416
<i>Олекса Ющенко. Листоноша іде</i>	421
<i>Дмитро Білоус. Зустріч</i>	423
<i>Степан Олійник. Слово матері</i>	425
<i>Олена Рябуха. Такі вони тепер</i>	427
<i>М. Білецький. Дружина голови</i>	430
<i>Олекса Ющенко. З пісень ланки Марії Фастової</i>	431
<i>Степан Олійник. Отакі у нас діла!</i>	433
<i>Г. Книш. Вечір</i>	435
<i>Сергій Воскрекасенко. Шахтарське весілля</i>	436
<i>Дмитро Білоус. Колісник</i>	438
<i>Степан Олійник. Барабанщик</i>	440
<i>Сергій Воскрекасенко. Новосільна</i>	443
<i>Степан Олійник. Василь Хомич</i>	444
<i>Олекса Ющенко. Донбасівська молодіжна</i>	448
<i>Остап Вишня. Короп</i>	450

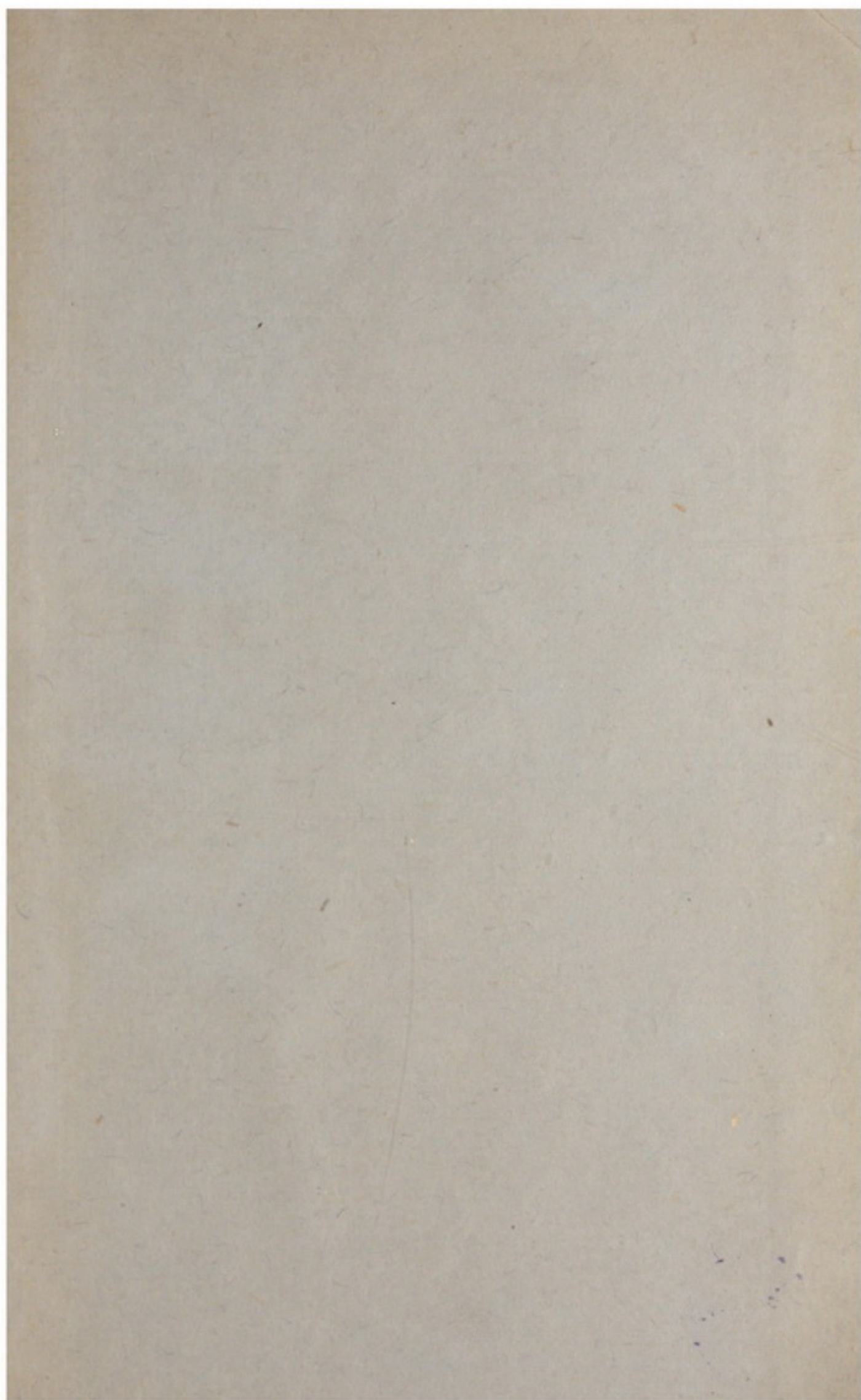
Редактор *Ф. Маківчук*
Художник — заслужений діяч мистецтв УРСР
О. Козюренко
Техредактор *А. Вовк*
Коректори *М. Путря, Г. Симонова*

Сатира и юмор. Сборник памфлетов, юморесок и фельетонов.
(На украинском языке)

БФ 04237. Здано на виробництво 3/VI 1952 р. Підписано до друку 20/IX 1952 р.
Папір 84x108/32 ~ 7⁸/16 паперових, 23,57 друк. арк., 18,9 обл.-вид. арк. Зам. № 653.
Тираж 30000. Ціна 9 крб. 05 коп.

Набрано в друкарні Науково-технічної книги Укрполіграфтресту, Львів,
Чайковського 27; надруковано в 15-ій Респ. друкарні, м. Львів, Пекарська, 11.

253-18

В0470675

79
7

Ціна 9 крб. 5 коп.

2

РЛ
№ 2544

43-078